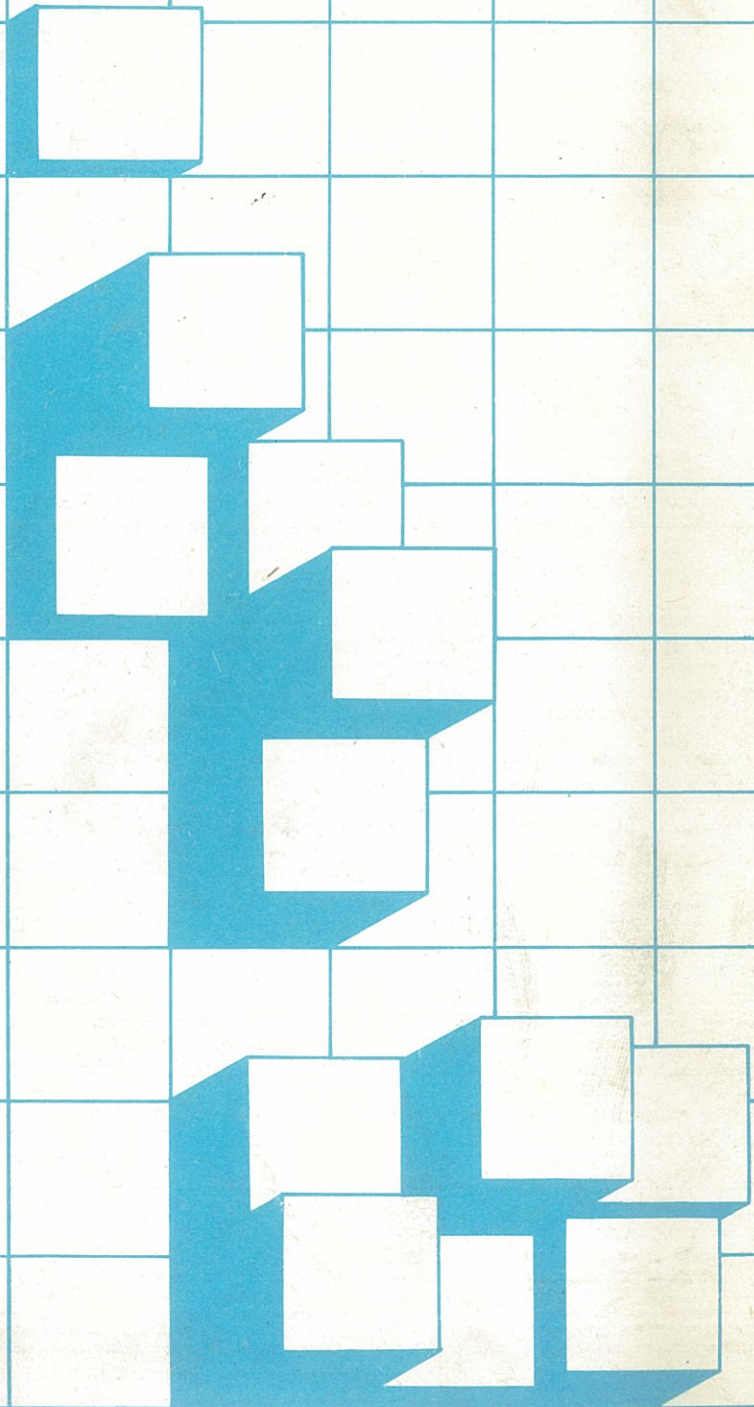

TÜSİAD

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

**1981
Ortalarında
Türk
Ekonomisi**

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

1981 ORTALARINDA
TÜRK EKONOMİSİ

İSTANBUL

8 AĞUSTOS 1981

(Yayın No: TÜSİAD-T/81.8.70)

TÜSİAD (Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği) 1974 yılından bu yana Türk ekonomisindeki gelişmeleri devamlı olarak izlemekte ve gelişmelerin yoğunluk ve özelliklerine göre dört aylık veya altı aylık "konjonktür raporları" yayınlamaktadır.

TÜSİAD'a üye sanayicilerin ve iş adamlarının ilçileriyle ve maddi katkılarıyla sürdürülen bu araştırma ve yayın faaliyeti, imkan ölçüsünde geniş bir çevreye duyurulmaktadır.

Bu çalışmalar öncelikle TÜSİAD üyelerine ve abonelere gönderilmekte, kalan kısım "bedelsiz" olarak ilgi duyanlara dağıtılmaktadır.

Çalışmalar "kaynak gösterilerek" kısmen veya tamamen kullanılabilir.

Çalışmalardaki rakam ve bilgiler TÜSİAD Araştırma Grubu tarafından genellikle ana kaynaklarından derlenmektedir. Bu rakam ve bilgilerin bir kısmı yayınlanmamış olabilir.

TÜSİAD Araştırma Grubu, bu çalışmada yer alan bilgilerin en doğru bilgiler olması için gereken çabayı göstermiştir. Fakat değerlendirmelerde bunların "kesin" bilgiler olmadığı dikkate alınmalıdır.

TÜSİAD Araştırma ve yayınları Genel Kurulca tesbit olunan esaslar doğrultusunda Yönetim Kurulunca sürdürülmektedir.

Bu çalışma TÜSİAD Genel Sekreteri Ertuğrul İhsan Özöl yönetiminde, Dr.Hayri Ürgüplü, Gülçin Gürkan, Nilgün Demirtaş, Tufan Çınarsoy'dan kurulu TÜSİAD Araştırma Grubu'nca yapılmıştır.

Çalışma ve değerlendirmelerde Prof.Dr. Erdoğan Alkin ve Prof. Dr. Demir Demirgil kendi uzmanlık sahalarında önemli katkıda bulunmuşlardır.

İstanbul, 8 Ağustos 1981

1981 ORTALARINDA TÜRK EKONOMİSİ

BİRİNCİ BÖLÜM

1980 YILINDA TÜRK EKONOMİSİ

I) MİLLİ GELİR, ÜRETİM ve YATIRIMLAR	1
1. Gayri Safi Milli Hasıla	1
2. Kaynaklar - Harcamalar Dengesi	7
3. Yatırım - Tasarruf Dengesi	8
4. Kamu Kesimi Dengesi	18
5. Üretim	27
6. İstihdam	32
II) PARASAL GÖSTERGELER	36
1. Banknot Emisyonu	37
2. Para Arzı	38
3. Merkez Bankası Kredileri	39
4. Mevduat	42
5. Banka Kredileri	45
6. 1980 Yılında Bankalar	46
7. Sermaye Piyasası	48
8. Fiyatlar	50
9. Ücretler	59
III) DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER	63
1. Genel Olarak Dış Ticaret	63
2. İhracat	68
3. İthalat	79
4. Dış Ticaret Hadleri	86
5. Görünmeyen İşlemler	88
6. Ödemeler Dengesi	90
7. Özel Yabancı Sermaye	93
8. Dış Borçlar	96

İKİNCİ BÖLÜM

1981 ORTALARINDA TÜRK EKONOMİSİ

I) ÜRETİM, YATIRIMLAR VE KAMU KESİMİ DENGESİ	101
1. 1981 Yılı GSMH Tahminleri	101
2. Üretim	105
3. Yatırımlar	109
4. Kamu Kesimi Dengesi	112
5. İstihdam	
II) PARASAL GÖSTERGELER	122
1. Banknot Emisyonu	122
2. Merkez Bankası Kredileri	124
3. Mevduat ve Krediler	128
4. Para Arzı	137
5. Fiyatlar	139
6. Sermaye Piyasası	145

III) DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER	149
1. İhracat	152
2. İthalat	159
3. İşçi Dövizleri	164
4. Diğer Görünmeyenler	165
5. Ödemeler Dengesi	167
6. Yabancı Sermaye	171
7. Dış Krediler	175
8. Kur Politikası	178

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ	179
1981 YILI EKONOMİK ÖNLEMLERİ	183

BİRİNCİ BÖLÜM

1980 YILINDA TÜRK EKONOMİSİ

1) MİLLİ GELİR, ÜRETİM VE YATIRIMLAR

1/ GAYRISAFİ MİLLİ HASILA

Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yılın bütününe ait verilere dayanılarak yapılan tahminlere göre, 1980 yılında Türkiye'nin gayrisafi milli hasılası reel olarak yüzde 0.7 azalmıştır. Daha önce 7 aylık verilere göre yapılan tahminde yüzde 2.2 oranında gerileme öngörülürken Devlet Planlama Teşkilatı yüzde 0.8 artış olduğunu ileri sürmüştü. 12 Eylül'den sonra grev ve lokavtların durması dolayısıyla özellikle sınai üretimde meydana gelen artışlara dikkati çeken Devlet İstatistik Enstitüsü, gayrisafi milli hasıla gerilemesini yüzde 0.7 olarak kesinleştirmiştir. Bu kesin tahmine göre gayrisafi milli hasıla cari fiyatlarla 4 trilyon 494.3 milyar liraya ulaşmış bulunmaktadır. Gayrisafi milli hasıla deflatorü yüzde 103.3 olarak gerçekleşmiştir.

Son tahminlere göre 1980 yılında tarım kesiminde katma değer yüzde 1.2 oranında artış gösterirken, sanayi kesiminde yaratılan yeni gelirler bir önceki yıldan yüzde 2.9 oranında daha az olmuştur. Gelir azalması imalat sanayiinde yüzde 3.9 düzeyini bulurken, inşaat sanayii katma değeri yüzde 0.8 çoğalmıştır. Bu arada 1979 katma değer tahminlerinde de değişiklik yapan Devlet İstatistik Enstitüsü, daha önce yüzde 0.7 arttığı bildirilen gayrisafi milli hasılanın yüzde 0.5 azaldığını ileri sürmüştür.

Yukarda açıklanan verilere göre büyüme hızında görülen bu olumsuz gidişin başlıca nedeni sınai üretimde meydana gelen azalmadır. Bütün önlem ve çabalara rağmen sanayi kesimi 1979 seviyesini dahi bulamamıştır. Bazı görüşlere göre imalat sanayiindeki üretim gerilemesinin başlıca nedenleri enerji kısıtlamaları, ithal malı hammadde sıkıntısı ve finansman güçlükleridir.

1980 yılının ikinci yarısında duraklama içine giren inşaat sektörü, yılın bütünü dikkate alındığında yüzde 0.8 oranında bir gelişme göstermiştir. İnşaat sektörünün büyüme hızındaki yavaşlamaya karşılık, mesken gelirlerindeki reel artış yüzde 4.1 seviyesine ulaştı. 1980 yılı gayrisafi milli hasıla tahminlerinde en yüksek büyüme hızı yüzde 5.8 oranı ile devlet hizmetlerine aittir.

Ticaret sektörü, imalat sanayiindeki gerilemeye paralel olarak yüzde 0.7 katma değer azalması ile karşılaşmıştır. Aslında imalat sanayii üretimindeki azalmaya bakıldığında ticaret sektöründeki gerilemenin daha da büyük oranda olması gerekirdi. Ancak yılın son üç ayında imalat sanayii ile ithalattaki canlanma ticaret faaliyetini de artırmıştır. Ulaştırma ve haberleşme hizmetleri 1980 yılında yüzde 4.1 oranında daralmıştır. Bu daralmada özellikle kamu ulaştırmasındaki hız düşüklüğünün etkili olduğu tahmin edilmektedir.

1980 yılında dış âlem gelirlerinde yüzde 7.5 seviyesine varan bir azalma olmuştur. Bu reel gerilemenin yıl içinde yapılan devalüasyonlardan etkilendiği tahmin edilmektedir.

ÜRETİM KESİMLERİNE GÖRE GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA
(Cari Üretici Fıatları ile 12 Aylık Verilere Göre)

Kesimler ve Toplamları	Milyon TL				
	1979	%	1980	%	Hız
1. Tarım	473.327.3	21.3	926.664.8	20.5	195.8
a. Çiftçilik	455.236.1	20.5	891.133.8	19.8	195.8
b. Ormancılık	12.800.8	0.6	24.500.6	0.5	191.4
c. Balıkçılık	5.290.4	0.2	11.030.4	0.2	208.5
2. Sanayi	527.228.6	23.6	1.122.469.7	25.0	212.9
a. Madencilik	23.331.4	1.0	64.947.6	1.4	278.4
b. İmalat Sanayii	470.437.7	21.1	971.039.2	21.6	206.4
c. Elektrik, Gaz ve Su	33.459.5	1.5	86.482.9	1.9	258.5
3. İnşaat Sanayii	106.139.2	4.8	217.691.5	4.8	205.1
4. Ticaret	310.525.4	14.0	667.629.6	14.9	215.0
5. Ulaştırma ve Haberleşme	228.869.5	10.3	467.809.3	10.4	204.4
6. Mali Müesseseler	56.667.1	2.5	118.944.2	2.6	209.9
7. Mesken Gelirleri	92.853.8	4.2	205.206.9	4.6	221.0
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	113.812.0	5.1	236.159.9	5.3	207.5
9. (-) İzafi Banka Hizmetleri	28.264.2	1.3	59.326.5	1.3	209.9
10. Endüstriler Toplamı (1- 9)	1.881.158.7	-	3.903.249.4	-	207.5
11. Devlet Hizmetleri	235.229.5	10.6	377.626.9	8.4	160.5
12. Toplam (10+11)	2.116.388.2	-	4.280.876.3	-	202.3
13. İthalat Vergisi	65.557.2	2.9	106.202.0	2.4	162.0
14. GSYİH (Alıcı Fiat.) (12+13)	2.181.945.4	-	4.387.078.3	-	201.1
15. Dış Alem Gelirleri	43.626.1	2.0	107.189.3	2.4	245.7
16. GSMH (Alıcı Fiat.) (14+15)	2.225.571.5	100.0	4.494.267.6	100.0	201.9

Kaynak: DPT

ÜRETİM KESİMLERİNE GÖRE GSMH
(1968 Üretici Fiyatları ile 12 Aylık Verilere Göre)

Milyon TL.

Kesimler ve Toplamları	1979	%	1980	%	Hız
1. Tarım	45.989.0	22.1	46.552.6	22.5	101.2
a. Çiftçilik	44.046.8	21.1	44.487.8	21.5	101.0
b. Ormancılık	1 401.8	0.7	1.432.6	0.7	102.2
c. Balıkçılık	540.4	0.3	632.2	0.3	117.0
2. Sanayi	51.050.2	24.5	49.548.7	24.0	97.1
a. Madencilik	3.713.3	1.8	3.781.9	1.9	101.9
b. İmalat Sanayii	43.316.6	20.8	41.618.6	20.1	96.1
c. Elektrik, Gaz ve Su	4.020.3	1.9	4.148.2	2.0	103.2
3. İnşaat Sanayii	13.060.7	6.3	13.173.2	6.4	100.8
4. Ticaret	27.909.0	13.4	27.710.1	13.4	99.3
5. Ulaştırma ve Haberleşme	19.238.9	9.2	18.450.1	8.9	95.9
6. Mali Müesseseler	6.845.8	3.3	6.969.0	3.4	101.8
7. Mesken Gelirleri	10.806.2	5.2	11.249.3	5.4	104.1
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	0.500.6	5.0	10.416.6	5.0	99.2
9. (-) İzafi Banka ve Hizmetleri	3.787.0	1.8	3.855.1	1.9	101.8
10. Endüstriler Toplamı (1-9)	181.621.4	-	180.214.5	-	99.2
11. Devlet Hizmetleri	19.415.5	9.3	20.545.5	9.9	105.8
12. Toplam (10+11)	201.036.9	-	200.760.0	-	99.9
13. İthalat Vergisi	4.449.7	2.1	3.470.8	1.7	78.0
14. GSYİH (Alıcı Fiyat.) (12+13)	205.486.6	-	204.230.8	-	99.4
15. Dış Alem Gelirleri	2.856.5	1.4	2.642.3	1.3	92.5
16. GSMH (Alıcı Fiyat.) (14+15)	208.343.1	100.0	206.873.1	100.0	99.

1980 yılına ait milli gelir tahminlerine göre gayrisafi milli hasılanın yapısında önemli bir değişiklik olmamış, yalnızca hizmetler sektörü lehine olan gelişme, küçük oranda da olsa devam etmiştir. 1980 yılında cari fiyatlarla gayrisafi milli hasılanın bileşiminde tarım kesiminin payı yüzde 21.3'den yüzde 20.5'e inerken, sanayi kesiminin payı yüzde 23.6'dan yüzde 25'e çıkmıştır. Hizmetler sektörünün payının ise yüzde 55.1'den, yüzde 54.5'e yükseldiği görülmektedir.

Sanayi kesiminin payında üretim gerilemelerine rağmen artma meydana gelmesinin başlıca nedeni hızlı fiyat yükselmeleridir.

GSYİH'NİN OLUŞUMU (CARI ÜRETİCİ
FİYATLARINA GÖRE % OLARAK)

	1973	1977	1979	1980
GSMH	104.8	101.2	102.0	102.4
GSYİH	100.0	100.0	100.0	100.0
- Tarım	25.0	23.7	21.7	21.1
- Sanayi	21.1	22.9	24.2	25.6
• İmalat	18.5	20.2	21.6	22.1
- Hizmetler	53.9	53.4	54.1	53.3
• İnşaat	5.0	5.0	4.9	5.0
• Ticaret	12.4	13.2	14.2	15.2
• Ulaştırma	8.5	8.7	10.5	10.7

Son yıllara kadar Türkiye'nin büyüme hızını tarım sektörü belirlemekteydi. Özellikle ilk üç yıllık plân döneminde yılda ortalama yüzde 3'den aşağıya inmeyen tarımsal büyüme hızı, gayrisafi yurtiçi hasıla artış hızının ortalama yüzde 6.7 olmasında önemli bir rol oynamıştır. Ancak 1978'den başlayarak büyüme hızlarındaki olumsuz gidişte özellikle imalat sanayiindeki gerilemelerin önemli bir etkisi olmuştur. Gerçi 1977 yılında tarım kesiminde görülen yüzde 1.2 dolayındaki gerileme de büyüme hızının 1976'da yüzde 7.7 iken 1977'de yüzde 3.9'a düşmesinde rol oynamıştır. Ama aynı dönemde imalat sanayii katma değer artış hızındaki daralma da dikkati çekmektedir. Son yıllarda büyüme hızlarında görülen bu olumsuz eğilimler kişi başına gelirin de aynı yönde değişmesine yol açmıştır.

BÜYÜME HIZLARI: 1963-1978
(Üretici Fiyatlarıyla)

	1963/67 Ortalaması	1968/72 Ortalaması	1973/77 Ortalaması	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
1. Tarım	3.7	3.6	3.3	10.3	10.8	7.7	-1.2	2.7	2.3	1.2
2. Sanayi	10.6	9.9	9.9	7.7	9.0	14.5	7.0	3.4	-4.7	-2.9
a) Madencilik	8.9	5.7	6.8	10.7	5.5	5.0	8.3	4.9	4.5	1.9
b) İmalat	11.7	9.0	8.9	7.3	8.7	9.0	6.6	3.2	-6.1	-3.9
c) Enerji	10.0	8.9	13.3	11.7	16.8	18.1	10.6	5.2	4.1	3.2
3. Hizmetler	7.5	7.7	7.9	8.2	7.8	8.7	5.8	4.5	1.8	0.6
4. GSYİH	6.5	6.6	6.9	8.5	8.9	8.4	4.4	2.9	-0.3	-0.6
5. GSMH	6.7	7.1	6.5	7.4	8.0	7.7	3.9	2.9	0.2	-0.7

GAYRİSAFİ MİLLİ HASILA: 1963-1980

(Milyar TL)

	Cari Üretici Fiyatlarıyla	% Değişiklik	1968 Üretici Fiyatlarıyla	% Değişiklik
1963	66.8		84.2	
1964	71.3	6.7	87.6	4.0
1965	76.7	7.6	90.4	3.2
1966	91.4	19.2	101.2	11.9
1967	101.5	11.0	105.5	4.2
1968	112.5	10.8	112.5	6.6
1969	124.9	11.0	118.6	5.4
1970	147.8	18.3	125.4	5.7
1971	192.6	30.3	138.2	10.2
1972	240.8	25.0	148.5	7.4
1973	309.8	28.6	156.5	5.4
1974	427.1	37.9	168.0	7.3
1975	535.8	25.4	181.4	7.9
1976	670.0	25.0	195.3	7.7
1977	870.2	29.9	203.0	3.9
1978	1288.7	48.1	209.1	3.0
1979	2225.6	72.7	208.3	-0.4
1980	4494.3	101.9	206.9	-0.7

KİŞİ BAŞINA GAYRİSAFİ MİLLİ HASILA: 1962-1979

	Nüfus (000)	Cari Üretici Fiyatlarıyla TL.	1968 Üretici Fiyatlarıyla TL.	% Reel Artış
1962	28.933	1.991	2.639	-
1963	29.655	2.151	2.839	7,6
1964	30.394	2.346	2.883	1.5
1965	31.151	2.463	2.901	0.6
1966	31.934	2.863	3.168	9.2
1967	32.750	3.099	3.220	1.6
1968	33.585	3.350	3.350	4.0
1969	34.442	3.626	3.443	2.8
1970	35.321	4.184	3.551	3.1
1971	36.215	5.318	3.816	7.5
1972	37.132	6.485	3.999	4.8
1973	38.072	8.138	4.110	2.8
1974	39.036	10.941	4.304	4.7
1975	40.025	13.386	4.532	5.3
1976	40.938	16.366	4.771	5.3
1977	41.871	20.783	4.849	1.6
1978	42.825	30.092	4.882	0.7
1979	43.801	50.812	4.757	-2.6
1980	44.799	100.321	4.618	-2.9

Türkiye'de kişi başına düşen gelir, 1962-1980 döneminde câri fiyatlarla yaklaşık 50 kat artarak 1.991 liradan 100.321 liraya çıkarken, sabit fiyatlarla yalnızca yüzde 75 oranında bir çoğalma göstermiştir. Başka bir deyişle sabit fiyatlarla 1962 yılında 2.639 lira olan gelir düzeyi 1980 yılı sonunda 4618 liraya yükselmiştir.

1979 ve 1980 yıllarında kişi başına sabit fiyatlarla gelir rakamlarındaki düşme, gayrisafi milli hasıladaki gerilemeden kaynaklanmaktadır. Bu gerileme oranlarının üstüne nüfus artış hızı da eklendiğinde 1979 ve 1980 yıllarında sabit fiyatlarla kişi başına gelirin sırasıyla yüzde 2.6 ve yüzde 2.9 azaldığı anlaşılmaktadır. Böylece 1980 yılında bir refah göstergesi olan kişi başına gelir 1976 düzeyinin altına inmiş bulunmaktadır.

Kişi başına gelirin dolar olarak hesaplanması halinde Türkiye'nin, yıl sonunda yeniden kişi başına geliri 1000 doların altında olan ülkeler grubuna girdiği görülmektedir. Ancak hesaplama yıl ortalaması olarak yapıldığında kişi başına gelir 1250 dolar do-

layında belirlenmektedir. Kişi başına gelirin dolar olarak hesaplanmasında kur değişimlerinin yarattığı ani değişimlerin yanıltıcı izlenimler yaratabileceği açıktır. Ancak bugün uluslararası karşılaştırmalarda bu yöntemden daha basit ve hesaplanması kolay olanı henüz ortaya konmuş değildir.

2. KAYNAKLAR-HARCAMALAR DENGESİ

1980 yılı kaynaklar-harcamalar dengesi istatistiklerde cari fiyatlarla verilmektedir. Cari fiyatlarla hesaplanan tabloların yanıltıcı izlenimler verebileceği düşünülerek, kaynakları yaratan ve harcamaları oluşturan kalemlerin toplam kaynakların yüzdesi olarak belirtilmesi tercih edilmiştir. Böyle bir tabloda, özellikle 1974 yılından bu yana pozitif olarak büyüyen dış kaynaklar, gayrisafi milli hasıla oranını doğal olarak 100 rakamının altında tutmaktadır. Dış kaynaklar 1978 ve 1979 yılında sırasıyla yüzde 2.6 ve yüzde 2.0 düzeyine kadar düştükten sonra 1980 yılında yine yüzde 4.7 seviyesine yükselmiştir.

KAYNAKLAR-HARCAMALAR DENGESİ
(Cari Fiyatlarla, Toplam Kaynakların Yüzdesi Olarak)

	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
GSMH	102.2	97.7	95.1	94.6	93.4	97.4	98.0	95.0
Dış Açık	- 2.2	2.3	4.9	5.4	6.6	2.6	2.0	4.7
Toplam Kaynaklar	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Toplam Yatırım	18.4	19.4	21.8	22.0	23.6	22.1	21.5	20.3
Sab. Ser. Yat.	17.6	16.7	18.9	20.6	21.4	20.2	18.7	16.8
- Kamu	8.3	8.0	9.5	10.6	11.5	10.2	10.7	9.8
- Özel	9.3	8.7	9.4	10.0	9.9	10.0	8.0	7.0
Stok Değişimi	0.8	2.7	2.9	1.4	2.1	2.0	2.9	3.5
- Kamu				1.2	1.8	1.5	2.2	2.4
- Özel				0.2	0.3	0.5	0.7	1.1
Tüketim	81.6	80.6	78.2	78.0	76.4	77.9	78.5	79.7
- Kamu	12.2	10.7	11.3	12.0	12.9	13.0	13.1	12.1
- Özel	69.4	69.9	66.0	66.0	63.5	64.8	65.3	67.6

Kaynak: DPT, Yıllık Programlar.

Kaynaklar-harcamalar tablosu yatırım oranının 1978 yılından başlayarak devamlı düştüğünü göstermektedir. Kamu kesiminde ve özel kesimde 1980 yılında stok oranlarının yükseldiği, sabit sermaye yatırım oranlarının düşmeye devam ettiği göze çarpmaktadır. İstikrar politikasının doğal sonucu olan bu durumun yorumlanmasında aşırılığa gitmekten özenle kaçınılmalıdır.

Tüketim harcamalarının toplam kaynaklara oranı 1977 yılına kadar devamlı düşme göstermiş, daha sonra yükselerek 1980 yılında yüzde 79.7 seviyesine varmıştır. Ancak tüketim harcamalarının kamu-özel ayırımında bazı farklı eğilimlerde göze çarpmaktadır. Meselâ, toplam tüketim oranı 1973'den başlayarak 1977 yılına kadar devamlı düşerken, kamu tüketim oranı 1975 yılından başlayarak 1979 yılına kadar devamlı yükselmiş ve ancak 1980 yılında bir düşme göstermiştir. Oysa özel tüketim oranı 1974 yılındaki küçük bir yükselme dışında 1977 yılına kadar azalmış, daha sonra hızla artarak 1980 yılında toplam kaynakların yüzde 67.6'sına kadar varmıştır.

Aslında kaynak ve harcamalardaki yıllık yüzde değişimlere baktığında yukardaki gelişmelerin nedeni kolayca anlaşılabilir. Kaynak olarak GSMH artış oranı özellikle son yıllarda hızla düşerken tüketim harcamalarının aynı hızla azalmaması yatırımlarda ve tasarruflarda önemli olumsuz etkiler yaratmıştır.

KAYNAKLAR VE HARCAMALARDA ARTISLAR
(Yıllık Yüzde Değişmeler)

	1963/ 1967	1968/ 1972	1973/ 1977	1978	1979	1980
GSMH	6.7	7.1	6.5	3.0	3.1	0.8
Sabit Sermaye						
Yatırımları	9.4	8.1	14.8	-10.9	-9.0	-6.6
- Kamu	8.5	6.5	16.7	-13.8	-5.0	-4.6
- Özel	10.5	9.8	12.8	- 6.8	-13.2	-9.3
Tüketim	5.2	6.6	6.8	1.2	5.4	3.2
- Kamu	7.7	12.3	10.4	- 3.3	5.0	6.8
- Özel	4.8	5.5	6.2	2.2	5.4	2.5
Tasarruflar	16.2	9.1	6.3	0	-9.7	-9.7

3. YATIRIM-TASARRUF DENGESİ

1980 yılı yatırım-tasarruf dengesi sabit fiyatlarla düzenlendiğinde sabit sermaye yatırımlarında yüzde 6.6 gerileme olduğu, toplam iç tasarruflarda bundan da büyük bir azalma olmakla birlikte anlamlı ölçüde artan dış tasarrufların aradaki açığı kapattığı anlaşılmaktadır.

Özel yatırımlardaki reel gerileme kamu kesimi yatırımlarındaki azalmanın üstündedir. Ayrıca özel kesimin, talep daralması nedeniyle stoklarını önemli ölçüde genişlettiği de görülmektedir. Ancak kamu kesiminde de önemli sayılabilecek bir stok artışı olmuştur.

YATIRIM-TASARRUFLAR DENGESİ
(1980 Fiaatlarıyla, Milyar TL)

	1979	1980	% Artıs
Toplam Tasarruflar	892.1	874.6	- 2.0
İç Tasarruflar	742.8	670.8	- 9.7
- Özel	600.3	524.0	-12.7
- Kamu	142.5	146.8	3.0
Dış Tasarruflar	149.3	203.8	36.5
Toplam Yatırımlar	892.1	874.6	- 2.0
Sabit Ser. Yat.	774.1	722.9	- 6.6
- Özel	330.8	300.0	- 9.3
- Kamu	443.3	422.9	- 4.6
Stok Değişmeleri	118.0	151.7	28.6
- Özel	29.0	48.3	66.6
- Kamu	89.0	103.4	16.2

Kaynak: DPT

YATIRIMLAR

Yukarıda da açıklandığı gibi sabit sermaye yatırımları 1980 yılında reel olarak yüzde 6.6 gerilemiştir. Gerileme özel kesim yatırımlarında yüzde 9.3, kamu kesimi yatırımlarında yüzde 4.6 dolayındadır.

Sabit sermaye yatırımlarındaki gerilemenin sektörlere göre farklı olduğu göze çarpmaktadır. En büyük gerilemeler turizm, enerji, konut, tarım ve ulaştırma sektörlerinde olmuştur. Bazı sektörlerde özel kesim yatırımlarındaki gerilemeler, kamu kesimindeki gerilemeleri aşmıştır. Bu sektörler madencilik, sağlık, eğitim, ulaştırma ve imalat sanayiidir. İlginç bir gelişme, kamu kesimi imalat sanayii sabit sermaye yatırımlarında 1980 yılı içinde kaydedilen yüzde 1.4 dolayındaki artıştır. Bu da, idari kararlarla yürütülen kamu yatırımlarının konjonktür değişmelerine karşı özel yatırımlar kadar duyarlı olmadığını vurgulamaktadır.

SABİT SERMAYE YATIRIMLARI
(1980 Fiatlarıyla, Milyon TL)

	1 9 7 9			1 9 8 0			% Değişme		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	33.110	27.960	61.070	30.420	25.900	56.320	- 8.1	- 7.4	- 7.8
Madencilik	35.145	3.195	38.340	34.620	1.800	36.420	- 1.5	-43.6	- 5.0
İmalat	114.575	86.995	201.570	116.240	76.020	192.260	1.4	-12.6	- 4.6
Enerji	108.353	1.123	109.476	93.300	1.820	95.120	-13.9	62.1	-13.1
Ulaştırma	87.101	52.789	139.890	85.030	46.000	131.030	- 2.4	-12.9	- 6.3
Turizm	3.252	2.465	5.717	2.170	2.500	4.670	-33.3	1.4	-18.3
Konut	12.721	140.340	153.061	9.300	130.050	139.350	-26.9	- 7.3	- 9.0
Eğitim	15.163	943	16.106	17.280	700	17.980	14.0	+25.8	11.6
Sağlık	7.240	1.272	8.512	7.510	820	8.330	3.7	-35.5	- 2.1
Diğer	26.649	13.699	40.348	27.030	14.390	41.420	1.4	5.0	2.7
Toplam	443.309	330.781	774.090	422.900	300.000	722.900	- 4.6	- 9.3	- 6.6

SABİT SERMAYE YATIRIMLARI
(1976 Fiatlarıyla, Milyon TL)

	Sabit Sermaye yatırımları	Yıllık Artış oranı (%)
1963	38.973	-25.8
1964	39.620	1.7
1965	41.341	4.3
1966	49.212	19.0
1967	52.985	7.7
1963/1967	222.131	8.2
1968	62.132	17.3
1969	69.023	11.1
1970	74.526	8.0
1971	70.994	- 4.7
1972	78.101	10.0
1968/1972	354.776	8.3
1973	91.729	17.4
1974	103.788	13.1
1975	128.517	23.8
1976	145.966	13.6
1977	155.986	6.9
1973/1977	625.986	15.0
1978	140.353	-10.0
1979	132.694	- 5.4
1980	123.941	- 6.6

Sabit sermaye yatırımlarının gayrisafi milli hasılaya oranı son on yıllık dönemde hayli büyük bir değişim göstermiştir. 1977 yılına kadar yükselen sabit sermaye yatırımları/GSMH oranı, o yıldan sonra devamlı düşmüştür.

SABİT SERMAYE YATIRIMLARI/GSMH ORANI (%)

1971	16.5	1976	22.8
1972	16.8	1977	22.9
1973	17.0	1978	20.2
1974	17.8	1979	18.6
1975	19.0	1980	16.1

Sabit sermaye yatırımlarının sektörlere göre dağılımı 1980 yılında önemli ölçüde değişmiştir. Meselâ, 1973-1977 ortalaması ile karşılaştırıldığında enerji yatırımları oranı hızla yükselirken tarım, imalat sanayii ve ulaştırma yatırımları oranlarında düşmeler olduğu göze çarpmaktadır.

SEKTÖRLERE GÖRE
SABİT SERMAYE YATIRIMLARI (%)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Tarım	10.3	13.7	12.7	11.1	8.5	7.8
Madencilik	3.3	4.0	3.8	4.4	5.4	5.0
İmalat	30.2	26.1	24.8	23.7	22.5	26.6
Enerji	6.5	7.8	8.0	9.7	11.4	13.2
Ulaştırma	20.7	21.3	23.3	23.8	19.8	18.1
Turizm	0.9	0.8	0.8	0.9	0.8	0.6
Konut	18.0	15.7	16.0	17.3	20.7	19.3
Eğitim	3.3	3.6	2.8	2.6	2.0	2.5
Sağlık	1.1	1.2	1.0	1.2	1.2	1.1
Diğer	5.7	5.8	6.8	5.3	7.7	5.7
TOPLAM	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

SABİT SERMAYE YATIRIMLARININ ÖZEL SEKTÖRE
Vİ KAMU SEKTÖRÜNE DAĞILIMI

	1973-1977 Ortalaması			1 9 8 0		
	Özel	Kamu	Toplam	Özel	Kamu	Toplam
Tarım	13.62	10.11	11.83	8.6	7.2	7.8
Madencilik	0.55	6.68	3.68	0.6	8.2	5.0
İmalat	32.66	24.00	28.24	25.3	27.5	26.6
Enerji	0.42	34.05	7.38	0.6	22.1	13.2
Ulaştırma	16.12	24.83	20.57	15.3	20.1	18.1
Turizm	1.15	0.87	1.00	0.8	0.5	0.6
Konut	32.40	2.14	16.95	43.4	2.2	19.3
Eğitim	0.22	6.22	3.28	0.2	4.1	2.5
Sağlık	0.14	2.01	1.10	0.3	1.8	1.1
Diğer	2.72	9.09	5.97	4.8	6.4	5.7
TOPLAM	100.00	100.00	100.00	100.00	100.0	100.0

TOPLAM SABİT SERMAYE YATIRIMLARI
İÇİNDE SEKTÖRLERİN YERİ (%)

Yıllar	Tarım	Madencilik	İmalat	Enerji	Ulaştırma	Turizm	Konut	Diğer ¹
1963	12.8	4.1	24.5	4.9	15.7	0.7	23.8	13.5
1964	14.4	5.6	20.1	6.8	14.3	0.9	22.1	15.8
1965	14.8	7.0	17.4	6.9	14.6	1.5	23.3	14.5
1966	13.1	6.7	18.4	6.4	16.4	1.8	23.0	14.2
1967	14.1	4.7	21.7	7.3	16.4	1.5	20.4	13.9
1963/1967	13.8	5.6	20.4	6.5	15.6	1.3	22.4	14.4
1968	13.8	3.1	23.1	8.7	16.2	2.3	18.5	14.3
1969	12.1	3.0	25.1	9.5	16.0	2.2	18.8	13.3
1970	10.6	3.5	25.5	10.6	15.6	2.1	20.6	11.5
1971	9.6	3.3	26.7	8.8	15.4	2.2	22.7	11.3
1972	9.8	3.5	32.1	7.3	16.7	1.6	19.5	9.5
1968/1972	11.1	3.3	26.7	8.9	16.0	2.1	20.1	11.8
1973	11.1	3.5	29.8	7.0	17.6	1.7	19.1	10.2
1974	10.6	3.4	30.7	7.0	19.0	1.2	16.9	11.2
1975	10.1	3.2	30.3	6.4	20.2	0.9	18.6	10.3
1976	13.7	4.0	26.1	7.9	21.4	0.8	15.8	10.3
1977	14.8	4.1	24.9	7.9	21.8	0.8	14.9	10.8
1973/1977	12.4	3.7	28.0	7.3	20.3	1.0	16.8	10.5
1978	11.1	4.6	24.9	10.1	22.9	0.8	16.8	8.6
1979	8.5	5.8	23.7	12.0	19.1	0.7	20.1	10.3
1980	7.8	5.0	26.6	13.2	18.1	0.6	19.3	9.3

(1) Eğitim, Sağlık ve diğer.

SABİT SERMAYE YATIRIMLARINDA KAMU VE ÖZEL
SEKTÖRÜN YÜZDE PAYLARI
(1968-1980)

	Özel	Kamu
1968/1972	47.7	52.3
1973/1977	49.9	50.1
1968/1977	48.8	51.2
1978	48.3	51.7
1979	42.7	57.3
1980	41.5	58.5

1980 yılında toplam yatırım tutarı 207 milyar lira olan 573 projeye teşvik belgesi verilmiştir. Bu projelerin sektörlere göre dağılımı şöyledir: 101 tarım, 17 madencilik, 399 imalât sanayii, 7 enerji, 49 hizmetler sektörü.

Toplam yatırım tutarının 55 milyar liralık bölümü döviz olan projelerin işletme sermayesi ihtiyacı 20 milyar lira olarak belirlenmiştir. Yatırımlar tamamlandığında 50 bin dolayında yeni istihdam imkanı yaratacağı tahmin edilmektedir.

Teşvik gören yatırımların bölgelere göre dağılımı ise şöyledir: Marmara %43.4, Karadeniz %11.4, Akdeniz %12.0, geri kalmış yöreler %21.1.

Tam kapasite ile çalıştıklarında 65.2 milyar dolarlık dış girdi kullanacak olan bu projelerin yılda 283 milyon dolarlık ihracat taahhüdünü yerine getireceği öngörülmektedir.

1980 yılında teşviklendirilen yatırım projelerinin sektörel dağılımına ait veriler ve projelerin döviz ihtiyaçları bir tablo halinde düzenlenmiştir.

1980 YILINDA TEŞVİK VERİLEN YATIRIM PROJELERİ

Aylar	Tarım	Madencilik	İmalat	Hizmetler	Enerji	Toplam
Ocak TY	190	-	10.501	-	-	10.691
DP	-	-	144.499	-	-	144.499
Şubat TY	196	-	33.979	294	-	34.469
DP	-	-	140.844	-	-	140.844
Mart TY	-	-	401	-	-	401
DP	-	-	1.846	-	-	1.846
Nisan TY	17.959	-	4.883	11.258	-	24.100
DP	17.470	-	44.198	5.540	-	67.208
Mayıs TY	228	-	7.831	-	90	8.149
DP	60	-	41.360	-	-	41.420
Haziran TY	1.160	-	13.705	143	-	15.008
DP	870	-	55.112	25	-	56.007
Temmuz TY	1.039	170	23.220	3.115	-	27.544
DP	404	191	80.033	-	-	80.624
Ağustos TY	1.700	626	8.910	3.591	-	14.827
DP	2.664	2.387	80.098	54.910	-	140.059
Eylül TY	445	458	8.036	538	379	9.856
DP	40	1.547	25.647	1.719	600	29.553
Ekim TY	3.506	-	6.503	789	-	10.797
DP	3.147	-	30.892	3.192	-	37.235
Kasım TY	156	799	20.991	1.490	-	23.436
DP	-	2.344	74.608	3.434	-	80.386
Aralık TY	974	1.641	22.636	2.450	50	27.751
DP	215	4.777	90.760	7.383	-	103.135
TOPLAM TY	27.553	3.697	161.595	13.668	513	207.026
DP	24.870	11.246	809.897	76.203	600	922.816

TY: Toplam Yatırım (Bin TL)

DP: Dış Para (Bin Dolar)

Başbakanlık Teşvik ve Uygulama Dairesi tarafından yapılan değerlendirmeye göre toplam teşviklendirilen yatırımlarda en büyük pay yüzde 38.8 ile Marmara bölgesindedir. Bu bölgeyi İç Anadolu bölgesi yüzde 14.1, Akdeniz bölgesi yüzde 13.6, Ege bölgesi yüzde 9.3, Doğu Anadolu bölgesi yüzde 2.2 ve Güneydoğu Anadolu bölgesi yüzde 2 oranlarıyla izlemektedir.

Yine aynı değerlendirmede en çok dış girdi ihtiyacı gösteren projelerin Akdeniz bölgesinde yoğunlaştığı ileri sürülmektedir. Bu bölgedeki projelerin dış girdi ihtiyacı 24.3 milyon dolar, yıllık ihracat gelirleri 53 milyon dolar olarak öngörülmektedir. İşletme döne-

minde en az döviz ihtiyacının İç Anadolu bölgesinde, en yüksek döviz kazancının Marmara bölgesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

İNŞAAT FAALİYETİ

Türkiye'de yatırımların bir göstergesi olarak inşaat faaliyeti ile ilgili verileri dikkate almak yaygın bir eğilim haline gelmiştir.

1980 yılında daha önce ruhsatı alınarak bitirilen kullanım ve iskân izni verilen bina alanı, metre kare olarak yüzde 15.9 genişlemiştir. Ancak 1980 yılında ruhsat için başvurmalarında yüzde 18.0 azalma vardır. Kesin olmamakla birlikte bu azalma yatırımlarda da bir daralmaya işaret etmektedir. Bunun yanında inşaat ruhsatlarına göre konut inşaatında yüzde 20.3 azalma bulunmaktadır.

KULLANIM İZNİNE GÖRE YENİ İNŞAAT

Seneler	Milyon TL	1000m2	Zincirleme Endeks	Maliyet m2 (TL)	Zincirleme Endeks
1969	2782.6	8023.3	-	347	-
1970	3004.6	8092.8	100.87	371	106.92
1971	3308.3	8068.7	99.70	410	110.51
1972	4247.8	9676.3	119.92	439	107.07
1973	5598.1	10879.8	112.44	515	117.31
1974	7318.2	9809.3	90.16	746	144.85
1975	11648.1	11551.4	117.76	1008	135.12
1976	13306.2	12273.5	106.25	1084	107.54
1977	18818.5	14158.2	115.36	1329	122.60
1978	44662.8	14933.8	105.48	2991	225.06
1979	81148.2	15609.8	104.53	5199	173.82
1980	156604.6	18096.0	115.93	8654	166.46

İNŞAAT RUHSATLARINA GÖRE YENİ İNŞAAT

Seneler	Milyon TL	1000 m ²	Zincirleme Endeks	Maliyet m ² (TL)	Zincirleme Endeks
1969	6.987.3	17987.3	-	388	-
1970	8.120.2	19741.7	109.75	411	105.93
1971	7.171.4	16909.5	85.65	424	103.16
1972	8.686.4	19230.9	113.73	452	106.60
1973	13.351.3	24484.5	127.32	545	120.57
1974	15.136.0	20347.5	83.10	744	136.51
1975	23.669.0	23337.3	114.69	1014	136.29
1976	32.682.6	29618.3	126.91	1103	108.78
1977	40.338.7	28972.2	97.82	1392	126.20
1978	92.729.0	32237.2	111.27	2876	206.61
1979	176.330.7	34047.3	105.61	5179	180.08
1980	244.448.2	27934.0	82.04	875	168.97

İNŞAAT RUHSATLARINA GÖRE KONUT İNŞAATI

Yıllar	Sayı	Alan ₂ (000 m ²)	Zincirleme Endeks	Maliyet (Milyon TL)	Maliyet m ² (TL)	Zincirleme Endeks
1973	64162	19.302.1		9665.6	500	
1974	54850	15.872.7	82.2	11412.7	719	143.8
1975	59134	18.195.0	114.6	17818.9	979	136.2
1976	64964	22.394.7	123.1	23561.1	1052	107.5
1977	63863	22.312.1	99.6	30050.5	1347	128.0
1978	73251	25.155.2	112.7	71541.6	2844	211.1
1979	77254	27.380.5	108.8	141283.2	5160	181.4
1980	61539	22.123.7	80.8	193256.2	8735	169.3

TASARRUFLAR

Türkiye'de iç tasarruflar yirmi beş yıllık bir dönem boyunca devamlı yükselmiş, ancak bu yükselme daha sonraki beş yıl tersine dönmüştür. Tasarrufların gayrisafi milli hasılaya oranı 1950-1955 döneminde ortalama yüzde 10 dolaylarında idi. Bu oran 1968-1973 döneminde yüzde 18.6 seviyesine kadar yükseldikten sonra, 1974-1979 döneminde yüzde 17.6 ve nihayet 1980 yılında yüzde 14.9 seviyesine kadar inmiştir. Oysa toplam tasarruf oranı bütün bu dönemler boyunca, bazen hızlı bazen yavaş da olsa, devamlı yükselmiştir. Bunun da başlıca nedeni iç tasarrufları devamlı destekleyen dış tasarruflar olmuştur. Dış tasarrufların gayri safi milli hasılaya oranı 1980 yılında yüzde 4.5 seviyesine kadar çıkmıştır. Türkiye'nin tasarruf açığını kapatma açısından dış tasarrufların önemi açık olmakla birlikte iç tasarruf oranının 1980 yılında inmiş olduğu seviye hayli düşündürücüdür.

TASARRUF ORANLARI
(Gayrisafi Milli Hasılanın Yüzdesi Olarak)

Dönemler	İç Tasarruflar	Dış Tasarruflar	Toplam Tasarruflar
1950-1955	9.9	2.6	12.5
1956-1961	12.7	1.8	14.5
1962-1967	14.6	2.2	16.8
1968-1973	18.6	0.6	19.2
1974-1979	17.6	2.5	20.1
1980	14.9	4.5	19.4

Tasarrufların kesimlere göre analizi ilginç eğilimleri ortaya koymaktadır. Özel tasarrufların kaynağı olan özel kullanılabilir gelirin gayri safi milli hasılaya oranı 1963-1967 döneminde yüzde 81.2 dolaylarında idi. Bu oran önce 1968-1973 döneminde yüzde 79.4 seviyesine düşmüş, sonra 1974-1979 döneminde yüzde 80.7 seviyesine nihayet ve 1980 yılında yüzde 83.7 seviyesine çıkmıştır. Özel kullanılabilir gelirin oranı olarak özel tasarruf yüzdesi 1980 yılına kadar tam tersi bir eğilim göstermiş, gayrisafi milli hasılanın oranı olarak özel tasarruflar ise söz konusu bütün dönemler boyunca devamlı yükselmiştir.

Kamu kesimi kullanılabilir gelirinin gayri safi milli hasılaya oranı 1968-1973 dönemindeki tırmanışı dışında oldukça hızlı bir düşme göstermekte kamu kullanılabilir gelirinin oranı olarak kamu tasarrufları da bu eğilime aynen uymaktadır. Gayri safi milli hasılanın oranı olarak kamu tasarruflarında 1980 yılında ani ve önemli bir düşme meydana gelmiştir.

ORTALAMA TASARRUF ORANLARI (%)

Kullanılabilir Gelir/GSMH		Tasarruf/Kul.Gelir		Tasarruf/GSMH	
Özel	Kamu	Özel	Kamu	Özel	Kamu
1963-67 0.812	0.188	0.105	0.379	0.085	0.071
1968-73 0.794	0.206	0.126	0.418	0.100	0.086
1974-79 0.807	0.193	0.112	0.374	0.104	0.072
1980 0.837	0.163	0.152	0.219	0.127	0.036

KİŞİ BAŞINA TÜKETİM HARCAMALARI
(1968 Fiyatlarıyla TL)

	Özel Tüketim	Kamu Tüketimi	Toplam Tüketim
1977	3270	664	3934
1978	3692	610	4302
1979	3179	629	3818
1980	3338	598	3936

4. KAMU KESİMİ DENGESİ

Kamu kesimi dengesi başlığı altında konsolide bütçe uygulamaları ile Kamu İktisadi Teşebbüslerinin kaynak-harcama dengelemelerini incelemek yaygın bir eğilim haline gelmiştir. Bütçe uygulamaları analizine başlamadan önce de genellikle bütçe kanunundaki büyüklükler, ödenekler ve gelir tahminleri olarak verilir; daha sonra, oldukça güç olmakla birlikte, takvim yılı-mali yıl ayırımı da yapılarak kamu kesimi dengesinin en önemli unsurları yakından izlenmeye çalışılır. Kamu İktisadi Teşebbüslerinin dengeleri yanında yerel yönetimlerin bütçelerinin de, özellikle Devlet Planlama Teşkilâtının hazırladığı yıllık programlarda gözden geçirildiği bilinmektedir.

Ancak son yıllardaki hızlı enflasyon ve bu enflasyona ayak uyduramayan bütçe teklifleri ve uygulamaları, yukarıda anlatılan türde bir kamu kesimi dengesi analizini anlamsız kılmıştır. Çünkü son yılların bütçelerinde ne ödenekler samimi ne de uygulamalar ciddi olmuştur. Bu nedenle aynı tür bir analiz bu yıl ve gelecek yılların bütçelerine bırakılarak 1980 yılı için kamu kesimi dengesi analizi yapılırken daha çok vergi gelirleri üzerinde durulacaktır.

Vergi gelirlerine bu ağırlığı vermenin diğer bir nedeni 1981 yılı başında yürürlüğe girmiş olan yeni vergi yasalarıdır. 1981 yılı vergi uygulamasının ve bu uygulama ile alınan sonuçların, istikrar politika sinin başarısına en önemli katkıyı sağlayacağı açıktır.

1980 mali yılının ilk 11 ayında vergi gelirlerinde 1979 yılına göre yüzde 85.0 artış olmuştur. Artış bütün vergi türlerinde aynı değildir. Hizmetlerden ve gelirlerden alınan vergi gelirlerindeki artışlar sırasıyla yüzde 124.6 ve yüzde 99.3 iken, mallardan ve dış ticaretten alınan vergi gelirleri yine sırasıyla yüzde 66.5 ve yüzde 31.8 artmıştır. Ancak, bütün bu artışların gerçek boyutlarını belirleyebilmek için enflasyon oranına göre düzeltmeler yapmak gerekmektedir.

1980 yılı ortalama fiyat artışı yüzde 94.7 dolayındadır. Şu halde 1980 yılında kaydedilen yüzde 85.0 vergi geliri artışı nakdi anlamda olup, reel anlamda yüzde 9.7 azalmadan sözedilebilir. Bunun yanında vergilerin gayrisafi milli hasılaya göre oranları veya vergi yükü oranı da 1977 yılındaki yüzde 19.3 dolayındaki maksimum seviyesinden 1980 yılında yüzde 17.5 seviyesine kadar düşmüştür.

VERGİ GELİRLERİ
(Mart 1980 - Şubat 1981, Milyon TL)

	1979	1980	Değişme
1. Genel Bütçe Gelirleri	512.592	920.818	79.6
1.1 Vergiler	403.776	747.198	85.0
1.1.1. Gelirlerden	231.660	461.727	99.3
1.1.2. Servetten	2.892	7.118	146.1
1.1.3. Mallardan	63.492	105.696	66.1
1.1.4. Hizmetlerden	35.880	80.576	124.6
1.1.5. Dışticaretten	69.852	92.081	31.8
1.2. Vergi dışı olağan gel.	91.152	139.476	53.0
1.3 Özel gelir ve fonlar	17.664	34.144	93.3
2. İç Borçlanma	-	17.404	-
3. Katma Bütçe Gelirleri	-	14.171	-

VERGİ YÜKÜ (%)

Yıllar	Vergi yükü
1963-65	13.0
1966-68	14.2
1969-71	15.4
1972-74	16.1
1975	17.7
1976	19.0
1977	19.3
1975-77	18.7
1978	19.1
1979	18.5
1980	17.5
1978-80	18.4

1980 YILI BÜTÇESİ

KONSOLİDE BÜTÇELERİN
HARCAMA GELİR - UYGULAMA FARKLARI

(Milyon TL)

Yıllar	Harcamalar (1)	Gelirler (2)	GSMH (3)	Bütçe Açığı (4)	4/1	4/2	4/3
1978	346.023	325.629	1.290.394,7	- 20.394	5,9	6,3	1,6
1979	608.220	556.153	2.225.571,5	- 52.067	8,6	9,4	2,3
1980	1.078.919	957.163	4.494.267,6	-121.756	11,3	12,7	2,7

Bütçe Yılı: 1980

YILI UYGULAMASI

KONSOLİDE BÜTÇE

28/2/1981 Durumu

AYLAR	HARCAMALAR			GELİRLER			UYGULAMA FARKI
	Tutarı	Ödenek toplamına yüzdesi	Toplam harcamaya yüzdesi	Tutarı	Gelir tahminine yüzdesi	Toplam gelirlere yüzdesi	
Mart	31.071	4.03	2.88	41.085	5.34	4.29	- 10.014
Nisan	79.485	9.38	7.37	54.130	7.03	5.66	- 25.355
Mayıs	74.691	8.80	6.92	69.380	9.00	7.25	- 5.311
Haziran	71.655	8.12	6.64	62.331	8.10	6.51	- 9.324
Temmuz	68.004	6.74	6.30	70.215	9.12	7.34	- 2.211
Ağustos	60.184	5.60	5.58	56.415	7.32	5.89	- 3.769
Eylül	70.736	6.48	6.56	73.593	9.56	7.69	- 2.857
Ekim	95.975	8.15	8.88	78.528	10.20	8.20	- 17.267
Kasım	94.975	7.74	8.80	75.093	9.75	7.85	- 19.882
Aralık	128.044	10.00	11.87	119.384	15.50	12.47	- 8.660
Ocak	126.862	9.59	11.76	122.893	15.96	12.84	- 3.969
Şubat	177.417	13.19	16.44	134.116	17.42	14.01	- 43.301
Toplam	1.078.919	80.22	100.00	957.163	124.30	100.00	- 121.756

ÖDENEKLERİN EKONOMİK

BÖLÜMLENMESİ

Bütçe Yılı: 1980

28/2/1981 Durumu

BÜTÇESİ	CARİ	YATIRIM	SERMAYE T. VE TRANSFER	ÖZEL	TOPLAM
GENEL	494.345	180.372	646.482	2.753	1.323.952
KATMA	60.749	102.986	6.359	1.180	171.274
TOPLAM	555.094	283.358	652.841	3.933	1.495.226
HAZİNE YARDIMI (-)	-	-	150.249	-	150.249
KONSOLİDE	555.094	283.358	502.592	3.933	1.344.977

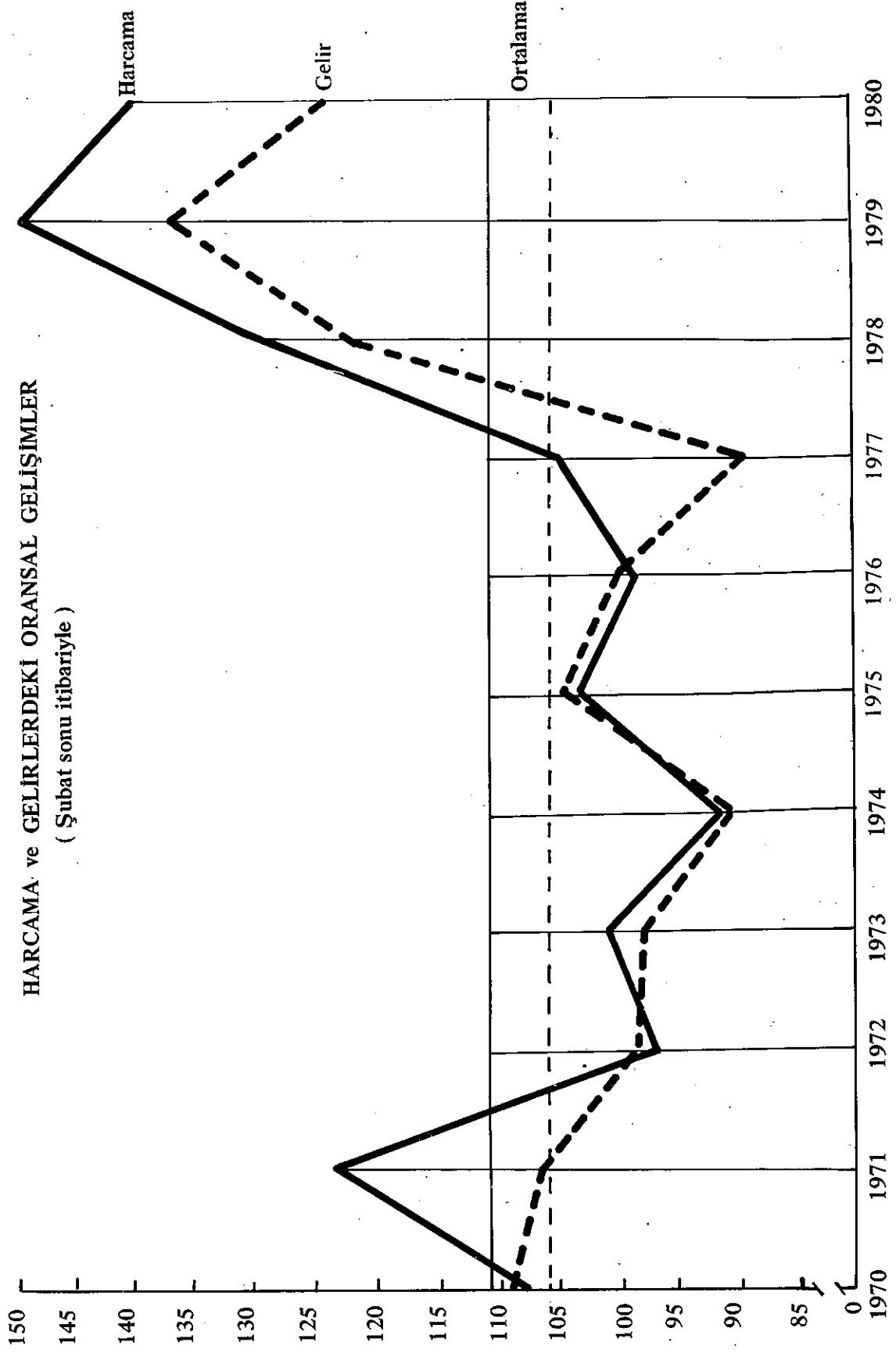
- V -

Bütçe Yılı: 1980

ÖDENEKLERİN DURUMU

KONSOLİDE BÜTÇE
28/2/1981 Durumu

BÜTÇESİ	BÜTÇE İLE VERİLEN	EK VE OLAĞANÜSTÜ	İRATSIZ OTOMATİK	İRATLI OTOMATİK	(+) AKTARMA	SERBEST BIRAKILAN	TOPLAM ÖDENEK
GENEL	756.954	95	440.823	126.080	-	1.309.616	1.323.952
KATMA	121.469	-	4.865	3.078	+ 41.862	161.655	171.274
TOPLAM	878.423	95	445.688	129.158	+ 41.862	1.471.271	1.495.226
HAZİNE YARDIMI (-)	108.383	-	4	-	+ 41.862	150.249	150.249
KONSOLİDE	770.040	95	445.684	129.158	-	1.321.022	1.344.977

KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ

Kamu İktisadi Teşebbüsleri 1980 yılında da üretim, satış, istihdam ve yatırım olarak büyümeye devam etmişlerdir.

KİT'lerin 1979 yılında 435.0 milyar lira olan satış gelirleri, 1980 yılında yüzde 178.4 oranında artarak 1.211.2 milyar liraya çıkmıştır. Böylece stoklarla birlikte bu kuruluşların gelirleri geçen yıl 1.342.8 milyar lira oldu.

KİT STOK DEĞERLERİ

Yıllar	İlk Madde	YarıMamul	Mamul	Diğer	Toplam	Üretim Değerleri Toplamı	Toplam Satış Hasılatı
1974	10.2	3.2	12.8	2.1	28.3	57.3	71.5
1975	13.3	4.8	21.9	0.6	40.6	72.7	92.9
1976	27.6	3.9	18.0	2.5	52.1	104.4	127.1
1977	36.3	10.8	18.0	3.5	68.6	135.7	183.3
1987							
1978	39.4	15.7	26.2	4.5	85.8	189.2	295.0
1979	64.2	19.0	49.3	5.0	137.5	319.6	505.6
1980	112.0	36.7	115.2	5.2	269.1	754.2	1.306.7

Personel politikaları üzerinde yoğun tartışma yapılan KİT'lerde 1979 yılında yüzde 3 dolayında istihdam artışı gerçekleşmiştir. 1980 yılında ise bu oran yüzde 8'e yükselmiştir. Ücret ve maaş ödemeleri ise 1979 yılında yüzde 62.5 artarak 167.1 milyar liraya çıkmışken, 1980 yılında yüzde 65.0 genişleyerek 275.7 milyar liraya ulaşmıştır. Böylece 1979 yılında toplam personel giderlerinin satışlara oranı yüzde 38.4 iken bu oran 1980 yılında yüzde 22.8 seviyesine inmiştir.

KİT'lerde 1979 yılında 128.6 milyar liralık yatırım gerçekleştirilmişken bu rakam 1980 yılında yüzde 75.7 oranında artarak 225.9 milyar lira olmuştur.

KİT YATIRIMLARI

Yıllar	Yatırım Programı	Yatırım Gerçekleşmesi	Gerçekleşme Yüzdesi
1970	4.943	6.153	124.5
1971	6.975	7.244	103.9
1972	11.052	10.671	96.5
1973	12.600	12.915	102.5
1974	19.970	16.893	84.6
1975	25.035	26.177	104.6
1976	38.434	35.495	92.3
1977	62.000	46.148	74.4
1978	60.463	60.460	99.9
1979	95.797	128.647	134.3
1980	153.600	225.900	147.3

YATIRIM VE FİNANSMAN PROGRAMI VE GERÇEKLEŞMESİ

Açıklama	Program	Gerçekleşme
1- Kullanımlar		
a-Kaynak-Ödeme Açıkları	15.103	61.935
b-Yatırımlar	95.797	128.647
Toplam Finansman Gereği	110.900	190.582
2- Kaynaklar		
a- Bütçe	63.900	87.943
b- Devlet Yatırım Bankası	10.000	14.385
c- Dış Proje Kredisi	17.500	42.876
d- Özel Fon	-	33.885
e- 20 Sayılı Fon	4.500	7.033
f- Diğer	15.000	4.460
Toplam Karşılama	110.900	190.582

25 Ocak tarihinden 1980 yılı sonuna kadar KİT mamüllerine yapılan zamlar 482.5 milyar liralık katkı sağlamış bulunmaktadır. Bu katkının yarısına yakın kısmı petrol ürünlerine yapılan zamlardan sağlanmış bulunmaktadır.

1980 YILINDA YAPILAN ZAMLARIN KATKISI

	25 Ocak Paketi	25 Ocak/ 12 Eylül	(Milyar TL) 12 Eylül/ 31 Aralık	Toplam
1. Petrol Ürünleri	125.4	76.5	18.3	220.2
2. Elektrik	330.0	-	-	30.0
3. Petrokimya Ürünleri	18.0	-	-	18.0
4. Kömür	17.5	-	0.2	17.7
5. Suni Gübre	21.8	-	6.0	27.8
6. Demir Çelik	25.5	-	2.5	28.0
7. Kağıt	13.2	-	0.9	14.1
8. Bakır ve Alüminyum Ma.	13.0	-	-	13.0
9. Sümerbank Ürünleri	6.7	-	1.1	7.8
10. Çimento	4.9	-	0.9	5.8
11. Şeker	11.7	11.1	3.5	26.3
12. Süt ve Mamülleri	0.7	-	1.0	1.7
13. Et ve Mamülleri	14.0	-	-	14.0
14. Çay	-	13.4	-	13.4
15. Yem	0.6	-	-	0.6
16. PTT Hizmetleri	8.9	-	0.3	9.2
17. Denizcilik Bank. Hizmet.	3.0	-	-	3.0
18. D.B.Deniz Nakliyatı	2.0	-	-	2.0
19. THY	5.4	-	0.3	5.7
20. TCDD	11.1	-	-	11.2
21. DMO	3.4	-	-	3.4
22. MKEK Ürünleri	9.6	-	-	9.6
T O P L A M	346.5	101.0	35.0	482.5

KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNDE
İSTİHDAM

	Memur ve Teknik Personel	İşçi	Toplam
1970	165.738	196.562	362.300
1971	170.601	204.020	374.621
1972	179.921	212.462	392.383
1973	192.360	233.502	425.862
1974	179.291	324.543	503.834
1975	195.979	348.399	544.378
1976	216.624	368.964	585.588
1977	225.441	410.758	636.199
1978	229.699	409.116	638.815
1979	246.073	411.953	658.026
1980	263.124	448.843	711.967

KİT PERSONEL GİDERLERİ

Yıllar	Memur-Teknik Personel	İşçi	Toplam
1974	7.1	11.9	19.0
1975	11.0	17.3	28.3
1976	13.0	29.1	42.1
1977	20.1	41.2	61.3
1978	26.8	76.0	102.8
1979	47.0	120.1	167.1
	71.0	204.7	275.7

(x): Kuruluş Teklifleri

KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNDE
ÜCRET/SATIŞLAR ORANI (Milyon TL)

	Ücretler	Satışlar	Ücret Satışlar %
1974	19.0	71.5	26.5
1975	28.3	92.9	30.5
1976	42.1	127.1	33.1
1977	61.3	183.3	33.4
1978	102.8	295.0	34.8
1979	167.1	505.6	33.0
1980	275.7	1.306.7	21.1

FAALİYET SONUÇLARI 1970-1980

(Milyon TL.)

Yıllar	Karlar Toplamı	Zararlar Toplamı	Karlar/Zararlar
1970	1.332	1.924	(592)
1971	1.919	1.090	829
1972	2.623	1.173	1.450
1973	2.251	1.897	354
1974	4.345	3.516	829
1975	3.587	5.837	(2.250)
1976	3.635	10.338	(6.703)
1977	3.930	12.792	(8.862)
1978	6.147	19.380	(13.233)
1979	20.651	17.521	3.130
1980 (x)	50.207	18.508	31.699

(x) Gerçekleşme tahmini

5. ÜRETİM

1980 yılının katma değer rakamlarına bakılınca üretimde bir takım sorunların olduğu kolayca anlaşılır. Özellikle imalat sanayiindeki önemli gerilemenin, üretim yavaşlaması ile ilgili olduğu açıktır. Sanayide üretimle ilgili sorunlar, diğer kesimlerin üretimlerini de olumsuz yönde etkilemiştir. Meselâ tarımsal üretim bir yandan iklim koşullarının etkisinden kurtulurken, öte yandan sun'i gübre, çeşitli tarım ilâçları, traktör, tarım makineleri, bunların yedek parçaları, yakıt vs. gibi sanayi mallarının üretim koşullarının etkisine girmiştir. Gerçi bu durum tarımda modernleşmenin sonucu doğmuş olup olumlu bir gelişmedir ama imalât sanayiindeki her darboğaz tarımı da peşinden sürüklemeye başlamıştır. Aşağıdaki tabloda başlıca tarım ürünlerinin son üç yıldaki üretim miktarları ve 1980 yılı üretim değişimleri verilmektedir.

TARIMSAL ÜRETİM

(Bin Ton)

	1978	1979	1980	Yıllık % Değişme
TAHİL				
Buğday	16.700	17.500	17.400	- 0.6
Arpa	4.750	5.240	5.550	5.9
Mısır	1.300	1.250		- 2.2
Pirinç	190	225	220	
BAKLAGİLLER	723	762	831	9.1
SANAYİ BİTKİLERİ				
Pamuk	475	476	460	- 3.4
Tütün	297	206	220	6.8
Şeker Pancarı	8.837	8.760	8.800	0.5
Patates	2.750	2.870	3.300	15.0
YAĞLI TOHURLAR				
Ayçiçeği	485	590	650	10.2
Çiğit	760	762	736	- 3.4
DİĞER				
Narenciye	1.081	1.147	1.050	- 8.5
Üzüm	3.496	3.500	3.350	4.5
Elma	1.100	1.350	1.100	- 18.5
Fındık	310	300	245	- 18.3
Zeytin	1.100	430	1.050	162.5
Çay	449	556	570	2.7

Sanayi üretimi 1980 yılında başlıca döviz darboğazından kaynaklanan hammadde temini ve enerji sorunları ile istikrar politikası gereği uygulanan parasal tedbirlerin yarattığı kredi kısıtlamalarından olumsuz yönde etkilenmiştir. İşçi-işveren ilişkilerindeki gerginlikler de sanayi üretimi üzerinde paralel etkiler yaratmıştır. Özellikle yılın son dört ayında yukarıda sayılan sorunların büyük bir kısmı çözülerek üretim faaliyetine nisbi bir canlılık getirilmiştir.

İstanbul Sanayi Odası tarafından gerçekleştirilen ve sonuçları yayımlanan bir araştırmaya göre- daha önceki yıllarda üretimi sınırlayan nedenler olarak ileri sürülen enerji ve yakıt yetersizliği ile ithal güçlükleri yanına 1980 yılında talep yetersizliği ve finansman güçlükleri de katılmıştır.

SANAYİDE KAPASİTE KULLANIMINI
SINIRLAYAN NEDENLER (%)

	1979	1980
Hammadde Yetersizliği	37.5	20.7
Talep Yetersizliği	—	20.1
Finansman Zorluğu	—	18.8
Enerji Yetersizliği	23.8	17.3
Yakıt Yetersizliği	28.9	10.4
Diğer Nedenler	9.8	12.4

Kaynak: İSO

Kapasite kullanımını sınırlayan nedenlerin 1979 ve 1980 yıllarındaki önem sıralamasına bakıldığında, hammadde yetersizliğinin 1979 yılındaki yerini koruduğu yakıt ve enerji yetersizliklerinin ise yerlerini talep yetersizliği ile finansman zorluklarına bırakarak alt sıralara düştüğü göze çarpmaktadır.

Özel kesimin 1980 yılı içinde imalat sanayii üretim değeri 916.5 milyar lira olurken, kamu kesiminin üretim değeri 809.1 milyar liraya ulaşmıştır. Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından açıklanan üretim verileri, 1980 yılında özel kesim üretim değerinin 1979 yılına göre cari fiyatlarla yüzde 97.4 oranında arttığını, aynı oranın kamu kesimi için yüzde 183.3 olduğunu ortaya koymaktadır. Yine aynı verilere göre özel kesim üretimi reel olarak yüzde 4.6 gerilerken, kamu kesimi üretimi yine reel olarak yüzde 0.7 artmıştır.

Aynı istatistiklere göre özel imalat sanayii üretiminin kimya, petrol, kömür, kauçuk ve plâstik maddeler ile metal eşya, makine ve ulaştırma araçları sanayilerinde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Bu arada dokuma giyim eşyası ve deri sanayii ile gıda sanayiinin de özel ke kesim imalat sanayiinde ağırlık taşıdığı anlaşılmaktadır.

Kamu kuruluşları arasında en büyük üretim değerine petrol alanında ulaşılırken, ikinci sırayı Tekel almıştır. En düşük üretim değerine ulaşılan kamu sektörü ise yem sanayii olmuştur.

1980 yılında Makine-Kimya, Karabük Demir-Çelik, Tekel ve Sümerbank'da reel olarak üretim düşüklüğü olmuştur.

Reel üretim değeri artışında Etibank yüzde 19.3 oranı ile başta yer alırken bu kuruluşu yüzde 14 oranı ile Yem Sanayii izlemektedir.

Üretim maliyetleri en çok artan kamu kuruluşu yüzde 206.1 oranıyla Şeker Şirketi'dir. Kamu kesiminde en düşük maliyet artışı yüzde 77 ile Çaykur'da gerçekleşmiştir.

ÖZEL SEKTÖR ÜRETİM DEĞERLERİ

	1979	1980 (Cari Fiat)	1980 (1979 Fiyat.)	1980 Değişim (Yüzde)		1980 Deflatör
				Cari	Sabit	
Gıda, İçki ve Tütün	61.5	122.1	58.0	98.6	- 5.7	110.6
Dokuma, Giyim, Deri	83.6	143.0	77.1	71.0	- 7.8	85.5
Orman Ürünleri Mobilya	6.2	9.7	5.3	55.6	-14.4	81.8
Kâğıt, Matbaacılık	9.3	18.1	8.1	94.5	-12.8	123.1
Kimya, Petrol, Kömür	98.2	267.1	113.6	172.1	15.7	135.2
Demir Dışı Madenler	30.4	74.5	30.7	145.6	1.0	143.2
Metal Endüstrisi	36.7	68.9	39.1	87.5	6.4	76.2
Metal Ürünleri Makinaları	122.9	189.6	100.0	54.2	-18.6	89.4
Diğerleri	1.7	2.9	1.5	66.5	-14.4	94.5
Kooperatifler	13.7	20.2	9.4	47.2	-31.1	113.6
	464.3	916.4	442.9	97.4	- 4.6	106.9

KAMU SEKTÖRÜ ÜRETİM DEĞERLERİ

	1979	1980	1980 (1979 Fiyatla- rıyla)	1980 % Değişiklik
Etibank	6.6	19.7	7.9	9.3
TEK	21.7	55.2	22.2	2.5
TKI	12.6	33.3	12.7	0.6
T. Şeker	13.5	43.0	14.0	3.9
T. Çimento	4.9	13.9	5.3	8.5
Petrol	78.4	178.3	82.1	4.7
Seka	10.7	21.0	11.0	2.4
Sümerbank	16.7	34.9	15.4	- 7.8
Azot	4.6	12.9	4.6	0.6
Yem	1.4	3.1	1.6	14.0
Tekel	41.7	90.7	36.4	-12.7
Karabük	12.9	29.6	12.7	- 1.5
Ereğli	17.3	37.8	17.7	2.1
İskenderun	7.9	16.7	8.3	5.5
Petkim	12.5	27.6	12.8	2.5
MKE	8.7	16.8	8.4	- 3.5
Çaykur	13.5	24.7	14.0	3.7
	285.6		287.1	0.5

SİNAİ MAMÜLLER ÜRETİMİ

	1977	1978	1979	1980	Bin ton % değişme 1979	1980
MADENCİLİK						
Taşkömür (T)	4.393.0	4.292.1	4.051.3	3.596.6	- 5.6	-11.2
Linyit (K)	8.289.0	9.321.0	11.050.6	13.652.4	18.6	23.5
Kromit (K)	227.0	212.1	176.4	170.8	-16.8	- 3.2
Bakır (K)	110.0	115.8	127.3	102.8	- 9.9	-20.0
Kükürt (KT)	20.0	20.0	21.0	23.0	5.0	9.0
Ham Petrol (T)	2.713.0	2.654.3	2.832.9	2.316.5	- 6.7	-18.2
Tinkal (T)	135.0	158.9	192.0	224.0	20.8	17.0
Kolemanit (K)	210.0	311.6	394.8	453.7	26.7	15.0
Volfram (T) (Ton)	-	7.7	257.5	394.8	-	53.3
Fosfat (T)	24.0	23.6	26.7	21.3	13.1	-20.0
Alümina (T)	170.0	74.3	75.2	137.5	1.2	83.0
ELEKTRİK ENERJİSİ (T) (Gwh)						
	20.058.7	21.726.6	22.541.6	23.557.3	3.8	4.4
İMALAT SANAYİİ						
Gıda						
Şeker (T)	995.4	1.080.5	975.8	1.042.8	- 9.7	6.9
Çay (K)	77.4	89.1	102.0	95.9	14.5	- 6.0
Et (K)	80.1	63.6	55.6	40.8	-12.4	-26.6
Pastorize Süt (K) Mil.Lt.	11.6	12.7	17.6	15.8	38.6	-12.2
Tütün ve içki						
Filtreli Sigara (T)	27.8	29.4	28.6	27.0	- 2.7	- 5.6
Filtresiz Sigara (T)	28.3	22.1	27.8	21.3	-25.8	-13.9
Rakı (T) (Bin litre)	46.823.0	43.621.0	42.642.0	44.414.4	- 2.2	4.2
Votka (T) (Bin Litre)	5.374.0	5.344.0	4.831.0	4.203.9	- 9.6	-13.0
Bira (K) (Bin Litre)	58.576.0	56.131.0	41.813.9	35.376.3	-25.5	-15.4
Şarap (K) (Bin Litre)	4.977.0	6.904.0	6.614.8	6.206.8	- 4.2	- 6.2
Dokuma ve Deri						
Pamuk İpliği (K)	37.8	37.8	44.3	41.5	17.2	- 6.5
Pamuklu Dokuma (K)						
(Milyon Metre)	178.9	200.3	189.7	177.2	- 5.3	- 6.6
Yün İpliği (K)	3.7	4.2	3.5	3.4	-16.7	- 3.6
Yünlü Ham Dokuma (K)						
(Milyon Metre)	5.9	6.7	6.6	4.8	- 1.5	-26.4
El Halısı (K) (Bin m ²)	38.7	46.5	76.6	67.0	64.7	-12.6
Makina Halısı (K) (Bin m ²)	145.7	126.2	112.1	79.2	-11.2	-13.3
Ayakkabı (K) (Bin çift)	2.755.0	2.495.0	2.828.0	2.525.0	13.3	-10.7
Kağıt (K)	339.3	303.5	301.8	300.3	- 0.6	- 0.5
Taşıt Lastikleri						
Otomobil Lastikleri						
(T) (Bin Adet)	1.285.1	1.737.0	1.387.9	1.529.0	-20.1	10.2
Kamyon-Otobüs Lastiği						
(T) (Bin Adet)	913.5	1.062.0	1.182.6	1.223.6	11.4	3.5
Traktör Lastiği (T)						
(Bin Adet)	296.0	404.0	372.3	473.3	- 7.8	27.1
İç Lastikler	1.613.3	1.765.0	1.737.8	2.091.6	- 1.5	20.4
(T) (Bin Adet)						
KİMYA VE PETROKİMYA						
Boraks (KT)	23.4	21.1	35.8	35.4	69.7	- 1.1
Borik Asit (T)	20.9	17.6	10.0	16.9	-43.2	69.0
Sodyum Perborat (K)	10.8	5.0	5.0	10.0	8.0	85.2
Tuz (K)	37.0	989.4	1.079.3	1.171.3	9.1	8.4
P.V.C. (K)	37.7	36.5	21.5	27.1	-41.1	26.2
Polietilen (K)	25.6	20.2	17.2	16.3	-14.8	- 5.2
Karbon Siyah (K)	15.8	12.5	15.1	15.4	20.8	2.6
Sentetik Kauçuk (KT)	20.7	15.5	20.0	20.3	29.0	1.1
Polistren (K)	13.1	7.9	9.0	11.0	13.9	21.5
Kaprolaktam (K)	14.5	12.7	16.4	12.9	29.1	- 9.5
PETROL ÜRÜNLERİ						
Benzin (T)	2.391.6	2.066.1	1.891.9	1.935.3	- 8.4	2.3
Motörin (T)	3.382.3	2.670.3	2.421.0	3.129.5	- 9.3	29.3
Fuel Oil (T)	6.355.6	5.797.3	4.284.5	4.645.7	-26.1	8.4
Çimento (T)	13.832.0	15.340.0	13.812.0	12.875.0	-10.0	- 7.0
Gübre ve Yan Ürünler						
Amonyak (T)	152.1	264.1	248.4	321.0	- 5.9	29.2
Sülfirik Asit (T)	418.1	278.0	297.3	345.4	6.9	16.2
Fosforik Asit (T)	166.3	127.6	160.4	166.2	25.7	3.6
Amonyum Nitrat (T)	972.9	1.265.4	1.660.8	2.217.9	31.2	33.5
Fosfatlı Gübre (T)	1.812.0	1.236.6	1.603.5	2.051.0	29.7	27.9
Demir Çelik						
Kok (T)	1.655.7	1.761.2	2.040.2	1.872.1	15.8	- 8.2
Ham Demir (K)	1.613.3	1.710.0	1.966.0	1.908.0	15.0	- 2.9
Sıvı Çelik (K)	1.400.7	1.636.0	2.277.6	2.294.7	39.2	0.8
DEMİR DIŞI METALLER						
Blister	31.8	26.2	22.2	15.9	-15.3	-28.4
Sıvı Alüminyum (T)	48.5	32.3	31.7	33.8	-1.9	6.6
Çinko (K)	16.1	17.3	17.2	13.3	- 0.6	-22.8
Ferrokrom (T)	19.1	35.6	33.2	32.7	- 6.7	- 1.5
TARIM MAKİNALARI						
Traktör (T) (Adet)	31.380.0	17.772.0	14.487.0	16.748.0	-18.5	15.6
KARAYOLU TAŞITLARI						
Kamyon (T) (Adet)	20.851.0	13.142.0	13.239.0	8.741.0	0.7	-34.0
Kamyonet (T) (Adet)	14.057.0	6.880.0	7.966.0	7.920.0	15.8	- 0.6
Otomobil (T) (Adet)	58.245.0	53.590.0	43.554.0	32.028.0	-18.7	-26.5
Otobüs Midibüs						
(T) (Adet)	1.555.0	1.416.0	1.639.0	1.621.0	15.7	- 1.1
Minibüs (T) (Adet)	5.397.0	3.155.0	4.134.0	2.747.0	31.0	-33.6
DEMİR YOLU TAŞITLARI						
Lokomotif (T) (Adet)	53	52	35	40	-32.7	14.3
Yük Vagonu (T) (Adet)	519	516	1.311	604	154.1	+53.9

KAYNAK: Devlet Planlama Teşkilatı
(K) Kamu Sektörü Üretimi
(KT) Kısmen Türkiye Toplamı
(T) Türkiye Toplam Üretimi

6. İSTİHDAM

Toplam işgücü arzı 1980 yılında yüzde 2.85 genişleyerek son yılların en yüksek artış hızına ulaşmıştır. 1979 yılı sonunda 16,7 milyar olan toplam işgücü arzı 1980 yılında 975 bin artarak 17.1 milyon kişiye yükselmiştir. İşgücü arzının artış hızı 1978 ve 1979 yıllarında yüzde 1.5 olarak gerçekleşmiştir.

İSTİHDAM (Bin Kişi)

	1977	1978	1979	1980
Toplam İşgücü Arzı	16.180	16.429	16.670	17.145
Toplam İşgücü Talebi	14.063	14.205	14.330	14.383
-Tarım	8.360	8.365	8.370	8.400
-Sanayi	1.857	1.897	1.925	1.875
İşgücü Arzı Fazlası	2.117	2.225	2.340	2.762
İşgücü Arzı F.Oranı (%)	13.1	13.6	14.1	16.1

TARIM DIŞI KESİMDE İSTİHDAM İMKANLARI
(1000 Kişi ve %)

	Tarım ve Hizmet dışı	Zincirleme Endeks	Hizmetler	Zincirleme Endeks	Toplam Tarım Dışı	Zincirleme Endeks
1962	1974		929	-	2903	
1967	2439	123.6	1243	133.8	3682	126.8
1972	3030	124.2	1580	127.1	4610	125.2
1977	3712	122.5	1914	121.1	5626	122.0
1978	3832	103.2	1990	104.0	5822	103.5
1979	3890	101.5	2046	102.8	5936	102.0
1980	3948	101.5	2100	102.6	6048	101.9

1980 yılında işgücü arzı fazlalığına 422 bin kişi daha katılarak arz fazlalığını 2.8 milyona çıkarmıştır. Geçen yıl toplam işgücü talebi veya istihdam yüzde 0.4 dolayında genişleyerek 14.3 milyondan 14.4 milyona ulaşmıştır. İstihdamın tarım ve sanayi kesimi dağılımında tarım lehine bir artış dikkati çekmektedir. 1979 yılı sonunda

tarım kesiminde istihdam edilenlerin sayısı 8.3 milyon iken 1980 yılı sonunda 8.4 milyona yükselmiş, buna karşılık sanayide istihdam edilenlerin sayısı 1.9 milyondan 1.8 milyona inmiştir. Bu azalmada, sanayi kuruluşlarının kapasite kullanım oranlarındaki düşüş etkili olmuştur.

Türkiye'de açık işsizliğe bir gösterge olarak İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun yayımladığı istatistikler kullanılmaktadır. Bu istatistiklere göre 1980 yılında kuruma başvuranların sayısında 1979 yılına göre yüzde 26 azalma olmuş, işe yerleştirilenlerin sayısında ve kayıtlı işsizlik halinde de sırasıyla yüzde 22 ve yüzde 33 dolaylarında daralmalar meydana gelmiştir. Ancak bu göstergeleri istihdam ve işsizlikle ilgili yorumlarda kullanırken ihtiyatlı olmak gerekmektedir, çünkü ilgili tabloda da görüldüğü gibi Kurum'a başvuranların sayısı, toplam işgücü arzı ve toplam istihdam seviyesine göre çok küçük boyutlarda kalmaktadır.

İŞÇİ VE İŞÇİ BULMA KURUMU VERİLERİ

	1979	1980	Değişme %
Başvuranlar	681.858	504.671	-25.98
- Erkek	474.095	348.151	-26.57
- Kadın	207.763	156.520	-24.66
İşe Yerleştirilen	209.438	163.426	-21.96
- Erkek	98.365	70.674	-28.15
- Kadın	111.073	92.752	-16.49
Kayıtlı İşsizler	469.603	341.245	-27.33
- Erkek	372.796	277.477	-25.57
- Kadın	96.807	63.768	-34.13

Çalışma Bakanlığı'nın verilerine göre 1979 yılında 176 grev sonucunda 1 milyon 432 bin işgünü ve 15 lokavt sonucunda da 141 bin 848 işgünü kaybolmuştur. Aynı yıl işkazaları nedeniyle kaybedilen işgünü sayısı 2 milyon 688 bin kişi olmuştur. 1980 yılında ise grev sayısı 220'ye, grevde kaybolan işgünü 4 milyon 298 bin gibi önemli bir rakama ulaşmıştır. Ayrıca lokavtlarda da 653 bin işgünü kaybolmuştur.

1980 yılında toplam 279 bin işçiyi ve 4066 işyerini kapsayan 2247 adet toplu sözleşme yapılmıştır. Kapsanan işçi ve işyeri sayısı açısından kamu kesimi ağır basmaktadır. Bunun da başlıca nedeni kamu kesiminde yılın başlarında izlenen istihdam politikasıdır.

TOPLU SÖZLEŞMELER

	Sözleşme Sayısı			Kuruluş Sayısı			İşçi Sayısı		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
1972	443	1.160	1.603	1.789	1.879	3.668	278.017	148.428	426.445
1973	551	1.370	1.921	4.211	2.098	6.309	249.901	193.389	443.290
1974	594	1.130	1.724	1.880	2.443	4.323	427.300	174.479	601.775
1975	297	1.597	1.893	1.051	3.877	5.963	91.316	209.002	300.318
1976	790	1.640	2.430	2.807	3.156	3.156	220.956	255.426	476.382
1977	573	1.659	2.232	2.498	3.681	6.179	369.324	220.774	590.098
1978	980	1.858	2.838	3.486	4.294	7.780	424.797	259.073	683.870
1979	1.204	1.710	2.914	2.003	9.117	11.120	265.710	480.322	746.032
1980	1.200	1.047	2.247	2.578	1.448	4.066	215.443	63.884	279.327

Kaynak: Çalışma Bakanlığı

GREVLERDE KAYBOLAN İŞGÜNÜ

	Grev Sayısı	Katılan İşçiler	Grev Süresi (gün)	Kaybolan İş Günü
1972	48	14.879	2.297	659.362
1973	55	12.286	2.209	671.135
1974	110	25.546	4.104	1.109.401
1975	116	13.708	5.601	668.797
1976	58	7.240	3.691	325.830
1977	59	15.682	3.622	1.397.124
1978	87	9.748	4.457	426.127
1979	176	24.920	10.529	1.432.078
1980	220	33.832	—	4.298.413

Kaynak: Çalışma Bakanlığı

GREV, LOKAVT VE İŞKAZALARI SONUCU KAYBOLAN İŞGÜNÜ SAYILARI

Grevler	1978	1979	1980
Sayısı	87	176	220
İşçi Sayısı	9.748	24.920	33.832
Kaybolan İşgünü	426.127	1.432.978	4.298.413
Lokavtlar			
Sayısı	8	15	21
İşçi Sayısı	987	968	8.288
Kaybolan İşgünü	52.935	141.848	653.093
İş Kazaları			
Sayısı		186.891	-
Kaybolan İşgünü	3.091.218	2.687.755	-

Devlet Planlama Teşkilâtının yayımladığı "Üretim Gerçekleşmeleri" raporlarına göre 1980 yılının ilk 8.5 ayında, geçmiş 5.5 yılın toplamından fazla işgücü kaybı olmuştur.

1980 yılında, genel olarak üretimde meydana gelen gerileme işgücü verimliliğini de büyük ölçüde düşürmüştür. Basit olarak üretim değerinin işgücü sayısına bölünmesi ile hesaplanan emek verimliliği, özellikle imalat sanayii ve ticaretle yüzde 5 oranına varan düşmeler olduğunu ortaya koymaktadır.

SEKTÖREL İŞGÜCÜ VERİMLİLİĞİ
(1968 Fiyatlarıyla TL.)

	1980	1979	1978
Tarım	5.202	5.087	4.835
Sanayi	24.690	26.520	27.435
Madencilik	30.425	30.944	29.058
İmalat	23.409	25.376	26.624
Elektrik	39.901	41.020	39.947
İnşaat	23.508	23.090	21.947
Ulaştırma	38.079	39.970	38.277
Ticaret	39.992	41.778	42.287
Ötekiler	17.567	20.373	20.452
GENEL VERİMLİLİK	13.521	13.844	13.899

II. PARASAL GÖSTERGELER

25 Ocak kararları geniş kapsamlı bir istikrar programının ögelerini oluşturmaktadır. Bu program, ana hatları ile şu şekilde özetlenebilir.

Türkiye'de toplam talep- yani toplam harcamalar toplam arzdan daha hızlı genişlemekte olduğundan enflasyon giderek artmaktadır. Şu halde enflasyonu frenlemek için harcamaları önemli ölçüde kırmak gerekir. Halkın ve firmaların belli bir dönem içinde tutumlarında önemli bir değişikliğin meydana gelmiyeceği varsayımı altında harcamaları kısmanın bir yolu ise para arzının denetiminden geçer. Bu denetim ekonomide faiz politikasının yardımıyla dolaylı olarak da yapılabilir. Ancak, harcamalardaki (yani toplam talepteki) genişleme hızının düşmesi üretimi, dolayısıyla istihdamı, olumsuz yönde etkileyecektir. Bu olumsuz etkiyi gidermek için ise daralan iç talep yerine dış talebi (yani ihracatı) ikame etmek üzere kur politikası bir araç olarak kullanılabilir.

Söz konusu kararlar içinde bu modeli destekleyen iki temel önlem devalüasyon ve daha sonra faizlerin serbest bırakılması (dolayısıyla yükseltilmesi) olmuştur. Para arzının denetim şekli hakkında yoğun tartışmalar devam edilmektedir.

Ekonomide parasal genişleme emisyon, Merkez Bankası kredileri, banka kredileri, mevduat ve para arzı gibi göstergelerdeki aylık artış hızlarından izlenebilir. Ancak, bunlardan ilk ikisi hakkında gecikmeden kesin bilgi alınabildiği halde diğerleri için son ayların rakkamları zorunlu olarak tahmin düzeyinde kalmaktadır. Konsolide banka kredileri ve mevduat, dolayısıyla para arzı kesin verileri en az altı ay gecikme ile derlenebileceğinden gecikmesiz biçimde yayınlanan istatistikler genellikle geçici tahmin niteliğindedir. Bu husus bir çok yayında belirtilmemektedir. Ayrıca Merkez Bankası kredileri yerine ondan farklı Merkez Bankası Reeskont ve Avans verilerinin aylık genişlemesini izlemek de mümkündür.

Emisyon yıl boyunca ilginç dalgalanmalar göstermiştir. Ocak ayından başlayarak emisyon artış hızı düşmeye başlamış, hatta Mart ayında emisyonda yüzde 4.4 azalma meydana gelmiştir. Nisan ayında yine hızlanan emisyon artışı küçük bir dalgalanma ile ulaştığı Temmuz ayında büyük bir sıçrama göstermiş, sonra Ağustos'ta yavaşlayıp Eylül ve Ekim'de hızlanırken yılın son iki ayında sert bir dönüşle önce yüzde 1.1, sonra yüzde 4.3 azalma kaydetmiştir. Aylık ortalama artış hızı bütün yıl için yüzde 3.4, yılın ilk dokuz ayında yüzde 3.3, yılın son üç ayında yüzde 0.5'dir.

Benzer bir eğilim Merkez Bankası reeskont ve avanslarında göze çarpmaktadır. Yıl boyunca dalgalanmalar pek birbirine uymamakla birlikte bu göstergedeki Temmuz ayı tırmanması ilginç bir paralellik göstermektedir. Merkez Bankası reeskont ve avanslarında aylık ortalama artış hızı, bütün yıl için yüzde 4.1, ilk dokuz ay için yüzde 4.9, son üç ay için ise yüzde 1.8'dir.

Söz konusu iki gösterge de 1980 yılında (1979 yılına yaklaşık) bir parasal genişleme olduğu belirtmektedir. Özellikle Temmuz ayındaki tırmanma, yıllık ortalamaları olumsuz yönde etkilemiştir. Ancak üçer aylık dönemler halinde yapılan analizde yılın son çeyreğinde parasal genişlemenin çok yavaşladığı da göze çarpmaktadır. Bu trendin mevduat ve para arzında da benzer eğilimler yarattığı açıktır. Banka kredileri ise ılımlı ölçüde de olsa tersi bir gelişme içine girmiştir.

Onikişer aylık dönemlere göre yapılan analizde de sözü geçen paralellikler gözlenmektedir. Emisyon, mevduat ve para arzı, zirve noktalarına Eylül ayında ulaşmaktadır. Paralelliği bozan Merkez Bankası reeskont ve avanslarıdır. Bu gösterge zirve noktasına Temmuz ayında ulaşmış ve sonra iki kere dalgalanarak yıl sonunda yeniden Haziran değerine yaklaşmıştır.

PARASAL GÖSTERGELERDE ARTIŞ HIZLARI (%)

1980 senesi	Emisyon		Merkez Ban- kası Rees- kont ve avanslar		Banka Kredileri		Mevduat		Para arzı	
	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)
Ocak	4.6	67.0	6.0	62.9	2.9	50.1	-3.6	56.9	3.5	59.9
Şubat	1.6	69.5	7.2	68.8	7.7	62.5	3.6	57.7	4.5	62.0
Mart	-4.4	46.4	2.3	61.0	6.4	65.3	6.7	58.3	-5.0	45.9
Nisan	4.3	51.5	4.4	66.0	3.8	68.3	-4.6	46.9	7.6	51.6
Mayıs	2.3	53.3	2.2	75.6	3.5	71.6	4.6	44.4	2.2	45.0
Haziran	3.5	41.7	5.6	70.3	3.0	61.2	4.9	43.4	3.0	43.3
Temmuz	17.6	69.3	11.3	86.9	3.6	65.2	9.6	51.8	7.8	55.2
Ağustos	3.1	61.2	0.1	78.3	0.8	67.2	4.0	61.9	8.3	62.7
Eylül	7.1	70.8	4.7	78.9	5.3	72.6	8.9	70.0	6.4	63.0
Ekim	6.9	51.8	6.8	68.8	6.2	71.1	3.3	69.8	4.7	49.1
Kasım	-1.1	60.4	2.0	75.9	3.0	69.7	3.0	66.6	3.7	59.7
Aralık	-4.3	52.1	-3.4	69.9	3.9	52.5	2.5	52.4	-2.5	50.0

(1) Aylık artışlar

(2) 12 aylık artışlar

1. BANKNOT EMİSYONU

1980 yılında tedavüle çıkarılan banknotlar yüzde 52.1 artarak 183.8 milyar liradan 279.5 milyar liraya çıkmıştır. Son yıllarda genellikle emisyon artış hızı enflasyon hızının üstünde olmuştur. Ancak bu durum 1980 yılında tersine dönmüş ve emisyon artış hızı, enflasyon hızının altında tutulmuştur. Aynı husus, tedavüle çıkarılan banknotların Merkez Bankası toplam kaynaklarına oranı izlendiğinde de ortaya çıkmaktadır; 1979 yılında yüzde 26.4 olan bu oran 1980 yılında yüzde 20.1 seviyesine düşmüştür.

Banknot hacmini azaltıcı faktörler 1980 yılında genellikle arttırıcı faktörlere göre daha ağır bastığından emisyon artış hızını yüzde 52.1 seviyesinde tutmak mümkün olabilmıştır. Gerçekten banknot dışında Merkez Bankası kaynakları 594.7 milyar TL. veya yüzde 115.8 genişlerken, kullanım 690.4 milyar TL. veya yüzde 99.0 artmıştır. Kullanım ve kaynaklar arasındaki fark 95.7 milyar TL. na veya yüzde 52.1 oranında emisyon artışına tekabül etmektedir.

Kaynakların genişlemesinde birinci derecede rol oynayan 442.7 milyar lira veya yüzde 225.9 artan döviz borçlarıdır. Kullanımda ise en etkili kalem hazineye açılan avansları da kapsayan Kamu Kesimidir. Bu kalem de 314.4 milyar lira veya yüzde 126.2 genişleme olmuştur. Ayrıca altın ve döviz mevcudu da 211.2 milyar lira veya yüzde 357.4 genişlemiştir.

BANKNOT EMİSYONUNU ETKİLEYEN FAKTÖRLER

(Milyar TL)

	1976	1977	1978	1979	1980	% Artış
KULLANIM						
Altın-döviz mevcudu	23.2	16.3	42.3	59.1	270.3	357.4
Kamu	47.0	83.5	139.4	249.2	563.6	126.2
KİT	25.5	46.5	67.6	123.7	180.2	45.7
Bankalar	71.8	100.1	150.5	213.7	316.8	48.2
Diğer mali kurumlar	22.3	35.8	41.7	47.2	48.7	3.2
Diğer aktifler	4.1	8.1	20.0	4.3	8.1	88.4
Toplam Aktifler	194.0	290.2	461.6	697.2	1387.6	99.0
KAYNAKLAR						
Döviz Borçları	71.0	81.4	130.4	196.0	638.7	225.9
Kamu	3.9	5.6	6.1	14.3	74.9	423.8
KİT	0.2	1.0	1.6	2.5	2.8	12.0
Bankalar	52.3	106.7	175.0	260.8	299.5	14.8
Diğer mali kurumlar	0.2	0.1	0.7	0.2	0.2	
Diğer	4.1	3.7	17.6	26.5	58.2	119.6
Dağıtılamayan ve sermaye hesapları	9.4	13.1	15.7	13.1	33.8	158.0
Banknot dışında toplam kaynaklar	141.2	211.7	347.0	513.4	1108.1	115.8
Emisyon	52.8	78.7	114.6	183.8	279.5	52.1
Toplam Pasifler	194.0	290.4	461.6	697.2	1387.6	99.0

EMİSYON (Milyar TL.)

Seneler	Emisyon	Yıllık artış		M.B. kaynaklarına oranı (%)
		Milyar TL.	%	
1976	52.8	11.9	29.1	27.2
1977	78.7	25.9	49.1	27.1
1978	114.6	35.9	45.6	24.8
1979	183.8	69.2	60.4	26.4
1980	279.5	95.7	52.1	20.1

2. PARA ARZI

Para arzı 1980 yılında, 1979 yılına göre küçük boyutta da olsa daha yavaş genişlemiştir. Bu yavaşlama para arzının hemen her unsuru için söz konusudur.

Para arzı geniş tanıma göre 1980 yılında 277.8 milyar liralık bir artış göstermiş, fakat gayrisafi milli hasılaya oranı 1979 yılına göre azalarak yüzde 23.9 dan yüzde 18 seviyesine gerilemiştir. Önceki yıl sonunda yeni dar tanıma göre 439.9 milyar lira seviyesinde olan para arzı bir yılda yüzde 49.7 dolayında artış kaydederek 658.5 milyar liraya yükseldi.

1980 yılında yaratılan para arzı içinde Merkez Bankası'nın ağırlığının devam ettiği göze çarpmaktadır. Rezerv paradaki yüksek oran, bankaların para arzı yaratma güçlerinde bir daralma olduğuna ve topladıkları mevduata oranla daha az kredi sağladıklarına işaret etmektedir.

PARA ARZI

(milyar TL.)

	1979	1980	Artışlar %	
			1979	1980
Tedavüldeki Banknotlar	140.9	229.3	57.4	62.7
Vadesiz Ticari Mevduat	152.6	244.6	75.2	60.3
Para arzı (dar tanım)	293.5	473.9	66.2	61.5
Vadesiz Tasarruf Mevduatı	143.7	181.5	38.3	26.3
Merkez Bankası'nda Mevduat	2.7	3.1	-	-14.8
Para arzı (yeni dar tanım)	439.9	658.5 ⁽¹⁾	56.5	49.7
Vadeli Tasarruf Mevduatı	91.6	150.7	71.9	64.5
Para arzı (geniş tanım)	531.5	809.3	59.0	52.2

(1) Yeni dar tanıma göre para arzı son tahminleri 658.5 milyar liradır.

PARA ARZI ARTIŞ HIZLARI

(Yıllık ortalama %)

	1963-67	1968-72	1973-77	1978-79	1980
Emisyon	15.5	15.1	31.2	53.0	52.1
Para arzı (yeni dar tanım)	16.8	18.6	31.7	46.9	49.7
- Tedavüldeki para	15.3	12.9	31.3	53.2	62.7
- Mevduat	17.8	21.7	31.0	45.0	54.8

3. MERKEZ BANKASI KREDİLERİ

Merkez Bankası kredileri 1980 yılında yüzde 71.5 genişleyerek 382.1 milyar liradan 655.2 milyar liraya çıkmıştır. Bu artış hızı 1978 ve 1979 yıllarından yüksek, 1977 yılı artış hızına eşittir.

Merkez Bankası kredilerinin amaçlarına göre dağılımında bazı ilginç değişimler olmuştur. Hazineye açılan avanslar yüzde 105.8 artarak toplam Merkez Bankası kredileri içinde 1979 yılında yüzde 24.0 olan yerini 1980 yılında yüzde 28.8 seviyesine çıkarmıştır. Destekleme alımları için verilen krediler yalnızca yüzde 42.1 artmış ve böylece toplam Merkez Bankası kredileri içindeki payı yüzde 22.5 seviyesine düşmüştür. Bu oran 1976, 1977, 1978 ve 1979 yıllarında sırasıyla % 31,8, % 32.1, % 29 ve % 27.1 idi. Tarıma açılan krediler yüzde 126.6 genişleyerek payını yüzde 8.2'den yüzde 10.8 seviyesine çıkarmıştır. Sanayiye açılan kredilerin 1976-1979 döneminde payı yüzde 30 idi, 1980 yılında ancak yüzde 56.9 artan sanayi kredilerinin payı yüzde 30.9 seviyesine inmiştir. İhracat kredileri de yüzde 110.4 artarak payını yüzde 2.8'den yüzde 3.4 seviyesine yükseltmiştir. Ticaret kesimine açılan krediler ise toplam Merkez Bankası kredilerinin artış hızının altında bir hızla, yani yüzde 53.8 genişlemiş ve toplam Merkez Bankası kredileri içindeki payını yüzde 2.5 düzeyinde muhafaza etmiştir.

MERKEZ BANKASI KREDİLERİ

(Milyar TL.)

	1976	1977	1978	1979	1980	% Değişim
Hazineye kısa vadeli avans	21.7	45.2	56.6	91.7	188.7	105.8
Destekleme alımları (Kamu Kesimi)	35.2	60.9	70.1	103.6	147.2	42.1
Tekel	7.0	15.2	21.4	28.1	35.7	27.0
TMO	12.2	18.6	21.5	25.5	40.2	57.6
Çaykur	1.3	3.3	5.6	11.1	12.9	16.2
Et Balık Kurumu	1.1	2.2	4.2	7.0	10.2	45.7
Süt Endüstrisi Kurumu	0.2	0.5	0.6	0.8	1.2	50.0
Tarım Satış Kooperatifleri	13.3	21.2	16.8	31.2	46.9	50.3
Tarım Kesimi	9.1	10.4	17.3	31.2	70.7	126.6
Tarımsal Finansman	6.4	6.4	10.0	14.5	23.0	58.6
Tarım Kredi Kooperatifleri	2.3	3.3	5.8	14.9	44.5	198.7
Diğerleri	0.4	0.7	1.5	1.8	3.2	77.8
Sanayi Kesimi	37.0	62.0	78.9	129.1	202.5	56.9
KİT	4.5	7.5	14.5	50.5	79.8	58.0
Sanayi Tahvilleri	4.5	10.0	10.7	11.2	40.4	260.7
Belgeli İhracat	2.2	4.0	6.4	13.7	25.8	88.3
Orta Vade	4.1	5.5	8.0	8.5	10.8	27.1
DYB	21.7	35.0	39.3	45.2	45.7	1.1
Küçük Sanat Kredileri	1.2	2.4	3.6	5.3	7.4	39.6
İhracat Kredileri	3.7	4.4	9.2	10.6	22.3	110.4
Ticari Krediler	2.6	4.5	6.2	10.6	16.3	53.8
Toplam Krediler	110.6	189.7	241.9	382.1	655.2	71.5

MERKEZ BANKASI KREDİLERİ

% Dağılım

	1976	1977	1978	1979	1980
Hazine Avansı	19.7	23.8	23.4	24.0	28.8
Kamu Kesimi	31.8	32.1	29.0	27.1	22.5
Tarım Kesimi	8.2	5.5	7.1	8.2	10.8
Sanayi Kesimi	33.4	32.7	32.6	33.8	30.9
Küçük Sanat Kredileri	1.1	1.2	1.5	1.4	1.1
İhracat Kredileri	3.4	2.3	3.8	2.8	3.4
Ticari Krediler	2.4	2.4	2.6	2.7	2.5
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

% Değişim

	1977	1978	1979	1980
Hazine Avansı	108.3	25.2	62.0	105.8
Kamu Kesimi	73.0	15.1	47.8	42.1
Tarım	14.3	66.3	80.3	126.6
Sanayi	67.6	27.3	63.6	56.9
Küçük Sanat Kredileri	100.0	50.0	47.2	39.6
İhracat	18.9	109.1	15.2	110.4
Ticaret	73.0	37.8	71.0	53.8
Toplam	71.5	27.5	58.0	71.5

MERKEZ BANKASI BİLANÇOSU

(Milyon TL)

AKTİF	31.12.1980	31.12.1979	31.12.1978	PASİF	31.12.1980	31.12.1979	31.12.1978
I. Dış Varlıklar	1.386.718,6	696.294,0	460.726,7	I. Banknot Miktarı	1.386.718,6	696.294,0	460.726,7
A. Altın Döviz Mevcudu	270.277,1	59.054,7	42.297,0	II. Altın Döviz Borçları	278.615,1	182.876,8	113.661,7
1. Altın Mevcudu	110.349,2	28.599,0	23.892,1	A. Altın Borçları	638.763,3	195.968,1	130.432,9
a. Uluslararası St.	14.198,2	5.563,9	3.870,9	B. Döviz Borçları	21,7	5,0	3,6
b. Standart Dışı	13.797,3	5.410,4	3.761,2	1. Konvertibl	638.741,6	195.963,1	130.429,3
2. Döviz Varlıkları	400,9	153,5	109,7	2. Öteki Borçlar	22.660,1	8.540,4	8.528,0
B: Öteki Döviz Hesapları	96.151,0	23.035,1	20.021,2	a. Yabancı Muh.	616.081,5	187.422,7	121.901,3
1. Yabancı Muhabir	159.927,9	30.455,7	18.404,9	b. Öteki Hesaplar	4.144,2	2.359,8	668,0
2. Öteki Hesaplar	29.972,4	7.695,4	1.123,2	III. Merkez Bankası Mevcutu	611.937,3	185.062,9	121.233,3
	129.955,5	22.760,3	17.281,7	A. Resmi Kuruluşlar	129.630,6	45.757,6	30.813,7
II. İç Varlıkları	1.116.441,5	637.239,3	418.429,7	B. Resmi Kuruluşlar	51.698,7	7.636,2	2.726,5
A. Krediler	605.183,1	382.137,6	241.886,3	1. Bankalar	20.886,9	12.562,5	11.008,4
1. Kamu kurumları	414.491,9	259.832,9	163.737,0	2. Özel	2.044,2	912,7	1.125,0
a. Hazine Avansı	188.734,0	91.740,1	56.638,9	3. Yurt dışı	18.393,3	11.396,8	9.770,9
b. Hazine Kefaletli	197.518,7	142.065,2	86.469,8	4. Tasfiye	0,9	1,4	0,5
- KİT'ler	35.704,2	28.056,2	21.350,0	C. Muhtelif	448,5	251,6	112,0
- DVB	142.538,7	94.660,2	48.259,9	D. Uluslararası Kuruluş	17.802,8	12.640,2	4.519,8
c. Tahvil Av.(DVB)	19.275,8	19.348,8	18.859,9	E. Yardım Karşılıkları	39.234,8	12.911,3	12.551,6
d. Ticari Senetler	19.219,5	18.591,9	13.414,4	V. Münazam Karşılıkları	7,4	7,4	7,4
e. Altın Senetler	1.843,3	185,9	158,4	VI. İthalat Karşılıkları	137.242,5	98.303,9	68.671,8
f. Özel Finansman	0,0	0,0	0,0	VII. Sair Hesaplar	99.935,9	99.510,9	70.775,2
2. Bankalar	7.176,3	7.249,7	7.055,0	VIII. Sermaye ve İhtiyat Akç.	92.615,0	68.520,7	40.542,6
a. Ticari Senetler	148.013,9	75.611,2	54.707,5		4.785,0	4.560,4	4.062,8
b. Tarım Senetleri	91.158,6	40.746,8	29.509,4	ALTIIN VE DÖVİZ HESAPLARI (Milyon Lira)	5.131,2	795,6	1.766,0
c. Tahvil Avansı	1.916,9	1.047,2	480,6	I. Brüt Rezerv Birikimi	1.361,5	817,2	955,3
d. Orta Vadeliiler	15.395,1	8.437,0	5.347,2	A. Altın Mevcudu	159,1	159,0	154,8
- Sınai	10.762,3	8.493,1	7.972,3	1. Standart	154,6	154,6	150,4
- Tarımsal	84,6	165,0	136,1	2. Standart Dışı	4,5	4,4	4,4
e. Tasfiye Fonu	0,0	0,0	0,0	B. Döviz Varlıkları	1.077,3	658,2	800,5
f. İhracat Fonu	5.729,7	2.231,2	1.270,4	A. Borçlar	254,1	244,1	341,2
g. Mevduat Karşılık.	22.966,6	14.234,9	9.991,4	B. Döviz Borçları	0,2	0,1	0,1
3. Tarım Kooperatifleri	92.677,3	46.693,5	23.441,7	KULLANIM KONUSU BİRİKİM	253,9	244,0	341,1
a. Tarım Satış K.B.	48.226,3	31.761,9	17.660,2	- Altın Mevcudu	982,3	573,1	614,1
- Destekleme	46.945,8	31.151,7	16.777,3	- Döviz Mevcudu	158,9	158,9	154,7
- Üreticiliği Güç.	1.280,5	610,2	882,9	III. Döviz Yükümlülükleri	823,4	414,2	459,4
b. Tarım Kredi Koop.	44.451,0	14.931,6	5.781,6	A. Yabancı Muhabirler	289,4	152,4	18,2
4. Döviz Avansı	0,0	0,0	0,1	B. Öteki Hesaplar	5.400,4	4.637,2	4.158,1
B. Tahvil Cüzdanı	59,8	60,3	60,8	NET REZERV BİRİKİMİ	- 4.128,7	- 3.911,7	- 3.525,8
C. İtfaya Tabi Hesaplar	331.005,6	117.046,3	81.765,9				
D. Demirbaş	1.052,5	520,3	326,3				
E. Rapor İşlemleri	0,0	0,0	0,0				
F. Sair Hesaplar	129.140,5	137.474,8	94.390,4				

4. MEVDUAT

Bankalar mevduatı 1980 yılında yüzde 54.8 genişleyerek 1979 yılı sonundaki 444.4 milyar lira düzeyinden 686.2 milyar liraya çıkmıştır. Böylece toplam mevduatta yıllardır ilk kez reel bir artış olmaktadır.

Türkiye'de faiz oranlarının ekonomi politikasında bir araç olarak düşünülmesi hayli yakın bir zamana rastlar. Daha açık bir deyişle 1973 yılına kadar faiz haddi, tasarrufları uyarmak ve kredi taleplerini yönlendirmek için kullanılabilecek bir araç olarak düşünülmemiştir. TUSİAD, "1974 Yılı'nın Sonbaharında Türk Ekonomisi" Raporunda mevduat faizlerindeki yükselmenin tasarrufların bankalara cezbi yönünden etkili olabileceğini vurgulamıştı. Enflasyon hızlandıktan ve enflasyon oranının çok altında kalan faiz oranlarının tasarrufları sınırladığı anlaşıldıktan sonradır ki, ilk kez 1978, sonra 1979 yılında faiz oranları önemli oranda yükseltilmiştir.

1 Temmuz 1980'de faiz haddinin oluşumu serbest bırakılmış ise de bu kez bankalar aralarında yaptıkları anlaşmalarla değişmez oranlar belirlemiştir. Bazı bankaların bu anlaşmaya uymaması, yaklaşık yedi ay sonra faizin bir ölçüde serbest kalmasına neden olmuştur. Ancak yine de para politikasında faiz oranlarını etkin bir araç olarak kullanma eğiliminin ilk belirdiği tarih olan 1 Temmuz'u belli bir zihniyet değişikliğinin dönüm noktası olarak nitелеmek gerekir. 1 Temmuz Bankacılığı olarak adlandırılan bu dönüm noktasının Türkiye ekonomisine katkısını tartışabilmek için öncelikle nicel sonuçlarını değerlendirmek gerekir.

1980 yılında mevduat hacmi yüzde 54.4 genişleyerek 686.2 milyar lira düzeyine varmıştır. İstanbul geçinme endeksindeki yüzde 75.1 dolayındaki yükselme dikkate alındığında mevduatta 1975 yılından bu yana ilk kez gerçek anlamda bir artış olduğu anlaşılmaktadır. Her ne kadar tasarruf mevduatı yüzde 48.8 genişleyerek bir yıl önceki yüzde 59.7 artışın altında kaldıysa da vadesiz tasarruf mevduatı yüzde 26.3 artmış, vadeli mevduat ise yüzde 84.1 ile oldukça büyük bir oranda genişlemiştir. Bu gelişmeler üzerinde 1 Temmuz'un etkisini izleyebilmek için 1980 yılını iki eşit döneme ayırarak gözlemek yeterli olacaktır.

Toplam mevduatta, vadesiz tasarruf mevduatında ve vadeli mevduatta 1980 yılının ilk yarısında kaydedilen artışlar sırasıyla yüzde 12.3, yüzde 12.8 ve yüzde 7.2 dolayındadır. Aynı mevduat türlerinde 1 Temmuz'dan başlayarak yıl sonuna kadar devam eden artış oranları ise yine sırasıyla yüzde 37.7, yüzde 12 ve yüzde 72 olmaktadır. Bu kadar açık bir sonuca göre, 1 Temmuz Bankacılığı Türkiye'de tasarrufların faiz elastikliğinin sanıldığından önemli olduğunu kanıtlamıştır.

1980 yılı Haziran ayı sonunda ticarî mevduat, vadesiz tasarruf mevduatı ve vadeli tasarruf mevduatının toplam mevduat içindeki payları sırasıyla yüzde 37.0, yüzde 32.5 ve yüzde 19.7 idi. 1980 yılı sonunda bu oranlar yine sırasıyla yüzde 35.6, yüzde 26.5 ve yüzde 24.6 oldu.

Bütün bu gelişmelerin Türkiye ekonomisine yararı şöylece özetlenebilir: Yürütülmekte olan istikrar programı açısından birinci yarar, mevduat türlerinde vadeli lehine olan değişimin para arzındaki artışı yavaşlatmasında görülmektedir. Böylece ekonomiyi yönetenler, emisyon gibi doğrudan kontrol edemedikleri banka parasını değişen faiz oranlarıyla dolaylı biçimde denetim altına alabilmişlerdir. İkinci yarar

yükselen faizlerin tasarrufları tüketim aleyhine uyarmış bulunduğudur. Böyle bir uyarmanın kamuoyunda tartışılmakla birlikte dönemler itibariyle tasarruf oranlarındaki gelişmelere ait veriler bulunmasa da bu durum bazı göstergelerle vurgulanabilir. Gayrisafi millî hasıladaki sifıra yakın artış olduğuna göre reel tasarruflar yükselmiş bulunabilir mi? Vadeli tasarruf mevduatındaki hızlı artış, mevduat yapısındaki değişimlerden kaynaklanıyorsa reel tasarruf artışı-na kanıt olabilir mi?

Toplam mevduattaki reel artış, vadeli tasarruf mevduatındaki genişlemenin bir bölümünün mevduat yapısındaki değişimlerden kaynaklanmadığını göstermektedir. Şu halde reel gelirlerde bir yükselme olmasa da, faiz oranındaki değişimlerin tasarruf eğilimlerini genişleterek bir ölçüde tüketimi sınırlamış olduğu sonucuna varmak gerekir.

1 Temmuz Bankacılığının özellikle istikrar politikası açısından savunulan bu yararlarına karşılık, yükselen faizlerin yarattığı sıkıntılar üzerinde de yoğun atartışmalar sürüp gitmektedir. Bu tartışmalarda, yüksek faizlerin mal talebini daraltarak üretim gerilemelerine ve yatırım kredisi talebini sınırlandırarak yatırım isteksizliğine neden olduğu ileri sürülmektedir. Aslında bu iki sonuç, istikrar programlarının enflasyonu durdurmak için amaçladığı genel sonuçlardır. Ancak, öncelik arzeden sektörlerde ihracat, enerji v.s. gibi teşvik belgeleri aracılığıyla piyasa faizinin çok altında yatırım kredisi verilebilmektedir.

BANKALAR MEVDUATI

(milyar TL.)

	Aralık 1979	Haziran 1980	Aralık 1980	İlk yarı Yıl (yüzde artış)	İkinci Yarı Yıl (yüzde artış)
Ticari mevd.	153.6	184.2	244.6	20.0	32.8
Vadesiz Tas. M.	143.7	162.1	181.5	12.8	12.0
Vadeli Tas. M.	91.6	98.2	168.8	7.2	72.0
Diğer	55.5	53.7	91.4	- 3.2	70.2
Toplam M.	444.4	498.2	686.2	12.3	37.7

TASARRUF MEVDUATLARINDA GERÇEK DEĞİŞMELER

	Tasarruf Mevduatları (milyar TL)	% Artış	Geçinme Endeksinde Yüzde Artış	Gerçek tasarruf Mevduatında % Azalmalar	Gerçek toplam Mevduatta Yüzde Değişmeler
1976	93.2	17.6	19.3	- 1.4	
1977	116.5	25.0	46.8	- 14.9	- 12.5
1978	147.3	26.4	54.0	- 17.9	- 15.2
1979	235.3	59.7	81.8	- 12.2	- 11.3
1980	350.3	48.9	75.1	- 15.0	- 11.6

1) Ticaret Odası, İstanbul Geçinme Endeksi, Aralık itibariyle Yıllık Değişim

TİCARİ BANKALARIN MEVDUATLARI (Milyar TL)

			% değişim		% Dağılım	
	1979	1980	1979	1980	1979	1980
Ticari Mevduat	153.6	244.6	77.7	59.2	34.6	35.6
Tasarruf Mevduatı	235.3	350.1	59.7	48.8	53.0	51.0
Vadesiz	143.7	181.5	39.1	26.3	32.4	26.4
Vadeli	91.6	168.6	107.7	84.1	20.6	24.6
Diğerleri	55.5	91.4	-	64.7	12.5	13.4
Ticari banka Mevduatları	444.4	686.2	60.9	54.7	100.0	100.0

MEVDUAT TÜRLERİNİN BANKALAR ARASI DAĞILIMI (1980)

	I. Üç Ay	II. Üç Ay	III. Üç Ay	IV. Üç Ay
Toplam Mevduat				
Kamu	39.7	39.7	39.1	38.9
İlk sekiz özel	56.7	56.7	55.5	57.4
Diğer özel	1.5	1.7	1.5	1.6
Yabancı	2.2	2.0	2.2	2.1
Vadesiz Ticari Mevduat				
Kamu	27.8	29.5	29.4	29.9
İlk sekiz özel	66.7	65.4	65.4	65.1
Diğer özel	2.4	2.6	2.4	2.5
Yabancı	3.0	2.6	2.9	2.5
Vadesiz Tasarruf Mevduatı				
Kamu	36.9	35.6	35.4	34.9
İlk sekiz özel	59.8	61.0	61.0	61.3
Diğer özel	1.2	1.4	1.2	1.4
Yabancı	2.0	2.0	2.4	2.4
Vadeli Tasarruf Mevduatı				
Kamu	38.5	38.3	36.3	35.3
İlk sekiz özel	58.3	58.2	60.3	61.2
Diğer özel	1.2	1.4	1.4	1.5
Yabancı	2.1	2.1	2.0	2.0

5. BANKA KREDİLERİ

Bankalar Birliği tarafından hazırlanan 1980 Raporuna göre Türkiye'de faaliyette bulunan 43 bankanın 1980 yılı sonundaki mevduat birikimi 813 milyar lira, açtıkları krediler ise 943 milyar lira düzeyinde bulunmaktadır. Merkez Bankası verileri ise farklı rakamlar ortaya koymaktadır.

Bankalar Birliği'nin Raporuna göre, 43 banka arasında en fazla mevduatı 166 milyar lira ile İş Bankası toplamış, 151 milyar liralık mevduatla Ziraat Bankası ikinci, 114 milyar lira ile Akbank üçüncü sırada yer almıştır. En fazla krediyi ise 254 milyar lira ile Ziraat Bankası'nın açtığı anlaşılmaktadır. Devlet Yatırım Bankası dışındaki bankaların 885 milyar lira olan kredilerini sektörler itibarıyla dağılımı incelendiğinde, sanayi ve madencilik sektörünün 334 milyar lira ile en çok kredi açılan sektör olduğu, tarım sektörüne 221 milyar lira, iç ticarete 153 milyar lira kredi açıldığı görülmektedir.

KREDİ STOKU

(Milyar TL)

	1980	1979	% değişme	
			1980	1979
Merkez Bankası Doğrudan Kredileri	367.0	214.5	71.1	72.7
Banka Kredileri	678.3	431.0	57.4	56.7
Kalkınma ve Yatırım Bankaları Kredileri	131.8	103.8	27.0	31.4
Devlet Yatırım Bankası	40.0	40.2	- 0.5	14.9
Kredi Stoku	1217.1	789.5	54.2	54.7

KREDİLERDEKİ GELİŞMELER

(Yıllık Ortalama Artış Hızları %)

	1963-1967	1968-1972	1973-1977	1978-1979	1980
M.B. Kredileri	29.2	17.3	57.4	42.8	71.5
- Kamu	26.7	21.9	53.6	43.4	59.0
- Özel	33.6	9.1	40.0	46.9	97.3
Banka Kredileri	18.4	19.1	32.9	37.5	51.4
Net Kredi Hacmi	19.8	19.6	38.2	40.8	54.4
Toplam Mevduat	18.9	24.6	27.6	44.7	54.7

Kredilerin sektörlere göre dağılımına oran olarak bakıldığında sanayi ve madencilik sektörünün yüzde 39.1 oranı ile başta geldiği anlaşılmaktadır. Bu sektörü yüzde 25.9 oranı ile tarım, yüzde 18.0 oranı ile iç ticaret, yüzde 10.0 oranı ile dış ticaret izlemektedir. Ancak 1979 yılı dağılım oranları ile karşılaştırıldığında iç ve dış ticarete sağlanan kredilerin nisbi ağırlığının arttığı, tarım ile sanayi ve madencilik sektörlerinin nisbi ağırlıklarının azaldığı göze çarpmaktadır.

EKONOMİK SEKTÖRLERE GÖRE BANKA KREDİLERİNİN DAĞILIMI

	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Tarım	21.5	27.7	28.0	24.9	23.5	20.3	26.2	25.9
Sanayi ve Madencilik	35.8	35.0	38.2	42.1	43.0	44.6	41.6	39.1
İnşaat	3.5	3.6	2.8	2.5	2.4	2.3	2.0	1.8
Dış Ticaret	9.0	7.9	7.9	7.6	6.4	6.9	6.9	10.0
İç Ticaret	11.8	11.0	12.5	13.2	15.1	17.8	15.7	18.0
Yerel Yönetimler	4.6	3.9	3.4	2.6	2.7	2.7	2.2	1.4
Muhtelif	11.9	10.0	6.5	6.4	6.8	5.2	5.3	3.3
Bankalararası	1.0	0.9	0.7	0.7	0.3	0.2	0.3	0.5
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

6. 1980 YILINDA BANKALAR

Türkiye'de Merkez Bankası ile birlikte, faaliyette bulunan 44 bankanın 1980 yılı sonunda toplam 5975 adet şubesi ve 131150 personeli bulunmaktadır. Bankalar Birliği tarafından hazırlanan Rapora göre en fazla şube 1.016 rakamı ile Ziraat Bankası'na ait olmaktadır. Bu bankayı 865 şube ile İş Bankası, 585 şube ile Akbank, 577 şube ile Yapı ve Kredi Bankası izlemektedir. 5.975 şubenin 3.374 adedi ticari bankalara, 2490 adedi özel yasalarla kurulmuş bankalara, 105 adedi yabancı bankalara, 6 adedi de kalkınma ve yatırım bankalarına aittir. Bankalar arasında en çok personeli Ziraat Bankası istihdam etmektedir. Bankaların 1980 yılı sonu itibariyle mevduatları, açtıkları krediler, şube ve personel sayıları ilgili tabloda verilmiştir.

BANKALARIN DURUMU

	Mevduat (000 TL.)	Kredi (000 TL.)	Personel (Kişi)	Şube Sayısı (Adet)
ÖZEL YASALARLA KURÜLMÜŞ BANKALAR	276.516.451	526.334.616	68.318	2.490
Merkez Bankası	-	-	5.838	21
Denizcilik Bankası	2.844.191	4.730.409	932	46
Devlet Sanayi ve İşçi Yatı.B.	-	4.320.343	202	1
Devlet Yatırım Bankası	-	88.130.515	193	1
Etibank	11.099.829	37.838.128	2.351	111
İller Bankası	94.791	7.229.101	3.706	1
İstanbul Emniyet Sandığı	2.277.815	873.514	735	50
Sümerbank	2.241.466	21.444.600	675	42
T.C. Turizm Bankası	-	1.360.691	431	1
T.C. Ziraat Bankası	151.786.532	254.699.381	31.134	1.016
T.Emlak Kredi Bankası	24.043.853	23.056.713	5.262	261
T.Halk Bankası	30.699.898	47.923.431	9.778	568
T.Öğretmenler Bankası	10.340.108	5.418.228	1.944	114
T.Vakıflar Bankası	41.087.968	29.309.562	5.137	257
KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI	-	42.591.024	394	6
Sınai Yatırım ve Kredi Bankası	-	3.675.422	71	1
T.Sınai Kalkınma Bankası	-	38.915.602	323	5
YABANCI BANKALAR	18.958.763	17.395.283	1.842	105
Arap-Türk Bankası	4.376.047	1.878.324	85	1
Banko di Roma	614.788	263.358	117	4
Holantse Bank	225.635	467.378	84	2
Osmanlı Bankası	13.742.293	14.786.223	1.556	98
TİCARET BANKALARI	518.283.863	356.919.596	60.596	3.374
Akbank	114.726.865	77.848.660	9.874	585
Anadolu Bankası	10.706.649	7.715.513	1.817	102
Çaybank	9.183	8	15	3
Demirbank	1.031.080	358.382	205	23
Egebank	1.710.181	1.964.769	314	14
Eskişehir Bankası	1.299.214	777.470	318	24
Hisarbank	4.349.990	3.203.708	441	21
İktisat Bankası	587.851	352.853	111	8
İstanbul Bankası	10.758.304	6.032.939	1.519	89
İşçi Kredi Bankası	426.696	250.758	48	3
Kocaeli Bankası	281.870	164.450	87	6
Milli Aydın Bankası	711.584	393.270	228	19
Ortadoğu İktisat Bankası	230.836	59.284	46	6
Pamukbank	33.369.689	23.253.472	2.046	159
Şekerbank	7.450.062	3.766.894	2.318	135
Türk Dış Ticaret Bankası	1.541.906	1.246.042	318	5
Türk Ticaret Bankası	41.806.788	26.077.202	6.622	404
T. Bağcılar Bankası	179.170	108.379	70	8
T. Garanti Bankası	24.760.567	16.395.878	3.835	271
T. İmar Bankası	3.084.887	2.525.708	326	9
T. İş Bankası	166.676.215	122.453.400	19.326	865
T. Tütüncüler Bankası	448.976	241.169	258	28
Uluslararası Endüstri ve Tic.B.	2.092.735	1.392.501	313	10
Yapı ve Kredi Bankası	90.042.565	60.336.887	10.141	577
GENEL TOPLAM	813.759.077	943.240.519	131.150	5.975

7. SERMAYE PİYASASI

1980 yılında özel sektör 17 milyar liralık tahvil ihraç etmiş bulunmaktadır. Bu rakam, son on yıl dikkate alındığında, olağanüstü bir artışa işaret etmektedir. 1970-1979 döneminde özel sektörün ihraç ettiği toplam tahvil değeri yalnızca 12.8 milyar lira olduğuna göre, 1980 yılına ait rakamın önemi daha iyi anlaşılmaktadır.

Hisse senedi ihracında da uzun bir durgunluk döneminden sonra 1980 yılında bir hareketlilik meydana gelmiş ve 1974 yılının 1.9 milyar liralık rekor düzeyinden sonra ilk kez yaklaşık 1.2 milyar liralık hisse senedi ihraç edilmiştir.

Bazı yorumlara göre, sermaye piyasasında 1980 yılındaki gelişmeler, özel kesim tahvilleri ve hisse senedi ihracında canlılık, kamu kesimi tahvilleri satışında durgunluk olarak özetlenebilir. Oysa özel kesim, tahvil ihracındaki hızlı artışa rağmen, toplam ihracı içindeki yerini ancak yüzde 18.4 seviyesine çıkarabilmiştir.

ÖZEL KESİM TAHVİL VE
HİSSE SENEDİ İHRACI
(Milyon TL.)

	Hisse Senedi	Tahvil
1970	132	387
1971	85	130
1972	180	350
1973	800	630
1974	1900	470
1975	700	1232
1976	685	1556
1977	450	1383
1978	372	1975
1979	312	4756
1980	1173	17069

TAHVİL İHRACI
(Milyar TL)

	Kamu Kesimi	Özel Kesim	Kamunun Payı %	Özel Kesimin Payı %
1975	13.9	1.4	90.9	9.1
1976	20.7	1.7	92.4	7.6
1977	40.1	1.6	96.2	3.8
1978	35.5	2.2	94.2	5.8
1979	35.8	4.5	88.2	11.8
1980	75.8	17.1	81.6	18.4

1980 yılında iki tertipte 50 milyar liralık Devlet İç Borçlanma tahvili ve Kasım 1980'de 6 ay vadeli 10 milyar liralık İç İstikraz Hazine Bonosu ihraç edilmiştir. Öte yandan Devlet Yatırım Bankası da 15 milyar liralık tahvil çıkarmıştır, bu tahviller yasalar gereği

Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına satılmaktadır. Bunun yanında Türkiye Emlak Kredi Bankası da 1980 yılında 800 milyon liralık tahvil ihraç etmiştir.

Böylece 1980 yılında kamu kesimi ile özel kesimin birlikte ihraç ettiği tahvil ve hisse senedi tutarı 118.7 milyar lira olarak önemli bir gelişmeye işaret etmektedir.

TAHVİL VE HİSSE SENEDİ İHRACI
(Milyar TL)

	1976	1977	1978	1979	1980
Kamu Kesimi					
Devlet Tahvili	12.0	19.5	20.0	35.5	50.0
Hazine Bonosu	-	-	-	-	10.0
DYB Tahvili	8.5	20.2	15.0	-	15.0
EKB Tahvili	0.2	0.4	0.5	0.4	0.8
Özel Kesim Tahvili	1.7	1.6	2.2	4.9	18.0
Hisse Senetleri	1.6	2.9	3.8	1.7	21.9
Toplam	24.0	44.6	41.5	47.9	115.7

İkinci piyasada hisse senedi fiyat endeksi son yıllarda izlemiş olduğu azalma trendini devam ettirmiş ve 1980 yılı sonunda 94.4 seviyesine düşmüştür.

HİSSE SENEDİ FİYAT ENDEKSİ
(Ocak 1974:100)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76
Şubat	96.11	118.57	120.82	144.09	144.25	105.08
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	98.19
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	94.51
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	94.64

Türkiye'de 1980 yılında bankerler yoğun bir faaliyet içine girmişlerdir. Bu kuruluşlardan ciddi olanları, müşterilerine tahvil ve birlikte çeşitli menfaatleri de satabilmektedirler. Henüz sermaye piyasası ile ilgili tasarı yasalaşmadığından bu alanda önemli boşluklar bulunmaktadır.

Bankerlik, 1970 yılı şartlarında finansman zorluklarıyla sıkışan özel firmaların tahvil ve hisse senedi ihraçlarını hızlandırmalarıyla karlı bir faaliyet alanı haline gelmiştir. Bunalmıla birlikte hisse senedi alım-satımı çekiciliğini kaybetmiş ve bankerler faaliyetlerini daha çok tahvil üzerinde yoğunlaştırmışlardır. Bu yoğunlaşma bankaları da bazı benzer uygulamalara itmiş ve 1 Temmuz Bankacılığı ile birlikte hem bankalar arası hem bankerler arası rekabet yeni boyutlara ulaşmıştır. 1 Temmuz 1981'den itibaren yürürlüğe giren ve özel sektör tahvil faizlerinde önemli bir serbestlik getiren kararın sermaye piyasasının teşekkülü istikametinde yeni bir aşama teşkil etmektedir. Faiz hadlerinin para ve sermaye piyasasında denge unsuru haline gelebilmesi için bu kabil iyileştirmelerin devam etmesini beklemek lazımdır.

8. FİYATLAR

1980 yılında dünya ekonomisinin en önemli sorunu enflasyon olmuştur. Batı ülkeleri üretim yavaşlaması ve işsizlik karşısında gösterdikleri geleneksel aşırı duyarlılığı bir yana bırakarak fiyat artışlarını denetim altına almayı, ekonomi politikalarının temel amacı olarak görme eğilimine girmişlerdir. Yönetimler, bu uğurda üretim ve istihdamda ileri boyutlarda gerilemelerin politik risklerini dahi göze almaktadırlar. Üstelik hangi nedenlerin enflasyona sebep olduğu konusunda öyle yoğun teorik tartışmalar yapılmaktadır ki, tek düze bir istikrar politikasını uygulamak neredeyse bir siyasi cecaret konusu haline gelmiştir. Türkiye diğer ülkelerden farklı olarak, tamamı ile durma noktasına gelmiş bulunan eski ekonomik düzeni sağlıklı bir yapıya kavuşturma amacıyla istikrar tedbirlerine başvurmak zorunda kalmıştır. Bu açıdan, böyle bir uygulamanın başarısını önce üretim gerçekleştirmelerine değil fiyat artışlarına bakarak değerlendirmek gerekir. Bu değerlendirmeyi yapabilmek için de şu iki soru yansız biçimde yanıtlanmalıdır: 1980 yılında uygulanan politikalar enflasyonu yavaşlatabilmiş midir? Aynı politikaların 1981 yılında eksiklikleri tamamlanarak uygulanması halinde enflasyon hızının daha da düşmesi olasılığı var mıdır?

Enflasyon hızının karşılaştırmalı olarak ölçülmesinde dört yöntem kullanılabilir: Aylık fiyat artışlarının gözlenmesi, yıl sonu gerçekleştirmelerine bakılması (yani Ocak-Aralık fiyat endekslerinin karşılaştırılması), yıl ortalamalarının karşılaştırılması, oniki aylık gerçekleştirmelerin izlenmesi. Değerlendirmelerle ilgili tartışmaların çoğu aslında tarafların -bilerek veya bilmeyerek- farklı yöntemleri kullanıp ayrı şeyler söylemesinden kaynaklanmaktadır. Öte yandan, tek bir yöntemin gelişigüzel seçilip bütün tartışmacılarda kabulü halinde dahi karşılaştırmaların sağlıklı olacağı söylenemez. Çünkü burada temel sorun aynı yöntemin kullanılmasından çok en uygun yöntemin seçimidir. Mevsimlik değişimler ve neden-sonuç ilişkilerindeki gecikmeler birinci yöntemi anlamsız kılmaktadır. Yıl sonu gerçekleştirmelerinin ve yıl ortalamalarının karşılaştırılması ancak uzun dönemi kapsayan bir inceleme için yararlı olabilir. Birçok eksiklikleri ve eleştirilecek noktaları olmasına karşın kısa dönemli ölçümlerde kullanılabilecek en uygun yöntem birbiri ardınca sıralanan oniki aylık gerçekleştirmelerin izlenmesidir.

Ocak 1979-Ocak 1980 döneminde yüzde 89.1 olan enflasyon hızı Nisan 1979-1980 döneminde yüzde 122.6 düzeyine yükselmiştir ve daha sonra düşmeye başlayarak Aralık 1979-1980 döneminde yüzde 94.7 düzeyine kadar inmiştir. Şu halde iki konuyu birbirinden ayırarak yukarıda sorulan birinci sorunun yanıtını vermeye çalışalım. 1980 yılında enflasyon 1979 yılından daha hızlı seyretmiştir. Ancak yıl içinde uygulanan politikalar enflasyonu yeniden yokuş aşağı bir raya oturtmakta başarılı olmuştur.

FİYATLAR

(Yıllık Ortalama Değişmeler %)

	Toptan Eşya Fiyatları Endeksi	İstanbul Geçinme Endeksi	GSMH Kapalı Deflatörü
1970	6.7	7.9	11.9
1971	15.9	19.0	18.3
1972	18.0	15.4	16.4
1973	20.5	14.0	22.1
1974	29.9	23.9	28.3
1975	10.1	21.2	16.1
1976	15.6	17.4	16.2
1977	24.1	26.0	25.0
1978	52.6	61.9	44.0
1979	63.9	63.5	69.6
1980	107.2	94.3	103.3

TOPTAN EŞYA FİYATLARI (%)

	Endeksi	Yıllık Artışlar	Bir Yıl Önceki Aynı Aya Göre Artışlar	Yıl Sonu İtibariyle Artışlar
1963	100.0	-	-	-
1970	145.7	6.7	-	-
1971	168.9	15.9	-	-
1972	199.0	18.0	-	-
1973	240.1	20.5	-	-
1974	311.8	29.9	-	-
1975	343.2	10.1	-	-
1976	396.6	15.6	-	-
1977	492.1	24.1	-	-
1978	750.8	52.6	-	-
1979	1230.7	63.9	-	-
1980	2550.6	107.2	-	-
1979 Ocak	910.9	4.7	49.5	4.7
Şubat	955.0	4.8	50.1	9.7
Mart	1003.4	5.1	50.9	15.3
Nisan	1081.8	7.8	57.3	24.4
Mayıs	1132.4	4.7	59.5	30.2
Haziran	1214.2	7.2	68.0	39.5
Temmuz	1254.1	3.3	66.2	44.2
Ağustos	1295.5	3.3	67.7	48.9
Eylül	1334.8	3.0	65.8	53.4
Ekim	1402.8	5.1	69.7	61.2
Kasım	1513.7	7.9	79.0	74.0
Aralık	1577.8	4.2	81.4	81.4
1980 Ocak	1722.9	9.2	89.1	9.2
Şubat	2227.9	29.3	133.3	41.2
Mart	2326.5	4.4	131.8	47.4
Nisan	2408.8	3.5	122.6	52.7
Mayıs	2479.9	2.9	119.0	57.1
Haziran	2547.9	2.8	109.8	61.5
Temmuz	2552.4	0.2	103.5	61.8
Ağustos	2591.6	1.5	100.1	64.3
Eylül	2681.2	3.5	100.9	69.9
Ekim	2872.1	7.1	104.7	82.0
Kasım	2980.0	3.8	96.8	88.8
Aralık	3071.4	3.1	94.7	94.7

İSTANBUL GEÇİNME ENDEKSLERİ

(1963 : 100)

	Ticaret Bakanlığı Endeks	% Artış	İstanbul Ticaret Odası Endeks	% Artış
1970	155.6	7.9	143.3	9.2
1971	185.2	19.0	167.8	17.1
1972	213.7	15.4	190.1	13.3
1973	243.6	14.0	217.3	14.3
1974	301.8	23.9	268.4	23.5
1975	365.8	21.2	326.6	21.6
1976	429.6	17.4	381.7	16.9
1977	541.3	26.0	498.4	30.6
1978	876.3	61.9	842.4	69.0
1979	1433.1	63.5	1485.2	76.3
1980	2784.1	94.3	2608.2	75.6

TOPTAN EŞYA FİYATLARI

(1963 : 100)

Ticaret Bakanlığı

Seneler	Genel Endeks	% Artış	Gıda Mad.	% Değişim	Sanayi Hammaddeleri	% Değişim
1973	204.1	20.5	225.3	21.5	264.7	19.0
1974	311.8	29.9	305.4	35.5	322.5	21.8
1975	343.2	10.1	357.9	17.2	318.6	- 1.2
1976	396.6	15.6	411.6	15.0	371.6	16.6
1977	492.1	24.1	505.6	22.8	469.7	26.4
1978	750.8	52.6	733.7	45.1	779.2	65.9
1979	1230.7	63.9	1092.8	48.9	1460.6	87.4
1980	2550.6	107.2	2189.7	100.4	3152.1	115.8

İstanbul Ticaret Odası

1973	236.7	21.0	221.1	24.5	271.3	33.8
1974	300.4	26.9	281.4	27.3	320.6	18.2
1975	334.6	11.4	337.5	11.9	336.4	4.9
1976	392.6	17.3	391.5	16.0	445.0	32.3
1977	504.3	28.5	487.9	24.6	605.0	35.9
1978	774.8	53.6	753.1	54.3	890.8	47.2
1979	1357.0	75.1	1206.0	60.1	1605.0	80.2
1980	2581.9	90.3	2275.0	88.6	2521.0	57.1

GEÇİNME ENDEKSLERİ
(1963:100)

	Genel Endeks	% Değişim	Gıda	% Değişim	Aydınlatma ve Isıtma	% Değişim	Giyim	% Değişim
ANKARA								
1973	241.2	15.8	228.2	15.7	279.7	14.7	260.8	12.2
1974	278.4	15.4	260.4	14.1	315.5	12.8	304.7	16.8
1975	331.4	19.0	313.3	20.3	331.7	5.2	363.6	19.3
1976	385.9	16.4	375.0	19.7	349.8	5.5	417.8	14.9
1977	472.8	22.5	459.6	22.6	453.1	29.5	501.2	20.0
1978	724.8	53.3	650.0	41.4	760.0	67.7	889.3	77.4
1979	1174.2	62.0	1033.0	58.9	1297.2	70.6	1728.0	94.3
1980	2365.1	101.4	2205.1	113.5	3455.0	166.3	2895.8	67.6
İSTANBUL								
1973	243.6	14.0	243.2	14.7	267.7	10.4	238.5	19.8
1974	301.8	23.9	297.4	22.3	338.9	26.6	308.9	29.5
1975	365.8	21.2	378.0	27.1	374.2	10.4	323.3	4.7
1976	429.6	17.4	458.5	21.3	461.2	23.4	340.8	5.4
1977	541.3	26.0	565.0	23.2	610.5	32.4	453.1	33.0
1978	876.3	61.9	864.4	53.0	1096.2	79.5	774.6	71.0
1979	1433.1	63.5	1332.5	54.1	2122.4	93.6	1514.7	95.5
1980	2784.1	94.3	2554.9	91.7	4403.8	107.5	2814.4	85.8

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

İÇ TİCARET HADLERİ¹

	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
I	87.0	87.8	92.0	114.9	114.2	113.7	109.1	86.3	68.8
II	86.0	87.5	92.2	112.9	113.6	110.6	100.8	73.9	65.8
III	79.6	82.5	92.8	110.3	105.5	101.5	93.2	72.4	68.0
IV	82.4	84.4	102.9	112.2	112.2	101.8	85.5	68.6	74.7
Yıllık Ortalama	83.4	85.1	94.7	112.3	110.8	106.9	97.1	75.3	69.5

(1) Tarımsal fiyatlar/Sanayi malları fiyatları

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, Toptan Eşya Fiyat Endeksleri

TOPTAN EŞYA VE GEÇİNME ENDEKSLERİNDE
YILLIK YÜZDE DEĞİŞMELER

Toptan Eşya Fiyatları				
SENE	Genel	Gıda	Sınai Hammaddeler	İstanbul Geçinme Endeksi
1955	7.1	4.4	14.2	9.7
1956	16.8	18.4	14.2	11.3
1957	18.7	20.5	13.0	8.4
1958	15.1	7.3	32.6	12.8
1959	19.5	18.8	22.0	23.1
1960	5.2	7.3	1.5	6.6
1961	2.9	6.6	- 3.7	4.2
1962	5.6	8.7	-	4.5
1963	4.3	4.3	3.8	10.0
1964	1.2	0.2	2.7	2.0
1965	8.1	10.1	4.9	5.7
1966	4.8	5.4	4.1	4.4
1967	7.6	6.6	9.0	6.1
1968	3.2	2.0	5.3	4.5
1969	7.2	8.1	5.9	4.9
1970	6.7	3.2	12.5	9.6
1971	15.9	14.2	18.5	17.8
1972	18.0	15.2	22.1	14.2
1973	20.5	- 21.5	19.0	13.0
1974	29.9	35.5	21.8	22.1
1975	10.1	17.2	- 1.2	22.1
1976	15.6	15.0	16.6	16.9
1977	24.1	22.8	26.4	30.6
1978	52.6	45.1	65.9	69.0
1979	63.9	48.9	87.4	76.3
1980	107.2	100.4	115.8	75.8

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, İstanbul Ticaret Odası

MAL GRUPLARINA GÖRE FİYATLAR

1980 yılında toptan eşya fiyatları yüzde 107.3 yükselmiştir. Yükselme en çok sanayi hammaddeleri ile yarı mamullerde (yüzde 115.7) ve besin maddeleri ile yemlerde (yüzde 100.4) olmuştur. Tek mal grubu olarak yakıt fiyatları yüzde 169.7 artış ile başta gelmektedir. Bu grubu yüzde 111.6 fiyat artışı ile tahıl, yüzde 102.1 fiyat artışı ile mineraller izlemektedir. En düşük fiyat artışları canlı hayvan (yüzde 78.2), tekstil (yüzde 79.4) ve inşaat malzemesi (yüzde 88.4) gruplarındadır.

MAL GRUPLARINA GÖRE FİYATLAR
(1963:100, Yıllık Ortalamalar)

	1979	1980	1980/1979	1980/1979
Toptan Eşya Fiyatları				
Toplam	1231	2551	107.3	1409.5
Gıda ve Yem	1093	2190	100.4	1360.2
Tahıl	774	1638	111.6	1061.7
Hayvancılık	1959	3806	94.3	1392.5
Hayvan Ürünleri	1473	2625	78.2	1426.2
Sanayi ve Yarı Mamuller	1461	3152	115.7	1631.9
Yakıt	1717	4630	169.7	2043.5
Mineral	1353	2735	102.1	1386.4
Dokuma	1190	2135	79.4	1251.3
İnşaat Malzemesi	1676	3157	88.4	1801.8
Geçinme Endeksleri				
Ankara, Toplam	1174	2365	101.4	1206.6
İstanbul, Toplam	1433	2784	94.3	1404.9
Gıda	1333	2554	91.6	1295.6
Isıtma ve Aydınlatma	2122	4404	107.5	2346.7
Giyim	1515	2814	85.7	1446.2
Diğer	1616	3386	109.5	1559.8

Besin maddeleri ve yemlerdeki fiyat artışları ile sanayi malları fiyat artışları karşılaştırıldığında iç ticaret hadlerinin besin maddeleri aleyhine seyrettiği anlaşılmaktadır.

İÇ TİCARET HADLERİ
(Yıllık Ortalama % Değişmeler)

	Toptan Eşya Fiyatları Endeksi	Besin Mad. ve Yemler	Sanayi Hammaddeleri	İç Ticaret Hadleri
1976	15.6	15.0	16.6	110.8
1977	24.1	22.8	26.4	107.6
1978	52.6	45.1	65.9	94.2
1979	63.9	48.9	87.4	74.8
1980	107.3	100.4	115.7	69.5

TÜKETİCİ FİYATLARI

İllere göre hazırlanan tüketici fiyatları endeksleri 1980 yılında en yüksek tüketici fiyatları artışına Eskişehir'de (yüzde 117) olduğunu belirtmektedir. Bu ili Ankara (yüzde 116.6) ve Diyarbakır (yüzde 113.7) izlemektedir. En düşük artışlar Ordu (yüzde 104.2) ve Samsun (yüzde 104.8) illerinde olmuştur.

TÜKETİCİ FİYATLARI ENDEKSLERİ

(1963: 100)

(Yıllık Ortalama Yüzde Artışlar)

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Ankara	8.1	16.3	12.9	16.6	18.7	20.1	15.3	28.3	49.5	56.5	116.6
İstanbul	6.8	15.7	11.8	15.4	15.8	19.2	17.3	27.1	45.3	58.7	110.2
İzmir	7.8	19.7	14.8	16.7	17.5	20.9	16.5	30.1	45.8	57.3	107.0
Samsun	7.3	15.9	17.2	16.2	22.6	20.9	16.3	29.5	51.4	52.5	104.8
Eskişehir	7.4	14.7	13.0	15.0	16.9	21.3	17.0	28.3	46.5	52.2	117.0
Antalya	8.7	15.1	15.0	17.5	22.0	21.4	13.9	27.8	46.0	59.4	106.9
Diyarbakır	8.2	16.3	17.1	15.7	18.9	19.3	18.6	25.8	43.3	54.8	113.7
Ordu	10.5	16.5	11.3	13.8	22.5	17.6	16.7	28.2	49.4	57.5	104.2

DIŞ TİCARET HADLERİ

1974 petrol bunalımı ve onu izleyen dünya enflasyonu Türkiye'nin dış ticaret hadlerini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu aleyhde gidişde, Türkiye'nin sanayileşmiş ülkeler gibi ihraç fiyatlarını yükseltmemesinin de etkisi vardır. Böylece 1973'de 100.0 olan endeks 1980 yılında yüzde 73 seviyesine kadar inmiştir.

DIŞ TİCARET HADLERİ

(1973: 100)

	Dış Ticaret Hadleri		İTHAL FİYATLARI			
	TL.	₺	Endeks TL.	% Değişme	Endeks ₺	% Değişme
1974	94.8	92.0	145.2	45.2	147.9	47.9
1975	80.0	77.7	168.0	15.7	165.1	11.6
1976	81.0	79.8	188.9	12.4	167.0	1.2
1977	82.2	79.4	233.1	23.4	184.1	10.2
1978	75.9	73.8	361.0	54.9	209.8	14.0
1979	72.3	73.7	605.3	67.7	247.5	18.0

TARIMSAL DESTEKLEME FİYATLARI

1980 yılında tarımsal destekleme yoluyla üreticilere 137.3 milyar lira ödenmiştir. Bu ödemeler toplam tarımsal üretimin yüzde 17.2 sini oluşturmaktadır. 1978-1979 ortalaması da yüzde 17.2 olmakla birlikte daha önceki yıllarda bu oran çok daha yüksekti.

TARIMSAL DESTEKLEME FİYATLARI

(TL/kg)

	1977	% Değişim	1978	% Değişim	1979	% Değişim	1980	% Değişim
Fındık	16.50	13.8	23.50	30.3	37.50	59.6	110.00	193.3
Sultana	12.00	4.3	17.50	45.8	45.00	157.1	85.00	88.9
Kuru İncir	8.00	14.3	10.50	31.2	22.00	109.5	50.00	127.3
Antep Fıstığı	27.00	-	55.00	103.7	150.00	172.7	800.00	100.0
Buğday (ortal.)	2.90	11.5	3.25	12.1	5.30	63.0	10.50	98.1
Pamuk (ortal.)	10.50	5.0	12.50	19.0	25.00	100.0	50.00	100.0
Tütün (ortal.)	50.00	11.1	57.00	14.0	75.00	31.6	109.00	45.3
Zeytinyağı (litresi)	23.00	27.8	30.00	30.4			120.00	
Şekerpancarı	0.63	8.6	0.80	27.0	1.30	62.5	3.00	130.7
Ayçiçeği	6.50	13.0	8.50	30.8	16.00	88.2	30.00	87.5
Çay	10.00	17.6	12.00	20.0	14.50	20.8	25.00	72.4
Üreticilere yapılan Toplam Ödeme (TL. Milyon)	47.8		52.8		72.8		137.3	
Tarımsal Gelirin Yüzdesi Olarak	% 21.7		% 17.5		% 15.6		% 19.5	

Kaynak: Yıllık Programlar, DPT.

TARIMSAL DESTEKLEME FİYATLARI YOLUYLA
YAPILAN ÖDEMELER

	Ödemeler	Tarımsal Ürünler	Ödemeler Tarımsal Ürünler
1975	28.5	132.4	21.5
1976	36.6	172.2	21.3
1977	47.6	211.1	22.5
1978	52.8	289.9	18.2
1979	72.8	449.2	16.2
1980	137.3	798.3	17.2

9. ÜCRETLER

Türkiye'de ücret istatistikleri ile ilgili bir çok sorun bulunmaktadır. Bir çok işyerinin sosyal sigortalar sistemi dışında çalışması, yan ödemelerin ücret içinde gösterilmemesi, sosyal sigorta sistemi içinde çalışan küçük işletmelerde düşük prim ödenmesi için yapılan üstü kapalı anlaşmalar vs. ücret verilerinin gerçekleri yansıtmamasını sınırlamaktadır.

1980 yılında günlük ortalama gayrisafi ücretler yüzde 48 artarak cari fiyatlarla 427 lira dolayına varmıştır. Net ücretler ise ancak yüzde 35 artabilmiştir. Böylece reel gayrisafi ücretler 1976 düzeyinin yüzde 58.2'sine, reel net ücretler ise yüzde 44.3 seviyesine inmiş bulunmaktadır.

Kamu kesiminde ücret artışları yüzde 50.7, özel kesimde yüzde 40.7 olmuştur. Geçen yıl Kamu İktisadi Teşebbüslerinde ücretler yüzde 71 artarken, maaşlar ancak yüzde 56 artabilmiştir.

ÜCRETLER (% DEĞİŞİM)

	Ortalama	Sigortalılar		KİT'ler	
		Kamu Kesimi	Özel Kesim	Ücretler	Maaşlar
1970	9.9				
1971	11.3	15.0	10.0		
1972	11.6	9.0	14.0		
1973	24.0	27.0	23.0		
1974	25.5	25.0	25.0		
1975	25.3	28.0	24.0	35	42
1976	34.8	34.0	34.0	59	7
1977	27.1	35.0	22.0	27	49
1978	41.9	37.0	44.0	86	31
1979	41.5	42.7	40.6	27	14
1980	48.0	50.7	40.7	71	56

ÜCRETLER

Sene	Günlük Ücretler	Endeks	Zincirleme Endeks
1976	115.30	100.0	
1977	146.53	127.1	127.1
1978	207.93	180.3	141.8
1979	294.31	255.3	141.6
1980	426.96	370.3	145.0

SİGORTALILARIN GÜNLÜK GERÇEK ÜCRETLERİ
(1976-1980 TL)

	Brüt Ücretler	Net Ücretler	İstanbul Geçinme Endeksleri (1975:100)	Gerçek Ücretler Brüt	Net
1976	115.30	75.39	117.4	98.21	64.21
1977	146.53	92.08	147.9	99.06	62.25
1978	207.93	122.01	239.5	86.81	50.94
1979	294.31	160.35	391.7	75.13	40.93
1980	426.96	216.71	761.0	57.16	28.47

ORTALAMA ASGARI ÜCRETLER
(1961 - 1979)

	Ortalama Asgari Ücretler		Geçinme Endeksi	Gerçek Asgari Ücretler (1963 Fiyatlarına Göre)	
	TL.	Endeks	(İst)	TL.	Endeks
1961	7.57	100.0	90.2	8.39	100.0
1962	8.53	112.7	93.5	9.12	108.7
1963	8.91	117.7	100.0	8.91	106.2
1964	9.34	123.4	100.2	9.32	111.1
1965	9.70	128.1	104.8	9.26	110.4
1966	10.72	141.6	113.6	9.44	112.5
1967	12.41	136.9	129.6	9.58	114.2
1968	17.08	225.6	144.2	11.84	141.1
1972	23.40	309.1	213.1	10.95	130.5
1974	40.00	528.4	301.8	13.25	157.9
1976	60.00	792.6	429.6	13.97	166.5
1978	110.00	1453.1	876.3	12.55	149.6
1979	180.00	2377.8	1433.1	12.56	149.7
1981	333.33	4403.3	3283.4	10.15	121.0

FAİZ HADLERİ

TİCARİ BANKALARIN FAİZ ORANLARI	1 Şubat 980 den evvel	1 Şubat 980 itibariyle	1 Temmuz 980 itibariyle
A. Tercihli olmayan kredi- ler			
a.Orta ve uzun vadeli krediler	% 20	% 22	serbest
b.Kısa vadeli krediler	% 16	% 21	serbest.
B. Tercihli krediler			
a.Tarım kredileri (Ziraat Bankası tarafından ve- rilen ve tarım satış kooperatifleri kredile- rini kapsayan)			
- Orta ve uzun vadeli	% 16	% 18	+
- Kısa vadeli	% 14	% 16	+
b.Türkiye Halk Bankası- nın küçük sanat kredi- leri (Küçük sanayici- lere, esnaflara, tüc- carlara ve tüccar bir- liklerine verilen)			
- Orta ve uzun vadeli	% 16	% 18	+
- Kısa vadeli	% 15	% 17	+
c.Türkiye Emlak Kredi Bankası tarafından ve- rilen orta ve uzun va- deli krediler (konut inşaatlarına)	% 12	% 14	+
d.5389 Sayılı Kanuna göre Ziraat Bankası tarafın- dan tahvillerin satış miktarı üzerinden veri- len krediler	% 5	% 5	+
e.Kalkınma ve Yatırım Ban- kası kredileri	serbest	serbest	+
f.Vadesi 5 seneyi geçen krediler	serbest	serbest	

(+) Banka tarafından açıklanan faiz oranı ile asgari iskonto faiz oranı arasındaki farka eşittir.

BANKA MEVDUATLARININ FAİZ ORANLARI	Eski	1 Temmuz 1980 İtibariyle Effektifler
Bankalararası Mevduatlar	Serbest	Serbest
Kamu Mevduatları (SSK Mevduatları hariç)	% 0	% 0
Ticari Mevduatlar (Kooperatiflerin Mevduatları Hariç)	% 0	% 0
Tasarruf Mevduatları		
- Vadesiz Mevduatlar	% 3	% 5
- Vadeli Mevduatlar		
o 3 ila 6 ay arasında	% 8	Serbest
o 6 ay ila 1 sene arasında	%12	Serbest
o 1 ila 2 yıl arasında	%20	Serbest
o 2 ila 3 yıl arasında	%22	Serbest
o 3 ila 4 yıl arasında	%24	Serbest
o 4 sene ve daha uzun vadeli	Serbest	Serbest
- Diğer Mevduatlar	% 3	% 5
MERKEZ BANKASINDAKİ KANUNİ İHTİYATLARLA İLGİLİ FAİZ ORANLARI		
- 6 aya kadar vadesiz ve vadeli mevduatların kanunî ihtiyatlarında	% 5	% 10
- 6 ayı geçen vadeli mevduatların kanunî ihtiyatlarında	% 8	% 16
TİCARİ BANKALAR TARAFINDAN TERCİHLİ KREDİLER İÇİN MERKEZ BANKASINDA FAİZ FARKI İADE FONUNA YATIRILACAK NİSBETLER		
	1 Temmuz 1980 den evvel	1 Temmuz 1980 İtibariyle
a. 2 Seneden az süreli Kredi- ler		
- İhracat Kredileri	2/21	% 10
- Diğer Krediler	5/21	% 10
b. 2 Seneden Uzun Süreli Krediler		
- Teşvik Kredileri	2.5/22	% 15
- Diğerleri	2.5/22	% 25

III) DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER

Türkiye'nin dış ekonomik ilişkileri açısından 1980 yılı ilginç bir dönem olmuştur. Mesela ihracat ilk kez salt döviz getiren bir işlem olarak değil, aynı anda uygulanan anti-enflasyonist politika-nın üretim üzerindeki olumsuz etkilerini giderici bir işlem olarak da dikkate alınmıştır. Döviz kurları politikasında önceki yıllara göre daha elastik bir tutum içine girilmiştir. İthalatta miktar kısıtlama-larından liberasyona doğru bir anlayış değişikliği meydana gelmiştir. İşçi dövizini kur değişmelerine cevap vermeye devam etmiş, oysa ihracat aynı elastikliği göstermemiştir. 1980 yılında Türk bankacılığı ulus-lararası açılma girişimlerinde bulunurken uluslararası bankalar da Türkiye'ye ilgi göstermeğe başlamışlardır. Ayrıca ilk kez dış alıcı-lar ulusal sermaye piyasasında yerli ortaklıkların hisse senetlerine talep yöneltilmişler, ayrıca doğrudan yatırım için izin istemlerinde de bir sıçrama olmuştur. Bütün bu gelişmelerde iç koşullar kadar dünya konjoktüründeki değişmelerin de etken olduğu açık bir gerçek-tir.

1. GENEL OLARAK DIŞ TİCARET

Türkiye'nin dış ticareti 1980 yılında önemli bir sıçrama göste-rerek dünya ticareti içindeki yerini genişletmiştir. Ancak bu sıçra-mada ihracat ve ithalatın payı aynı olmamıştır. Hızlı artışın başlı-ca nedeni özellikle petrol fiyatlarındaki yükselme nedeniyle olağan-üstü genişleyen ithalat hacmidir. Bu genişleme sonunda 1965-69 döne-minde ithalatın gayrisafi yurtiçi hasılaya oranı yüzde 6.3 iken bu oran 1980 yılında yüzde 13.2 seviyesine yükselmiştir. Bütün bu dönem-ler boyunca ihracatın gayrisafi yurtiçi hasılaya oranında önemli bir değişme olmamış, ancak söz konusu oran 1979 yılında yine 3.6 iken, 1980 yılında yüzde 5.3 seviyesine çıkmıştır. Bu artışın bir nedeni ihracattaki yüzde 28.7 artış, diğer nedeni gayrisafi yurtiçi hasıla-daki yüzde 0.6 gerilemedir.

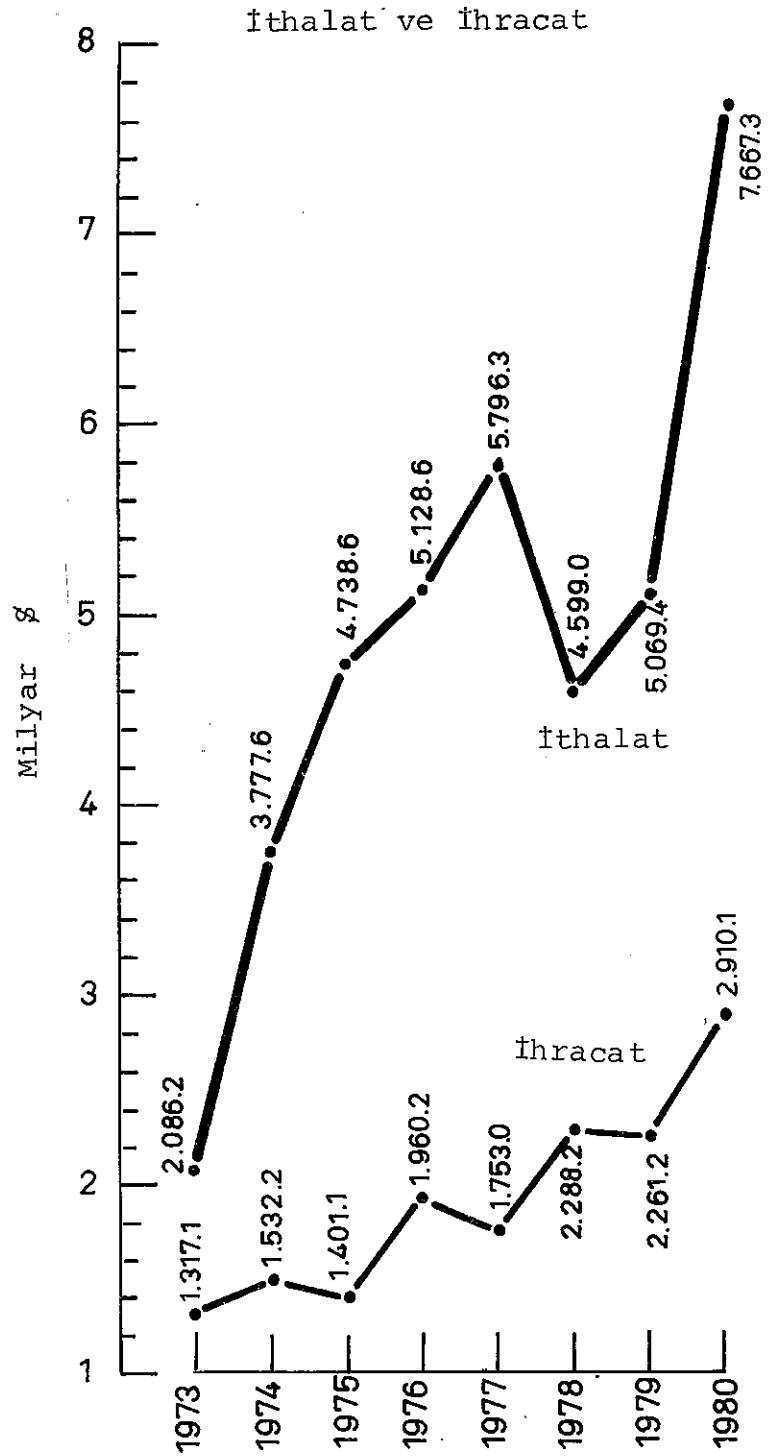
İHRACAT, İTHALAT VE GSYİH

(Milyon TL.)

	GSYİH	Ihracat	İthalat	Ihracatın GSYİH'ya Oranı	İthalatın GSYİH'ya Oranı
1965	76.440.1	4.173.6	5.193.3	5.46	6.79
1966	90.775.5	4.414.6	6.521.9	4.86	7.18
1967	101.185.4	4.701.0	6.216.8	4.64	6.14
1968	112.190.1	4.467.8	6.934.1	3.98	6.18
1969	124.470.8	4.831.5	6.787.2	3.88	5.45
1970	145.490.8	6.407.7	9.598.1	4.40	6.60
1971	187.133.3	9.090.0	16.474.4	4.86	8.80
1972	232.114.8	11.875.9	21.564.1	5.12	9.29
1973	295.501.4	18.037.4	29.263.3	6.10	9.90
1974	409.746.2	21.197.3	52.310.8	5.17	12.77
1975	519.173.3	20.075.1	68.987.1	3.87	13.29
1976	658.989.0	30.775.5	82.940.8	4.67	12.59
1977	860.313.4	31.338.5	104.881.6	3.64	12.19
1978	1.274.045.4	55.357.9	113.290.1	4.35	8.89
1979	2.181.945.4	75.743.7	178.505.3	3.69	8.68
1980	4.387.078.3	220.257.9	580.315.2	5.02	13.2

GSYİH'NİN YÜZDESİ OLARAK DIŞ TİCARET

Seneler	İhracat	İthalat	Dış Ticaret
1965-69	4.56	6.35	10.91
1970-74	5.13	9.47	14.60
1975-79	4.04	11.13	15.17
1980	5.31	13.98	19.29

İhracattaki nisbi durgunluk, dünya ihracatı içinde Türkiye ihracatının seyrine bakarak da incelenebilir. 1950 yılından bu yana, bazı yıllar istisna olmak üzere, devamlı azalan Türkiye ihracatının dünya ihracatına oranı, 1980 yılında küçük bir artış göstermiştir.

DÜNYA İHRACATINDA TÜRKİYE'NİN PAYI

(1965 - 1980)

	Türkiye İhracatı	Dünya İhracatı	Türkiye İhracatının Dünya İhracatındaki Payı
1965	464	165.400	0.28
1966	490	181.300	0.27
1967	523	190.600	0.27
1968	496	212.900	0.23
1969	537	243.500	0.22
1970	588	280.300	0.21
1971	677	312.600	0.22
1972	885	376.600	0.23
1973	1317	524.000	0.25
1974	1532	771.700	0.20
1975	1401	796.500	0.18
1976	1960	907.400	0.22
1977	1753	1.030.500	0.17
1978	2288	1.193.300	0.19
1979	2261	(1.507.800)	0.15
1980	2910	1.840.000	0.16

Kaynak: International Financial Statics

DÜNYA İHRACATINDA TÜRKİYE'NİN PAYI

(Yüzde Olarak)

(1950 - 1979)

	%
1950-1954	0.47
1955-1959	0.34
1960-1964	0.29
1965-1969	0.25
1970-1974	0.22
1975-1979	0.18
1980	0.16

Kaynak: International
Financial Statistics

TÜRK DIŞ TİCARETİNİN GELİŞİMİ

	İthalat	İhracat	Dış Ticaret	Ticaret Dengesi	İhracat/İthalat Oranı
1965	100	100	100	100	81.8
1966	126	106	117	210	68.3
1967	120	113	117	150	76.3
1968	134	107	122	247	65.0
1969	140	116	129	244	67.0
1970	166	127	148	332	62.1
1971	205	146	178	457	57.8
1972	273	191	236	626	56.7
1973	365	284	329	712	63.1
1974	660	330	513	2075	40.6
1975	828	302	593	3084	29.6
1976	897	422	684	2934	38.2
1977	1013	378	729	3744	30.2
1978	804	493	665	2140	48.8
1979	886	487	708	2600	44.6
1980	1340	627	1021	4405	38.0

İHRACAT VE İTHALATIN TİCARET HACMİNDEKİ PAYI

	Ticaret Hacmi	İthalatın Payı	İhracatın Payı
1965	1036	55.22	41.78
1966	1209	59.42	40.58
1967	1207	56.72	43.28
1968	1260	60.60	39.40
1969	1338	59.88	40.12
1970	1536	61.69	38.31
1971	1847	63.38	36.62
1972	2448	63.84	36.16
1973	3402	61.32	38.68
1974	5310	71.14	28.86
1975	6140	77.18	22.82
1976	7089	72.35	27.65
1977	7549	76.78	23.22
1978	6887	66.78	33.22
1979	7331	69.15	30.85
1980	10577	72.50	27.50

Bu gelişmeler sonunda ihracatın toplam dış ticaret içindeki yeri ve ithalatı karşılama oranı azalan bir seyir izlemiştir.

DİŞ TİCARET KIYMETLERİ

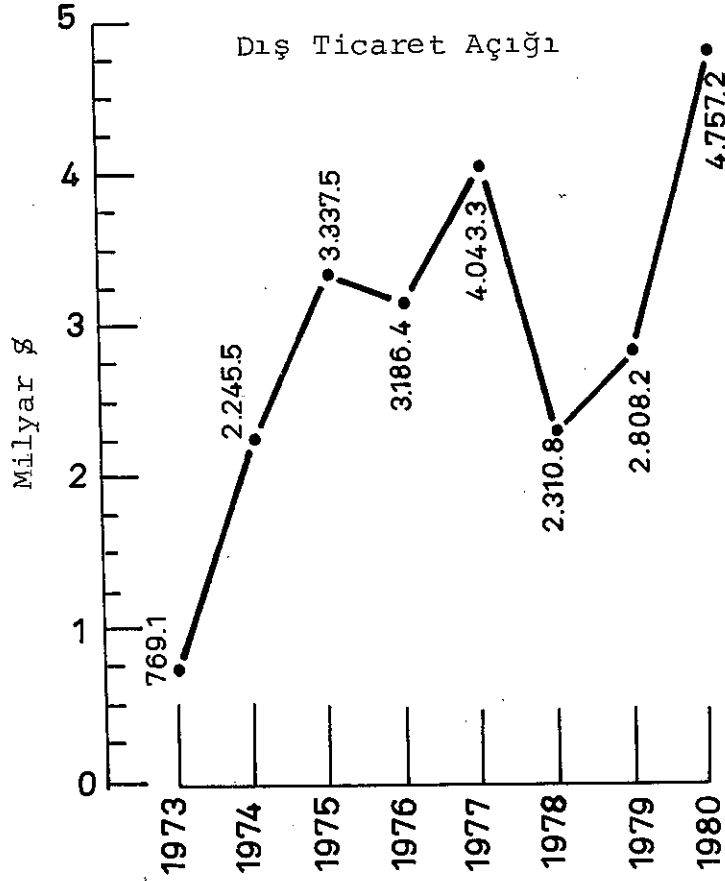
AYLIK

(1000 ₺)

Aylar	1978			1979			1980		
	İthalat	Thracat		İthalat	Thracat		İthalat	Thracat	
I	184.152	151.163		278.958	216.183		420.299	236.268	
II	495.314	169.921		389.554	249.274		595.309	244.758	
III	283.163	159.063		525.843	196.222		370.069	233.578	
IV	439.508	182.735		386.656	187.378		366.509	219.032	
V	439.633	138.699		335.889	162.456		692.488	196.513	
VI	396.673	162.114		486.927	167.215		556.877	169.287	
VII	293.434	143.367		271.963	146.348		619.864	167.144	
VIII	244.724	166.953		334.095	162.000		584.052	179.983	
IX	376.360	161.408		621.930	168.432	1.	1.137.172	219.815	
X	417.561	212.735		436.864	174.668		903.669	260.698	
XI	418.103	258.775		358.398	212.777		516.761	326.474	
XII	610.399	381.230		642.354	218.242		903.255	457.172	
YILLIK	4.599.024	2.288.163		5.069.431	2.261.195		7.667.324	2.910.122	

KÜMÜLATİF

I	184.152	151.163	278.958	216.183	420.299	236.268
II	679.466	321.084	668.512	465.457	1.015.608	480.426
III	962.629	480.147	1.194.355	661.679	1.385.677	714.004
IV	1.402.137	662.882	1.581.011	849.057	1.752.186	933.036
V	1.841.770	801.581	1.916.900	1.011.513	2.444.674	1.129.549
VI	2.238.443	963.695	2.403.827	1.178.728	3.001.551	1.298.836
VII	2.531.877	1.107.062	2.675.790	1.325.076	3.621.415	1.465.980
VIII	2.776.601	1.274.015	3.009.885	1.487.076	4.205.467	1.645.963
IX	3.152.961	1.435.423	3.631.815	1.655.508	5.342.639	1.865.778
X	3.570.522	1.648.158	4.068.679	1.830.176	6.246.308	2.126.476
XI	3.988.625	1.906.933	4.427.077	2.042.953	6.763.069	2.452.950
XII	4.599.024	2.288.163	5.069.431	2.261.195	7.667.324	2.910.122
PROGRAM	5.000.000	2.550.000	5.000.000	2.750.000	7.000.000	3.500.000

2. İHRACAT

24 Ocak kararlarının temel amacı enflasyon hızını denetim altına almaktır. Bu amaca varmada harcamaları daraltmak ilk yöntem olarak öngörülmüştür. Harcamaları daraltmanın önde gelen aracı olarak da para politikası kullanılmıştır. Para politikasının bir ucu maliye politikasına, diğer ucu faiz politikasına bağlanmış, bütçe harcamaları yavaşlatılıp vergilemede değişiklik öngörülürken yükseltelen faizlerle tasarrufları uyarmak (özel tüketimi kısmak) ve kredi talebini daraltmak amaçlanmıştır. Ancak sıkı para politikası diye adlandırılan bu uygulamanın üretimi talep yönünden olumsuz biçimde etkileyeceği tahmin edilerek daralan iç talep karşısında dış talebi uyarmak, yani ihracatı teşvik etmek yöntem olarak seçilmiştir. Böylece, artan ihracat ödemeler dengesi sorununa sınırlı ölçüde bir çözüm getirirken, özellikle sanayide ek-sik kapasite kullanımının daha da genişlemesi önlenecekti. 1980 yılında bu amaca belli bir ölçüde varıldığı ileri sürülebilir.

1980 yılı içinde çeşitli kesimlerde yapılan ihracat bir önceki yıla göre yüzde 28.8 artarak 2.26 milyar dolardan 2.91 milyar dolara çıkmıştır. 1980 yılı ihracatının çeşitli kesimler itibariyle dağılımına ait veriler, tarım ve sanayi kesiminde gerçekleştirilen ihracatın program hedeflerinin gerisinde kaldığını, madencilik ve taş ocaklığı kesiminde ise program hedeflerinin üzerine çıkıldığını ortaya koymaktadır.

1980 yılı programında tarım ve hayvancılık kesimi için öngörülen 1.906 milyon dolarlık ihracatın yüzde 87.8'i seviyesindeki 1.67 milyar dolarlık bölümü ve sanayi kesiminde öngörülen 1.407 milyar

dolarlık ihracatın yüzde 74.4'ü düzeyindeki 1.047 milyon dolarlık bölümü gerçekleştirilebildi. Madencilik ve taşocaklığı kesiminde yapılan 191 milyon dolarlık ihracat ise programda öngörülen 188 milyon dolarlık ihracattan yüzde 1.6 oranında daha fazla oldu.

ÖNEMLİ SEKTÖRLERE GÖRE TÜRKİYE İHRACATI

(Milyon \$)

	Tarım					
	Hayvancılık	%	Madencilik	%	Sanayi	%
1965	361.811	78.02	20.999	4.53	80.928	17.45
1966	389.788	79.47	23.345	4.76	77.375	15.77
1967	426.650	81.68	20.738	3.97	74.946	14.35
1968	405.046	81.60	26.043	5.25	65.280	13.15
1969	405.016	75.45	34.845	6.49	96.973	18.05
1970	442.554	75.20	42.679	7.25	103.243	17.55
1971	491.303	72.61	40.113	5.93	145.186	21.46
1972	607.417	68.64	35.901	3.96	242.461	27.40
1973	831.968	63.16	41.714	3.17	443.400	33.67
1974	851.958	55.60	79.831	5.21	600.302	39.19
1975	792.630	56.57	105.565	7.54	502.879	35.89
1976	1.254.408	63.69	110.016	5.61	595.790	30.40
1977	1.041.401	59.41	125.851	7.18	585.774	33.41
1978	1.542.800	67.4	124.100	5.4	621.3	27.2
1979	1.343.600	59.4	132.500	5.9	785.1	34.7
1980	1.672	57.4	191	6.6	1047	36.0

ALT KESİMLERE GÖRE İMALAT SANAYİİ İHRACATI

(1000 \$)

	1970	1972	1974	1976	1979	1980
Dokuma	25.537	57.750	149.771	272.695	377.630	424.320
Orman Ürünleri	3.099	5.266	16.756	5.622	1.635	4.344
Kimya Sanayi Ür.	11.132	11.180	34.450	46.741	23.846	75.880
İşlenmiş Petrol Ür.	706	22.349	85.891	16.161	-	38.513
Cam, Seramik San. Ür.	1.101	4.017	12.901	20.885	37.077	35.828
Demir Dışı Metal San. Ür.	8.335	5.908	33.968	16.889	14.574	18.327
Makina San. Ür.	1.791	4.081	16.090	16.457	12.445	21.680
Elektrikli Alet ve Mak.	260	876	983	1.095	4.505	11.451
Taşıt Araçları San. Ür.	390	272	5.959	9.329	26.599	50.282
Demir-Çelik San. Ür.	3.271	7.443	19.329	22.111	31.086	33.931
Hassas Aletler	1	21	184	89		
Kağıt	2	11	8.091	999		
Basım	210	175	341	197		
Sanayi Toplamı	107.923	246.125	601.325	595.791	785.083	1047.386

Yapılan hesaplamalara göre 1980 yılında sanayi kesimi ihracatı ile tarım ve hayvancılık kesimi ihracatı sırasıyla yüzde 33.4 ve yüzde 24.4 artmıştır. Madencilik kesimi ihracatı ise 1979 yılına göre 58.5 milyon dolarlık azalma gösterdi.

1980 yılında, Şubat ayı dışındaki bütün aylarda ihracatın 1979 yılının aynı aylarına göre daha yüksek gerçekleştiği belirlendi. 1980 yılının en yüksek ihracatı 457.2 milyon dolar ile Aralık ayında yapıldı. Aralık ayı ihracatı, 1979 yılının Aralık ayına göre yüzde 109.5 artış gösterdi.

Sektörel aylık dağılım dikkate alındığında geçen yıl tarım ile hayvancılık kesimi ihracatının en yüksek seviyesine 268 milyon dolar ile, sanayi kesiminin de 173 milyon dolar ile yine Aralık ayında ulaştıkları gözlemlendi. Madencilik kesimi ise en yüksek ihracat performansını 42 milyon dolar ile Ağustos ayında gösterdi. 1979 yılında, tarım ve hayvancılık kesiminde 151 milyon dolar ile Ocak, madencilik kesiminde 17.7 milyon dolar ile Haziran, sanayi kesiminde ise 90.8 milyon dolar ile Şubat ayları, en yüksek tutarda ihracatın yapıldığı aylar olmuştur.

İHRACAT GERÇEKLEŞMELERİ
(Aylık)

(000 \$)

1 9 7 9				1 9 8 0				
D.P.T.	Tarım			Toplam	Tarım			Toplam
	Hayvancılık	Madencilik	Sanayi		Hayvancılık	Madencilik	Sanayi	
Ocak	150.876	11.423	53.884	216.183	152.012	7.800	74.456	236.268
Şubat	150.239	8.204	90.831	249.274	160.867	8.178	75.113	244.158
Mart	118.334	8.741	69.147	196.222	152.674	10.222	70.682	233.578
Nisan	99.994	8.849	78.535	187.378	118.762	11.024	89.246	219.032
Mayıs	87.411	22.764	52.281	162.456	108.594	18.457	69.462	196.513
Haziran	88.920	17.654	60.641	167.215	86.975	6.282	76.031	169.288
Temmuz	58.333	17.482	70.533	146.348	67.904	18.562	80.678	167.144
Ağustos	91.124	3.628	67.248	162.000	74.835	41.801	63.346	179.982
Eylül	105.416	15.783	47.232	168.431	129.359	3.541	86.915	219.815
Ekim	118.366	6.135	50.167	174.668	157.867	16.826	86.005	260.698
Kasım	140.936	4.211	67.630	212.777	193.939	32.059	100.476	326.474
Aralık	133.683	7.607	79.953	218.243	267.954	16.242	172.976	457.172
Toplam	1.343.632	132.481	785.082	2.261.195	1.671.742	190.994	1.047.386	2.910.122

İHRACAT GERÇEKLEŞMELERİ

(Birlikimli)

(000 \$)

D.P.T.	1 9 7 9				1 9 8 0			
	Tarım		Tarım		Tarım		Tarım	
	Hayvancılık	Madencilik	Sanayi	Toplam	Hayvancılık	Madencilik	Sanayi	Toplam
Ocak	150.876	11.423	53.884	216.183	152.012	7.800	76.456	236.268
Şubat	301.115	19.627	144.715	465.457	312.879	15.879	151.569	480.426
Mart	419.449	28.368	213.862	661.679	456.553	26.200	222.251	714.006
Nisan	519.443	37.217	292.397	849.057	584.315	37.224	311.479	933.036
Mayıs	606.854	59.981	344.678	1.011.513	692.909	55.681	380.959	1.129.549
Haziran	695.774	77.635	405.319	1.178.728	779.884	61.963	456.990	1.298.837
Temmuz	754.107	95.117	475.852	1.325.076	847.788	80.525	537.668	1.465.981
Ağustos	845.231	98.745	543.100	1.478.076	922.623	123.326	601.014	1.645.963
Eylül	950.647	114.528	590.332	1.655.507	1.051.982	125.867	687.929	1.865.778
Ekim	1.069.013	120.663	640.499	1.830.175	1.209.849	142.693	773.934	2.126.476
Kasım	1.209.949	124.874	708.129	1.204.952	1.403.788	174.752	874.410	2.452.950
Aralık	1.343.632	132.481	785.082	2.261.195	1.671.742	190.994	1.047.386	2.910.122

İHRACATIN MAL GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI

Türkiye'nin ihracatının yarısından fazlasını oluşturan tarım ürünlerinin genel ihracat içindeki payı yüzde 59.4'den yüzde 57.4 seviyesine düşmüştür. Madencilik kesimi ihracatının payı yüzde 5.9'dan yüzde 6.6'ya, sanayi kesimi ihracatının payı ise yüzde 3.4'den yüzde 36.0'ya ulaşmıştır.

KESİMLERE GÖRE İHRACAT (%)

	1980	1979
Tarım Kesimi	57,4	59,4
Madencilik Kesi.	6,6	5,9
Sanayi Kesimi	36,0	34,7
. Tarıma Dayalı	7,2	6,7
. Petrol Ürünü	1,3	0,0
. Sanayi Ürünü	27,5	28,0

1980 yılında ihracattaki genişleme miktar artışından çok ihraç ürünlerinin fiyatlarındaki yükselmelerden kaynaklanmıştır. Geleneksel ihraç ürünlerinden tütün, pamuk, kuru üzüm ve limonda artışlar olmuştur. Bu arada canlı hayvan ihracatı ile kimya, lastik-plastik, halı-kilim ve taşıt araçları sanayii ürünlerinin ihracatında da miktar artışları kaydedilmiştir.

Buna karşılık buğday, fındık, pamuk ipliği ve sebzeler ile çimento gibi ürünlerin ihracında miktar düşüşleri gözlenmiştir. Miktar düşmeleri fındıkta 130 milyon dolarlık, buğdayda 55 milyon dolarlık ve pamuk ipliğinde 75 milyon dolarlık döviz kaybına yol açmıştır.

İHRACAT GELİRİ VE REEL İHRACAT

	İhracat (Milyon \$)	İhracat Fiyat Endeksi (1973: 100)	Reel İhracat (1973 Fiy.)	Reel İhracat Endeksi
1973	1317.1	100.0	1317.1	100.0
1974	1532.2	136.0	1126.6	85.5
1975	1401.1	128.3	1092.0	82.9
1976	1960.2	133.3	1470.5	111.6
1977	1753.0	146.2	1199.0	91.0
1978	2288.2	154.9	1477.2	112.2
1979	2261.2	182.4	1239.7	94.1
1980	2910.1	234.3	1242.0	94.3

YILLIK İHRACAT

	1979		1980	
	(Ton)	(000 \$)	(Ton)	(000 \$)
I. TARIM VE HAY. KESİMİ		1.343.632		1.671.742
A. Bitkisel Ürünler		1.252.867		1.535.050
a. Hububat		89.262		80.384
- Buğday	686.028	86.152	338.049	52.030
- Diğerleri	-	3.110		28.346
b. Baklagiller		74.901		100.604
c. Sanayi Bitkileri		423.930		583.144
- Tütün	69.553	176.971	83.727	233.742
- Pamuk	150.618	227.825	181.296	322.597
- Linterler	23.896	4.019	22.666	5.950
- Diğerleri		15.115		20.855
d. Meyveler ve Sebzeler		647.681		753.881
- İncir (Kuru)	34.872	41.504	32.580	38.745
- Üzüm (")	75.937	114.822	80.252	130.316
- Fındık	134.344	352.998	100.937	394.849
- Antep Fıstığı	825	4.238	923	7.086
- Sert Kabuklu Diğ. Mey.	3.441	5.922	5.036	11.126
- Portakal, Mandalina	46.079	17.847	46.092	21.046
- Limon	79.260	34.083	119.029	62.112
- Diğer Turunçgiller	6.178	1.466	11.153	3.417
- Diğer Taze Meyveler	63.493	24.029	60.106	24.585
- Diğerleri	8.645	18.862	10.069	25.115
- Sebzeler	133.850	31.910	88.078	35.483
e. Tohumlar Yağlı Toh.		15.849		15.599
f. Diğer Bitkiler		1.244		1.438
B. Hayvan ve Hay. Ürünleri		62.137		108.192
a. Canlı Hayvan		40.916		98.868
b. Yün, Kıl		20.603		7.970
c. Ham Deriler, Postlar		58		147
d. Diğer Hayvansal Ür.		460		1.207
C. Su Ürünleri		21.740		22.736
D. Orman Ürünleri		6.988		5.764
II. MADENCİLİK VE TAŞOCAKÇILIĞI KESİMİ		132.480		190.994
A. Metalik Olmayan Taşocakçılığı Ürünleri		102.549		153.651
B. Maden Cevherleri		27.900		34.223
C. Yakıt Maddeleri		2.031		2.945
D. Diğer Madencilik Ürünleri				75
III. SANAYİ KESİMİ		785.083		1.047.386
A. Tarıma Dayalı İşlenmiş Ürünler		151.080		209.424
a. Gıda San. Ürünleri		134.675		190.137
b. Gıda San. Yan Ürünleri		278		61
c. İşlenmiş Tütün Mam.				1
d. İşlenmiş Orman Ür.		3.068		3.845
B. İşlenmiş Petrol Ür.				38.513
C. Sanayi Ürünleri		634.003		799.449
a. Çimento San. Ürünleri		44.893		39.585
b. Kimya Sanayi Ürünleri		23.846		74.990
c. Lastik-Plastik San. Ür.		3.374		15.889
d. Deri-Küseye İşl. San. Ür.		43.632		49.510
e. Orman Ür. San. Ür.		1.635		4.344
f. Dokumacılık San. Ür.		377.630		424.320
- Sentetik ve Suni İp.		12.639		17.208
- Pamuk İplikleri	82.824	217.861	58.466	181.161
- Sentetik ve Suni Dok.		6.876		7.491
- Ham Bez		3.142		6.652
- Sair Pamuklu Dok.		7.166		9.568
- Halı, Kilim		43.898		83.857
- Diğ. Dok. Mamulleri		10.404		9.069
- Örme Eşyası		9.780		16.198
- Hazır Giyim		65.098		89.897
- Diğerleri		776		3.219
g. Cam-Seramik San. Ür.		37.077		35.928
h. Demir-Çelik San. Ür.		31.086		33.931
i. Demir Dışı Met. San. Ür.		14.574		18.327
j. Madeni Eşya San. Ür.		5.660		8.087
k. Makina San. Ür.		12.445		21.680
l. Elektrikli Alet ve Mak.		4.505		11.451
m. Taşıt Araçları San. Ür.		26.599		50.282
n. Diğer Sanayi Dalları		7.047		10.125
Genel Toplam		2.261.195		2.910.122

İHRACATTAKİ GELİŞMENİN KESİMLERE ORANSAL DAĞILIMI (%)

	1963/ 1967	1967/ 1972	1972/ 1977	1978	1979	1980
I. Tarım ve Hayvancılık Kesimi	9.9	7.3	11.4	48.1	-12.9	24.4
1) Tahıl ve Baklagiller	-4.2	39.8	27.2	117.6	-37.5	10.3
2) Meyve ve Sebzeler	11.0	8.3	17.4	27.4	15.6	16.4
a) Fındık	9.0	6.8	16.6	31.8	6.7	11.9
b) Üzüm (Kuru)	8.1	6.1	19.7	32.9	15.2	13.5
c) Diğerleri	11.8	14.4	17.7	14.0	-29.2	27.2
3) Sanayi Bitkileri	13.8	5.7	4.9	45.8	-29.2	37.6
a) Tütün	15.3	2.1	6.1	28.1	-21.4	32.1
b) Pamuk	13.4	7.8	1.9	65.8	-34.6	41.6
c) Diğerleri	-	18.1	22.2	2.0	- 4.4	40.0
4) Hayvan ve Hay. Ürünle.	-9.2	1.1	6.6	109.2	-20.2	74.4
5) Su ürünleri	18.4	9.6	4.8	110.6	-11.0	4.6
II. Madencilik ve Taşocakçılığı Kesimi	17.6	11.1	29.1	- 1.4	6.5	44.2
III. Sanayi Kesimi	3.7	26.5	19.3	6.1	26.2	33.4
1) Gıda, İçki	2.9	12.9	7.9	-25.4	37.3	38.6
2) Dokuma	-	57.6	37.1	18.9	22.3	12.4
3) Orman Ürünleri	-1.8	27.7	- 9.4	10.7	50.0	165.7
4) Deri	28.0	162.8	19.3	-22.8	10.0	13.5
5) Kimya Sanayii	15.5	32.4	26.2	-29.1	-	218.7
6) Petrol Ürünleri	56.5	133.3	-100.0	-	-	-
7) Çimento Sanayii	-100.0	(-)	- 9.6	330.9	2.3	-11.8
8) Cam, Seramik	- 9.3	65.8	49.4	9.7	23.3	- 3.1
9) Demir Dışı Metal	29.3	-18.7	27.7	-42.4	25.0	25.8
10) Demir-Çelik	47.2	34.4	14.4	47.2	47.6	9.2
11) Madeni Eşya	50.5	84.7	28.0	28.1	-	64.4
12) Elektrikli Aletler	(-)	74.2	28.0	22.0	-	154.2
13) Taşıt Araçları	24.5	86.7	102.2	-33.9	350.0	89.0
14) Diğerleri	19.8	40.4	5.3	9.5	100.0	43.7

İHRACATIN ÜLKE GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI

Türkiye ile aralarında serbest dövizle ödeme anlaşması bulunan ülkelerin, ülkenin toplam ihracatı içinde aldığı yerin giderek önem kazandığı ve bu ülkelere yapılan ihracatın payının arttığı gözlemlenmektedir. Başta Doğu Avrupa ülkeleri olmak üzere RCD ülkeleri ve diğer serbest döviz bağlantısı bulunan ülkeler, 1980 yılında yapılan 2,91 milyar dolarlık ihracat içinde yüzde 30,3 oranında bir yer aldılar. Bu oran, aynı ülkelerin Türkiye'nin ihracatı içinde aldıkları en büyük pay olarak belirlendi. Bu ülkelerin ihracatımız içindeki payı 1976'da yüzde 14.6, 1977'de yüzde 19.8, 1978'de 25.5 ve 1979'da yüzde 26.3 idi.

Serbest dövizle ödeme anlaşması bulunan ülkelere yapılan ihracatın değer olarak da artış kaydettiği görülmektedir. 1979'da bu ülkelere 595 milyon dolarlık ürün ihraç edilmişken, 1980 yılında yüzde 48 artışla 882 milyon dolarlık ihracat yapıldı. Bu ihracat değeri içinde ise Doğu Almanya, Bulgaristan, Çekoslovakya, Macaristan, Polonya ve Romanya'dan oluşan Doğu Avrupa ülkelerine yapılan 311,9 milyon dolarlık ihracat en yüksek payı aldı. Bu ülkelere yapılan ihracatta 1979'daki 174 milyon dolarlık toplama göre yüzde 80'e yakın artış sağlandı.

Öte yandan, Türkiye ile aralarında ikili anlaşma bulunan Sovyetler Birliği ve Macaristan'a geçen yıl içinde 178,6 milyon dolarlık mal ve ürün ihraç edildi. Özellikle Arnavutluk'a yapılan satışlar 1979'daki 386 bin dolarlık değere göre 25 katlık bir artışla 9,7 milyon dolara yükseldi.

Türkiye'nin ihracatında en büyük paya sahip olan OECD ülkelerine yapılan ihracat, 1,24 milyar doları AET ülkelerine, 437,6 milyon doları da öteki OECD ülkelerine olmak üzere 1,68 milyar dolara çıktı. Bu rakam önceki yıla göre yüzde 16 oranında bir artışı ortaya koyarken, OECD ülkelerinin ihracatta aldıkları yerin 1979'daki yüzde 64'lük değerinden yüzde 57,7'ye düştüğü belirlendi. Bu arada, batılı ülkeler içinde özellikle Federal Almanya, Fransa ve İsviçre'ye yapılan ihracatın arttığı, buna karşın Japonya'ya ihracatta yüzde 68 dolayında bir düşüş meydana geldiği görüldü. Japonya'ya 1979'da 113.7 milyon dolarlık, geçen yıl da 36,7 milyon dolarlık ihracat yapıldı. Federal Almanya'ya yapılan ihracat ise 495,1 milyon dolardan 604 milyon dolara, Fransa'ya yapılan ihracat 137,3 milyon dolardan 164 milyon dolara ve İsviçre'ye yapılan ihracat da 22,4 milyon dolardan 125,4 milyon dolara çıktı.

İHRACATIN ÜLKE GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI

	1979		1980	
	(000 ₺)	(%)	(000 ₺)	(%)
I. OECD Ülkeleri	1.446.403	64,0	1.679.738	57,7
A. AET Ülkeleri	1.097.552	48,6	1.242.132	42,7
. Batı Almanya	495.069	21,9	603.969	20,8
. Belçika-Lüksemburg	60.575	2,7	55.504	1,9
. Fransa	137.295	6,1	163.897	5,6
. Hollanda	75.378	3,3	84.380	2,9
. İtalya	212.971	9,4	218.448	7,5
. Danimarka	6.449	0,3	7.334	0,3
. İngiltere	103.036	4,6	104.533	3,6
. İrlanda	6.779	0,3	4.065	0,1
B. Diğer OECD Ülkeleri	348.851	15,4	437.606	15,0
. ABD	104.497	4,6	127.390	4,4
. İsviçre	22.382	1,0	125.385	4,3
. Japonya	113.745	5,0	36.687	1,3
. Diğerleri	108.227	4,8	148.144	5,0
II. İkili Anlaşmalı Ülkeler	127.115	5,6	178.617	6,1
. S.S.C.B.	126.734	5,6	168.963	5,8
. Arnavutluk	386	0,0	9.654	0,3
III. Serbest Dövizli Anlaşmalı Ülkeler	594.941	26,3	882.006	30,3
. Doğu Avrupa Ülk.	174.397	7,7	311.900	10,7
. RCD Ülkeleri	15.848	0,7	90.650	3,1
. Diğerleri	404.696	19,0	479.456	16,5
IV. Diğer Ülkeler	92.735	4,1	169.761	5,8
Toplam	2.261.195	100,0	2.910.122	100,0

TÜRKİYE'NİN AET'YE İHRACATI

	İhracat			
	1979	% Değişim	1980	% Değişim
AET (Altılılar)	981.3	1.9	1.126.2	14.8
Batı Almanya	495.0	- 2.3	604.0	22.0
Belçika-Lüksemburg	60.6	-21.0	55.5	- 8.4
Fransa	137.3	7.8	163.9	19.4
Hollanda	75.4	- 2.0	84.4	11.9
İtalya	213.0	21.5	218.4	2.5
AET (Üçler)	116.3	- 8.7	115.9	- 0.3
Danimarka	6.5	-12.6	7.3	12.3
İngiltere	103.0	- 9.4	104.5	1.5
İrlanda	6.8	9.7	4.1	-39.7
AET (Dokuzlar)	1.097.6	0.7	1.242.1	13.2

ORTA DOĞU ÜLKELERİNE YAPILAN İHRACAT

(1000 \$)						
	1978	Genel İhracat İçindeki Payı	1979	Genel İhracat İçindeki Payı	1980	Genel İhracat İçindeki Payı
Bahreyn	1.298	0.1	354		2.704	0.1
Fas	2.251	0.1	1.109	0.1	1.329	0.05
Cezayir	3.927	0.2	10.204	0.5	8.466	0.3
Irak	69.466	3.0	113.395	5.0	134.786	4.6
Kuveyt	16.267	0.7	15.244	0.7	958	0.03
Libya	48.577	2.1	43.264	1.9	60.319	2.1
Lübnan	20.538	0.9	27.034	1.2	143	-
Mısır	18.865	0.8	49.847	2.2	20.304	0.7
Sudan	2.141	0.1	-	-	1.653	0.06
Suriye	58.513	2.6	54.859	2.4	251	-
Suudi Arabistan	17.504	0.8	19.627	0.9	102.924	3.5
Tunus	23.594	1.0	8.499	0.4	13.209	0.5
Ürdün	9.455	0.4	45.145	2.0	48.092	1.7
Yemen	386	-	-	-	126	-
Toplam	292.782	13.2	388.584	17.2	395.264	13.6
İran	44.732	2.0	11.815	0.5	84.820	2.9
Pakistan	7.964	0.3			5.829	0.2
Toplam	52.696	2.3			90.649	3.1
Genel İhracat	2.288.163	100.0	2.261.195	100.0	2.910.122	100.0

COMECON ÜLKELERİNE YAPILAN İHRACAT

	1976	%	1978	%	1979	%	1980	%
Sovyet Rusya	80.991	4.1	105.235	4.6	126.7	5.6	169.0	5.8
Çekoslovakya	13.524	0.7	34.641	1.5	41.4	1.8	72.1	2.5
Romanya	30.624	1.6	74.151	3.2	37.8	1.7	71.0	2.4
Polonya	15.693	0.8	42.552	1.8	41.9	1.8	94.1	3.2
Macaristan	10.004	0.5	42.170	1.8	16.0	0.7	41.1	1.4
Bulgaristan	6.871	0.4	11.358	0.5	7.6	0.3	12.4	0.4
Doğu Almanya	9.034	0.5	13.861	0.6	29.7	1.3	21.3	0.7
Comecon	166.472	8.6	323.968	14.2	301.5	13.3	481.0	16.5
Genel İhracat	1.960.214	100.0	2.288.163	100.0	2.261.2	100.0	2.910.1	100.0

3. İTHALAT

1980 yılında ithalat kontenjan listeleri kaldırılıp liberasyona doğru olumlu bir adım atılmıştır. Gerçi petrol ve gübre gibi zorunlu ithalat yapıldıktan sonra geriye liberasyon uygulaması için anlamlı miktarda döviz tutarı kalmamaktadır ama bu durum atılan olumlu adımın niteliğini değiştirmez. Büyük rantlara neden olan spesifik kısıtlamalardan global kısıtlamalara doğru gidiş rasyonel bir yöntemdir. Burada ileri sürülen bir görüş, kıt olan dövizin liberasyon uygulaması sonunda savurganca kullanılacağı yönündedir. Bu görüşün yanında olanlar kıt kaynak olan dövizin tayinlanması gerektiği fikrindedirler. Ancak böyle bir tayinlamanın yöntemi de belirtilmemektedir. Aslında böyle bir yöntem de zaten bu koşullar altında mevcut değildir. Zorlama yöntemler yalnızca rant rayaratıp gelir dağılımını bozacaktır. Gerçi bugün daha rasyonel bir döviz bütçesi yapmanın zamanı gelmiştir, ama söz konusu bütçenin amacı tayinlama yöntemi yaratmak değil, döviz kimin kazanıp kimin harcadığının açıkça belirtilmesi olmalıdır. Bu belirtmede amaç döviz kullananlar ile döviz kazananlar arasında optimum bir fiyat saptanmasını sağlamak olmalıdır.

İTHALATIN GELİŞİMİ

1980 yılı ithalat, programda hedeflenen 7 milyar dolarlık değer in yüzde 10 dolayında üzerine çıktı. İthalat içinde, ham petrol ve öteki petrol ürünleri 3,61 milyar dolarlık değeri ile yüzde 47,1'lik bir pay aldı.

1980 yılında gerçekleştirilen 7.667 milyon dolarlık ithalat, 1979 yılındaki ithalata göre % 51.3 oranında yükselmiş, bu oran 1978'deki ithalata göre % 66.7, 1977'deki ithalata göre % 32.3, 1976'daki ithalata göre % 49.5, 1975'deki ithalata göre ise % 61.8 olmuştur.

1980 yılı ithalatının aylara göre dağılımı incelendiğinde göze çarpan belirgin nokta, Cumhuriyet tarihinde ilk kez 1 ayda 1 milyar doların üstünde ithalatın gerçekleştirilmiş olmasıdır. Gerçekten de 1980 yılı Eylül ayında yapılan ithalat 1.137 milyon dolara ulaşmıştır. 1979 Eylül ayındaki ithalat ise 622 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmişti.

1980 yılında Eylül ayından sonra en çok ithalatın 904 milyon dolar ile Ekim'de, 903 milyon dolar ile Kasım'da, 692 milyon dolar ile de Mayıs'ta gerçekleştirildiği görülmektedir. Geçen yıl en az ithalat yapılan ay ise Nisan olmuş ve bu ayda 336 milyon dolarlık mal yurt dışından alınmıştır.

1980 yılında dış ticaret açığının en yüksek olduğu ay, en fazla ithalatın gerçekleştiği Eylül'de ortaya çıkmış ve açık miktarı 917 milyon dolara ulaşmıştır. Eylül ayındaki dış açık, toplam dış açığın %19'unu oluşturmaktadır. En düşük dış ticaret açığının ise 136 milyon dolar ile Mart'ta gerçekleştiği belirlenmiştir.

1979 yılında en fazla ithalat 642 milyon dolar ile Aralık'ta, en düşük ithalat 271 milyon dolar ile Temmuz'da yapılmış, dış ticaret açığı 424 milyon dolar ile Aralık ayında en yüksek düzeye çıkarken, en düşük açığın 62 milyon dolar ile Ocak'ta olduğu görülmüştür.

İTHALAT GERÇEKLEŞMELERİ

(000 \$)

	1979	Kümülatif	1980	Kümülatif
Ocak	278.958	278.958	420.299	420.299
Şubat	389.921	668.512	595.309	1.015.608
Mart	525.843	1.194.355	370.069	1.385.677
Nisan	386.656	1.581.011	366.509	1.752.186
Mayıs	335.889	1.916.900	692.488	2.444.674
Haziran	486.927	2.403.827	556.877	3.001.551
Temmuz	271.963	2.675.790	619.864	3.621.415
Ağustos	334.095	3.009.885	584.052	4.205.467
Eylül	621.930	3.631.815	1.137.172	5.342.639
Ekim	436.864	4.068.679	903.669	6.246.308
Kasım	358.398	4.427.077	516.761	6.763.069
Aralık	642.354	5.069.431	903.255	7.667.324
Senelik	5.069.431	-	7.667.324	-

MAL GRUPOVARINA GÖRE İTHALAT

1980 yılı ithalatının maddelere göre dağılımına ilişkin veriler, ham petrol ve petrol ürünleri ithalatının bir kat dolayındaki artışına karşı, öteki ürünlerin ithalatında yalnızca yüzde 26'lık bir çoğalma meydana geldiğini ortaya koymaktadır.

1980 yılında 3 milyar 433,6 milyon dolarlık bir değere ulaşan petrol ithalatı, 7 milyar 667,3 milyon dolarlık toplam ithalat içinde yüzde 44,8'lik bir paya sahip olmuştur. Bu oran, 1979 yılında yüzde 33,8 düzeyindeydi.

Bu arada, ham petrol ve petrol ürünleri ithalatının değeri, ilk kez 1980 yılında toplam ihracat değerinin üzerine çıkmıştır.

Petrol dışı ithalat kalemlerinin artışında en önemli pay, tarıma dayalı işlenmiş ürünlerde meydana gelmiştir. Bu alanda 1979 yılında ulaşılan 114,7 milyon dolarlık ithalat değeri, 1980 yılında 487,7 milyon dolara çıkmıştır.

Tarıma dayalı işlenmiş ürünler ithalatında ilk sırayı 129,8 milyon dolarla şeker alırken, hayvansal ve bitkisel yağ ithalatı da 13,6 milyon dolardan 44 milyon dolara yükselmiştir.

1980 yılında, yatırım faaliyetlerinde gözlenen duraksama doğrultusunda makine sanayii ürünleri ithalatı azaldı. 1979 yılında 903,5 milyon dolara ulaşan makina sanayii ürünleri ithalatı 842,4 milyon dolara inmiştir.

Öte yandan, 1979 yılının 21.286 adetlik transformatör ithalatı 4.409 adede kadar düşmüştür.

İTHALAT

1979

1980

Maddeler	Miktar (Ton)	Kıymet (000 ₺)	Miktar (Ton)	Kıymet (000 ₺)
I. Tarım ve Hay. Kesimi		36.171		49.807
- Buğday				
- Pirinç	22.759	7.455	5.698	2.534
- Merinos	5.960	18.373	5.447	22.373
- Deriler	825	1.569	2.216	4.984
- Kahve				
- Kakao	470	1.710	852	2.738
- Diğerleri	-	7.064	-	17.214
II. Madencilik ve Taşocakçılığı Kesimi	-	1.067.640	-	2.853.803
- Ham Petrol	7.191.341	961.648	11.157.410	2.710.128
- Kok Kömürü	44.074	3.144	62	954
III. Sanayi Kesimi	-	3.842.297	-	4.668.906
1. Tarıma Dayalı İşl. Ür.	-	1.114.695	-	487.666
- Tereyağı	-	-	-	-
- Hay. ve Bit. Diğ. Yağ.	15.793	13.643	57.837	43.961
- Dok. Elv. Lifler	14.141	19.387	17.227	29.153
- Şeker	-	-	163.959	129.752
- İç Yağı	869	485	17.527	12.477
- Soya Yağı	80.510	59.171	101.592	66.684
- Diğerleri	-	22.019	-	205.639
2. Petrol Ürünleri	4.589.716	750.356	3.128.509	723.469
- Fuel-Oil	2.284.226	232.876	1.873.930	305.343
- Makine Yağları	57.550	17.277	13.373	9.051
- Petrol Gazları	316.600	51.323	423.495	153.144
- Diğerleri	-	448.880	-	255.931
3. Sanayi Ürünleri	-	2.977.246	-	3.457.771
a. Çimento	-	75	543	310
b. Kimya San. Ür.	3.341.025	880.309	3.218.834	1.121.685
- Gübreler	2.099.221	356.181	1.853.690	394.275
- Kim. Mad.	532.889	296.843	614.369	418.655
- Filmler ve Kağıtlar	1.285	6.076	1.141	7.671
- Diğerleri	-	221.209	-	301.084
c. Lastik-Plastik	132.145	145.002	133.588	181.387
- İç-Dış Lastik.	186.929	11.488	30.363	3.355
- Diğerleri	-	133.514	-	116.342
d. Deri ve Kösele San.	20	334	13	342
e. Orman Ür. San.	677	1.155	1.009	2.677
f. Dokumacılık San.	24.099	45.622	27.372	79.457
- Sentetik ve Suni İplik.	6.985	22.554	13.881	31.999
- Diğerleri	-	23.068	-	37.458
g. Cam Seramik Sanayii	25.250	27.717	24.100	34.815
h. Demir-Çelik Sanayii	996.500	345.098	1.067.086	462.483
- Ferro Alaajlar	15.803	8.817	3.869	644
- Blum, Kütük	153.944	33.177	106.304	29.293
- Yuvarlak Demirler	76.903	20.448	86.938	27.451
- Halitalı Çelikler	60.632	56.061	45.604	53.304
- Diğerleri	-	226.595	-	351.791
i. Demir Dışı Metal. San.	29.929	54.572	43.216	87.124
- Alüminyum ve Mamul.	13.598	21.553	11.934	24.135
- Kurşun	2.921	2.781	5.451	6.407
- Çinko	475	109	726	693
- Kalay	321	5.181	341	10.871
- Diğerleri	-	24.948	-	45.018
j. Madeni Eşya Sanayii	1.552	14.426	3.277	22.768
k. Makine Sanayii	131.406	903.473	112.386	842.397
- Patlamalı Motörler (Ad.)	44.864	85.921	27.717	77.869
- Toprak Mak. (Adet)	1.290	74.741	1.497	1.539
- Tulumba ve Kompresörler (Adet)	272.688	33.658	287.707	38.789
- Maden İşleme Mak. (Ad.)	3.941	55.728	6.097	56.268
- Rulmanlar	3.578	22.404	3.385	25.027
- Diğerleri	-	631.021	-	562.905
l. Elektrikli Cihazlar San.	42.236	250.733	36.835	270.445
- Transformatörler (Adet)	21.286	26.762	4.409	30.261
- Jeneratörler (Adet)	697	22.374	1.096	35.659
- Elektrik Motörleri	40.755	8.134	58.033	19.050
- Diğerleri	-	193.463	-	185.475
m. Taşıt Araçları Sanayii	35.778	220.623	29.684	222.438
- Traktörler	1.321	9.367	3.753	25.187
- Uçaklar	-	1.247	-	54
- Gemiler	64	16.848	311	18.654
- Kara Taşıt Araç. Parça.	20.033	134.921	14.202	125.730
- Diğerleri	-	58.240	-	52.813
n. Diğer Sanayiler	-	88.107	-	129.443
Toplam		4.946.108		7.572.516
Bedelsiz İthalat		123.325		94.808
Genel Toplam		5.069.433		7.667.324

KESİMLER İTİBARIYLA İTHALATTAKİ ORANSAL GELİŞME

	1963/ 1967	1967/ 1972	1972/ 1977	1978	1979.	1980
I. Tarım ve Hayvancılık Kesimi	-27.9	6.8	27.0	-54.9	-28.0	37.7
a) Bitkisel Ürünler	-47.8	25.6	28.4	-56.7	-12.8	
b) Hayvansal Ürünler	- 9.9	1.1	23.4	-51.8	-20.2	
c) Su Ürünleri	-	(-)	-	-	11.0	
d) Orman Ürünleri	8.9	-18.4	60.6	-64.1	31.9	
II. Madencilik ve Taşocakçılığı	- 3.5	24.5	54.6	-10.2	- 5.8	167.3
a) Ham Petrol	- 8.6	27.5	56.2	- 9.4	- 7.9	181.7
b) Diğerleri	50.5	11.7	42.1	-16.8	17.8	
III. Sanayi	3.4	17.5	26.1	-22.8	16.6	21.5
a) Gıda ve İçki	-34.8	40.1	3.4	-42.3	130.0	
b) Dokuma	9.7	5.2	10.3	- 2.5	- 8.0	74.1
c) Ormancılık Ürünleri	11.4	26.6	21.4	-23.6	-	131.8
d) Deri	-11.0	4.4	7.4	-12.8	-	2.4
e) Kimyasal Mad.	13.5	14.8	27.6	- 0.9	10.1	27.4
f) Petrol Ürünleri	4.8	13.4	56.5	23.8	113.0	21.2
g) Çimento	16.4	-52.8	15.6	-56.1	-	313.3
h) Demir Dışı Metaller	18.2	18.3	18.4	-56.1	31.0	59.6
i) Cam ve Seramik	5.1	16.7	4.7	-30.1	-55.6	25.6
j) Demir ve Çelik	- 7.8	25.9	36.2	-40.9	-15.5	34.0
k) Madeni Ürünler ve Makina	5.5	16.2	23.3	-27.3	17.4	5.7
l) Elektrikli Makineler	1.3	22.3	19.2	-24.4	15.1	7.9
m) Taşıt Araçları	- 6.1	24.5	28.9	-29.0	-41.5	0.8
n) Diğer Sanayi Kolları	13.0	6.4	33.3	-40.6	6.0	46.9
Toplam	-	17.7	30.0	-20.7	10.4	51.2

PETROL İTHALATI

Türkiye'nin toplam ithalatı içinde ham petrol ve petrol ürünlerinin ağırlığı giderek artarken, 1980 yılı ihracatının petrol ve petrol ürünleri karşılığında ödenen 3,6 milyar doların ancak yüzde 80,5'ini karşılayabildiği belirlenmiştir.

ANKA muhabirinin edindiği bilgilere göre, ham petrol ve petrol ürünleri ithalatı, yapılan 7,67 milyar dolarlık ithalatın yüzde 47,1'ine eş düzeyde olmuştur. Yıl içinde, ham petrol ithalat miktarı, 7,1 milyon tondan 11,16 milyon tona çıkarken, ham petrol için ödenen döviz tutarı da 961,6 milyon dolardan 2,71 milyar dolara yükselmiştir. Ham petrolün alınan her tonu için karşılığında 243\$ dolarlık bir ortalama fiyat ödenirken, ortalama ton fiyatının 1979 yılına göre yüzde 81,4 oranında arttığı görülmüştür. 1979'da ham petrolün ortalama ton fiyatı 134 dolar dolayında idi.

Öte yandan, 1980 yılında, fuel oil alımlarının miktar olarak azaldığı buna karşı ödenen döviz miktarının yükseldiği dikkati çekmiştir. Nitekim, 1979 yılında satın alınan 2,28 milyon ton fuel oil için 232,9 milyon dolarlık bir ödeme yapılmışken, geçen yıl ithal edilen 1,87 milyon ton fuel oil için 305,3 milyon dolarlık döviz ödenmiştir. Fuel oil'in ortalama ton fiyatının 1979 yılındaki 102 dolarlık değerine göre yüzde 60 pahalılandığı ve alış fiyatının ortalama 163 dolara çıktığı görülmüştür.

Türkiye'nin 1979 yılına göre, aldığı petrol ürünleri içinde ortalama ton fiyatı en fazla yükselen ürünleri ise makina yağları ve sıvı Petrol Gazı (LPG) olduğu belirlenmiştir. Makina yağlarının ortalama ton fiyatı yüzde 125,7 oranında artarak 300 dolardan 677 dolara, LPG'nin fiyatı ise yüzde 123,5 oranında artarak 162 dolardan 362 dolara yükselmiştir. Makina yağları ithalinin ise 1979 yılına göre yüzde 76,7 oranında azalarak 57,6 bin tondan 13,4 bin tona indiği, ödenen döviz tutarının da 17,3 milyon dolardan 9,1 milyon dolara gerilediği görülmüştür. Yapılan 423 bin ton Sıvılaştırılmış Petrol Gazı ithali karşılığında dış ülkelere 153,1 milyon dolar ödenmiştir. 1979'da 317 bin ton dolayındaki LPG için ise 51,3 milyon dolar dolayında döviz ödemesi yapılmıştı.

"Ak Yakıt" olarak tanımlanan benzin, gaz ve motorin ithalinin miktar olarak azaldığı gözlemlenmiştir. 1,9 milyon tondan 1,4 milyon tona inen ak yakıt alımları karşılığında 1979'da 444 milyon dolar, 1980'de de 436 milyon dolar ödenmiştir.

HAM PETROL VE PETROL ÜRÜNLERİ İTHALATI

Yıl	Ham Petrol (\$)	Ak Yakıt (\$)	Kara Yakıt (\$)	Mak. Yağ. (\$)	(LPG) (\$)	Toplam (\$)
1970	49.109.311	4.502.733	187.147	8.639.909	2.465.766	64.904.866
1971	97.207.935	6.201.593	3.000.329	12.087.206	1.923.922	120.420.985
1972	123.995.513	7.778.667	4.714.424	16.568.807	133.620	153.191.031
1973	200.140.204	537.429	2.178.090	14.745.421	209.518	217.810.662
1974	693.633.139	1.153.175	25.025.699	22.395.059	5.981.098	748.188.170
1975	718.088.105	8.868.564	32.719.271	24.714.155	18.816.860	803.206.955
1976	1.002.469.832	12.407.539	45.946.594	9.811.026	31.899.072	1.102.534.063
1977	1.151.602.541	122.346.066	97.645.646	24.551.708	31.252.467	1.427.398.428
1978	1.043.514.686	225.757.503	55.172.001	8.472.211	55.758.262	1.388.674.663
1979	961.647.763	444.190.370	232.876.344	17.278.431	51.321.794	1.707.314.702
1980	2.710.127.612	436.351.847	305.343.391	9.050.541	153.143.919	3.614.017.310

Yıl	Ortalama Ton Fıatı \$	Ortalama Ton Fıatı \$	Ortalama Ton Fıatı \$	Ortalama Ton Fıatı \$	Ortalama Ton Fıatı \$	Genel İhracata Oranı (%)	Genel İthalat İçin. (%)
1970	14	25	11	98	34	11,0	6,9
1971	17	23	25	102	36	17,8	10,3
1972	18	31	20	99	42	17,3	9,8
1973	26	65	20	105	42	16,5	10,4
1974	66	189	87	167	126	48,8	19,8
1975	81	115	70	245	144	57,3	17,0
1976	87	109	70	275	139	56,3	21,5
1977	98	119	79	282	163	81,4	24,6
1978	97	130	79	335	156	60,7	30,2
1979	134	233	102	300	162	75,9	33,7
1980	243	312	163	677	362	124,2	47,1

İTHALATIN ÜLKE GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI

İthalatın ülke gruplarına göre dağılımında, ihracatın dağılımı ile karşılaştırıldığında önemli bir değişme meydana gelmiştir. Bunun da başlıca nedeni petrol fiyatlarındaki ve petrol harcamalarının-
daki önemli artışlardır.

OECD ülkelerinden yapılan ithalatın 1979 yılında toplam ithalata oranı yüzde 60.4 iken bu oran 1980 yılında yüzde 46.7 seviyesine düşmüştür. Sovyet Rusya, RCD ülkeleri ve diğer ülkelere yapılan ithalatın toplam ithalata oranı ise yüzde 39.6'dan yüzde 53.3 seviyesine yükselmiştir.

İTHALATIN ÜLKE GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI

(000 \$)

	1979		1980	
OECD Ülkeleri	3.063.716	60.43	3.583.361	46.73
AET Ülkeleri	1.827.541	36.05	2.203.112	28.73
- Batı Almanya	630.451	12.43	837.495	10.92
- Belçika-Lüksemburg	89.674	1.77	158.279	2.06
- Fransa	313.171	6.18	376.617	4.91
- Hollanda	86.026	1.70	204.658	2.67
- İtalya	473.232	9.34	299.688	3.91
- Danimarka	7.102	0.14	8.286	0.11
- İngiltere	227.177	4.48	316.811	4.13
- İrlanda	708	0.01	1.278	0.02
Diğer OECD Ülkeleri	1.236.175	24.38	1.380.249	18.00
- ABD	377.705	7.45	442.376	5.77
- Japonya	226.498	4.47	112.948	1.47
- İsviçre	251.063	4.95	347.637	4.53
- Diğerleri	380.909	7.51	477.286	6.22
İkili Anlaşmalı Ülkeler	111.370	2.20	185.458	2.42
- SSCB	108.201	2.14	180.674	2.36
- Arnavutluk	3.169	0.06	4.784	0.06
Serbest Döviz Anlaşmalı Ülkeler	1.660.248	32.75	3.505.217	45.72
- Doğu Avrupa Ülkeleri	504.660	9.96	571.863	7.46
- RCD Ülkeleri	194.841	3.84	786.369	10.26
- Diğerleri	960.747	18.95	2.146.985	28.00
Diğer Ülkeler	235.097	4.62	393.288	5.13
Toplam	5.069.431	100.00	7.667.324	100.00

İTHALATIN FİNANSMAN KAYNAKLARINA GÖRE DAĞILIMI

İthalatın finansman kaynaklarına göre dağılımında, liberasyon uygulamasına paralel bir değişme meydana gelmiş ve liberasyon listesinden yapılan ithalatın toplam ithalat içindeki payı 1979 yılında yüzde 67.0 iken bu oran 1980 yılında yüzde 72.4 seviyesine yükselmiştir. Aynı dönemde kota ithalatının toplam ithalat içindeki oranı yüzde 19.2'den yüzde 14.7 seviyesine düşmüştür. Bazı yorumlara göre 1981 yılında kota ithalatı oranı büyük bir hızla düşerek bu kalemi önemsiz bir hale getirecektir.

FİNANSMAN KAYNAKLARINA GÖRE İTHALAT

(Milyon ₺)

	1977		1978		1979		1980	
	Değer	%	Değer	%	Değer	%	Değer	%
Program İthalat	5,287	91.1	4,048	88.0	4,479	88.4	6,839.1	89.2
- Liberasyon Listesi	4,062	70.0	3,200	69.6	3,397	67.0	5,550.4	72.4
- Kotalar	1,160	20.0	784	17.0	973	19.2	1,125.6	14.7
- Anlaşmalı İthalat	64	1.1	64	1.4	109	2.2	163.1	2.1
Diğer İthalat	509	8.8	551	12.0	590	11.6	828.1	10.8
- Nato Enfrastrüktür	39	0.7	12	0.3	11	0.2	22.4	0.3
- Özel Yabancı Sermaye	44	0.8	23	0.5	71	1.4	39.1	0.5
- Proje Kredileri	310	5.3	394	8.5	356	7.0	637.0	8.3
- Bedelsiz İthalat	102	1.6	119	2.6	123	2.4	113.6	1.5
- Diğer	14	0.2	3	0.1	29	0.6	15.7	0.2
Toplam	5,796	100.0	4,599	100.0	5,069	100.0	7,667,3	100.0

Karşılığında döviz tahsis edilmeden yapılan ithalat (bilhassa yurda dönüş yapan işçiler tarafından)

4. DIŞ TİCARET HADLERİ

Dış ticaret hadlerinde aleyhde seyir 1974 yılında iyice ortaya çıkmış ve durum 1975 yılında daha ciddi bir hal almıştır. Daha sonraları aleyhde gidiş daha da hızlanmış ve 1978-1980 döneminde belirgin bir hale gelmiştir.

Söz konusu aleyhde seyrin başlıca nedeni ihracat fiyatlarının ithalat fiyatlarına göre daha yavaş artmasıdır. 1973-1980 döneminde ihrac fiyatları yalnızca yüzde 116.9 artarken, ithal fiyatları yüzde 234.1 yükselmiştir.

Dış ticaret hadleri Türk Lirası esasına göre hesaplandığında aleyhde gidişin boyutları genişlemektedir. Türk Lirası esasına göre 1973-1980 döneminde ithalat fiyatları yüzde 1742 artarken, ihrac fiyatlarındaki artış ancak yüzde 1160 olabilmektedir.

DIŞ TİCARET HADLERİ

1968 : 100

(₺ Olarak)

	İhraç Fiyatları	İthal Fiyatları	Dış Ticaret Hadleri
1969	100.5	101.4	99.1
1970	99.2	102.5	96.8
1971	106.6	109.2	97.6
1972	116.8	112.5	103.8
1973	145.3	136.6	106.4

(TL. olarak)

	İhraç Fiyatları	İthal Fiyatları	Dış Ticaret Hadleri
1969	100.5	101.4	99.1
1970	118.2	122.8	96.2
1971	155.0	182.2	85.1
1972	171.8	177.2	97.0
1973	219.2	214.8	102.0

1973 : 100

(₺ olarak)

	İhraç Fiyatları	İthal Fiyatları	Dış Ticaret Hadleri
1974	136.0	147.9	92.0
1975	128.3	165.1	77.7
1976	133.3	167.0	79.8
1977	146.2	184.1	79.4
1978	154.9	209.8	73.8
1979	182.4	247.5	73.7
1) 1980	216.9	334.1	64.9

(TL. olarak)

	İhraç Fiyatları	İthal Fiyatları	Dış Ticaret Hadleri
1974	137.6	145.2	94.3
1975	135.4	168.0	80.0
1976	153.0	188.9	81.0
1977	191.5	233.1	82.2
1978	274.1	361.0	75.9
1979	437.5	605.3	72.3
2) 1980	1260.4	1841.6	68.4

1), 2) 1980'in ilk üç ayı alınmıştır.

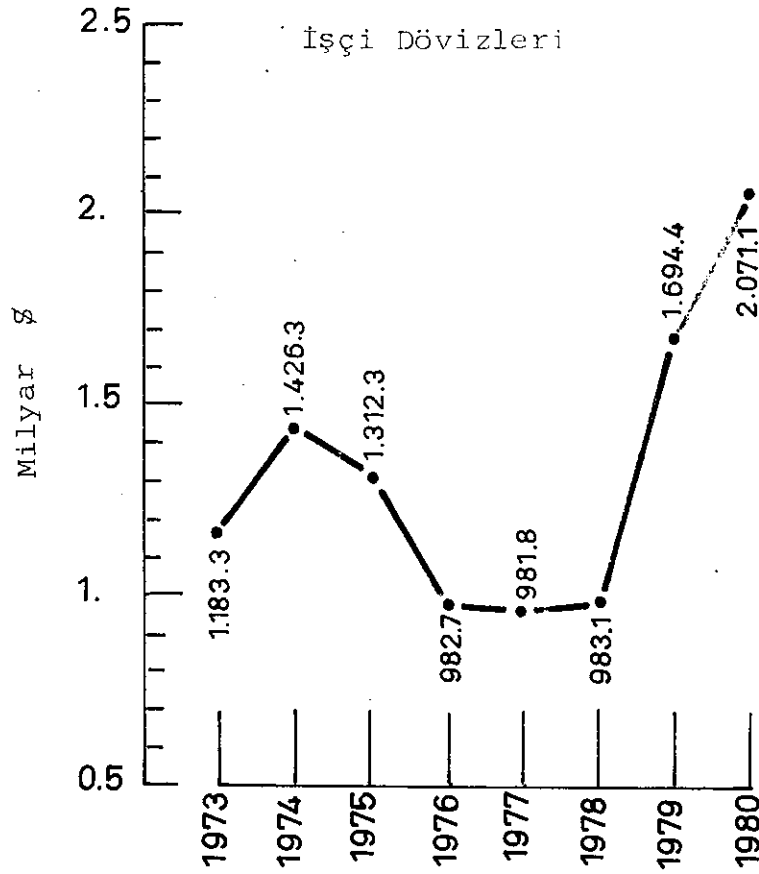
5. GÖRÜNMEYEN İŞLEMLER

İşçi Dövizleri

İşçi dövizleri 1980 yılındaki kur değişmelerine cevap vermeğe devam etmişlerdir. Varılan 2.1 milyar dolarlık işçi döviz girişiine rağmen, 1979 ve 1980 artış hızları karşılaştırıldığında 1980 yılında kur değişmelerinin yine de bu konuda yetersiz kaldığı açıktır. Bunun en belirgin kanıtı 1979 yılındaki primli kur uygulamasının işçi döviz girişinde sağladığı kısa düzenli olağanüstü sıçramadır. Kur değişmeleri aynı boyutlarda olmadıkça, işçi döviz girişlerinde de çok yüksek oranlı artışlar beklenmemelidir. Oysa bu konuda kısa dönemli çok büyük bir potansiyel yatmakta olup, Türkiye'nin uluslararası bankacılık alanındaki kredi değerliliğini hızla değiştirecek imkanlar yaratılabilir. Doğal olarak bu konuda dışa açılan ve açılacak ulusal bankacılığa ve hatta banker kuruluşlarına önemli görevler düşmektedir. Ancak bu konuda asıl sınırlayıcı etkilerin Türkiye'de serbest bir döviz piyasası olmayışından ileri geldiğini unutmamak lazımdır.

İŞÇİ DÖVİZLERİ (Milyon Dolar)

	1977	1978	1979	1980
Ocak	75.4	42.4	83.1	83.3
Şubat	69.4	43.4	75.4	173.3
Mart	70.6	73.5	55.6	111.7
Nisan	67.7	55.5	128.6	114.8
Mayıs	76.4	61.6	639.3	103.2
Haziran	94.3	66.0	106.2	155.0
Temmuz	106.2	87.2	100.8	279.4
Ağustos	109.1	109.3	111.4	279.5
Eylül	92.1	119.3	110.7	207.3
Ekim	81.3	129.9	90.5	205.0
Kasım	63.8	95.8	99.6	172.5
Aralık	75.4	99.1	93.2	186.0
Yıllık	981.7	983.0	1694.4	2071.1

TURİZM

1980 yılında net turizm geliri 214.9 milyon dolar olarak gerçekleştiği ve 1979 yılına göre % 15.7, 1978 yılına göre ise % 68 oranında artış sağlandığı belirlenmiştir.

1980 yılında turizm geliri 326 milyon doları bulurken 1979 yılına göre % 16.1 oranında yükselmiştir. Geçen yıl en fazla turizm geliri Ağustos ayında gerçekleşmiş ve 53.6 milyon dolarlık döviz sağlanmıştır. 1980 yılında en düşük turizm geliri ise 11.7 milyon dolar ile Ocak ayında elde edilmiştir. 1979 yılında toplam turizm geliri 280.7 milyon dolar olmuş, en fazla döviz 72.9 milyon dolar ile Mayıs ayında en az döviz ise 7.9 milyon dolar ile Şubat ayında elde edilmiştir. 1980 yılı turizm geliri 1978 yılına göre % 41.5 oranında artmıştır.

1980 yılındaki turizm giderinin ise 111.1 milyon dolar olduğu ve bir önceki yıla göre % 16.9 oranında, 1978 yılına göre ise % 8.4 oranında arttığı belirlenmiştir. Geçen yıl en az turizm gideri 3.0 milyon dolar ile Kasım ayında olmuştur. En fazla gider ise 18.2 milyon dolar ile Eylül ayında ortaya çıkmıştır.

TURİZM HAREKETLERİ

(Bin Dolar)

Aylar	G E L İ R			G İ D E R			N E T		
	1979	1980	%	1979	1980	%	1979	1980	%
Ocak	12.420	11.724	-5.6	6.923	7.387	13.2	5.497	4.337	-29.3
Şubat	7.940	25.612	222.6	4.784	11.029	130.5	3.156	14.583	362.1
Mart	10.284	20.834	102.6	6.268	8.170	30.3	4.106	12.664	215.3
Nisan	18.121	16.340	-9.8	7.013	9.167	30.7	11.108	7.173	-35.4
Mayıs	72.979	16.279	-77.7	8.452	9.680	14.5	64.527	6.599	-89.8
Haziran	22.845	22.246	-2.6	7.365	10.012	35.9	15.480	12.234	-21.0
Temmuz	29.639	44.922	51.6	6.830	8.553	25.2	22.809	36.369	59.5
Ağustos	26.684	53.593	100.8	8.587	10.022	16.7	18.097	43.571	140.8
Eylül	22.629	40.110	77.3	7.423	18.224	145.5	15.206	21.886	43.9
Ekim	23.451	25.536	8.9	16.587	9.717	-41.4	6.864	15.819	130.5
Kasım	20.044	24.799	23.7	7.137	9.039	-57.4	12.907	21.760	68.6
Aralık	13.691	24.000	75.3	7.700	6.100	-20.8	5.990	17.900	198.8
Toplam	280.727	325.995	16.1	95.070	111.100	16.9	185.657	214.895	15.7

Döviz Gelirlerinin İthalatı Karşılama Oranı

1980 yılında ihracat, işçi dövizini ve turizm gelirlerinin ithalatı karşılama oranı % 67.8 olmuştur. 1980 yılında ihracat 2.910 milyon dolar, işçi dövizini girişi 2.071 milyon dolar, turizm gelirleri ise 214 milyon dolar olmuştur. 1980 ihracatının ithalata oranı ise % 38 olarak belirlenmiştir.

6. ÖDEMELER DENGESİ

1980 yılında toplam 7 milyar 667,3 milyon dolar tutarında ithalatın gerçekleştirildiği belirlendi. Buna göre, 2.91 milyar dolarlık ihracatın yapıldığı 1980 yılında dış ticaret açığı 4,76 milyar dolar oldu.

Geçen yılki program hedefinin ihracatta 3,5 milyar dolar, ithalatta ise 7 milyar dolar olarak belirlendiği dikkate alındığında, 3,5 milyar dolar olarak hesaplanan dış ticaret açığının, öngörülen düzeyi 1,26 milyar dolar aştığı gözlenmiştir. Böylece, ihracatta program hedefinin ancak yüzde 83'üne ulaşılması ve ithalatın program hedefini yüzde 9,5 oranında aşmasıyla, dış ticaret açığı da, programda öngörülen tutardan yüzde 36 daha fazla oldu.

Yapılan hesaplamalara göre, 1980 yılındaki dış ticaret açığı, 1979 yılındaki açığa oranla da yüzde 70'lik bir artış kaydetmiştir. Önceki yıl 2 milyar 750 milyon dolarlık program hedefinin yüzde 82'si düzeyinde 2,26 milyar dolarlık ihracata karşılık 5.069 milyon dolarlık ithalat gerçekleştirilerek programda öngörülen ithalat düzeyi yüzde 1,4 oranında aşılmış, böylece dış ticaret açığı 2,81 milyar dolar olmuştur.

DIŞ TİCARET AÇIĞI

(1000 Dolar)

1980	Program	Gerçekleşme	%
İhracat	3.500.000	2.910.122	83,15
İthalat	7.000.000	7.667.300	109,53
Dış Ticaret Açığı	3.500.000	4.757.178	135,92
1979			
İhracat	2.750.000	2.261.195	82,22
İthalat	5.000.000	5.069.432	101,39
Dış Ticaret Açığı	2.250.000	2.808.237	124,81

Cari İşlemler Dengesi 1980 yılında 2,7 milyar dolar tutarında açık verdi. Cari işlemler dengesi açığının bir önceki yıla göre 1,5 milyar dolarlık artış kaydederek, yüzde 126 oranında genişleme gösterdiği belirlendi.

Geçen yıl toplam 1,2 milyar dolarlık dış borcun tasfiye edildiği belirlenmiştir. Bu tutarın 668 milyon dolarlık bölümünü dış borçların faizleri, 576 milyon dolarlık bölümünü ise ana para ödemeleri oluşturmuştur. Geçen yıl 546 milyon dolar olan faiz ödemelerinde yüzde 22,3, 485 milyon dolar olan ana para ödemelerinde ise yüzde 19 oranında bir artışın meydana geldiği saptanmıştır.

1980 yılında program ve proje kredisi kullanımlarının toplam 2,32 milyon dolar düzeyinde gerçekleştiği gözlenmiştir. Proje kredileri 1979 yılına göre yüzde 30'luk artışla 546,9 milyon dolara çıkarken, program kredileri 3,5 katlık bir artış sonucunda 1 milyar 758 milyon dolara ulaşmıştır.

Özel yabancı sermaye girişinde ise önceki yıla göre 1980 yılında yavaşlama görülmüştür. 1979'da fiilen 86,5 milyon dolar tutarında yabancı sermaye girişi gerçekleşirken, 1980'de yabancı sermaye yatırımlarının garantisiz ticari borçların tasfiyesine yönelmesi nedeniyle, fiili yabancı sermaye miktarının 35,2 milyon dolar düzeyinde kaldığı belirlenmiştir. Böylece, geçen yılki yabancı sermaye girişi bir önceki yıla göre 51,3 milyon dolar daha az olmuştur.

(Milyon Dolar)

ÖDEMELER DENGESİ

	1979	1980
I. Cari İşlemler		
A. Dış Ticaret		
1. İhracat	2.261,2	2.910,1
2. İthalat	-5.069,4	-7.667,3
Dış Ticaret Dengesi	-2.808,2	-4.757,2
B. Görünmeyen İşlemler		
1. Dış Borç Faiz Ödemeleri	- 546,0	- 688,0
2. Dış Seyahat ve Turizm (Net)	178,8	211,9
3. İşçi Gelirleri	1.694,4	2.071,0
4. Kar Transferleri	- 42,2	- 50,9
5. Proje Kredileri Hiz. Ödemesi	- 65,0	-
6. Diğ. Görünmeyenler (Net)	347,0	244,3
Görünmeyen İşlemler Dengesi	1.567,0	1.808,3
C. Enfrastrüktür ve Off-Shore Gelirleri	9,5	- 16,1
Cari İşlemler Dengesi	-1.231,7	-2.965,0
II. Sermaye Hareketleri		
1. Dış Borç Anapara Ödemeleri	- 485,0	- 576,0
2. Özel Yabancı Sermaye	86,5	35,2
3. Proje Kredileri	421,1	546,9
4. Bedelsiz İthalat	123,5	94,8
5. Program Kredileri	493,2	1.774,6
6. Diğer Sermaye Hareketleri	- 547,0	- 117,6
Sermaye Hareketleri Dengesi	92,3	1.757,9
Genel Denge	-1.139,4	-1.207,1
III. Rezerv Hareketleri	- 111,5	- 606,4
IV. IMF'den Kullanma	3,0	461,0
V. Kısa ve Orta Süreli Sermaye Hareketleri	275,0	- 147,5
VI. Net Hata ve Noksan	972,0	1.500,0

ALTIN VE DÖVİZ REZERVLERİ

(Milyon ₺)

	1978	1979	1980
Ocak	626.9	641.2	685.2
Şubat	660.7	652.1	884.4
Mart	701.5	672.7	927.3
Nisan	846.6	661.0	954.6
Mayıs	783.4	1,051.6	871.2
Haziran	743.9	1,049.3	788.0
Temmuz	813.5	1,777.7	1,036.1
Ağustos	923.1	1,138.9	1,209.3
Eylül	1,086.3	1,020.0	1,266.2
Ekim	1,030.5	920.8	1,308.6
Kasım	972.9	853.0	1,191.7
Aralık	736.1	705.8	1,208.7

7. ÖZEL YABANCI SERMAYE

Türkiye'de 1980 yılı sonu itibariyle 6.224 sayılı kanuna göre 100 yabancı sermayeli firma faaliyette bulunmakta idi. Yabancı sermaye bakımından en çekici sektör olan imalat sanayinde yer alan firma sayısı 84 adettir. Bu sektörü turizm, bankacılık, mühendislik, tarım ve madencilik izlemektedir.

Söz konusu 100 firmanın toplam sermaye tutarı 28.4 milyar TL, toplam yabancı sermaye katkısı 9.6 milyar TL, yabancı sermayenin toplam sermaye içindeki yeri yüzde 34.0 dolayındadır.

Yabancı sermayeli firmaların ülkelere göre dağılımında Batı Almanya 25 firma ve 3.2 milyar liralık katkı ile başta gelmektedir. Bu ülkeyi 17 firma ve 1 milyar liralık katkı ile A.B.D. izlemektedir.

28.4 milyar lira sermayeli 100 firmanın, imalat sanayiinde çalışan 84 adedinin toplam sermaye tutarı 23.9 milyar liradır. Bu sektörü hizmetler izlemektedir.

Yabancı sermaye katkısının en yüksek olduğu sektör 8.4 milyar lira ve yüzde 87.3 oranı ile imalat sanayiidir. Bu sektörü 1.2 milyar lira ve yüzde 12.9 oranı ile yine hizmetler izlemektedir.

1980 yılı özel yabancı sermaye yatırımlarının genişlediği bir yıl olmuştur. Geçen yıl 26 firmaya yatırımlarını tamamlamaları veya kapasitelerini genişletebilmeleri için izin verilmiştir.

YABANCI SERMAYENİN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI

(31 Aralık 1980)

	Firma Sayısı	Yabancı Sermaye (Milyon TL)	Toplam Sermaye İçinde Payı (%)	İlgili Şirketlerin Top. Ser. (Milyon TL)	Top.Ser. İçindeki Yab.Ser. Payı (%)
Almanya	25	3.192	33.1	6.751	47.3
Amerika	17	1.051	10.9	2.486	42.3
Avusturya	2	4	0.0	11	36.4
Belçika	2	9	0.1	14	64.3
Danimarka	4	445	4.6	879	50.9
Finlandiya	1	35	0.4	56	62.5
Fransa	7	1.493	15.5	3.695	40.4
Hollanda	6	449	4.7	842	53.3
İngiltere	5	505	5.2	935	54.0
İsveç	3	10	0.1	62	16.1
İsviçre	3	312	3.2	580	53.8
İtalya	4	243	2.5	640	38.0
Japonya	2	19	0.2	60	31.7
Kanada	1	41	0.4	100	41.0
Kuveyt	1	65	0.7	162	40.1
Karma	5	590	6.1	4.232	13.9
Luxemburg	1	536	5.6	536	100.0
Uluslararası Kuruluşlar (IFC, IKB)	7	643	6.7	6.353	10.12
Toplam	100	9.642	100.0	28.390	34.0

Kaynak: E. KARAKOYUNLU. Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımları Ve Yabancı Sermaye Dairesinin 1980 Faaliyetleri Sonuçları.

YABANCI SERMAYENİN SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI

(31 Aralık 1980)

Firma Sayısı	Yabancı Sermaye (Milyon TL)	Toplam Sermaye İçinde Payı (%)	İlgili Şirketlerin Top. Ser. (Milyon TL)	Top.Ser. İçindeki Yab.Ser. Payı (%)	
İmalat Sanayii					
Gıda, İçki, Tütün	7	1.116	11.6	1.915	58.3
Dokuma ve Giyim	1	374	3.9	499	75.0
Kağıt	1	49	0.5	87	56.0
Lastik	3	532	5.5	1.008	52.7
Plastik İşleme	1	4	0.0	10	38.4
Kimya	21	954	9.9	1.281	74.5
Cam	2	226	2.3	2.150	10.5
Taşıt Araçları	8	1.740	18.0	5.460	31.9
Madeni Eşya	12	435	4.5	4.345	10.0
Makina İmalat	6	337	3.5	764	44.1
Tarım Aletleri ve Makinaları	1	18	0.2	70	25.0
Elektrik Makinaları	17	2.391	24.8	5.510	43.4
Yapı Malzemeleri	1	84	0.9	280	30.0
Toplam	84	8.413	87.3	23.931	35.2
Tarım	1	1	0.0	2	50.0
Madencilik	1	20	0.2	20	100.0
Hizmetler					
Turizm	7	385	4.0	679	56.6
Bankacılık	5	809	8.5	3.724	22.0
Araştırma ve Mühendislik	2	14	0.1	34	40.0
Toplam	16	1.229	12.9	4.459	27.8

Kaynak: E. KARAKOYUNLU. Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımları Ve Yabancı Sermaye Dairesinin 1980 Faaliyetleri Sonuçları.

8. DIŞ BORÇLAR

Türkiye'nin fiilen kullanmış olduğu dış borçların ana para tutarı 1980'de 17,78 milyar doları bulmaktadır. Faiz yükü ise 7-8 milyar dolar arasında tahmin edilmektedir.

Dış borçlarda, 1979 yılından 1980 yılına yüzde 16,2 oranında bir artış olduğu gözlenmektedir. Dış borçlarda, 1979 yılında yüzde 1.6, 1978 yılında ise yüzde 29,3 oranında artış olmuştur.

Dış borç yükünün artışı yanında, borç yapısında da 1977-1980 yılları arasında büyük bir değişiklik gerçekleşmiş bulunmaktadır. 1977 yılı sonunda dış borçların yüzde 53'ü kısa vadeli nitelikte iken, 1980 yılı sonunda bu oran yüzde 14'e kadar düşmüştür.

Türkiye'nin 1980 yılı sonu itibariyle ana para olarak 17,78 milyar dolara varan borçlarının 15,34 milyar doları orta ve uzun süreli borçlardan oluşmaktadır. 2,44 milyar dolarlık borç ise kısa sürelidir.

Orta dönemli borçların 2,14 milyar doları, ertelenmiş eski kısa süreli borçlardan oluşmaktadır. Bu arada, mal mukabili ithalat borçlarından oluşan yaklaşık 800 milyon dolarlık bir garantisiz borç da ertelenmiş olarak orta süreli borçlar arasında yer almaktadır.

Orta dönemli borçlar arasında en büyük pay, ikili kredilerden oluşmaktadır. 7,07 milyar dolarlık bu kredilerin 6,35 milyar doları OECD ülkelerine olan borçlardır. Bu arada, OPEC ülkelerine 301 milyon dolarlık, öteki ülkelere de 422 milyon dolarlık borç bulunmaktadır.

Kısa süreli borçların 1,41 milyar doları kamu kesimine, 1,03 milyar doları da özel sektöre aittir.

Dünya Bankası'ndan bugüne kadar, 700 milyon doları program, 2,7 milyar doları ise proje kredisi olmak üzere toplam 3,4 milyar dolar kredi sağlanmış bulunmaktadır.

2,7 milyar dolarlık proje kredilerinin 955 milyon dolarlık bölümü henüz kullanılmamıştır. Kullanılmamış bu krediler için Türkiye tarafından Dünya Bankası'na 7,2 milyon dolarlık "taahhüt komisyonu" ödenmektedir.

DÜNYA BANKASI KREDİLERİ (Milyon Dolar)

Yıllar	Sağlanan Yeni Krediler	Kullanmalar	Kullanma Oranı
1975	158,0	89,3	56,5
1976	236,0	137,8	58,4
1977	144,0	164,3	114,1
1978	208,1	173,5	83,4
1979	306,6	134,9	44,0
1980	341,0	135,1	39,6

Öte yandan geçen yıl uluslararası kuruluşlar tarafından taahhüt edilen proje kredilerinin ancak yüzde 37'si tutarında kullanım yapılabilmektedir.

1980 yılında proje kredisi taahhütlerinin 1 milyar 392,2 milyon dolar düzeyinde olmasına karşılık, yatırım projelerindeki gecikmeler nedeniyle kullanımlar 519 milyon dolar ile geçen yıla ilişkin taahhüt miktarının 873,2 milyon dolar gerisinde kalmıştır.

Geçen yıl en yüksek tutardaki proje kredisi taahhüdü Batı ülkelerince yapılmış ve 1979'da 84 milyon dolar olan proje kredileri 4,5 katlık bir artışla 384,4 milyon dolara ulaşmıştır.

Geçen yıl Türkiye'ye proje kredisi akışının hızlandırılmasını öngören kuruluşlardan biri de Avrupa Yatırım Bankası olmuş ve önceki yıl 106,6 milyon dolar olan taahhüt edilen proje kredileri 126 milyon dolar daha arttırılarak 232,7 milyon dolara yükselmiştir.

PROJE KREDİLERİ (Milyon Dolar)

	1979	1980
Ticari Bankalar	104.4	82.2
Batılı Ülkeler	84.0	384.4
Dünya Bankası	306.5	341.5
Uluslararası Finansman Kurumu	31.0	4.0
İslam Kalkınma Bankası	27.9	3.9
Kuveyt Fonu	25.0	-
Suudi Arabistan Fonu	250.0	-
Abu Dhabi Fonu	-	26.0
Avrupa Yatırım Bankası	106.6	232.7
OECD	459.2	317.5
Toplam	1.394.6	1.392.2

1980 yılının Mart ve Haziran aylarında 2,59 milyar dolar olan Türkiye'nin dış ödeme gecikmeleri 1980 yılı sonuna gelindiğinde, gerçekte 500 milyon doların altına düşmüştür. Bu gelişme, Türkiye'nin dış kredi itibarının yeniden sağlanmasında üzerinde önemli durulacak bir olgu sayılmaktadır.

Ödeme gecikmelerinin gerçekte 500 milyon doların altına düşmüş olmasına rağmen, resmi kayıtlarda 1,94 milyar dolarlık bir mevcut yer almıştır. Resmi kayıtlar ile gerçek durum arasındaki farklılık, ertelenmesi sağlanmış yaklaşık 1,5 milyar dolarlık bir gecikme tutarının kayıtlara alınmamış olmasından kaynaklanmıştır.

Ertelendiđi halde, resmi kayıtlarda gecikme olarak yer alan kalemler arasında 1,39 milyar dolarlık bölüm garantisiz mal mukabili ithalat borçlarından oluşmuştur. Türkiye'nin bunlarla ilgili olarak açıkladığı tasfiye planının, 1,2 milyar dolarlık bölümü alacaklılarca kabul edilmiştir.

Ertelendiđi halde, resmi kayıtlarda ödeme gecikmesi olarak gösterilen bir başka tutar da, 300 milyon dolarlık üçüncü kişi borçlarıyla ilgilidir.

Dış ödeme gecikmelerindeki azalmanın 82 milyon dolarlık bölümü, doğrudan yapılan ödemelerden oluşmuştur. Bu tutar, kısa süreli borçlarla ilgili gecikmeleri kapsamakta olup 55 milyon doları ana para, 27 milyon doları ise faizlere aittir.

Dış Borç Yapısı (Milyon Dolar)

	Kullanılmış Borç				Kullanılmamış Borç
	1977	1978	1979	1980	1980
Orta ve Uzun Süreli Borç					
Kamu Kesimi					
IMF	409	522	633	1,094	-
Uluslararası Kuruluşlar					
Dünya Bankası	488	631	838	1,132	1,314
Uluslara.Kalkınma Bir.	180	189	185	190	-
Uluslara.Finansman Ku.	117	108	100	96	4
Avrupa Yatırım Bank.	398	446	471	414	261
Avrupa İskan Fonu	90	145	148	131	105
İslam Kalkınma Bankası	-	-	-	30	25
OPEC Fonu	-	-	-	15	-
	1,273	1,519	1,742	2,008	1,709
İkili Krediler					
OECD Ülkeleri	2,707	4,196	4,847	6,350	276
OPEC Ülkeleri	33	37	104	301	275
Diğer Ülkeler	305	362	350	422	478
	3,045	4,595	5,301	7,073	1,029
Ticari Banka Kredileri					
Euro Kredileri	385	587	600	883	12
Ertelenmiş Kısa Sü.Borç.	-	-	-	-	-
Döviz Çevrilebilir Mev.	-	-	2,269	2,137	-
Banker Kredileri	-	-	430	430	-
Üçüncü Kişiler	-	-	130	130	12
	385	587	3,429	3,580	12
Özel Kesim					
Özel Krediler	415	531	638	781	1,366
Ertelen. Mal Mukabili İth.	-	-	-	800	-
	415	531	638	1,581	1,366
Toplam Orta ve Uzun Süre.Borç	5,527	7,854	11,743	15,336	5,116
Kısa Süreli Borç					
Kamu Kesimi					
Banker Kredileri	384	333	18	10	-
Üçüncü Kişiler	130	130	-	-	-
Overdraftlar	240	341	244	254	-
Uluslara. Ödemeler Bankası	190	-	-	-	-
Dresdner Bankası	173	363	344	365	-
TPAO Kabul Kredisi	150	150	-	-	-
Petrol Kredisi	359	420	308	586	-
İhracat Önfinsman	83	-	-	-	-
Ötekiler	-	180	190	199	-
	1,709	1,917	1,104	1,414	-
Özel Kesim					
Döviz Çevrilebilir Mev.	2,267	2,860	617	555	-
Kabul Kredileri	560	862	435	377	-
Mal Mukabili İthalat	1,580	1,560	1,400	-	-
İhracat Önfinsman	-	-	-	93	-
	4,407	5,282	2,452	1,025	-
Toplam Kısa Süreli Borç	6,116	7,199	3,556	2,439	-
Toplam Dış Borç	11,643	15,053	15,299	17,775	4,116

İKİNCİ BÖLÜM

1981 ORTALARINDA TÜRK EKONOMİSİ

I) ÜRETİM, YATIRIMLAR VE KAMU KESİMİ DENGESİ

1- 1981 YILI GSMH TAHMİNLERİ

1981 yılı programında hedef alınan büyüme hızı yüzde 3 olup bu hedefin gerçekçi olduğu belirtilmiştir. Nitekim Temmuz ayı içinde Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan açıklamaya göre, kamu kesiminde beş aylık, özel kesimde üç aylık verilere dayanılarak hazırlanan 1981 yılı birinci geçici büyüme hızı tahmini yüzde 3.6 dolayındadır.

Aynı açıklamada 1981 yılı sanayi kesimi katma değer artışının yüzde 6.6, imalat sanayii katma değer artışının yüzde 6.7 ve tarım kesimi katma değer artışının yüzde 0.9 olacağı tahmin edilmektedir. Böylece 1981 yılında kişi başına gelirin 1339 dolar olması beklenmektedir.

Bu tahminlere göre 1981 yılı program hedeflerinden bazıları aşılmış olacaktır. DIE nin açıklamasında bu iyimser tahminlerin dayanağının istikrarın sağladığı önemli üretim artışları olduğu vurgulanmıştır. 1981 yılının ilk beş ayında kamu kesimi üretiminde, ilk üç ayında ise özel kesim üretiminde bir önceki yılın aynı dönemlerine göre oldukça yüksek üretim artışları olmuştur.

1981 yılı gayrisafi milli hasıla ilk geçici tahminleri cari fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasılanın 6.5 trilyon lira, gayrisafi milli hasılanın 6.7 trilyon lira dolayında gerçekleşeceği merkezindedir. 1968 yılı üretici fiyatlarına göre tarım kesimi ancak yüzde 0.9 katma değer artışı sağlayabilecektir. Ormançılık ve balıkçılıkta tahmin edilen büyüme hızları sırasıyla yüzde 2.3 ve yüzde 7.7 olmakla birlikte, çiftçilik ve hayvancılık alt kesimindeki büyüme hızının yüzde 0.7 olarak tahmin edilmesi tarım kesiminin katma değer artışını düşük bir düzeyde tutmaktadır.

Tarım kesimine paralel bir tahmin inşaat kesimi için de yapılmıştır. Bu kesimdeki katma değer artışının 1968 yılı üretici fiyatlarıyla ancak yüzde 0.5 olacağı tahmin edilmektedir.

ÜRETİM FAALİYET KOLLARINA GÖRE GSM
HASILA CARİ ÜRETİCİ FİYATLARIYLA

(Milyon TL)

Faaliyet Kolları	1981	%	Hız
1. Tarım	1.415.780.0	21.2	152.5
a. Çiftçilik ve Hayvan	1.370.039.7	20.5	153.5
b. Ormancılık	31.581.3	0.5	128.9
c. Balıkçılık	14.159.0	0.2	128.6
2. Sanayi	1.735.544.7	26	
2. Sanayi	1.735.544.7	26.0	158.0
a. Madencilik	107.694.2	1.6	171.1
b. İmalat Sanayii	1.515.323.8	22.6	158.4
c. Elektrik, Gaz, Su	122.526.7	1.8	144.6
3. İNŞAAT SANAYİİ			
3. İnşaat Sanayii	308.479.9	4.6	144.4
4. Ticaret	1.003.303.7	15.0	154.2
5. Ulaştırma ve Haberleşme	611.366.9	9.2	146.8
6. Mali Müesseseler	172.440.7	2.6	146.4
7. Mesken Gelirleri	309.063.5	4.6	151.8
8. Serbest Mes. ve Hizmet	355.369.5	5.3	153.0
9. Endüstriler Toplamı (1-8)	5.911.348.9	-	153.0
10. Devlet Hizmetleri	381.147.4	7.2	127.4
11. Toplam (9+10)	6.392.496.3	-	150.8
12. İthalat Vergisi	139.500.0	2.1	160.3
13. GSYİH (Alıcı Fiyat)			
(11+12)	6.531.996.3	-	151.0
14. Dış Alem Gelirleri	149.558.9	2.2	139.5
15. GSMH (Alıcı Fiyat)			
(13+14)	6.681.555.2	100.0	150.7

ÜRETİM FAALİYET KOLLARINA GÖRE GSM HASILA 1968 ÜRETİCİ FİYATLARIYLA

(Milyon TL)

Faaliyet Kolları	1975	1976	1977	1978	1979
1. Tarım	40.282.8	43.370.7	42.787.0	43.991.5	45.213.5
a. Çiftçilik ve Hayvancılık	38.607.4	41.759.2	41.274.1	42.153.5	43.272.4
b. Ormancılık	1.334.5	1.237.6	1.139.1	1.399.0	1.401.8
c. Balıkçılık	340.9	373.9	373.8	439.0	539.2
2. Sanayi	43.059.2	47.082.3	50.334.0	52.044.8	49.504.0
a. Madencilik	2.878.2	3.018.5	3.267.5	3.428.8	3.584.9
b. İmalat Sanayi	37.455.9	40.837.5	43.497.5	44.861.0	42.009.0
c. Elektrik, Gaz, Su	2.725.1	3.226.3	3.569.0	3.755.0	3.910.1
3. İnşaat	10.326.8	11.181.9	11.802.0	12.290.5	12.806.2
4. Ticaret	23.645.9	25.757.5	26.988.0	27.864.4	27.055.0
5. Ulaştırma ve Haberleşme	16.461.4	17.979.6	19.285.8	19.701.6	19.116.6
6. Mali Müesseseler	5.52.3	5.713.6	6.273.5	6.574.7	6.772.0
7. Mesken Gelirleri	8.464.7	9.535.3	9.901.9	10.302.3	10.699.8
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	9.166.0	9.814.6	10.224.6	10.551.2	10.454.4
9. Endüstriler Top. (1+9)	156.639.1	170.435.5	177.596.8	183.321.0	181.621.4
10. Devlet Hizmetleri	15.470.6	16.558.2	17.546.2	18.628.7	19.415.5
11. Toplam (10-11)	172.109.7	186.993.7	195.143.0	201.949.7	201.036.9
12. İthalat Vergisi	5.651.0	6.213.0	6.433.8	5.363.8	4.449.7
13. GSYİH (Alıcı Fl.) (12+13)	177.760.7	193.206.7	201.576.8	207.313.5	205.486.6
14. Dış Alım Gelirleri	3.622.6	2.543.9	1.781.9	1.781.4	2.856.5
15. GSMH (Alıcı Fl.) (14+15)	181.383.3	195.750.6	203.358.2	209.282.6	208.343.1

ÜRETİM FAALİYET KOLLARINA GÖRE GSM HASILA (1968 İPPTİCİ FİYATLARIYLA) (Milyon TL)

Faaliyet Kolları	1980	%	1981	%	Hiz
1. Tarım	45.976.9	22.3	46.370.0	21.7	100.9
a. Çiftçilik ve Hayvancılık	43.913.2	21.3	44.232.7	20.7	100.7
b. Ormancılık	1.432.6	0.7	1.465.6	0.7	102.3
c. Balıkçılık	631.1	0.3	679.7	0.3	107.7
2. Sanayi	47.974.7	23.3	51.237.4	24.0	106.8
a. Madencilik	3.651.2	1.8	3.847.7	1.8	105.4
b. İmalat Sanayii	40.287.5	19.6	43.058.5	20.2	106.9
c. Elektrik, Gaz, Su	4.036.0	1.9	4.331.2	2.0	107.3
3. İnşaat Sanayii	12.906.0	6.3	12.973.7	6.1	100.5
4. Ticaret	26.174.4	12.7	27.488.4	12.9	105.5
5. Ulaştırma ve Haberleşme	18.325.6	8.9	19.043.6	8.9	103.9
6. Mali Müesseseler	6.893.8	3.3	6.983.4	3.3	101.3
7. Mesken Gelirleri	11.141.0	5.4	11.387.1	5.3	102.2
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	10.344.7	5.0	10.718.2	5.0	103.6
9. Endüstriler Top. (1-8)	179.737.1	-	186.209.8	-	103.6
10. Devlet Hizmetleri	20.545.5	10.0	21.367.3	10.0	104.0
11. Toplam (9 - 10)	200.282.6	-	207.577.1	-	103.6
12. İthalat Vergisi	3.613.2	1.8	3.916.7	1.8	108.4
13. GSYİH (Alıcı Fi.) (11+12)	203.895.8	-	211.493.8	-	103.7
14. Dış Alem Gelirleri	2.165.4	1.0	2.025.3	1.0	93.5
15. GSMH (Alıcı Fi.) (13+14)	206.061.2	100.0	213.519.1	100.0	103.6

2. ÜRETİM

KAPASİTE KULLANIMI

İstanbul Sanayi Odası Araştırma Dairesinin bir çalışmasına göre 1981 yılının ilk üç ayında ortalama kapasite kullanım oranı yüzde 56.4 düzeyine yükselerek 1980 yılının aynı döneminde yüzde 47.3 olan ortalama kapasite kullanım oranını 0.1 puan dolayında aşmıştır. Ayrıca bu artış-gıda sanayii dışında bütün sanayi kollarında gerçekleşmiştir. Gıda sanayiinde ise kapasite kullanım oranı gerilemiştir.

Araştırmaya göre bu kapasite kullanım oranı ancak 1978 düzeyi dolayındadır. Aslında daha sonraki dönemin sorunları ve darboğazları olmasaydı kapasite kullanım oranı çok daha yüksek düzeyde bulunabilecekti.

1981 yılının ilk üç ayında düşük kapasite kullanımına neden olan faktörler arasında hammadde ve talep yetersizliği ile enerji darboğazının başta geldiği adı geçen araştırmada açıklanmıştır.

383 kuruluşu kapsayan bu araştırmaya göre düşük kapasite kullanımına neden faktörlerin sektörler göre ağırlığı farklı olmuştur. Örneğin yedi faktör talep daralmasından olumsuz yönde etkilenirken beş sektörde enerji darboğazı ve hammadde yetersizliği önemli sorunlar olmakta devam etmiştir. Düşük kapasite kullanımında 4 sektörde finansman güçlükleri, I sektörde ise yakıt kıtlığı etkili olmuştur.

KAPASİTE KULLANIMINI OLUMSUZ YÖNDE ETKİLEYEN FAKTÖRLER

	Yakıt	Enerji	Ham Madde	Finansman	Düşük TALEN
Madencilik	x	x			
Gıda			x		x
Dokuma		x			x
Ormancılık				x	x
Kağıt		x	x		
Kimyasal Madenler			x	x	
Seramik				x	x
Temel Madenler		x			x
Madeni Eşya			x		x
Otomotiv		x	x		
Diğer				x	x
Toplam	1	5	5	4	7

1980 yılının ilk üç ayı ile karşılaştırıldığında 1981 yılının eş döneminde otomotiv, seramik, madencilik ve kağıt sanayiinde kapasite kullanım oranları sırasıyla 18.1, 15.3, 11.5 ve 10.4 puan yükselmiştir.

SİNAİ ÜRETİM

1981 yılının ilk 3 aylık verileri üretimi izlenen mallarda geçen yılın aynı dönemine göre önemli artışlar olduğunu ortaya koymaktadır. Devlet Planlama Teşkilatının verilerine göre üretimi izlenen 114 adet maldan 83 ünün üretimi artmış, 23 ünün üretimi azalmış 8 malın üretimi ise aynı düzeyde kalmıştır.

Ocak-Mart döneminde özellikle perlit, boraks, bakırlı pirit, traktör, borik asit, diamonyum fosfat, fosfatlı gübre ve angavelit levha üretiminde yüzde 100 düzeyini aşan artışlar olmuştur. Üretimlerinde önemli artışlar olan diğer mallar arasında kromit, sigara, amonyum sülfat, kalsiyum amonyum nitrat, konuroze gübre, karton, ferro krom ve elektrolitik bakır sayılabilir.

Üretimi azalan başlıca mallar ise wolfram, çay, şeker, elektrik sayacı, balıç traktörü, otomobil, hani petrol,

Üretimi azalan başlıca mallar ise wolfram, çay, şeker, elektrik sayacı, bahçe traktörü, otomobil, ham petrol, kiprolaktan, sodyum pesborat ve blister bakır olarak sayılabilir.

Üretimi aynı kalan mallar arasında asidik refraktör, kamyonet, tuz, normal superfosfat, oluklu mukavva gibi örnekler bulunmaktadır. Devlet Planlama Teşkilatının raporuna göre 1980 yılının ilk üç ayı ile karşılaştırıldığında bu yıl döviz hammadde ve petrol darboğazları ile endüstri ilişkilerindeki gerginliklerin mevcut olmadığı, ancak istikrar politikası nedeniyle genel bir talep daralmasının söz konusu olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle üretimin sağlıklı bir biçimde artabilmesi için iç talebi karşılamaya, sürekli ihracata yönelik optimum ölçekte verimli çalışan, kalite ve fiyat açısından rekabet gücü olan sanayi dallarının teşvik edilmesi öngörülmektedir.

1980-1981 YILLARI İLK ÜÇER AYLIK KÜMÜLATİF
ÜRETİMLER VE MUKAYESELERİ

Malın Adı	1980 Yılı İlk Üç Aylık Kü- mülatif Üretim	1981 Yılı İlk Üç Aylık Kü- mülatif Üretim	% -.-
Komomanit (Bin T)	100.6	86.3	- 14.0
Kükürt (Saf) (")	5.0	7.3	- 46.0
Kromit (")	24.1	45.0	- 87.0
Perlit (Ton)	120.0	1562.0	-1202.0
Boraks (Bin Ton)	32.0	71.4	- 123.0
Bakır Konsantre (")	14.8	30.7	- 107.0
Alümine (")	29.3	32.8	- 12.0
(Şelit) Wolfram Konsant. (Ton)	103.3	75.4	- 27.0
Bakırlı Pirit (Bin T)	3.7	21.0	- 468.0
Toplam Filtreli Sigara (Ton)	8415.0	15.286.0	- 82.0
Filtresiz Sigara (T)	4201.0	7.785.0	- 85.0
Rakı (Bin lt.)	8387.0	13.953.0	- 67.0
Votka (")	1088.0	1.692.0	- 56.0
Bira (")	6652.0	7977.0	- 20.0
Şarap (")	1559.0	2050.0	- 32.0
Kırmızı Et (Bin T)	12.0	26.0	- 122.0
Beyaz Et (Ton)	500.0	600.0	- 20.0
Paketli Çay (Ton)	37216.0	24405.0	- 34.0
Toplam Şeker (Bin T)	257.0	83.0	- 68.0
Çiğ Süt Alımı (Bin lt)	18216.0		
Çiğ Süt Alımı (Bin lt)	16986.0	18216.0	- 7.0
Pastörüze Süt (")	4289.0	4501.0	- 5.0
Pamuk İpliği (Ton)	10459.0	11376.0	- 8.8
Pamuklu Ham Dokuma (B.)	40809.0	54860.0	- 34.4
Yün İpliği (Ton)	800.0	1033.0	- 29.1
Yünlü Ham Dok. (Bin M)	1243.0	1549.0	- 28.3
El Halısı (Bin m2)	16666.	14938.	- 10.3
Ham Makina Halısı (m2)	24585	26836	- 9.2
Ayakkabı (Bin Çift)	553.0	694.0	- 25.5
Tomruk (Bin m3)	88.0	117.4	- 33.0
Parke (Bin m2)	90.0	102.1	- 13
Lif Levha (Bin Ton)	2.0	4.8	- 140
Ambalaj Sandığı (Bin Adet)	383.4	251.4	- 11
Normal Yonga Levha (Bin m3)	1.0	3.4	-430
Okal Yonga Levha (")	1.4	2.3	- 64
Kaplama (")	107.5	270.1	- 51
Kereste (")	54.2	86.8	- 27
Bazık Refrakter (Ton)	6516.0	8955.0	- 37
Asidik Refrakter (")	8266.0	8303.0	- 0.4
Elektrik Sayaçları Tek Faz (Adet)	119935	185.441	- 54.6
Elektrik Sayaçları Üç Faz (Adet)	5558	2.695	- 27.2
T.V. Alıcıları (Bin Adet)	103.8	111.3	- 7
Telefon Santraller (Hat Sayıcı Adet)	39119	55424	- 42
Traktör (Adet)	2568	6512	-153.6
Bahçe Traktörü (Adet)	324	164	- 49.
Kamyon	2054	2447	- 19.
Kamyonet (")	1829	1811	- 1.0
Otobüs-Midibüs (")	395	513	- 29
Minibüs (")	695	462	- 3.3
Otomobil (")	8976	4424	- 50
Yazı Tabı Kağıdı (Ton)	8937.0	14020.0	- 57.0
Gazete Kağıdı (")	22816.0	28699.0	- 25.0

Malın Adı	1980 Yılı İlk Üç Aylık Kümülatif Üretim	1981 Yılı İlk Üç Aylık Kümülatif Üretim	% -,-
Elektrik (106 Kw)	5.681.1	6.007.7	- 5.7
Trafo (KVA)	422.430	571.725	- 35
Elektrik Motorları (Adet)	144.116	202.252	- 40
Ampul İnrandosan (Ben			
Ampul Enrandosen (Bin Ad.)	5.793.0	8.816.0	- 50.0
Florosan Ampul (" ")	1.535.0	1.684.0	- 9.0
Akümülatör (Adet)	79.322	99.224	- 25.0
Benzin (Bin Ton)	492.6	459.8	- 6.6
Fuel Oil (Bin Ton)	1.214.7	1.317.4	- 8.4
Motorin (Bin Ton)	689.6	753.8	- 9.3
Hampetrol İşleme (Bin T)	3.061.3	3.221.3	- 5.2
Binek Lastikleri (Bin Ad.)	405.1	331.6	- 18.1
Kamyon-Otobüs Lastikleri (")	294.8	342.3	- 16.1
Traktör-Grayder Lastikleri (")	143.2	135.3	- 5.5
İç Lastik (Bin Adet)	556.1	613.6	- 10.3
Ham Petrol (Bin Ton)	502.1	471.6	- 10.8
PVC (Ton)	7.131.0	9.777.0	- 37.1
Polietilen (Ton)	4.55.0	5.048.0	- 10.8
Karbon Siyahı (Ton)	4.55.0	5.636.0	- 28.8
Polistron (Ton)	2.747.0	3.440.0	- 26.1
Kaprolaktam (")	4.741.	3.301	- 28.7
Sentetik Kauçuk (Ton)	4.133	8.863	-114.4
Boraks-Dekahidrat (Bin T)	4.6	9.7	-110.9
Borik Asit (Bin Ton)	2.3	6.0	-160.9
Sodyum Perborat (Bin Ton)	2.4	0.6	- 75.0
Karpit (Bin Ton)	5.6	6.9	- 32.2
Tuz (Bin Ton)	15.3	14.9	- 2.3
Etil Alkol (Bin Lt.)	1.565.6	2.678.2	- 71.0
Amonyak (Bin Ton)	87.2	84.0	- 3.7
Fosforik Asit (")	32.5	47.2	- 45.2
Amonyum Sülfat (Bin Ton)	31.6	56.9	- 80.1
Kalsiyum Amonyum Nitrat (")	95.7	183.9	- 91.7
Üre (Bin Ton)	114.0	106.0	- 7.0
Normal Süperfosfat (Bin T)	3.5	3.4	- 3.0
Triple Süperfosfat (Bin T)	78.1	172.3	-120.6
Fosfat (Bin Ton)	15.6	79.4	-408.9
Kompoze Gübreler (Bin Ton)	58.0	99.6	- 71.7
Azotlu Gübreler (Bin Ton)	429.9	694.6	- 61.6
Fosfatlı Gübreler (Bin Ton)	311.5	771.2	-147.6
Gübreler Toplamı (Bin Ton)	741.4	1.465.8	- 97.7
Linyit (Bin Ton)	3.251.2	3.613.1	- 11.1
Taş Kömürü (Bin Ton)	846.0	953.9	- 12.8
Kok Kömürü (Bin Ton)	430.4	452.9	- 5.2
Ham Demir (Bin Ton)	449.4	497.0	- 10.6
Pik Demir (Bin Ton)	55.7	49.2	- 11.7
Sıvı Çelik (Bin Ton)	553.1	625.3	- 15.1
Blister Bakır (Ton)	4.150.0	1.983.0	- 52.0
Sıvı Alüminyum (Ton)	7.907.0	1.220.0	- 29.0
Külçe Çinko (Ton)	2.551.0	5.186.0	-103.0
Çinko Konsantre (Ton)	337.0	432.0	- 28.0
Sargılık Kağıtlar (Ton)	5897.0	7996.0	- 36.0
Oluklu Mukavva (")	9130.0	8836.0	- 3.0
Sigara Kağıdı (")	501.0	625.0	- 25.0
Kartonlar (")	5288.0	9458.0	- 79.0
Kraft Torba Kağıdı (")	11262.0	13679.0	- 21.0
Toplam Kağıt (")	63831.0	83223.0	- 30.0
Kurşun Konsantre (")	224.0	325.0	- 45.0
Ferrokram (DK) (Ton)	2.307.0	2.769.0	- 20.0
Ferrokrom (YK) (Ton)	2.644.0	5.136.0	- 94.0
Elektrolitik Bakır (Ton)	2.728.0	4.961.0	- 81.0
Çimento (Bin Ton)	1.670.0	2.165.0	- 30.0
Anahat Lokomotif (Adet)	10	6	- 40.0
Yük Vagonu (Adet)	234	183	- 21.8

Yurtiçi ham petrol üretimi Mayıs ayında 283 bin tona ulaşarak yılın ilk dört ayındaki olumsuz görünümünü değiştirmiştir. Bu üretim Mayıs 1980'deki 205 bin tonluk üretime göre yüzde 38.5 oranında bir artışı ifade etmektedir. Böylece, Ocak-Mayıs dönemi itibarıyla ham petrol üretimi geçen yılın eş döneminin üretim düzeyine yaklaşmıştır. Tahminlere göre yıl sonunda üretim 1980 yılının üretimini aşarak 1979 düzeyine yaklaşacaktır.

HAM PETROL ÜRETİM VE İTHALATI
(Bin Ton)

	Yıllık		Ocak-Mayıs	
	1979	1980	1980	1981
Üretim	2834	2317	971	949
İthalat	7191	11157	3306	4399
TOPLAM	10025	13474	4277	5348

3. YATIRIMLAR

Yatırımlarda 1981 yılının ilk yarısında bir hareketlenme göze çarpmaktadır. Bu ilk altı aylık dönemde toplam 436 milyar lira tutarında 1688 teşvik belgesi veriererek teşvik-uygulama tarihinde rekor düzeye ulaşılmıştır. Böylece 1977 yılından bu yana yatırım isteği yönünden en canlı dönem yaşanmaktadır.

Teşviklerin 213 milyar liralık bölümünü TIR'lar, 83 milyar liralık bölümünü ise yeni yatırım için alınan izinler oluşturdu. Sonuç olarak toplam teşvikler içinde hizmet sektörüne verilen izinler yüzde 68 oranında yer tutmaktadır.

Teşviklendirilen yatırımların döviz gereksinmesi 1.8 milyar dolar olarak hesaplanmıştır. Söz konusu projeler gerçekleştiği takdirde yılda ortalama 45 milyon dolarlık dış girdi kullanacaklardır. Buna karşılık teşvik gören yatırımlar 1.1 milyar dolarlık minimum ihracat taahhüdünü kapsamaktadır.

Teşviklendirilen yatırımlarda TIR taşımacılığı ve gemi inşaatı ile alımından sonraki sırayı yüzde 7 oranındaki 29.7 milyar liralık yatırımla gıda sanayii ve yüzde 4 oranındaki 16.2 milyar liralık yatırım la hayvancılık sektörleri almaktadır.

Tarım sektöründeki yatırım talepleri de hizmet sektöründen hemen sonra gelmekte ve 1967 yılından bu yana en yüksek düzeyine ulaşmış bulunmaktadır.

Toplam taleblerin yüzde 88 dolayındaki kısmı yeni yatırımlar için yapılmıştır. Yatırımların yüzde 12 si ise mevcut tesislerin genişletilmesi, yenilenmesi ve darboğaz giderilmesi amacıyla teşviklendirilmiştir.

Teşviklendirilen toplam yatırımların yüzde 45'i Marmara bölgesindedir. Sonra ki sıraları İç Anadolu, Akdeniz, Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgeleri almaktadır. Bu bölgelerin toplam teşviklendirmeler içindeki yerleri sırasıyla yüzde 20, yüzde 14 ve yüzde 6 dolayındadır.

OCAK - HAZİRAN AYLARINDA SEKTÖRLERE GÖRE YATIRIM DAĞILIMI

Sektör	Adet	(Milyon TL)		(Bin)		İhracat	İstihdam
		Toplam Yatırım	İşletme Sermayesi	Yatırım Döviz	İşletme Döviz		
I. Tarım	192	19.390	4.815	5.906	-	33.100	4.115
A. Bitkisel Üretim	118	2.333	433	3.688	-	12.500	740
b. Hayvancılık	170	16.237	4.093	988	-	12.800	2.975
c. Su Ürünleri	4	820	89	1.230	-	7.800	400
II. Madencilik	17	3.948	309	12.152	-	4.448	830
III. İmalat Sanayii	408	187.431	14.432	1.641.248	45.481	419.372	28.305
a. Gıda	88	29.696	5.226	47.733	-	253.202	4.944
b. Dokuma	20	6.389	746	28.083	-	33.382	4.222
c. Orman Ürünleri	13	8.041	269	6.134	-	3.475	706
d. Kağıt	3	3.895	465	13.046	6.173	6.000	193
e. Deri Kösele	1	78	20	174	-	-	97
g. Kimya	26	11.430	768	46.407	-	34.589	804
h. Cam	3	732	193	1.655	-	11.300	86
i. Demir Çelik	3	671	127	2.630	10.000	2.750	386
j. Demir Dışı	3	2.678	440	7.620	800	920	2.163
k. Taşıt Araçları	116	83.681	896	395.129	900	18.076	5.784
l. Madeni Eşya	11	3.165	430	10.008	1.206	5.500	620
m. Meslek Bilim	3	781	105	2.404	11.668	1.000	131
n. Makina İmalat	13	5.927	985	15.026	10.800	18.450	1.584
o. Elektrik Mak.	5	2.096	388	12.683	3.254	2.470	423
p. Elektronik	2	1.442	232	5.431	-	1.000	150
r. Çimento	7	2.917	396	7.883	-	2.120	880
s. Pişmiş Kil	28	4.883	483	5.605	-	-	1.547
t. Seramik	1	1.758	70	6.318	-	2.500	421
u. Diğerleri	20	6.210	1.118	24.052	-	18.960	842
IV. ENERJİ	2	111	5	230	-	-	68
V. Hizmetler	1.069	216.175	5.561	132.581	-	696.980	32.499
a. Ulaştırma	1.046	213.565	5.452	129.076	-	695.980	31.693
b. Turizm	7	1.445	34	1.408	-	-	627
c. Ticaret	3	82	3	-	-	-	12
d. Diğerleri	5	1.083	72	2.097	-	1.000	167
81/2. Tebliği	8	77.529	75	33.589	-	900	4.539
TOPLAM	1.688	436.584	24.997.11	825.706	45.481	1.154.800	70.288

İNŞAAT FAALİYETİ

Türkiye'de yatırımlarda ve genellikle ekonomide canlılığın bir ölçüsü olarak kullanılan inşaat istatistikleri, 1981 yılının başında ilginç eğilimler göstermiştir.

Yılın ilk 5 ayında yapı kullanma izinleri 21.515., ruhsat sayısı ise 21.965 olmuştur. 1980 yılının eş döneminde ise yapı kullanma izni 22.203, ruhsat sayısı ise 22.963 idi. Buna göre ruhsat sayısında yüzde 15 yapı kullanma izinlerinde yüzde 3 dolayında bir azalma olmuştur. Ruhsat sayısında azalma görülürken birim maliyetlerde artış görülmektedir. Ruhsat düzenlenen inşaatlarda 1980 yılının ilk 5 ayında 7.892 lira olan birim maliyet 1981'in aynı döneminde 10.338 liraya yükselmiştir. Yapı kullanma izni alan inşaatlarda ise 1980 yılının Ocak-Mayıs döneminde 8.005 lira olan birim maliyet bu yılını eş döneminde 13.658 liraya çıkmıştır. Böylece 1980 yılına göre yüzde 70.6 oranında bir maliyet artışı saptanmıştır.

İnşaat Ruhsatları	Ocak-Mayıs		1979	Değişim 81/80	%	80/79	81/79
	1981	1980					
Sayı (Adet)	21.965	22.963	45.582	-15.4	-43.0	-51.8	
Yüzölçümü (Bin m ²)	7.785	11.381	17.601	-31.6	-35.3	-55.8	
Değer (Milyon TL)	80.480.5	89.822.0	78.062.4	-10.4	-15.1	3.1	
Birim Maliyet (Tl/m ²)	10.337.9	7.892.3	4.435.1	31.0	78.0	133.1	
Yapı Kullanma İzinleri							
Sayı (Adet)	21.515.	22.203	28.298	- 3.1	-21.5	- 24.0	
Yüzölçümü (Bin m ²)	6.043	6.192	7.494	- 2.4	-17.4	-19.4	
Değer (Milyon TL)	82.535.5	49.570.9	32.796.0	66.5	51.1	151.7	
Birim Maliyet (Tl/m ²)	13.658.0	8.005.6	4.376.3	70.6	82.9	212.1	

STOKLAR VE TASARRUFLAR

1981 yılında Kamu kesimi stoklarının 150 milyar liraya, özel kesim stoklarının ise 100 milyar liraya, toplam stokların 250 milyar liraya çıkması beklenmektedir.

Yurtiçi tasarrufların 1981 yılında enflasyon oranının altında kalmayacağı tahmin edilmektedir. Aslında yüzde 3 büyüme hızı kişi başına gelirde hemen hiç artış olmayacağı anlamına geldiğine göre, tasarruflarda gelir yönünden gelebilecek bir katkı söz konusu olmayabilir. Ancak vergi yapısında düşük gelirli gruplar lehine yapılan değişikliğin bütünüyle tüketime gitmeyeceği, özel tasarrufları da bir ölçüde uyarabileceği tahmin edilmektedir. Bunun da başlıca nedeninin uygulanan iktidar politikasının sonucu tüketimde fiyat mekanizmasına bağlı olarak gerçekleştirilen kısıntıdan kaynaklanması beklenmektedir. Ancak toplam yurtiçi tasarruflarda anlamlı bir artışın sağlanamaması halinde dış tasarrufların 1981 yılında da toplam yatırımlarda yüzde 30 dolayındaki ağırlıklarını koruyacağı açıktır.

4.KAMU KESİMİ DENGESİ

1981 yılı bütçe gelir ve gider tahminlerine göre mali yıl sonunda bütçe açığı 77.8 milyar liralık bir düzeyde kalacaktır. Bütçe açığının cari fiyatlarla tahmin edilen 1981 yılı gayri safi milli hasılasının yüzde 1.3 ü oranında olacağı tahmin edilmektedir.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri finansman gereğinin 1981 yılında yaklaşık yüzde 50 artarak 377.3 milyar liraya çıkması beklenmektedir. Başka bir deyişle bu finansman gereği gayri safi milli hasılanın yüzde 6.5 dolayına varmış olacaktır.

KİT'lerin finansman gereğinde 1981 yılında tahmin edilen artışın başlıca iki nedeni vardır: I- KİT açıklarının 1981 yılında 27.9 milyar liradan 60.0 milyar liraya çıkması beklenmektedir, II- KİT'lerde 317.3 milyar liralık yatırım öngörülmektedir, oysa 1980 yılı yatırım programı 225.9 milyar lira idi.

1981 yılında KİT'lerin finansmanda Merkez Bankasından çok Bütçeye ağırlık verileceği anlaşılmaktadır.

Böylece kamu kesimi finansmanında büyük çapta vergi gelirlerine dayanılacak ve Merkez Bankasından borçlanma makul bir seviyeye indirilecektir. 1980 yılının enflasyonist eğilimlerinin ve yeni vergi uygulamalarının 1981 yılının vergi gelirlerini anlamlı ölçüde genişleteceği tahmin edilmektedir.

1981 yılında kamu kesimi dengesi 25 Ocak 1980 istikrar tedbirlerinin tam başarıya ulaşmasında en önemli faktör olacaktır. Ancak bunun için de özellikle Kamu İktisadi Teşebbüslerinin ekonomik ilkelere göre yeniden organize edilmesi gerekmektedir.

1981 Mali Yılıının ilk üç ayında (Mart-Mayıs) vergi gelirleri geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 73.3 artmış durumdadır. Vergi gelirlerinden alınan vergilerden oluşmaktadır. Söz konusu vergiler Mart-Mayıs döneminde yüzde 82.7 artmıştır. Toplam bütçe gelirleri de aynı dönemde geçen yıla göre hemen hemen iki misline çıkarak 317 milyar liralık bir düzeye varmıştır.

1981 YILI BÜTÇESİ

1981 mali yılı bütçe kanunu ile genel bütçeli idarelere 1.540.9 milyar lira, katma bütçeli idarelere ise 270.4 milyar lira ödenek ayrılmıştır. Hazine yardımı ise 252.6 milyar lira olarak belirlenmiştir. Genel ve katma bütçeye dahil idarelere ayrılan 1.811.4 milyar liranın 403.1 milyar lirası personel giderlerine, 261.6 milyar lirası diğer cari harcamalara, 357.5 milyar lirası yatırım harcamalarına, 769.4 milyar lirası da transfer harcamalarına yöneltilecektir.

1981 mali yılı konsolide bütçesi, Bütçe-Plan Komisyonu'na 1.581.8 milyar lira olarak sunulmuş ve Komisyon'da yapılan incelemeden sonra cari harcamalardan 12.0 milyar lira transfer harcamalarından da 11.3 milyar lira indirilmiş, yatırım harcamaları için 380.7 milyon lira ekleme yapılmış ve konsolide bütçedeki toplam indirim 23.0 milyar lira olmuştur. Konsolide bütçenin % 42.7'sinin cari harcamalara, % 24.2'sinin yatırım harcamalarına, % 33.1'inin ise transfer harcamalarına yöneltilmesi kabul edilmiştir. Aşağıdaki tablolarda, genel ve katma bütçeli idarelerin ödenekleri "hükümet teklifi" ve "kabul edilen" şeklinde gösterilmektedir:

GENEL BÜTÇELİ İDARELERİN ÖDENEKLERİ

(BİN TL)

Kuruluşlar	Hükümet Teklifi	Komisyonca Eklenen	Düşülen	Kabul edilen
Yasama organı	996.637	605.978	-	1.602.615
Devlet Başkanlığı	275.621	-	-	275.621
Sayıştay	684.289	14.610	-	698.899
Anayasa Mahkemesi	56.648	1.500	-	58.148
Başbakanlık	7.521.960	-	-	7.521.960
Devlet Planlama Teşkilatı	3.524.822	-	1.951.800	1.573.022
Danıştay	322.473	48.920	-	371.393
Yargıtay	351.647	-	-	351.647
Devlet İstatistik Enstitüsü	870.739	-	2.300	868.439
Diyanet İşleri Başkanlığı	11.399.833	-	-	11.399.833
Tapu ve Kadastro Gn. Md.	4.484.291	-	-	4.484.291
Adalet Bakanlığı	21.807.263	3.048.526	-	24.855.789
Milli Savunma Bakanlığı	297.940.901	-	10.308.060	287.632.841
İçişleri Bakanlığı	6.001.160	-	-	6.001.160
Emniyet Genel Müdürlüğü	36.981.071	5.000	-	36.986.071
Jandarma Genel Komutanlığı	36.754.483	-	2.000.000	34.754.483
Dışişleri Bakanlığı	9.344.452	-	1.392.000	7.952.452
Maliye Bakanlığı	747.340.317	-	10.067.513	737.272.804
Milli Eğitim Bakanlığı	147.166.993	95.000	-	147.261.993
Bayındırlık Bakanlığı	26.347.990	-	31.500	26.316.409
Ticaret Bakanlığı	1.218.034	-	28.000	1.190.034
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı	55.436.853	-	5.000	55.431.852
Gümrük ve Tekel Bakanlığı	2.099.380	235.256	-	2.334.636
Tarım ve Orman Bakanlığı	27.882.013	-	261.380	27.600.633
Devlet Meteoroloji İşleri Gn. Müd.	1.465.683	-	25.000	1.440.683
Ulaştırma Bakanlığı	12.333.508	-	4.000	12.329.508
Çalışma Bakanlığı	1.960.820	-	60.701	1.900.119
Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	7.614.823	-	62.000	7.552.823
Turizm ve Tanıtma Bakanlığı	6.761.107	-	230.000	6.531.107
İmar ve İskan Bakanlığı	11.049.294	-	30.100	11.019.194
Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı	56.368.192	-	190.179	56.178.019
Toprak ve İskan İşleri Gn.Md.	2.610.220	-	18.950	2.591.270
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak.	9.095.590	-	60.100	9.035.490
Gençlik ve Spor Bakanlığı	882.850	-	7.736	875.114
Kültür Bakanlığı	6.890.215	-	297.000	6.593.215
Sosyal Güvenlik Bakanlığı	121.476.	-	-	121.476
T O P L A M	1.563.943.566	4.054.790	27.033.319	1.540.965.037

KATMA BÜTCELİ İDARELERİN ÖDENEKLERİ

Kuruluşlar	Hükümet Teklifi	Eklenen	Komisyonca Düşülen	Kabul edilen
Toprak ve Tarım Refor. Müs.	491.242	-	-	491.242
Vakıflar Genel Müdürlüğü	1.446.741	-	110.000	1.336.741
Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü	3.850.011	-	-	3.850.011
Ankara Üniversitesi	6.296.058	-	1.500	6.294.558
Hacettepe Üniversitesi	4.979.456	-	51.000	4.928.456
İktisadi ve Ticari İlimler Ak.	3.344.510	-	-	3.344.510
İstanbul Üniversitesi	7.784.978	-	-	7.784.978
İstanbul Teknik Üniversitesi	2.139.778	-	-	2.139.778
Ege Üniversitesi	5.120.022	-	-	5.120.022
Çukurova Üniversitesi	2.797.974	-	-	2.797.974
Diyarbakır Üniversitesi	1.695.699	-	-	1.695.699
Fırat Üniversitesi	697.644	-	-	697.644
19 Mayıs Üniversitesi	1.176.666	-	-	1.176.666
Bursa Üniversitesi	1.711.030	-	-	1.711.030
Anadolu Üniversitesi	763.596	-	-	763.596
Cumhuriyet Üniversitesi	979.050	-	-	979.050
Atatürk Üniversitesi	2.771.748	-	-	2.771.748
İnönü Üniversitesi	301.644	-	-	301.644
Selçuk Üniversitesi	247.729	-	-	247.729
Karadeniz Teknik Üniversitesi	1.713.823	-	-	1.713.823
Kara Yolları Genel Müdürlüğü	81.447.805	-	106.500	81.341.305
Devlet Su İşleri Genel Md.	105.819.428	-	800.400	105.018.928
Tekel Genel Müdürlüğü	20.206.140	-	-	20.206.140
Devlet Üretim Çiftliği Gn.Md.	430.152	-	10.000	420.152
DHMI Genel Müdürlüğü	2.337.563	-	5.500	2.332.063
Petrol İşleri Genel Müdürlüğü	67.499	-	-	67.499
Boğaziçi Üniversitesi	1.263.911	-	-	1.263.911
Kayseri Üniversitesi	793.267	-	-	793.267
Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü (Öz gelirine ek- lenen)	115.879	1.300	-	117.179
Orman Gn.Md.(Öz gelirinden düşü- rülen)	8.807.293	-	79.620	8.727.673
T O P L A M	271.598.338			270.435.018

1981 YILI UYGULAMASI

AYLAR	HARCAMALAR			GELİRLER			UYGULAMA FARKI
	Tutarı	Ödenek Toplamına Yüzdesi	Toplam Harcamaya Yüzdesi	Tutarı	Gelir Tahminine Yüzdesi	Toplam Gelirlere Yüzdesi	
Mart	65.829	4.17	21.70	78.704	5.05	23.92	- 12.875
Nisan	137.079	8.67	45.18	116.467	7.47	35.40	- 20.612
Mayıs	100.479	6.34	33.12	133.856	8.59	40.68	- 33.377
TOPLAM	303.387	19.15	100.00	329.027	21.11	100.00	- 25.640

KONSOLİDE BÜTÇE AÇIĞI

(Milyon TL)

Yıllar	Harcamalar (1)	Gelirler (2)	GSMH (3)	Uygulama (4)	4/2	4/2	4/3
1978	346.023	325.629	1.280.394.7	- 20.394	5-9	6-3	1-6
1979	608.220	556.183	2.225.571.5	- 52.067	8-6	9.4	2.3
1980	1.078.919	957.163	4.494.267.6	-121.756	11.3	12.7	2.7
1981	1.558.743	1.480.965	5.925.900.0	-77.778	5.0	5.3	1.3

BÜTÇE GELİRLERİ (MART-MAYIS 1981)

(Milyon TL)

	Tahakkuk 1980	1981	Tahsilat % Artış	1980	1981	% Artış
Gelirden alınan vergiler						
vergiler	219.7	441.5	100.9	98.9	180.7	82.7
Servetten Alınan Vergiler	5.6	19.3	246.2	0.9	7.8	725.8
Mallardan Alınan Vergiler	62.2	112.7	81.2	21.2	18.9	10.9
Hizmetlerden alınan Vergiler	16.2	140.2	40.5	149.4	12.6	137.0
Dış Ticaretten Alınan Vergiler	16.7	23.5	40.1	16.7	23.5	40.1
Toplam Vergi Gelirleri	320.4	637.4	98.9	150.4	260.7	73.3
..ergi Bıışı Normal						
Gelir Toplamı	15.2	63.4	316.0	8.9	53.8	503.7
Özel Gelirler ve Fonlar Toplamı	0.8	27	238.3	0.8	2.7	246.2
Genel Bütçe Gelirleri Toplamı	336.5	703.5	109.0	160.1	317.2	98.1

1981 yılı bütçesi hazırlanırken bir çok ilke dikkate alınmıştır: I- Ülkede sosyal ve ekonomik dengeyi sağlamak, II- Bütün alanlarda gelişmeyi ve yatırımları teşvik etmek, III- Kamu hizmetlerini geliştirmek, IV- Ulusal kaynakların rasyonel kullanımını sağlamak, V- Enflasyonu sınırlamak, VI- Tasarrufları teşvik etmek, VII- Kaynakları üretime sevk etmek.

Bütçede tasarrufa özel bir önem verilmiştir. Bütün Bakanlıklar ve kamu kurumlarının bütçede kendilerine verilen ödeneklerle yetinmeleri öngörülmüştür. Ek ödenek talepleri ayrıntılı olarak incelenildikten sonra çok önemli nedenler varsa, karşılanabilecektir.

Önem verilen diğer bir husus, yatırım harcamalarının rasyonalize edilmesidir. Bir çok küçük ölçekli ve gerçekçi olmayan yatırım projesi bu yılki yatırım programından çıkarılmıştır. Devlet Planlama Teşkilatı projelerde alt yapı, enerji, madencilik, konut, elektrik, su yatırımlarına öncelik vermektedir. Kamu yatırımlarında ise en ön sıraları tarım ve enerji sektörleri almakta imalat sanayii geçen yıllara göre bir ölçüde geri planda kalmaktadır.

KAMU YATIRIMLARININ BÜTÇE TÜRLERİNE GÖRE 1980-1981 MAYIS SONU İTİBARIYLA GERÇEKLEŞME DURUMU
Cari Fiyatlarla (Milyon TL)

Bütçe Türleri	1 9 8 0 Yılı			1 9 8 1 Yılı			1980-1981
	Program Ödeneği (1)	Harcama (2)	Gerçek.(%) (2/1)	Program Ödeneği (3)	Harcama (4)	Gerç.(%) (4/3)	Yüzde Değ. (4-2) (2)
Genel- Katma ve Döner							
Sermayeli Daireler	145.384	37.781	25	335.066	73.714	22	94
KİT,ler	153.600	55.964	36	317.341	84.308	27	51
İller Bankası	9.600	33932	41	14.757	7.481	51	90
TOPLAM	308.584	97.677	31	667.164	165.503	25	69

KAMU KESİMİ YATIRIMLARININ SEKTÖRLER ARASI DAĞILIMI

Sektörler	3.Plan	4.Plan	1980	%
	Gerçekleşme	Program	Gerçekleşme (Tahmin)	1981 Program
Tarım	10.8	10.4	7.2	12.6
Madençilik	6.7	9.7	8.2	9.0
İmalat	22.8	22.2	27.5	20.8
Enerji	13.2	18.3	22.0	22.2
Ulaştırma	24.4	19.1	20.1	18.1
Turizm	1.0	1.0	0.5	0.8
Eğitim	6.5	8.2	4.1	5.0
Sağlık	2.2	2.3	1.8	2.2
Diğer Hizmetler	10.1	7.1	6.4	7.3
Konut	2.3	1.7	2.2	2.0
TOPLAM	100.0	100.0	100.0	100.0

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından izlenen 1-5 trilyon lira maliyetli 91 yatırım projesi için 312,5 milyar liralık harcama yapılmış bulunmaktadır.

Genellikle yatırım malı ve ara malı üreten sektörlerdeki projelerden, 1980 yılından önce önemli ölçüde yatırım yapılmış ve kısa sürede işletmeye açılacak, dış parası sağlanmış ve ihracatı arttıracak olanların izlenmesine öncelik verilmiştir. İzlenen 91 projeden 73'ü Kamu İktisadi Teşebbüslerine, 18'i ise Katma Bütçeli İdarelere aittir.

Yapılan hesaplamalara göre, bütçeleri mali yıla göre olan kamu kuruluşlarına ait 245,1 milyar lira maliyetli 18 proje için, bu yıl Şubat ayı sonuna kadar 30,2 milyar lira harcanmıştır. Böylece, proje tutarına göre gerçekleştire oranı yüzde 12,3 olmuştur.

Bütçeleri takvim yılına göre olan Kamu İktisadi Teşebbüslerine ait 1,2 trilyon lira tutarındaki 73 proje için ise 1980 yılı sonuna kadar 282,3 milyar liralık harcama yapıldığı ve proje tutarına göre yüzde 23,1 oranında gerçekleştirme sağlandığı anlaşılmaktadır.

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından izlenen yatırım projeleri içinde en fazla sayıdaki projeyi Devlet Su İşleri yürütmektedir. DSİ'nin 182 milyar lira maliyetli enerji projeleri ile 56,8 milyar lira maliyetli tarım projeleri için Şubat 1981 sonuna kadar 28,1 milyar lira tutarında harcama yapıldı ve projelerin yüzde 11,8 milyar lira maliyetli tarım projeleri için Şubat 1981 sonuna kadar 28,1 milyar lira tutarında harcama yapıldığı ve projelerin yüzde 11,8 oranında gerçekleştirilebildiği belirlenmiştir.

KİT'ler arasında ise DPT'nin izlediği en fazla sayıda projeye sahip olan kuruluş Türkiye Elektrik Kurumudur. TEK'e ait 14 projenin maliyeti 326,5 milyar lirası dış kaynaklardan olmak üzere toplam 493 milyar lirayı bulmaktadır. Ancak, 1980 yılı sonuna kadar bu projeler için 65 milyar lirası dış kaynaklardan sağlanan 96,6 milyar liralık harcama yapılmıştır.

Yatırım projelerinin adet olarak çokluğu nedeniyle kısa zamanda üretime geçebilecek önemli projelere yeterince kaynak ayrılamadığı kaydedilerek, projelerin etüd ve fizibilite raporlarının hazırlanması ile ihale hazırlıkları ve teklif değerlendirme aşamalarında da gecikmelerin meydana geldiği belirtilmektedir. Dış kredi temini ve iç finansman kaynaklarının kullanımında kuruluşlararası eşgüdümün sağlanamamasının da gecikmeye neden olan aksaklıklar arasında yer aldığı ifade edilmektedir.

KURULUŞLARA GÖRE ÖNEMLİ PROJELERİN TOPLAM OLARAK HARCAMA VE GERÇEKLEŞME DURUMU (/1.000 TL)							
Kuruluşlar	Revize Proje Tutarı Toplam	Nakdi Harcama Toplam	(Kümülatif) (%)	Revize Prog.Öde. Toplam	Nakdi Harcama Toplam	(Prog.Yılı) (%)	
Etibank	20.522.312	4.473.445	21.8	953.042	2.764.389	290.0	
T. Demir-Çelik İşletme.	65.613.292	32.093.448	48.8	14242.714	14.438.531	102.1	
T.Kömür İşletmeleri	116.218.932	13.941.970	12.0	7.564.300	6.386.664	84.4	
T. Petrolleri A.O.	156.033.771	25.169.545	16.1	14.058.000	15.719.636	111.8	
Sümerbank	6.450.000	2.486.590	38.6	1.255.000	1.053.295	83.9	
T.Şeker Fabrikaları A.Ş.	9.284.000	3.976.375	42.8	1.400.000	2.284.985	163.2	
MKEK	11.933.969	993.993.390	8.4	918.000	500.903	54.0	
SEKA	33.161.136	21.901.077	65.1	12.156.026	12.832.329	106.1	
PETKİM	132.564.843	60.687.246	45.8	28.724.824	41.747.723	145.3	
Azot Sanayii A.Ş.	52.756.130	4.493.367	8.5	2.638.160	2.453.160	93.0	
T. Çimento Sanayii A.Ş.	20.721.000	4.382.008	21.1	3.300.000	3.056.795	93.0	
Gerkonisan	4.689.033	585.145	12.5	340.000	383.944	107.0	
TÜMÖSAN	54.547.281	3.528.986	6.0	2.114.000	2.193.317	104.0	
TAKSAN							
TK							
TAKSAN	15.778.165	2.506.655	15.9	1.548.500	1.574.464	101.6	
TEMSAN	26.445.000	506.400	1.9	534.000	354.084	66.3	
TESTAŞ	8.050.000	936.530	32.0	617.000	657.902	107.0	
T. Elektrik Kurumu	492.914.000	96.612.029	21.0	21.450.000	51.874.500	241.8	
Bütçeleri Takvim Yılına Göre olan Kuruluşlar	1.223.052.864	282.274.206	23.1	113.713.566	160.316.087	141.0	
Tekel	6.000.000	2.077.787	70.0	1.270.000	1.199.731	94.0	
Devlet Su İşleri	56.813.250	7.088.299	12.4	1.748.129	1.518.353	87.0	
DSİ (Enerji)	182.297.000	21.031.418	11.5	10.998.539	7.971.263	72.5	
Bütçeleri Mali Yıla Göre Olan Kuruluş Toplamı	245.110.250	30.197.504	12.3	14.016.668	10.689.347	76.3	
GENEL TOPLAM	1.468.163.114	312.473.710	21.3	127.730.234	171.005.444	133.9	

KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ

Kamu İktisadi Teşebbüslerinde fiyat zamları yine finansman açığının önemli bir kısmının kapatılmasında kullanılacaktır. Ancak bazı görüşlere göre KİT zamları enflasyonu hızlandırabileceğinden fiyat artışlarına biricik finansman yolu olarak bakılmamaktadır.

25 Ocak 1980 tarihinden itibaren yapılan KİT zamları 1981 yılının ilk yarısının sonuna kadar kamu kesimine 603 milyar lira dolayında katkı sağlamıştır. Bu katkının 482.5 milyar liralık bölümü 1980 yılına- 120,5 milyar liralık bölümü ise 1981 yılının ilk yarısına aittir. Zam gören mallar arasında petrol ürünleri 292.1 milyar lira ile en büyük katkıyı sağlamış bulunmaktadır.

FİYAT AYARLAMALARININ SONUÇLARI

(Milyar TL)

	1981 Yılında Yapılan Zamların Katkısı			Toplam	1981 Yılında Yapılan Zamların Katkısı
	25 Ocak Paketi	25 Ocak/ 12 Eylül	12 Eylül/ 31 Aralık		
1. Petrol Ürünleri	125.4	76.5	18.3	220.2	71.9
2. Elektrik	330.0	-	-	30.0	17.8
3. Petrokimya Ürünleri	18.0	-	-	18.0	- 2.0
4. Kömür	17.5	-	0.2	17.7	22.4
5. Suni Gübre	21.8	-	6.0	27.8	-
6. Demir Çelik	25.5	-	2.5	28.0	1.3
7. Kağıt	13.2	-	0.9	14.1	0.4
8. Bakır ve Alüminyum	13.0	-	-	13.0	- 0.2
9. Sümerbank Ürünleri	6.7	-	1.1	7.8	2.3
10. Çimento	4.9	-	0.19	5.8	1.0
11. Şeker	11.7	11.1	3.5	26.3	5.0
12. Süt ve Mamülleri	0.7	-	1.0	1.7	0.3
13. Et ve Mamülleri	14.0	-	-	14.0	0.04
14. Çay	-	13.4	-	13.4	-
15. Yem	0.6	-	-	0.6	-
16. PTT Hizmetleri	8.9	-	0.3	9.2	0.3
17. Denizcilik Bankası Hizmetleri	3.0	-	-	3.0	-
18. D.B.Deniz Nakliyatı	2.0	-	-	2.0	-
19. Türk Hava Yolları	5.4	-	0.3	5.7	-
20. T.C.D.D.	11.2	-	-	11.2	-
21. D.M.O	3.4	-	-	3.4	-
22. MKEK Ürünleri	9.6	-	-	9.6	-
TOPLAM	346.5	101.0	35.0	482.5	120.54

(1) 1980 Yılına Katkı

KİT FINANSMAN İHTİYAÇLARI VE KARŞILAMA BİÇİMLERİ

(Milyon TL)

	1979	1980	1981
Açık	61.935	27.884	60.000
Sabit Sermaye Yatırımları	128.647	225.900	317.316
Finansman Gereği	190.582	253.784	377.316
Kaynaklar			
Bütçe	87.943	151.884	251.316
Devlet Yatırım Bankası	14.385	17.379	25.000
Dış Proje Kredileri	42.876	62.122	80.000
Özel Fon	33.885	10.000	-
20 Sayılı Fon	70.33	12.230	-
Diğer	4 440	110.	-
Destekleme ve Fiat			
İstikrar Fonu	-	-	21.000
GSMH'Nin Yüzdesi			
Olarak KİT Finansman gereği	8.7	5.4	6.5

Son haftalarda hazırlanan bazı raporlara ve yapılan bazı çalışmalara göre, KİT'lerin sorunları modelden çok uygulamadaki aksaklıklardan doğmaktadır. Bu çalışmalara göre KİT'lerin bugünkü çalışmaları ile başarıya ulaşma olanakları vardır, ancak önce şu önlemler alınmalıdır:

- KİT'lerin çalışma esaslarını belirleyen 440 sayılı kanun uygulamalarda ortaya çıkan aksaklıklara göre düzeltilmelidir.

- Devlet işletmesi niteliği olmayan kuruluşlar tasfiye edilmelidir.

- Teşebbüslerin faaliyet konuları dışında kalan kuruluş ve işletmeler daha uygun teşekküllere bağlanmalıdır.

- Tüm Kamu kuruluşları 440 sayılı kanunkapsamına alınmalı ve bu kanuna uygun kuruluş kanunları çıkarılmalıdır.

- KİT dışındaki kamu kuruluşları yeniden düzenlenmelidir.

- KİT personeli ile ilgili kanuni düzenlemeler yapılmalıdır.

- Denetimde etkinlik sağlanmalıdır.

- Dış müdahalelere imkan verilmemelidir.

- Üst yöneticiler dikkatle seçilmeli ve bunlara yeterli bir süre çalışma imkanı sağlanmalıdır.

- KİT'ler güçleri aşan yatırımlara zorlanmamalıdır.

- Kuruluşlararası koordinasyon sağlanmalıdır.

- Maliyet düşürücü tedbirler alınmalıdır.

- Dış pazarlara açılma imkanı sağlanmalıdır.

Hazırlanan rapor ve çalışmalarda, bu tedbirler alınabilirdiği takdirde KİT'lerin bugünkü bünyeleri ile başarıya ulaşabilecekleri savunulmaktadır. Ancak bütün bu tedbirlerin alınmasıyla zaten KİT'lerin bünyelerinde kendiliğinden önemli değişikliklerin oluşacağı da açıktır. Şu halde KİT'lerin yeniden organize edilmesinde izlenecek safhaları birbirinden kesin çizgilerle ayırarak hareket etmek zaman ve kaynak israfına neden olabilir. Aksine yapılabileceklerin hepsini aynı anda aralarında bir koordinasyon sağlayarak yürürlüğe koymada sayısız yarar bulunmaktadır.

5. İSTİHDAM

Türkiye'de devamlı istihdam anketleri yapılmadığından ve ayrıca işsizlik sigortası da bulunmadığından açık işsizliğin boyutlarını tahmin edebilmek son derece güç olmaktadır. Bu nedenle yalnızca işgücü fazlası tahmini yapılabilmekte, ancak bu fazlalığın nekadarının gizli işsiz, ne kadarının açık işsiz olduğu belirlenememektedir. Kaldı ki, Türkiye'deki gizli işsizler görünüşte batı ülkelerinde kullanılan tanımlara uymakta ana gelir elde etme ve hatta katma değer sağlama açısından pratikte bu tanımlardan bir hayli ayrılmaktadırlar.

Türkiye'de 1980 yılı sonu itibariyle 2 milyon 732 bin olan işgücü fazlasının 1981 yılı sonunda 3 milyon 116 bin kişiye çıkacağı tahmin edilmektedir. Devlet Planlama Teşkilatının tahmini, 1981 yılındaki yüzde 3 gayrisafi milli hasıla artışına bağlı olarak 90 bir kişiye istihdam sağlanabileceği varsayımına dayanmaktadır.

Devlet Planlama Teşkilatının istihdam çalışmasına göre tarımda çalışıyor görünen 700 bin kişi de aslında gizli işsiz durumundadır. Yine DPT tahminlerine göre açık işsizlik oranı yüzde 5.7 ve mutlak rakam 1 milyon kişi dolayındadır.

İşgücü Piyasası 1979-1981		Erkek-Kadın		Bin Kisi
(Ekimde Durum) 15 ve - Yaş	1979	1980	1981	
I. Sivil İş Gücü Arzı	16.800	17.342	17.813	
II. Sivil İş Gücü Talebi	15.526	15.310	15.397	
III. (Fark) İş Arayan ve Aramayan	1.554	2.032	2.416	
a. Açık İşsizler (iş arayanlar)	702	932	1.016	
1. İş ve İşçi Bulma Kurumu Kanalıyla (Temmuz Ayında) İş Arayanlar	164	281	...	
ii. Diğer İş Arayanlar	538	651	...	
b. İş Aramayanlar	852	1.100	1.400	
IV. İş Arayan ve Aramayan İşsizler Oranı (%)	9.2	11.7	13.6	
V. Tarım Kesimindeki Gizli İşsizler	700	700	700	
VI. Toplam Yurtiçi İş Gücü Fazlası (III. IV)	2.254	2.732	3.116	
VII. Toplam Yurtiçi İşgücü Fazlası Oranı (%)	13.4	15.8	17.5	

Bazı yorumlara göre iş ve işçi Bulma Kurumuna başvurular açık işsizliğin önemli bir göstergesi olabilir. Ancak bu gösterge mutlak rakam değil trend olarak bir anlam ifade edebilir. Kurum'a başvurmadan iş arayan bir çok kişinin bu istatistikler kapsamına girmediğini nazara almak lazımdır.

İŞ VE İŞÇİ BULMA KURUMUNDA KAYITLI AÇIK İŞSİZLİK

	1979	1980	1981	% Change	
				1980/79	1981/80
Ocak	150.832	201.892	250.696	33.9	24.2
Şubat	158.175	220.828	248.957	39.6	12.7
Mart	180.618	255.681	245.076	41.6	-4.2
Nisan	185.307	271.692		46.6	
Mayıs	186.225	280.466		50.6	
Haziran	169.697	282.801		66.7	
Temmuz	163.881	281.034		71.5	
Ağustos	151.625	278.304		83.5	
Eylül	158.774	248.874		56.7	
Ekim	169.028	244.813		44.8	
Kasım	184.726	246.624		33.5	
Aralık	189.467	263.354		39.0	

II) PARASAL GÖSTERGELER

1. BANKNOT EMİSYONU

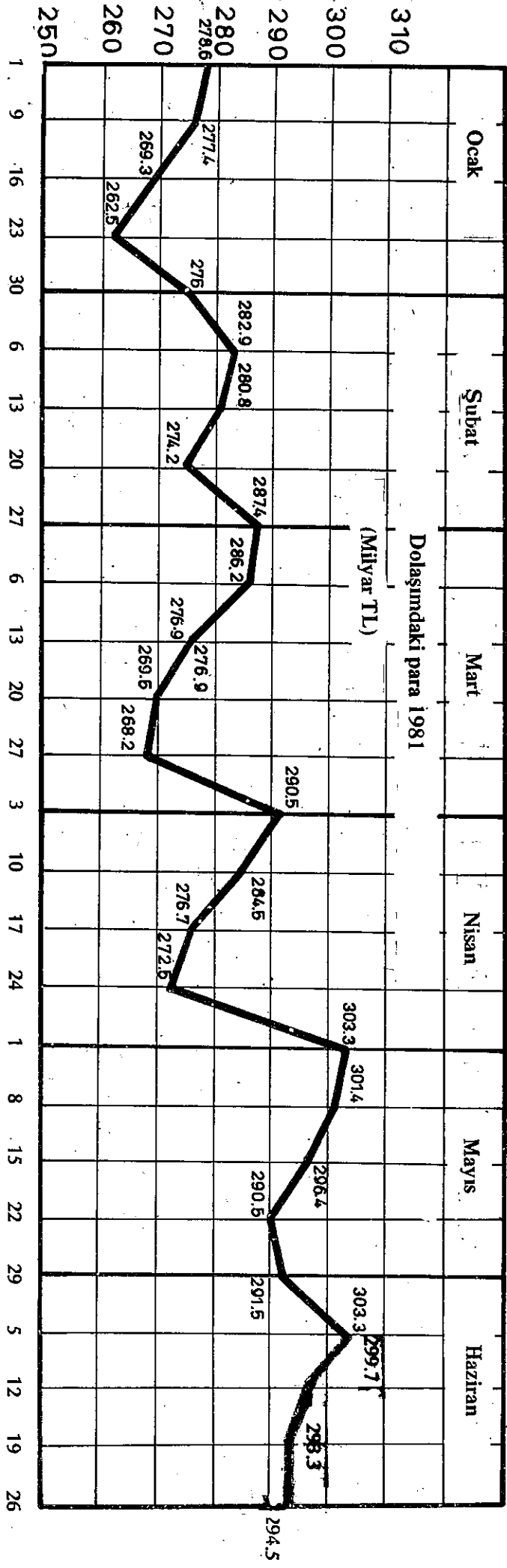
Tedavüle çıkarılan banknot miktarı 1981 yılının ilk altı ayında oldukça düzgün bir seyir izlemiştir. Bundan da açıkça görüldüğü üzere para otoriteleri parasal genişlemeyi bir açık finansman uygulamasının gelişigüzel eğilimlerinden kartarıp programlı bir yola sokmuşlardır. Başka bir deyişle her ay başında ekonomiye yaklaşık 20 milyar lira enjekte edilmekte ve izleyen üç hafta içinde bu meblağın yine yaklaşık 15 milyar lirası geri çekilerek- tedavülde ilave net 5 milyar lira bırakılmaktadır.

Bu uygulama bütün yıl boyunca devam edebilirse, yıl sonunda banknot hacmindeki yıllık toplam artış yüzde 21-6 dolayında kalacak ve tedavüldeki banknot miktarı 338-6 milyar liraya ulaşmış olacaktır.

DOLAŞIMDAKİ PARA

							(Milyar Tl) Senelik yüzde Değişim
	1978	1979	1980	1981	1979/78	1980/79	1981/80
Ocak	77.9	118.8	275.1	275.1	51.5	58.7	45.9
Şubat	79.5	122.3	191.6	287.4	53.7	56.7	50.0
Mart	81.4	125.1	183.2	290.2	53.7	46.4	58.6
Nisan	83.9	126.1	202.5	300.3	50.2	60.6	48.3
Mayıs	85.9	136.0	195.3	291.5	58.2	43.7	49.2
Haziran	88.9	142.8	202.2	294.5 ¹⁾	60.6	41.7	45.6
Temmuz	92.7	140.5	237.7	321.3 ¹⁾		51.5	
Ağustos	102.8	152.1	245.2		47.9	61.2	
Eylül	103.2	153.7	279.9		48.9	83.1	
Ekim	111.6	184.9	280.6		65.6	51.8	
Kasım	114.1	173.0	277.6		51.7	60.4	
Aralık	113.7	182.9	278.6		60.9	52.3	
Aralık/Haziran	14.1	25.6	10.6	5.7			

1) 17 Temmuz 1981

2. MERKEZ BANKASI KREDİLERİ

Bankalar bu yılın ilk yarısında Merkez Bankası'ndan 58,1 milyar liralık kredi kullanmıştır. Böylece, Merkez Bankası'nın bankalar kesimine sağladığı krediler Temmuz ayı başında 299,1 milyar lira düzeyine çıkmıştır.

Merkez Bankası kaynağından bankalarca yapılan kredi kullanımlarının yüzde 80'ini oluşturan 46 milyar liralık bölümü mevduat bankalarına ait olmuştur. Söz konusu dönemde, kamu mevduat bankaları Merkez Bankası'ndan 25 milyar lira dolayında kredi çekerken, sekiz büyük özel mevduat bankası da 19,4 milyar lira tutarında kredi kullanımına gitmiştir. Kamu mevduat bankalarının kredi kullanımları geçen yılın eşdönemindeki 35,6 milyar liraya göre üçte bir oranında azalma kaydederken, sekiz büyük özel bankanın 1980 Ocak-Haziran döneminde 1,1 milyar lira olan kredilerinin 20 kat dolayında artış gösterdiği belirlenmiştir.

Bu arada, Ziraat Bankası aracılığıyla Tarım Kooperatiflerine Merkez Bankası'nca açılmakta olan kredilerin de bu yılın ilk altı aylık döneminde, geçen yıla göre çok düşük bir düzeyde kaldığı saptanmıştır. Bu kaynaktan geçen yılın ilk yarısında 21 milyar liralık kredi kullanan Tarım kooperatiflerinin bu yılın eşdönemindeki kredi kullanımı 4,8 milyar lira olmuştur.

KAMU KREDİLERİNDE DARALMA

Öte yandan, Merkez Bankası tarafından bu yılın ilk yarısında, 46 milyar lirası Hazine'ye avans, 16,1 milyar lirası da KİT ve Katma Bütçeli İdarelere yönelik krediler olmak üzere kamu kesimine toplam 62,2 milyar liralık finansman olanağı sağlandığı belirlenmiştir. Geçen yıl aynı dönemde kamu kuruluşları Merkez Bankası tarafından 23,8 milyar liralık kredi ile desteklenirken, Hazine'ye de 38 milyar lira tutarında avans açılmıştı.

Merkez Bankası'nın çeşitli kamu kuruluşları ile bankalara sağladığı krediler, 3 Temmuz tarihi itibarıyla ekteki tabloda gösterilmiştir.

MERKEZ BANKASI KREDİLERİ

(Milyar TL)

	1981	1980	1979
TOPLAM (IMF)	837.2	732.2	564.2
TOPLAM (M.B)	775.8	655.5	510.1
- Kamu Kesimi (IMF)	492.0	435.5	321.9
- Kamu Kesimi (M.B)	476.7	414.5	321.8
. Hazine	234.8	188.7	130.0
. Tekel	51.5	35.7	32.1
. Toprak Ofisi	33.4	40.2	25.3
. Sümerbank	10.3	10.0	5.7
. Şeker Şirketi	29.2	29.6	22.1
. Et Balık Kurumu	17.9	10.2	8.8
. Çaykur	12.8	12.9	11.6
. Süt Endüstrisi Kurumu	1.3	1.2	1.0
. Kömür İşletmeleri	10.6	10.7	10.6
. Demir Çelik İşletmeleri	2.3	2.3	2.3
. Elektrik Kurumu	12.9	12.9	12.8
. Ziraî Donatım Kurumu	6.2	6.3	6.2
. Eti Bank	4.7	4.7	4.4
. Petrol Ofisi	1.7	1.7	1.7
. Azot Sanayii	0.9	0.9	0.9
. SEKA	0.5	0.5	0.5
. Çimento Sanayii	0.1	0.1	0.1
. Devlet Yatırım Bankası	45.6	45.7	45.7
(Hazine Kefaleti)	(19.2)	(19.2)	(19.3)
(Tahvil Avansı)	(19.2)	(19.2)	(19.2)
(Özel Finansman)	(7.2)	(7.2)	(7.2)
- Bankalar Kesimi (IMF)	345.2	287.7	242.4
- Bankalar Kesimi (M.B.)	299.1	241.0	188.3
Mevduat Bankaları	164.6	118.6	93.4
. Kamu Mevduat Bankaları	88.3	48.3	55.4
. 8 Büyük Özel Mev. Bank.	71.9	52.5	35.1
. Diğer Özel Mevduat Bank.	5.8	2.0	1.8
. Yabancı Mevduat Bank.	3.8	5.7	1.1
Tarım Kooperatif (TCZB)	97.5	92.7	67.6
Mevduat Kar. Tarım Finans.	24.9	23.0	21.3
Özel Dışsatım Fonu	11.3	5.7	3.9
Diğer Kalkınma ve Yat. Bank.	0.8	1.0	2.1

(1) Merkez Bankası kredilerinin IMF ve Merkez Bankası'nın tanımına göre hesaplanması farklı sonuçlar vermektedir. IMF tanımında Merkez Bankası'nın bilançosundaki bazı hazine hesaplarıyla konsolide krediler kamu keredisi var sayılmaktadır. IMF'nin bankalar kesimi kredileri ile DCM karşılıklarından bankalara verilmiş olan tutarları içermektedir.

MERKEZ BANKASI KREDİLERİNİN DAĞILIMI
(Haziran sonu itibariyle)

	1980		1981	
	Milyar TL	%	Milyar TL	%
Toplam Krediler	486.0	100.0	749.3	100.0
1) Kamu Kesimine	309.9	63.8	473.6	63.2
2) Bankalar Kesimi	121.2	24.9	189.7	25.3
3) Tüm Kooperatifler	54.9	11.3	86.0	11.5

MERKEZ BANKASI KREDİLERİ

	30.5.1980	29.5.1981	(Milyar TL) %
Hazine Avansı	112.1	222.6	98.6
Hazine Kefaletine faiz bonoları	153.5	195.8	27.6
Katma Bütçeli İdareler	28.1	39.8	41.6
Kamu İktisadi Teşebbüsü	106.1	136.8	28.9
Devlet Yatırım Bankası	19.3	19.2	0.5
Tahvil Üzerine Avans	19.2	19.2	0
Ticari Senetler	0.2	2.1	950.0
Mevduat karşılıklarından Özel Finansmana	7.2	7.2	0
Kamu Kesimine Krediler	292.1	446.9	53.0
Ticari Senetler	72.1	137.7	91.0
Tarım Senetleri	1.8	2.5	38.9
Tahvil Üzerine Avans	10.2	12.8	25.5
Orta Vadeli Sınai Kredileri	7.9	11.3	43.0
Orta Vadeli Tarımsal Krediler	0.1	0.1	0
İhracatı Teşvik Fonu Kredisi	2.6	10.5	303.8
Mev. Karşılıklarından Tarımsal Finansmana	21.3	24.9	16.9
Toplam Banka Kredileri	115.9	199.8	72.4
Tarım Satış Kooperatiflerine Destekleme	18.0	49.3	173.9
Üreticiyi Güçlendirme	3.5	4.3	22.9
Tarım Kredi Kooperatifleri	30.8	41.5	34.7
Toplam Tarım Kooperatifleri	52.3	95.0	81.6
Toplam Merkez Bankası Kredileri	460.3	741.7	61.1

Merkez Bankası tarafından ticari bankalara, "altın ve tahvil" karşılığında kullandırılan avans niteliğindeki kredilerin faiz oranı yüzde 18,5'den yüzde 22'ye yükseltilmiştir.

"Altın ve tahvil üzerine avans" işlemleri faiz oranlarının genel olarak yeniden düzenlendiği 1 Temmuz 1980 tarihine kadar, bankaların Merkez Bankası kaynağından en yüksek faiz ödemesini yaparak yararlanmak durumunda oldukları bir kaynak iken, bu tarihten sonra düşük faizli bir kaynak haline dönüştürülmüştü. Ancak, düşük faiz avantajına rağmen bankalar bu kaynağa fazla itibar etmemislerdi. Merkez Bankası'nın 10 Temmuz 1981 günlü haftalık durumunda verilen bilgiye göre, bankaların Merkez Bankası kaynağından kullandıkları toplam 192.8 milyar liralık kredi içinde "altın ve tahvil avansı" 11,6 milyar liralık düşük bir paya sahip olabilmıştır.

Faiz oranının yükseltilmesiyle bankaların "altın ve tahvil avansı" işlemlerine daha az başvurma durumunda kalacakları belirtilmektedir.

Resmi Gazete'de yayınlanan tebliğlere göre, destekleme alımı yapmakla görevli kamu iktisadi teşebbüslerinin, bu alımları için ticari bankaların aracılığıyla Merkez Bankası kaynağından reeskont kredisi kullanmaları halinde kendilerine faiz farkı ödemesi yapılmayacağı hükme bağlanmıştır. Böylece, kredi maliyetleri arttırılarak KİT'lerin destekleme alımları için kredi kullanmalarının önlenmesi öngörülmektedir.

Buna karşılık, destekleme alımı yapan KİT'lerin, ticari bankalardan "mal rehni" karşılığında kredi kullanmalarına imkân sağlanmıştır. Böylece, KİT'ler destekleme alımı yaptıkları malları ticari bankalara rehin göstererek yüzde 16.75 faizle kredi kullanabileceklerdir. Bankalar ise bu krediler karşılığında aldıkları senetleri Merkez Banka-krediler karşılığında aldıkları senetleri Merkez Bankası'na aktararak yüzde 13,5 faizle kaynak sağlayabileceklerdir.

Bankalarca munzam karşılık oranlarının tesisinde esas alınan mevcut vade dilimleriyle bu karşılıklara Merkez Bankası'nca ödenen munzam karşılık faiz oranları da değiştirilmiştir. Merkez Bankası BankaMeclisi'nin bu konuda aldığı ve Yüksek Planlama Kurulu'nca uygun görülen karar, Bakanlar Kurulu'nca da onaylanmıştır. Bakanlar Kurulu'nun 24 Temmuz 1981 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan konuyla ilgili kararı, 1 Temmuz 1981 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

Karara göre, bankaların düzenleyecekleri mevduat cenvellerinde görülen bankalararası mevduat dışında vadesiz ve üç aya kadar vadeli mevduatlar için tesis edecekleri munzam karşılık oranı %35, üç aydan (üç ay dahil) uzun vadeli mevduatlar için de tesis edecekleri munzam karşılık oranı % 30 olarak öngörülmüştür. Daha önceki uygulamada bu oran, vadesiz ve altı aya kadar vadeli mevduatlar için % 30 idi.

Mevduat munzam karşılıklarına Merkez Bankası'nca verilecek yıllık faiz oranları da vadesiz ve üç aya kadar vadeli mevduata ilişkin karşılıklarda %20, üç aydan (üç ay dahil) uzun vadeli mevduata ilişkin karşılıklarda ise %26 olacaktır. Daha önce bu oranlar vadesiz ve 6 aya kadar mevduata ilişkin karşılıklarda %10, altı ay ve fazla vadeli mevduata ilişkin karşılıklarda ise %16 idi.

MERKEZ BANKASINDAKİ MEVDUAT VE TEDAVÜL
ÇIKARILAN BANKNOTLAR

			Senelik Yüzde Değişim
	30.5.80	29.5.81	
Tedavül Çıkarılan Bankalar	195.3	291.5	49.3
Mevduat	317.5	711.1	124.0
Resmi Mevduat	17.5	116.4	565.1
Bankalar Mevduatı	116.7	165.9	53.3
Yatırılan Mevduat Karşılığı	108.2	165.9	53.3
Diğerleri	14.2	26.1	83.8
Enternasyonal Organizasyonlar	169.1	383.8	127.0

3. MEVDUAT VE KREDİLER

Serbest faiz uygulamasının başladığı 1 Temmuz 1980 tarihinden, 1981 Temmuz ayı başına kadar olan bir yıllık dönemde bankalar 464,5 milyar liralık mevduat toplamışlardır. Böylece, geçen yıl Temmuz ayı başında 506 milyar lira olan toplam mevduat 970,5 milyar lira düzeyine yükselmiştir.

Merkez Bankası'nın 3 Temmuz günlü verilerine göre yapılan hesaplamalar son bir yılda toplanan tasarruf mevduatının yarısından çoğunu vadeli tasarruf mevduatının oluşturduğunu göstermektedir. Bankalar, 101, milyar lira tutarındaki vadeli tasarruf mevduatını bir yıl içinde 164,4 milyar lira artırarak 265,4 milyar liraya yükseltirken, 68,3 milyar lira tutarında da mevduat sertifikası çıkarmışlardır.

Aynı dönemde vadesiz tasarruf mevduatındaki çöküş ise 38,5 milyar lira olmuş ve bu yıl Temmuz ayı başında 202,8 milyar liraya ulaşmıştır.

Toplam tasarruf mevduatının yüzde 57'sini oluşturan 556,4 milyar liralık bölümünü çeken sekiz büyük özel bankanın, toplam vadelitassarrufların da yüzde 62,5'ini topladığı hesaplanmıştır. 1980 yılı Temmuz ayı başında bu banka grubundaki vadeli mevduat, toplam vadeli tasarrufların yüzde 59'unu oluşturmakta idi.

Bu arada mevduat bankalarının sözkonusu bir yıllık dönemi içinde 433 milyar liralık kredi açtıkları belirlenmiştir. Kredilerin 207,1 milyar liralık bölümü kamu bankalarından, 205.8 milyar liralık bölümü sekiz büyük özel mevduat bankasından, geriye kalan 20,1 milyar liralık bölümü de diğer özel bankalarla yabancı bankalardan kaynaklanmıştır.

3 Temmuz tarih itibariyle kamu bankaları kredilerinin 495,1 milyar lira, sekiz özel banka kredilerinin 409,4 milyar lira düzeyinde olduğu hesaplanmıştır. Bu gelişme sonucunda, geçen yılın ilk yarısında yüzde 29,4 olan kamu bankaları kredilerinin artış hızı yüzde 32,1'e çıkarken sekiz özel banka kredilerinin geçen yıl yüzde 5 olan Ocak-Haziran dönemi artış hızı da yüzde 47,6'ya ulaşmıştır.

Bu aradaki İktisadi Devlet Teşekküllerinin yatırımları için gerekli proje kredilerini sağlayan ve yatırımlar için sağlanan krediler karşılığında gerektiğinde garanti veren Devlet Yatırım Bankası'na ödenmesi gereken vadesi geçmiş borçların toplamı 7,5 milyar liraya ulaşmış bulunmaktadır.

Öte yandan, geçen yılın bütününde, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin yatırım projelerinin finansmanı amacıyla toplam 16,2 milyar lira tutarında kredi açan DYB'nin bu yıl sonuna kadar KİT'lere 65 milyarlık kredi sağlanması beklenmektedir. Ayrıca, uluslararası finansman kurumları ile de işbirliğine giden DYB'nin bu yıl Dünya Bankası'ndan alacağı 70 milyon dolarlık kredi ile 3 KİT'in 6 adet yatırım projesinin dış finansman gereksinimi karşılanacaktır. Daha önce DYB 1974 yılında 6 KİT'in 11 yatırım projesi için 40 milyon dolar ve 1977 yılında 5 KİT'in 20 yatırım projesi için 70 milyon dolar olmak üzere Dünya Bankası'ndan 110 milyon dolarlık dış finansmana aracılık etmişti.

Bilindiği gibi- ilk kez bu yıl, KİT'lere devlet tarafından sağlanacak dış kredilerin de Devlet Yatırım Bankası aracılığı ile kullanılması ve bu amaçla 1981 Program Yılında Devletçe sağlanacak dış kredilerin DYB'ye devredilmesi de kararlaştırılmış bulunmaktadır.

MEVDUAT GELİŞMELERİ (Milyar TL)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
	31 Aralık	4 Temmuz	31 Aralık	29 Mayıs	3 Temmuz	190	191	192	193	194	195	196	197
Toplam Mevduat	443.4	506.0	686.2	890.8	970.5	14.1	41.4						
- Tasarruf Mevduatı	235.3	265.7	350.1	491.7	536.5	12.9	53.2						
a. Vadeli	91.6	101.4	168.6	296.8	333.7	10.7	97.9						
- Vadeli Tasarruf	91.6	101.0	150.7	240.0	265.4	10.2	76.1						
- Mevduat Sertifikası	0.0	0.4	17.9	56.8	68.3	-	281.6						
b. Vadesiz	143.7	164.3	181.5	194.9	202.8	14.3	11.7						
- Vadesiz Ticari	153.6	180.0	244.6	271.6	293.4	17.2	20.0						
- Diğer Mevduat	55.5	60.3	91.4	127.5	140.6	8.6	53.8						
Kamu Mevduat Bankaları	172.3	196.2	263.5	352.1	372.4	13.9	41.3						
- Vadesiz Ticari	40.8	52.7	72.3	35.9	90.6	29.2	25.3						
- Vadesiz Tasarruf	51.7	57.8	63.5	70.3	70.9	11.8	11.7						
- Vadeli Tasarruf	35.3	38.0	56.7	88.7	97.5	7.6	72.0						
- Mevduat Sertifikası	0.0	0.0	3.0	10.0	12.3	-	310.0						
8 Özel Mevduat Bankası (x)	256.6	291.3	395.8	500.9	556.4	13.5	40.6						
- Vadesiz Ticari	104.4	118.2	160.3	169.9	186.0	13.2	16.0						
- Vadesiz Tasarruf	87.7	101.0	122.0	117.7	124.2	15.2	1.8						
- Vadeli Tasarruf	53.5	59.5	88.8	142.8	158.6	11.2	78.6						
- Mevduat Sertifikası	0.0	0.3	13.4	41.8	49.9	-	272.4						
Diğer Özel Mevduat Bankaları	6.5	8.3	12.3	19.0	20.7	27.7	68.3						
- Vadesiz Ticari	3.7	4.5	6.3	8.6	8.2	21.6	30.2						
- Vadesiz Tasarruf	1.7	2.3	2.7	3.0	3.7	35.3	37.0						
- Vadeli Tasarruf	1.0	11.4	2.5	4.4	5.0	40.0	100.0						
- Mevduat Sertifikası	0.0	0.0	0.7	2.7	3.5	-	400.0						
Yabancı Mevduat Bankaları	8.1	10.3	14.5	18.8	21.0	27.2	44.8						
- Vadesiz Ticari	3.7	4.7	5.8	7.2	8.6	27.0	48.3						
- Vadesiz Tasarruf	2.5	3.2	3.3	3.9	4.0	28.0	21.2						
- Vadeli Tasarruf	1.8	2.0	2.8	4.0	4.3	11.1	53.6						
- Mevduat Sertifikası	0.0	0.1	0.7	2.3	2.6	-	271.4						

1980 yılı yüzde değişimi 31 Aralık 1979'dan 4 Temmuz 1980 tarihine,
1981 yılı yüzde değişimi 31 Aralık 1980'den 3 Temmuz 1981 tarihine kadardır.

(x) T.İş Bankası, Akbank, T.Garanti Bankası, Yapı ve Kredi Bankası, Pamukbank,
Türk Ticaret Bankası, İstanbul Bankası ve Şekerbank'tan oluşmaktadır.

KREDİ GELİŞMELERİ (Milyar TL.)

	1979	1980	1981			Değişim (%)	
	31 Aralık	4 Temmuz	31 Aralık	29 Mayıs	3 Temmuz	1980	1981
KREDİ STOKU	789.5	944.9	1.217.1	1.462.1	1.553.5	19,7	27,6
A. Tüm Banka Kredileri	534.9	628.7	810.1	1.022.8	1.084.4	17,5	33,9
- Mevduat Bankaları	431.0	511.2	678.3	887.5	944.1	18,6	39,2
a. Kamu Mevduat Bank.	222.6	288.0	374.8	466.3	495.1	29,4	32,1
Tarımşal Kredi (Ş.B.)	79.6	89.5	139.4	161.2	166.8	12,4	19,7
Küçük Sanat (T.H.)	23.1	27.8	36.3	45.9	48.9	20,3	34,7
b. 8 Özel Mevduat Bank.	194.0	203.6	277.3	383.5	409.4	4,9	47,6
c. Diğer Özel Mev. Bank.	6.4	8.7	11.6	20.2	21.4	35,9	84,5
d. Yabancı Mevduat Bank.	8.0	11.0	14.5	17.5	18.3	37,5	26,2
- Kalkınma Yatırım Bankası	103.8	117.5	131.8	135.2	140.3	13,2	6,4
a. DİB	79.1	79.7	88.4	88.4	92.7	0,8	4,9
b. Diğer	24.8	37.7	43.3	46.8	47.6	52,0	9,9
B. M.B. Doğrudan Kredileri	214.5	276.0	367.0	399.3	429.1	28,7	16,9
C. Ödeme Planına Bağlı DİB	40.2	40.2	40.0	40.0	40.0	0,0	0,0

1980 yılı yüzde değişimi 31 Aralık 1979'dan 4 Temmuz 1980 tarihine,
1981 yılı yüzde değişimi 31 Aralık 1980'den 3 Temmuz 1981 tarihine kadardır.

MEVDUAT/BANKNOT ORANI

(Milyar TL)

	Toplam Mevduat (M)	Vadeli Mevduat (VM)	Tedavüle Çıkanlar (B) Banknotlar	(M) (B)	(M) (B)
31 Aralık	443.4	91.6	182.9	2.42	0.40
23 Mayıs	467.7	97.7	195.3	2.39	0.50
31 Aralık	686.2	168.6	278.6	2.46	0.60
22 Mayıs	881.7	291.8	291.5	3.04	1.00
Mayıstan Mayıs'a (Dahil)	88.5%	198.7%	48.7%	27.2%	100%

BANKA MEVDUATLARI

(Milyar TL)

	1979 31 Aralık	1980 23 Mayıs	1980 31 Aralık	1981 22 Mayıs	Değişim 1980	Değişim 1980	Senelik Senelik
Toplam Mevduat	443.4	467.7	686.2	881.7	5.5	28.5	88.5
Tasarruf Mevduatı	235.3	255.4	350.1	487.4	8.5	39.2	90.8
Vadeli Tasarruf Mevduat Sertifikaları	91.6	97.7	168.6	291.8	6.7	73.1	198.7
Vadeli Tasarruf	91.6	97.7	150.7	237.1	6.7	57.3	142.7
Mevduat Sertifikaları	0.0	0.0	17.9	54.7	-	205.6	
Vadesiz	143.7	157.7	181.5	195.6	9.7	7.8	24.0
Vadesiz Ticari	153.6	162.4	244.6	272.0	5.7	11.2	67.5
Diğer Mevduat	55.5	49.9	91.4	122.3	-10.1	33.8	145.1
Kamu Mevduat Bankaları	172.3	185.8	263.5	342.8	7.8	30.1	84.5
Büyük Özel Bankalar	256.6	264.7	395.8	509.9	3.2	26.6	89.2
Diğer Ticari Bankalar	6.5	7.7	12.3	20.1	18.5	63.4	161.0
Yabancı Bankalar	8.1	9.5	14.5	17.9	17.3	23.4	84.4

31. Aralık 1979 ile 23 Mayıs 1980 arası % 1 lik değişim
 31 Aralık 1980 ile 22 Mayıs 1981 arası % 2 lik
 23 Mayıs 1980 ile 22 Mayıs 1981 arası % 3 lük bir değişim

Toplam mevduatta 22 ve 23 Mayıs itibariyle yıllık artış oranı yüzde 88.5 olup bu oran yine Mayıs ayı sonu itibariyle yıllık enflasyon oranının çok üstündedir. Aynı dönemde vade-
 li tasarruf mevduatındaki artış yüzde 142.7'dir.

Yılın ilk beş ayında toplam mevduat yüzde 88.5 ve vadeli tasarruf mevduatı (sertifika dahil) yüzde 198.7 genişlemiştir. Oysa geçen yılın Mayıs sonu itibariyle toplam mevduatta ve vadeli tasarruf mevduatında kaydedilen artış oranları yalnızca yüzde 7.1 ve yüzde 5.7 olmuştu.

1981 22 Mayıs'ında 881.7 milyar düzeyine varan toplam mevduat içinde- mevduat türlerinin gelişiminde de ilginç değişimler olmuştur.

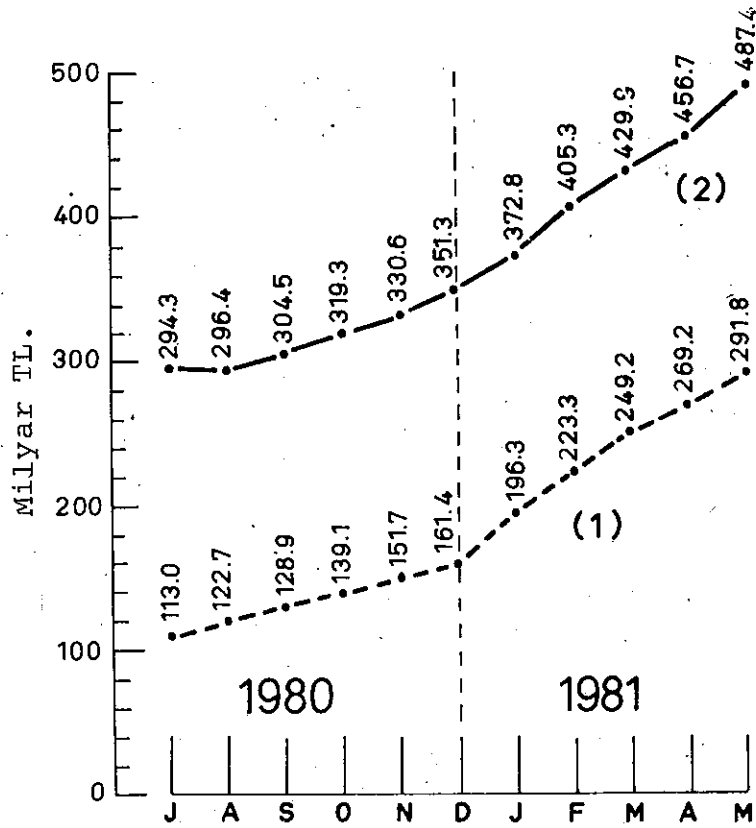
Vadeli tasarruf mevduatı toplam mevduat oranı yüzde 33.1 düzeyine erişirken vadesiz tasarruf mevduatının payı yüzde 22.2 düzeylerine düşmüştür.

VADELİ TASARRUF MEVDUATI

	Vadeli Tasarruf Mevduatı	Toplam Mevduat	Tasarruf Mevduatı	Toplam Mevduata oranı %	(Milyar TL) Vadeli Mevduatın Tasarrif Mevduatına Oranı (%)
Haziran	98.2	498.2	260.3	19.7	37.7
Temmuz	113.0	544.8	294.3	20.7	38.4
Ağustos	122.7	568.5	296.4	21.6	41.6
Eylül	128.9	618.0	304.5	20.9	42.3
Ekim	139.1	640.1	319.3	21.7	43.6
Kasım	151.7	657.7	330.6	23.1	45.9
Aralık	168.6	686.2	350.1	24.6	48.1
Ocak	196.3	705.3	372.8	27.8	52.7
Şubat	223.3	736.6	405.3	29.9	55.1
Mart	249.9	800.6	429.9	31.2	58.1
Nisan	269.2	827.6	456.7	32.5	58.9
Mayıs	291.8	881.7	487.4	33.1	59.9

VADELİ TASARRUF MEVDUATI (1)

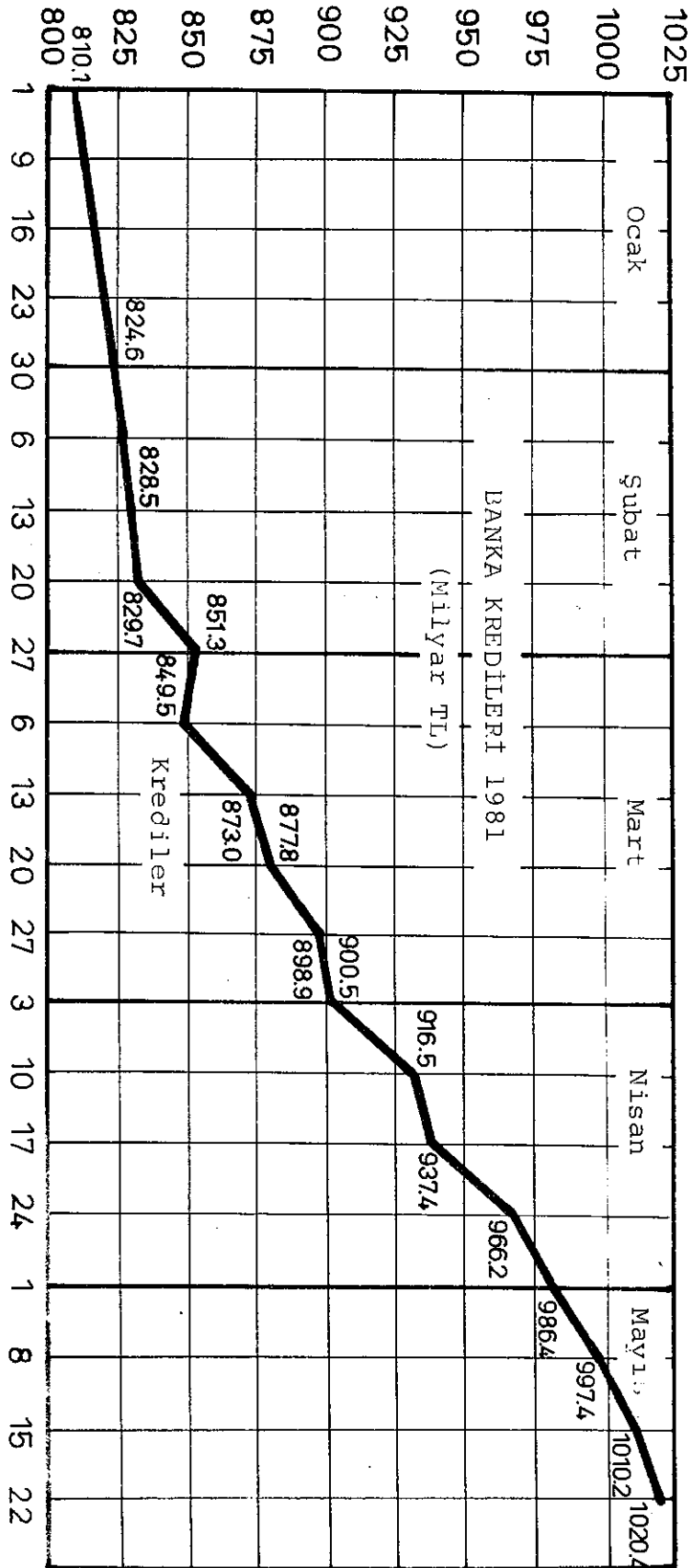
TASARRUF MEVDUATI (2)

Bazı fikirlere göre özellikle son altı aylık dönemde kredi faizleri enflasyon oranının üstünde kalarak ekonomi politikasının olağan amaçlarını aşmış durumdadırlar, bu nedenle faiz oranlarına müdahale edilmeli ve oranlar en azından enflasyon hızı düzeyine düşürülmelidir. Önerilen bu çözüm sakıncalı olup uygulandığında 1 Temmuz Bankacılığının kendi içinde yaratmış olduğu tutarlılığı ve rasyonelliği bir anda bozabilir. Faizlerin mobilize ettiği fonların tekrar tüketime dönüşmemesi için kredi talebinin normal koşullarda ve kendiliğinden azalmasını ve faizlerin düşmesini beklemek daha uygun olacaktır.

BANKA KREDİLERİ

	1979	1980	1980	1981	%	Değişim	(Milvar TL)
	31 Aralık	23 Mayıs	31 Aralık	22 Mayıs	1980		Yıllık
Kredi Stoku	789.5	885.7	1.217.1	1.458.9	12.2	19.9	64.7
A-Banka Kredileri	534.9	602.0	810.1	1.020.4	12.5	26.0	69.5
Banka Mevduatları	431.0	488.4	678.3	885.1	13.3	30.5	81.2
Kamu Mevd. Ban.	222.6	266.1	374.8	464.2	19.5	23.9	74.4
Tarımsal Krediler	79.6	84.3	139.4	161.2	5.9	15.6	91.2
Küçük Sanat Kredileri	23.1	26.2	36.3	44.8	13.4	23.4	71.0
8 Ticari Mevsuât Ban.	194.0	203.8	277.3	383.2	5.1	38.2	88.0
Diğer Ticari Mevduat Bankaları	6.4	8.0	11.6	20.1	25.0	73.3	151.3
Yabancı Mevduat Bankaları	8.0	10.4	14.5	17.6	30.0	21.4	69.2
Kalkınma Yatırım Bankası	103.8	113.6	131.8	135.3	9.4	2.7	19.1
Devlet Yatırım Bankası	79.1	79.7	88.4	88.4	0.8	0.0	10.9
Diğerleri	24.8	33.8	43.3	46.8	36.3	8.1	38.5
Merkez Bankası							
Doğrudan Krediler	214.5	243.7	367.0	398.5	13.6	8.6	63.5
DYB	40.2	40.0	40.0	40.0	-0.5	0.0	0.0

DEVLET YATIRIM BANKASINCA AÇILAN KREDİLERİ YILLARA GÖRE DAĞILIMI
(Milyon TL)

Yıllar	Proje Kredisi	Dünya Bankası Kaynaklı Kredi	Toplam
1975	5.826.0	85.3	5.911.3
1976	7.565.9	213.8	7.779.7
1977	9.044.3	314.1	9.358.4
1978	6.384.5	379.9	6.764.4
1989	10.882.2	906.2	11.788.4
1980	13.666.2	2.572.6	16.238.8

VADESİNDE ÖDENMEYEN DYB TAKSİTLERİ (30 NİSAN 1981)

Teşekkül Adı	Karuluşun Borç Miktarı (Bin TL.)
Sümerbank	32.176.5
SEKA	1.099.585.2
T.Demir Çelik İşletmeleri	1.119.399.7
ETİBANK	2.644.376.5
T. Elektrik Kurumu	230.998.4
T. Kömür İşletmeleri	478.399.9
Makina Kimya Endüstrisi Kurumu	151.979.7
Türkiye Şeker Fabrikaları	88.591.9
Türkiye Çimento Sanayii	48.419.6
Et ve Balık Kurumu	164.687.7
Azot Sanayii	308.222.1
T.C.D.D. İşletmesi	298.964.4
Ankara Çimento Sanayii	5.997.8
Türkiye Petrolleri	327.094.3
Denizcilik Bankası	135.044.8
Karadeniz Bakır İşletmeleri	46.914.4
Yem Sanayii	17.486.9
Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu	9.897.3
Çay-Kur	173.835.6
TÜMOSAN	7.972.6
TOPLAM	7.390.027.3

4. PARA ARZI

Temmuz ayının ilk haftasında para arzı 9 milyar lira dolayında artış kaydederek 800 milyar lira sınırını aşmıştır. Temmuz tarihi itibarıyla 800,9 milyar liraya yükselen para arzının bu yılın ilk yarısındaki artış hızının, geçen yıl olduğu gibi yüzde 18 düzeyinde gerçekleştiği belirlenmiştir.

Yapılan hesaplamalara göre, para arzı kapsamında ver alan vadesiz ticari mevduat ile tasarruf mevduatı, Ocak-Haziran döneminde 70 milyar liralık artış kaydederek, yüzde 16,5'lik bir genişleme göstermiştir. Geçen yıl aynı dönem içinde vadesiz mevduatta toplam olarak 48 milyar lira ile yüzde 16,2'lik artış sağlanmıştı.

Bu yıl, ilk yarıda, Merkez Bankası'nda KİT'ler ve diğer kamu kuruluşlarınca tutulan mevduatta ise yaklaşık 2 katlık bir artış görülmüş ve bu mevduat türü yılbaşında 21,8 milyar lira iken, 3 Temmuz'da 42,1'e yükselmiştir. Merkez Bankası'ndaki bu kuruluşların mevduatındaki artış geçen yılın eş döneminde 2 milyar lira düzeyinde kalmıştı.

Temmuz ayının ilk haftası içinde piyasaya 31,4 milyar lira tutarında banknot sürülmesiyle, banka kasalarındaki para miktarı da 25 milyar liralık artışla 64,2 milyar liraya çıkmıştır. Böylece uzun süredir yılbaşındaki düzeyinin altında seyreden banka kasaları, 1980 yılı sonuna göre 15 milyar liralık genişleme gösterirken, geçen yılın ilk yarısında yüzde 10 olan artış hızı da bu yıl aynı dönemde yüzde 30,2'yi bulmuştur.

Para arzını artış yönünde etkileyen kredi hacminin yalnızca mevduat banka kredilerinin etkisiyle, 1980'in ilk yarısına göre daha yüksek oranlı bir genişleme gösterdiği belirlenmiştir. Geçen yıl Ocak-Haziran döneminde 80 milyar liralık artış kaydeden mevduat bankaları kredileri, bu yılın eş döneminde 265,8 milyar liralık artışla 944,1 milyar liraya ulaşmış bulunmaktadır. Buna karşılık Merkez Bankası'nın kamu kuruluşlarına doğrudan sağladığı kredilerdeki artış hızı, ilk yarı yıl itibarıyla 1980'e göre yüzde 28,7'den yüzde 16,9'a, Kalkınma ve Yatırım Bankaları kredileri de yüzde 13,2'den yüzde 6,4'e inmiş bulunmaktadır.

PARA ARZI (Milyar TL)

	1979		1980		1981		Değişim (%)	
	31 Aralık	4 Temmuz	31 Aralık	29 Mayıs	3 Temmuz	1980	1981	
Dolaşıma Çıkan Para	182.9	221.1	278.6	291.5	325.9	20.9	17.0	
Banka Kasaları	42.2	46.4	49.3	35.6	64.2	10.0	30.2	
Para Arzı (M.B.Dar.Tan.Göre)	429.9	521.5	658.5	733.1	773.5	21.3	17.5	
Para Arzı (IMF Tanımına göre)	454.2	537.9	678.1	760.1	800.9	21.3	17.5	
- Vadesiz Mevduat	296.3	344.8	426.1	466.5	496.2	16.2	16.5	
• Ticari Mevduat	152.6	180.0	344.6	275.6	293.4	18.0	20.0	
• Tasarruf Mevduatı	143.7	164.3	181.4	194.4	202.8	14.3	11.7	
- M.B.daki Mevduat	16.1	18.0	21.3	36.8	42.1	11.8	93.1	
- Dolaşımdaki Para	140.9	174.7	299.3	255.9	261.7	24.0	14.1	
Arttırıcı Faktörler	1.103.6	1.611.9	1.948.6	2.297.6	2.463.8	46.0	26.4	
- Net Kredi Hacı	798.5	954.9	1.217.1	1.462.1	1.556.5	19.7	27.6	
• M.B.Doğrudan Kredileri	214.5	276.0	367.0	399.3	429.1	28.7	16.9	
• Mevduat Banka Kredileri	431.0	511.2	678.3	887.5	944.1	18.6	39.2	
• K. Yatırım Banka Kredileri	103.8	117.5	131.8	135.2	140.3	13.2	6.4	
• D.YB (Ödeme Planına BAĞLI)	40.2	40.2	40.0	40.0	40.0	0.0	0.0	
- Altın Döviz Mevcudu	28.4	71.3	109.9	108.8	112.7	151.1	2.5	
- Diğer Plazmanlar	285.7	595.0	621.6	727.0	797.6	108.3	28.3	
Azaltıcı Faktörler	650.3	1.073.3	1.271.9	1.538.7	1.662.9	65.0	30.7	
- Para Benzeri Likidite	164.2	216.2	356.9	586.6	636.3	31.7	78.3	
• Vadelî Tasarruf Mevduatı	91.6	101.0	150.7	240.0	265.4	10.3	76.1	
• Mevduat Sertifikası	0.0	0.4	17.9	56.3	68.3	-	281.6	
• Diğer Mevduat	55.5	60.3	91.4	127.5	140.6	8.6	53.8	
• M.B.da Mevduat	17.1	54.5	86.9	162.3	16.20	218.7	86.4	
- Diğer Plazmanlar	486.1	857.1	915.0	952.1	1.026.6	76.3	12.2	

1981 Yılı yüzde değişimi 31 Aralık 1979'dan 4 Temmuz 1980 tarihine,
1981 yılı yüzde değişimi 31 Aralık 1980'den 3 Temmuz 1981 tarihine kadardır.

5. FİYATLAR

Toptan eşya fiyatları endeksi 1981 yılının ilk altı ayından yüzde 14.4 dolayındadır. Söz konusu oran 1978, 1979 ve 1980 yıllarında sırasıyla yüzde 23,6, yüzde 39,6 ve yüzde 61,5 idi.

12 aylık toplam eşya fiyatları artışı ise yüzde 37.9 dur. 1978, 1979 ve 1980 yılının eş dönemlerinde bu oran sırasıyla yüzde 51.6, yüzde 68.0 ve yüzde 109.8 idi.

Her iki karşılaştırma da enflasyonun yavaşlatılmasından önemli bir başarı kazanılmış olduğunu belirtmektedir. Ancak Haziran ayında endekste görülen yüzde 6.5 dolayındaki artış düşündürücü olup enflasyonla yoğun mücadele döneminin henüz sona ermediğini açıkça vurgulamaktadır.

İstanbul ve Ankara geçinme endeksleri yılın ilk altı ayında sırasıyla yüzde 13.6 ve yüzde 11.1 olmuştur. Bu oranlar 1978, 1979 ve 1980 yıllarında Ankara'da sırasıyla yüzde 23.9, yüzde 27.6 ve yüzde 61,6, İstanbul'da sırasıyla yüzde 25.8, yüzde 30.4 ve yüzde 44.4 idi.

Geçinme endekslerinin 12 aylık artış oranları ise yine İstanbul ve Ankara'da yüzde 37.7 ve yüzde 28.4 olmuştur.

1978, 1979 ve 1980 yıllarında bu oranlar Ankara'da sırasıyla yüzde 58.6, yüzde 56.7, yüzde 117.4 ve İstanbul'da yüzde 70.2, yüzde 59.6, yüzde 101.4 olmuştur.

fiyat artışının olduğu il yüzde 17.6 oranı ile Adana, en düşük fiyat artışının görüldüğü il yüzde 8.5 oranı ile Diyarbakır'dır. Yıllık artışlarda da Adana yüzde 76.0

Devlet İstatistik Enstitüsü'nce hazırlanan tüketici fiyat endekslerine göre yılın ilk altı ayında en yüksek fiyat artışının olduğu il yüzde 17-6 oranı ile Adana, en düşük fiyat artışının görüldüğü il yüzde 8-5 oranı ile Diyarbakır'dır. Yıllık artışlarda da Adana yüzde 76-0 oranı ile başta gelmektedir. Yıllık fiyat artışlarının en düşük olduğu il yüzde 60.9 oranı ile Samsun'dur.

TOPTAN EŞYA FİYATLARI
(1963-100)

	Endeks Puan	Yüzde Değişimleri											
		Haziran						Mayıs					
		1981	1980	1981	1980	1981	1980	1981	1980	1981	1980	1981	1980
Genel Endeks	3.512.3	6.4	2.8	2.2	14.4	61.5	37.9						
Genel Endeks	3.512.3	6.4	2.8	2.2	2.9	14.4	61.5					37.9	109.8
A. Gıda Maddeleri	3.094.6	3.0	3.0	2.2	4.5	11.8	59.0					44.3	102.9
1. Nebati Gıda	2.821.2	4.7	3.3	3.4	5.6	20.3	83.2					62.4	114.0
• Hububat	2.800.7	3.5	9.8	0.6	3.6	22.7	71.6					84.7	101.4
• Bakliyat	3.169.0	12.2	1.1	3.4	3.0	22.9	21.7					56.8	34.3
• Diğer	3.028.6	6.5	-4.0	10.0	7.8	16.6	113.2					35.0	149.3
2. Hayvanlar	4.434.3	1.5	-3.7	7.1	2.2	8.5	36.7					17.8	107.0
3. Hayvan Mahsulleri	3.064.5	5.0	1.4	3.4	6.4	3.3	36.0					18.2	89.6
4. Hayvan Yemleri	3.340.9	-2.1	16.1	2.7	0.8	-0.5	64.0					61.6	85.7
b. Sanayi Hammaddeleri ve Yarı Mamulleri	4.208.5	10.9	2.2	2.1	1.2	17.7	63.9					31.1	117.4
1. Ykacak	6.675.1	25.2	0.5	0.9	2.3	26.3	79.8					40.3	206.2
2. Madenler	3.022.3	2.6	-1.2	-0.3	-0.4	-11.8	65.3					10.1	83.5
3. Dokuma saddeleri	2.638.4	2.6	2.1	6.1	-0.2	7.6	43.2					28.8	61.8
4. Deriler	4.793.3	1.5	3.3	1.7	2.5	17.8	25.7					26.2	69.6
5. Sınai ve Madeni Yağlar	5.880.3	14.8	9.1	-0.1	0.4	29.9	124.3					5.5	136.1
6. Kağıtlar	2.646.4	1.0	0.0	0.9	0.0	2.2	36.3					27.0	209.3
7. Yapı Malzemesi	3.622.7	3.5	-109	1.0	1.6	7.9	34.9					10.9	100.4

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

GEÇİTME ENDEKSLERİ
(1963-100)

Yüzde Değişimleri

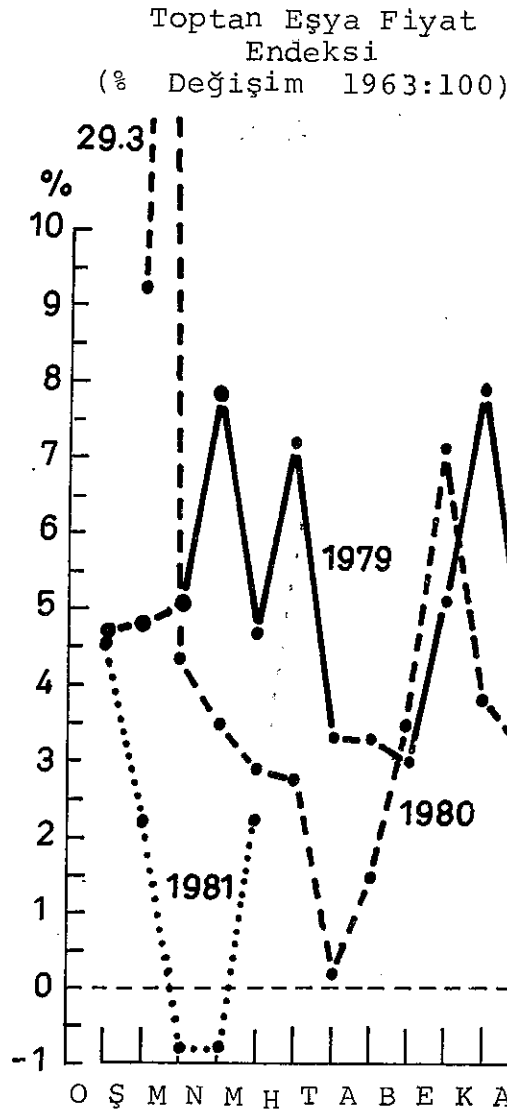
İSTANBUL	Endeks Puanı		Haziran		Mayıs		6 Aylık		12 Aylık	
	Haziran 1981	1981	1980	1981	1980	1981	1980	1981	1980	
Genel	3.793.2	3.9	4.0	2.8	3.0	13.6	44.4	37.7	101.4	
- Gıda	3.455.0	5.3	5.1	1.0	3.1	14.3	45.9	34.7	97.3	
. Hububat	3.543.9	13.1	17.0	0.4	4.3	34.0	75.3	52.0	80.8	
. Etler	4.885.4	2.5	2.3	0.0	3.6	5.7	28.5	33.6	89.2	
. Süt ve Mamülleri	3.445.6	-1.6	0.7	-2.3	3.7	2.0	33.3	14.3	98.2	
. Kuru Sebze ve Yemiş	3.830.5	-1.6	-12.2	6.8	-1.0	9.7	39.3	38.0	77.2	
- Aydınlatma ve Isıtma	5.350.6	0.9	0.6	7.6	0.0	9.0	68.2	20.8	122.2	
- Giyim	3.911.8	0.8	2.4	1.6	4.6	7.5	32.1	43.4	92.0	
- Diğer	4.912.3	2.9	2.4	9.4	2.6	19.0	40.9	54.8	122.6	
ANKARA										
Genel	3.111.1	5.0	4.0	0.5	3.1	11.1	61.6	28.4	117.4	
- Gıda	2.921.4	6.6	5.7	1.1	3.4	9.7	77.8	28.9	123.0	
. Hububat	2.491.7	11.8	0.3	0.4	12.1	15.5	121.1	28.0	163.0	
. Etler	3.154.4	-2.5	25.5	5.2	0.6	6.1	142.8	25.8	142.8	
. Süt ve Mamülleri	2.797.5	0.9	1.4	0.0	0.0	0.9	67.1	23.2	67.1	
. Kuru Sebze ve Yemiş	3.116.8	5.4	-4.9	2.7	6.5	1.2	49.1	33.1	73.5	
- Aydınlatma ve Isıtma	4.836.6	9.9	0.3	0.3	7.4	12.3	120.1	38.9	183.9	
- Giyim	3.630.3	2.2	0.4	0.0	0.0	9.7	23.4	26.7	80.2	
- Diğer	4.083.5	0.9	3.3	5.6	3.8	15.8	49.1	23.3	123.0	

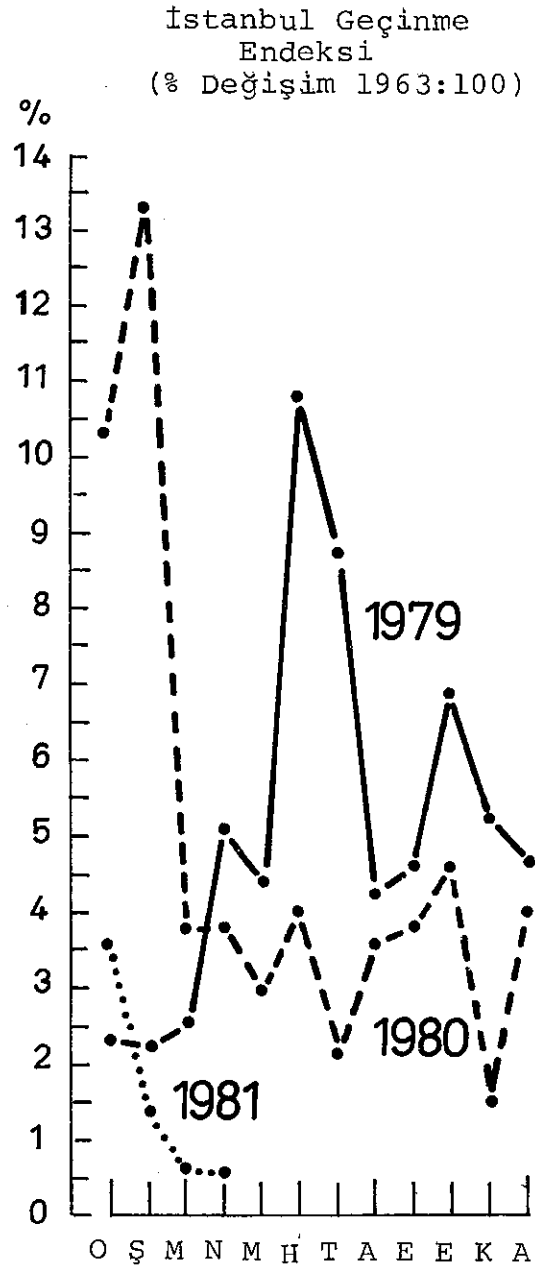
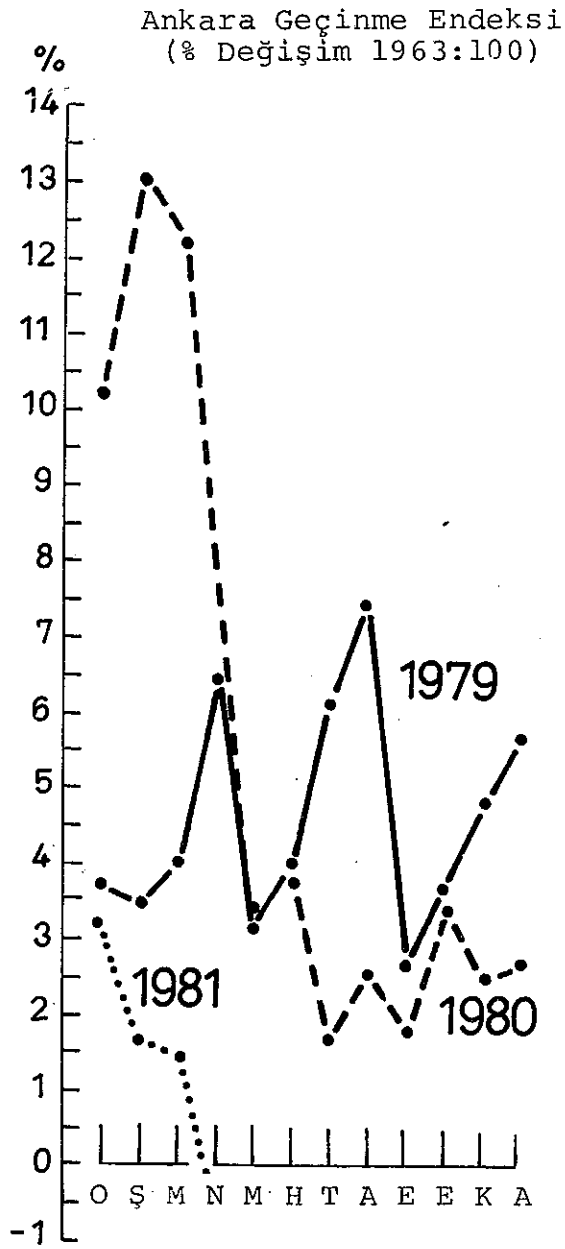
Kaynak: Ticaret Bakanlığı

TOPTAN EŞYA FİYATLARI

	Genel Endeks	Gıda Mad.	Sanayi Hammaddeleri
1979	81.4	65.7	103.4
1980	94.7	105.2	82.6
Ocak	9.2	10.8	7.8
Şubat	29.3	24.5	34.9
Mart	4.4	7.4	1.2
Nisan	3.5	- 0.4	8.1
Mayıs	2.9	4.5	1.2
Haziran	2.8	3.0	2.2
Temmuz	0.2	- 0.6	1.4
Ağustos	1.5	3.1	- 0.2
Eylül	3.5	5.9	0.7
Ekim	7.1	8.6	5.4
Kasım	3.8	4.0	3.5
Aralık	3.1	5.4	0.3
1981			
Ocak	4.6	6.2	2.5
Yubat	2.2	3.5	0.6
Mart	-0.8	- 1.7	0.5
Nisan	- 0.8	- 1.6	3.0
Mayıs	2.2	2.2	2.1
Haziran	6.4	3.0	10.9

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

D.İ.E. tüketici fiyat indekslerinde Haziran 1981'de Aralık 1980'e göre artış oranları (%):

ALT GRUPLAR (İlk Altı Aydaki Artış)

Şehirler	Genel İndeks	Gıda	Konut	Ev Eşyası	Giyim	Sağlık	Ulaştırma	Kültür
Ankara	14.4	20.7	5.0	5.3	8.8	28.9	9.3	16.3
İstanbul	15.2	17.9	10.1	8.8	7.2	18.1	29.8	6.4
İzmir	15.4	16.6	7.9	-0.7	9.2	49.2	37.9	1.4
Adana	17.6	24.0	7.2	19.5	12.3	8.4	11.7	6.2
Antalya	17.5	20.1	15.2	10.9	7.4	42.6	6.3	28.9
Bursa	12.7	19.2	5.9	4.9	8.6	18.1	- 0.7	11.9
Diyarbakır	8.5	8.8	-0.6	10.4	6.3	23.9	17.6	9.5
Erzurum	9.7	13.9	9.3	1.1	2.7	16.4	15.5	4.9
Eskişehir	14.7	23.1	39.6	7.0	3.0	24.6	14.8	4.8
Ordu	14.8	19.0	15.2	8.1	12.4	21.6	4.4	3.6
Samsun	14.5	21.7	12.2	6.2	4.0	19.6	9.6	5.0

D.İ.E. tüketici fiyat indekslerinin Haziran 1980 ile Haziran 1981 ayları arasındaki artış oranları (%):

Şehirler	Genel İndeks	Gıda	Konut	Ev Eşyası	Giyim	Sağlık	Ulaştırma	Kültür
Ankara	31.2	33.2	17.5	18.6	34.4	60.4	37.8	49.1
İstanbul	28.9	27.8	20.5	17.2	36.2	27.5	59.7	27.4
İzmir	33.1	32.9	36.3	8.9	33.9	66.4	37.9	21.0
Adana	36.8	31.0	16.2	50.7	54.7	22.6	35.2	60.6
Antalya	26.7	17.8	31.8	21.3	38.9	56.0	67.2	66.1
Bursa	28.4	29.2	13.2	24.1	32.1	49.5	15.3	49.6
Diyarbakır	26.2	17.4	53.5	18.2	27.3	50.0	47.2	40.4
Erzurum	29.7	28.3	21.3	22.5	28.0	49.2	60.2	55.3
Eskişehir	30.7	26.2	53.7	13.4	42.4	39.7	31.0	33.2
Ordu	30.2	31.4	71.9	19.4	26.2	29.7	21.1	36.1
Samsun	25.2	25.7	5.5	12.1	28.3	60.6	9.6	60.8

D.İ.E.'nin 11 şehre ait tüketici fiyat indekslerinde 1 Temmuz 1979-30 Haziran 1980 dönemi (12 aylık dönem) artış oranları (%):

ALT GRUPLAR

Şehirler	Genel İndeks	Gıda	Konut	Ev Eşyası	Giyim	Sağlık	Ulaştırma	Kültür
Ankara	68.8	70.2	78.4	48.8	67.6	68.9	65.1	76.7
İstanbul	64.2	61.7	73.1	41.8	66.1	91.9	69.2	67.9
İzmir	68.3	68.6	77.2	45.6	59.3	96.9	114.2	54.3
Adana	76.0	63.7	47.8	83.8	111.9	89.0	105.5	90.2
Antalya	62.5	62.4	72.6	45.6	65.9	45.3	101.9	82.5
Bursa	66.8	65.1	64.8	64.0	67.0	72.5	74.9	80.4
Diyarbakır	75.4	65.7	97.4	47.5	88.5	71.5	98.6	86.3
Erzurum	71.8	73.8	76.4	55.2	60.5	82.4	93.3	92.4
Eskişehir	66.2	66.0	62.1	45.4	83.3	65.5	55.7	69.6
Ordu	63.0	63.8	99.7	46.5	54.3	68.4	73.5	100.2
Samsun	60.9	65.0	49.0	36.3	60.0	75.0	69.2	98.8

Tarım ürünleri ile sanayi girdileri arasındaki fiyat eğilimi giderek açılmaktadır. Ticaret Bakanlığı'nın toptan eşya fiyatları endeksine göre iç ticaret hadleri 1981 yılı başında tarım fiyatları lehine gelişirken bu eğilim Haziran ayında değişmiştir. Bu değişimin başlıca nedeni sanayi grubu içinde yeralan mallara- özellikle akaryakıt yapıları zamlardır.

İÇ TİCARET HADLERİ (Tarım/Sanayi)

Aylar	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981
Ocak	112,6	116,1	112,9	109,9	86,9	71,1	80,2
Şubat	117,6	115,9	114,8	107,4	87,2	65,6	82,5
Mart	119,8	110,4	113,4	100,1	84,7	69,6	80,7
Nisan	115,0	112,4	111,0	100,9	75,2	64,2	78,1
Mayıs	113,9	114,4	110,8	99,9	75,0	66,3	79,2
Haziran	109,9	114,1	110,9	98,8	71,6	66,8	73,5
Temmuz	109,3	105,1	110,0	91,6	72,6	65,5	
Ağustos	110,4	104,3	108,8	92,0	73,3	67,6	
Eylül	111,1	107,2	96,3	88,7	71,2	71,1	
Ekim	111,7	110,1	98,4	86,3	69,1	73,2	
Kasım	110,4	110,8	101,2	85,8	67,9	73,6	
Aralık	114,5	112,0	105,7	84,5	68,9	77,4	

DİE'nin 1981 gayrisafi milli hasıla tahminlerinde kullanılan fiyat deflatorlerine göre 1981 enflasyon oranının yüzde 45.5 olacağı tahmin edilmektedir. Tarımsal ürün fiyatlarındaki artış tahmini yüzde 52.0, sanayi kesiminde yüzde 48.1, inşaat sektöründe yüzde 44.0, madencilik sektöründe yüzde 61.9 dolayındadır.

6. SERMAYE PİYASASI

1981 yılı ortalarında sermaye piyasası ile ilgili önemli gelişmeler oldu. Önce Resmi Gazete'de yayınlanan 3 Temmuz 1981 tarihli Merkez Bankası tebliği ile özel sektör tahvillerinin miktarı, faiz ve şartları yeniden belirlenmiş, daha sonra da 28 Temmuz tarihinde kabul edilen 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile Türkiye'de ilk kez sermaye piyasası ayrıntılı biçimde denetime alınmıştır.

Merkez Bankası'nın özel sektör tahvilleri ile ilgili tebliğine göre, özel sektöre mensup kuruluşlarca ihraç edilecek tahviller için önceden Merkez Bankası'ndan yazılı izin alınması zorunlu kılınmıştır. Merkez Bankası, ekonomik şartların gerektirdiği hallerde, 1211 sayılı kanundan doğan yetkisini kullanabilecektir. Tahviller satış için halka arz edilecek olsa dahi izin alınması gerekli görülmüştür. Merkez Bankası tebliğinde, başvuruların, tahvil ihracına ilişkin genel kurul kararını müteakip gerekli işlemlerin tamamlanmasından sonra ve tahvillerin satış süresinin başlangıç gününden en az bir ay önce yapılacağı kaydedilmiştir, özel sektöre mensup kuruluşların finansman ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kısa veya uzun vadeli tahvil ihraç edebilecekleri belirtilmiştir.

Kısa vadeli tahvillerin ödeme planındaki son itfa vadesi 3 yılı aşamayacak, uzun vadeli tahvillerin ödeme planındaki son itfa vadesi de 5 yıldan aşağı olamayacaktır. Ödemesiz süreler içinde işleyen faiz ve normal itfa taksitlerinden başka bir ödeme yapılamayacaktır.

Özel sektöre mensup kuruluşlar itfa vadesi sonuna kadar, sabit ve değişken faizli olmak üzere iki çeşit tahvil çıkarabilecekler, faiz ve başlangıç faiz oranlarını serbestçe tesbit edebileceklerdir.

Sabit faizli tahvil ihraç eden şirketçe, ihraç anında serbestçe belirlenen faiz oranları, itfa vadesi sonuna kadar değiştirilemeyecek; yıllık olarak tahakkuk ettirilen faiz vadesinde ve bir defada ödenecektir. Sabit faizli tahvil alıcılarına nakdi ikramiyeli keşideler hariç, faizden başka menfaat vaad ve temin edilemeyecektir.

Değişken faizli olarak ihraç edilecek tahvillerin başlangıç faizleri, Merkez Bankası'nca 6 aylık dönemler itibarıyla 30 Haziran ve 31 Aralık tarihlerinde ilan edilecek değişken faiz çarpanı ile çarpılarak, tahvillerin cari faiz oranı yeniden tesbit edilecektir. Bu tür ihraçta, tahvil sahiplerine nakdi ikramiyeli çekilişler de dahil hiç bir şekilde menfaat sağlanamayacaktır.

Sabit veya değişken faizli tahvil alıcılarına mevcut veya kurulacak belli bir şirketin ortağı olmada öncelik tanınması veya tahvillerin çıkarılacak hisse senetleriyle değiştirilmesi vaadi ve bunun sağlanması mümkün olacaktır.

Satış süresi sona ermeden ve borsada kotasyon işlemi yapılmadan önceki dönem içinde tahviller, herhangi bir kurum veya kuruluş yahut gerçek ya da tüzel kişi tarafından tamamen satın alınmış olsa ve bunlar tarafından tekrar satılsa dahi, belirlenen satış fiyatlarından daha düşük bir bedelle el değiştiremeyecektir. Tahviller, nominal değerinin en çok %5 eksiği ile satışa arzedilebilecek, satış tarihi ile satış süresinin bitim tarihi arasındaki müddete ait faiz tutarı kadar, nominal değerden düşük bir bedelle satılabilecektir.

Tahvillerin satış süresi içindeki satışında ve iffanın tamamlanmasına kadar geçecek süre içindeki anapara ve faizlerin ödenmesinde bir bankanın aracılık etmesi zorunlu olacaktır. Özel sektöre mensup kuruluşlarca satışa çıkarılacak tahviller borsaya kota ettirilecek, kotasyon işlemi en geç belirlenecek satış süresinin bitim gününden itibaren bir ay içinde satılan miktar üzerinden yaptırılacaktır. Satış müddeti içinde satılamayan tahviller ise, Noter huzurunda iptal olunacaktır.

Merkez Bankası'ndan gerekli iznin alınmasından sonra özel sektör kuruluşlarınca ihraç olunacak tahvillere ilişkin faiz, satış süresi, küpür adedi, itfa ve faiz ödemelerinin hangi bankaca yapılacağı, satışa arzedilecek tahviller toplamı ve diğer hususlar İstanbul ve Ankara'da yayımlanan yüksek tirajlı gazetelerle ve ayrıca şirketin gerekli göreceği illerde alıcılara ilan edilecektir. İlanlar, Merkez Bankası'ndan izin alındıktan sonra yapılacaktır.

Tahvil ihraç edecek şirketler, tahvil ihracına ilişkin genel kurul kararıyla açıklamanın yayımlandığı Türkiye Ticaret Sicili Gazeteleri, tahvil ihracına ait mahkeme kararı, şirket esas mukavelesiyle değişikliklerin yayımlandığı Ticaret Sicili Gazeteleri, son üç yıla ait bilanço ile kar-zarar cetvelleri, ihraç olunacak tahvillerle ilgili gazete ilan ve basılacak tahvil örnekleri, tahvil bedellerinin hangi sahalarda kullanılacağına dair finansman projesi belgelerini, banka aracılığıyla Merkez Bankası'na göndereceklerdir.

"Sermaye Piyasası Kanunu", şirketleri sermaye bakımından halka açarak "mülkiyetin tabanını yaygınlaştırmayı" öngörmektedir. Yasada bu amaçla Kara Avrupası hukuk sisteminin etkisi altında bulunan şirketler hukukuna, şirketlerin halka açılmasını kolaylaştıracak kurumlar getirilmektedir.

Sermaye Piyasası Kanunu'nun bir başka amacının ise, halen bankalar ile bankerler çerçevesinde sınırlı kalan sermaye piyasası işlemlerine, küçük tasarruf sahiplerinin de doğrudan katılımını sağlamak olduğu belirtilmektedir.

Kanun'da, bu temel amaçlara ulaşmak için öngörülen düzenlemeler ise aşağıdaki biçimde özetlenebilir:

- Her türlü menkul kıymetin halka arz ve satışını düzenleyerek denetlemek.
- Halka arz olunan menkul kıymetlere ilişkin bilgilerin halka tam ve gerçeğe uygun olarak açıklanmasını sağlamak.
- Sermaye piyasasını etkin bir biçimde denetleyecek bir kurul oluşturmak.
- Sermaye piyasasında faaliyet gösteren yardımcı kurumları düzenlemek ve disipline etmek, mahiyetleri itibariyle sermaye piyasası yardımcı kuruluşlarının faaliyetleri ile bağdaşmayan bugün uygulanmakta olan bazı işlemlere son vermek ve bugüne kadar yapılmış işlemlerin bir geçiş dönemi içinde tedricen tasfiye edilmesini sağlamak.
- Menkul kıymetler borsalarının çalışmasına elverişli bir ortam hazırlamak.

PIYASADAKİ GELİŞMELER

1981 yılının ilk yedi ayında 8.6 milyar lira tutarında tahvil ihrac edilmiştir. Geçen yılın aynı döneminde bu meblağ 10.9 milyar lira dolayında idi. Böylece geçen yılın eş dönemine göre bu yıl tahvil ihracında yüzde 21 dolayında bir gerileme olduğu göze çarpmaktadır. Bunun da başlıca nedeni şirketlerin çoğunun tahvil ihrac sınırlarına varmış olmalarıdır.

Hisse senedi ihracı ise 1981 yılında tahvil ihracından daha fazla bir daralma göstermiştir. Geçen yılın ilk yarısında 1.2 milyar lira dolayında hisse senedi ihrac edilmişken bu yıl aynı dönemde ancak 240 milyon liralık hisse senedi ihrac edilebilmiştir.

Bu arada tasarruf sahipleri için net faiz oranları bankalar ve bankerler arasında birbirlerine yaklaşmaya eğilimli iken örgütlenmiş para piyasasında olağanüstü faiz hadlerinden söz edilmektedir.

SERMAYE PİYASASI VERİLERİ

(Ocak-Temmuz)

	1980	1981	% Değişim
Tahvil İhracı (Milyon TL)	10847	8631	- 21.2
Hisse Senedi İhracı (Milyon TL)	1173	240	- 79.5

NET FAİZ ORTALAMASI (%)

	Bankalar	Bankerler	Örgütlenmemiş para piyasası
Vadesiz	3.75	38	100
3 Ay Vadeli	33.75	40	-
6 Ay Vadeli	37.50	42	-
1 Yıl Vadeli	31.50	44	85-120
1 Yıl Vadeli	37.50	50	-
	Kredilerde	Tahvillerde	Örgütlenmemiş Para Piyasasında
Faiz Maliyeti	70	55-60	130

1981 yılının ilk yedi ayında ihraç edilen özel sektör tahvillerinin tutarı 8.6 milyar liradır. Böylece tedavüldeki özel sektör tahvil tutarı 35.2 milyar lira dolayına yükselmiştir. Bu yılın ilk yedi ayında borsaya kote edilen hisse senetlerinin değeri ise 13.3 milyar lira dolayındadır.

1980 yılında 14.1 milyar TL tutarında Devlet İç Borçlanma Tahvili satılmıştır. 1980 yılı Kasım ayında ihraç edilen yüzde 28 faiz ve altı ay vadeli 10 milyar liralık İç İstikraz Hazine Bonolarının ise 7.6 milyar liralık kısmı yıl sonuna kadar satılmış, 2.1 milyar liralık kısmı ise bu yılın ilk dört ayında satılabilmektedir. 1981 yılı Mayıs ayında üç ay vadeli ve % 28 faizli 5 milyar TL. tutarında İç İstikraz Hazine Bonosu çıkarılmış, Haziran'ın ilk haftası sonuna kadar 3.3 milyar liralık kısmı satılabilmektedir.

III. DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER

1. İHRACAT

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün ilk geçici bilgilerine göre Haziran ayı ihracatı 315 milyon dolar dolayındadır. Böylece 1981 yılının ilk yarısında toplam ihracat 2 milyar dolara yaklaşarak geçen yılın es dönemindeki ihracatı yüzde 50 geçmiş durumdadır.

İHRACAT

(Ocak - Haziran)

	1978	1979	1980	1981	% Değişiklik		
					1979	1980	1981
Ocak	151.2	216.2	236.3	410.6	43.0	9.3	73.8
Şubat	169.9	249.3	244.1	306.6	46.7	-2.1	25.6
Mart	159.1	196.2	233.6	304.2	23.3	19.1	30.2
Nisan	182.7	187.4	219.0	316.1	2.6	16.9	44.3
Mayıs	138.7	162.5	196.5	294.3	17.2	20.9	49.8
Haziran	162.1	167.2	169.3	325.4	3.1	1.3	92.2
Toplam	963.7	1.178.8	1.298.8	1.957.2	22.3	10.2	50.7

1981 yılının Ocak ayında başlayan bu olumlu gelişme yılın ilk yarısında devam etmiş ve Haziran ayı ihracatı ilk tahminlere göre geçen yılın Haziran ayı ihracatını yüzde 86.1 oranında aşmıştır.

Ihracatın göstermiş olduğu bu hızlı gelişme başlangıçta 3.5 milyar dolar olarak hedeflenen 1981 yılı ihracatının 4 milyar doları aşabileceği izlenimini yaratmaktadır.

Bu yıl Ocak-Haziran aylarını içine alan ilk altı aylık dönemde 1.8 milyar dolarlık ihracat taahhüdünde bulunulmuştur. Yüzde 80'ini sanayi ürünlerinin oluşturduğu bu ihracatın gerçekleşebilmesi için 199 milyon dolarlık bir ithalatın yapılması gerektiği hesaplanmıştır.

Ihracat taahhütlerinin 745 milyon dolarlık bölümü, selektif kredi fonundan kullanılan krediler karşılığında verilmiştir. Yılın ilk altı ayında 313 ihracat projesine selektif kredi fonundan 46.1 milyar liralık kredi tahsis edilmiştir. Özel ihracat fonundan kullanılan 15.4 milyar liralık kredi karşılığında ise 194 milyon dolarlık bir ihracatın yapılması planlanmıştır. Bu şekilde yılın ilk yarısında kredi karşılığı alınan ihracat taahhütleri 940 milyon dolara ulaştı.

Taahhütlerin belli bir kısmının çeşitli öncelikler ve kolaylıklardan yararlanmak üzere yapılmış olduğu varsayılrsa da, toplam taahhüt tutarı yıl sonunda 4 milyar dolarlık bir ihracata kolayca varılabileceğini vurgulamaktadır.

1981'in Ocak-Haziran global verilerini bir önceki yılın eş dönemiyle mukayese edersek, bu yıl ihracatta en önemli artışın, sanayi ürünlerinde sağlanmış bulunduğunu görürüz. 896,1 milyon dolara ulaşan sanayi ürünleri ihracatı, geçen yılın eş dönemindeki 457 milyon dolarlık ihracata göre yüzde 96,1 oranında artarken, toplam ihracat içindeki payını da yüzde 35,2'den yüzde 45,8'e yükseltmiş olmaktadır.

Buna karşın, tarım ürünleri ihracatının payının yüzde 60'tan, yüzde 49,5'e düştüğü gözlenmektedir. Tarım ürünleri ihracatı, payındaki azalmaya karşın, artmıştır. Geçen yıl Ocak-Haziran döneminde 779 milyon dolar olan tarım ürünleri ihracatı bu yıl, yüzde 24'lük bir çoğalmayla 969,1 milyon dolara ulaşmıştır.

Madencilik ürünleri ihracatı da 62 milyon dolardan, 92.1 milyon dolara yükselmiştir.

İHRACAT

1000 Dolar					
Haziran	1980	% Pay	1981	% Pay	% Artış
Toplam	169.288	100	325.407	100	92.22
- Tarım	86.975	51.38	131.794	40.50	51.53
- Madencilik	6.282	3.71	18.639	5.73	196.70
- Sanayi	76.031	35.18	174.974	53.77	130.14
Ocak-Haziran					
Toplam	1.298.836	100	1.957.238	100	51.69
- Tarım	779.884	60.04	969.088	49.51	24.26
- Madencilik	61.962	4.78	92.077	4.71	48.60
- Sanayi	456.990	35.18	896.073	45.78	38.29

İHRACATIN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI

(Ocak-Mayıs)

İçinde bulunduğumuz 1981 yılının Ocak-Mayıs aylarını kapsayan altı aylık dönemde, en fazla ihracat 842 milyon 80 bin dolarla OECD ülkelerine yapılmış, bunu 651 milyon 37 bin dolarla serbest döviz anlaşmalı ülkeler izlemiştir. AET ülkelerine 562 milyon 342 bin dolarlık, Amerika, Japonya, İsviçre ve diğer OECD ülkelerine ise 279 milyon 738 bin dolarlık ihracat gerçekleştirilmiştir. Diğer serbest dövizli ülkelere yapılan ihracat ise, 499 milyon 93 bin dolar civarında olmuştur. Ülkelere göre ihracatta 1980 yılına nazaran değer bakımından önemli artışlar kaydedilmiştir.

İHRACATIN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI

	Ocak-Mayıs			
	1980		1981	
	(000 \$)	(%)	(000 \$)	(%)
I. OECD Ülkeleri	676.140	59.9	842.080	51.6
A. AET Ülkeleri	496.500	44.0	562.342	34.5
- Batı Almanya	250.375	22.2	237.383	14.5
- Belçika-Lüksemburg	24.927	2.2	37.126	2.3
- Fransa	51.094	4.5	73.257	4.5
- Hollanda	37.563	3.3	35.233	2.2
- İtalya	73.432	6.5	93.555	5.7
- Danimarka	3.071	0.3	3.136	0.2
- İngiltere	50.543	4.5	66.569	4.1
- İrlanda	3.048	0.3	1.774	0.1
- Yunanistan	2.447	0.2	14.307	0.9
B. Diğer OECD Ülkeleri	179.640	15.9	279.738	17.1
- ABD	75.448	6.7	67.854	4.1
- Japonya	14.403	1.3	14.723	0.9
- İsviçre	46.780	4.1	126.676	7.8
- Diğerleri	43.009	3.8	70.485	4.3
II. İkili Anlaşmalı Ülkeler	100.028	8.9	77.699	4.8
- SSCB	97.017	8.6	73.611	4.5
- Arnavutluk	3.011	0.3	4.088	0.3
III. Serbest Döviz Anlaşmalılar	313.294	27.7	651.037	39.9
A. Doğu Avrupa Ülkeleri	138.659	12.3	54.543	3.3
B. RCD Ülkeleri	20.710	1.8	97.401	6.0
- İran	17.940	1.6	94.189	5.8
- Pakistan	2.770	0.2	3.212	0.2
C. Diğer Serbest Dövizliler	153.925	13.6	499.093	30.6
- Irak	64.829	5.7	201.567	12.4
- Libya	11.542	1.1	130.003	8.0
- Suudi Arabistan	7.862	0.7	40.923	2.5
- Suriye	22.058	2.0	37.216	2.2
- Mısır	2.667	0.2	13.936	0.9
- Güney Kore	11.819	1.0	945	(-)
- Ürdün	19.657	1.7	28.903	1.8
- Yugoslavya	6.873	0.6	6.254	0.4
- Diğerleri	6.618	0.6	39.346	2.4
IV. Diğer Ülkeler	40.087	3.5	61.016	3.7
- Kuveyt	6.418	0.6	12.321	0.8
- Lübnan	12.835	1.1	20.533	1.2
- Diğerleri	20.834	1.8	28.162	1.7
Toplam	1.129.549	100.0	1.631.832	100.0

ORTADOĞU ÜLKELERİNE İHRACAT

Ortadoğu ve Arap ülkeleri ile karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesi ve bu ülkelere yapılan ihracatın arttırılması konusunda sürdürülen çabaların olumlu sonuç vermektedir. Bu ülkelere 1981 yılının ilk dört aylık döneminde 448,7 milyon dolarlık ihracat yapılmış ve bu rakamın geçen yılın bütününde bu ülkelere yapılan 630,6 milyon dolarlık ihracatın yüzde 71'ine eşit bulunduğu belirlenmiştir.

Ortadoğu ülkelerine yapılan ihracatın Türkiye'nin Ocak-Nisan dönemi toplam 1,3 milyar dolarlık ihracatı içindeki yeri yüzde 33,5 dolayındadır.

Özel sektör ve kamu sektörü yetkililerince karşılıklı ticari heyet ilişkileri yoğunlaştırılan ülkelere olan ihracatın önceki yıllara göre belirgin bir artış gösterdiği izlenmektedir. Ortadoğu ülkeleri içinde en fazla ihracat yapılan ülke olan Irak'a yılın ilk dört ayında 152,9 milyon dolarlık satış yapıldığı bildirilirken, bu rakamın 1980 yılının bütününde bu ülkeye yapılan ihracata göre yüzde 13,5 oranında fazla olduğu görülmektedir.

İran'a ise, 1981 yılının dört aylık döneminde 79,8 milyon dolarlık ihracat yapılmıştır. Bu ihracat geçen yılın bütününde İran'a yapılan 84,8 milyon dolarlık ihracatın yüzde 94'üne eşit bulunmaktadır.

Dört ayda, Libya'ya 94,9 milyon dolarlık, Suudi Arabistan'a 33,9 milyon dolarlık, Suriye'ye 30,9 milyon dolarlık ve Mısır'a 10,4 milyon dolarlık ihracat yapıldığı belirlenmiştir. Ürdün'e aynı dönemde 25,2 milyon dolarlık, Kuveyt'e de 10,3 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirilirken, Lübnan'a yapılan ihracat 7 milyon dolarda, Yemen'e yapılan ihracat da 1 milyon dolarda kalmıştır. Dubai, Bahyreyn ve Katar'a ise bu dönemde hiç ihracat yapılamamıştır.

ORTADOĞU ÜLKELERİNE YAPILAN İHRACAT (1000 \$)

	1978	1979	1980	Ocak - Nisan 1981
Yemen	386	34	126	1
Ürdün	19.454	45.148	48.092	25.244
Suudi Arabistan	17.504	19.718	43.567	33.934
Suriye	58.513	54.875	102.924	30.867
Mısır	18.865	49.877	20.304	10.402
Lübnan	20.538	27.034	72.940	7
Libya	48.577	43.264	60.320	94.877
Kuveyt	16.267	15.245	50.118	10.238
İsrail	6.610	6.455	7.546	-
İran	44.733	11.815	84.821	79.829
Irak	69.466	113.395	134.787	152.944
Dubai	-	-	1.056	-
Bahreyn	1.298	355	2.704	-
(Katar Umman)				
Abudabi	-	-	1.328	-
	322.211	387.155	630.633	448.709
Genel ihracat	2.288.163	2.261.195	2.910.122	1.338.406
	% 14,1	% 17,1	% 21,6	% 33,5

İHRACAT TEŞVİKLERİ

İhracatta vergi iade oranları ve vergi iadesine tabi olacak malları belirleyen mal listeleri 22 Nisan'da yeniden düzenlenerek, vergi iade oranları arttırılmıştır.

Bakanlar Kurulu'nun, 22 Nisan tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan kararı uyarınca, bedelli olarak dıştan getirilen maddelerle yapılarak ihracatı gerçekleştirilen mamüllere FOB ihraç bedelinden ithal girdisi bedeli düşülmek suretiyle bulunacak net döviz girdisi üzerinden, bedelsiz olarak dıştan getirilen maddelerle yapılarak ihracı gerçekleştirilen mamüllere de FOB ihraç bedeli üzerinden, bulundukları listelerde belirtilen oranlara göre vergi iadesi uygulanmaktadır.

Vergi iadesine tabi mallar, eskiden olduğu gibi 10 ayrı liste halinde düzenlenmiş ve yeni Bakanlar Kurulu kararına ayrıca "Sıfır Vergi İadesine Tabi Olan Mallar"ı gösteren bir liste daha eklenmiştir.

Karara göre, daha önce 1 numaralı listede yer alan sektörler için yüzde 15-20 oranlarında uygulanan vergi iade oranı yüzde 20'ye çıkarılmıştır. 1 numaralı listede teşvik edilen sektörler arasına gıda, deri-kösele ve demir-çelik sanayiinin bazı ürünleri dahil edilmiştir. Buna göre, bisküvi, kek, pasta, soğutulmuş et ve sakatatlar, sucuk, salam, yumurta, süt, tereyağı, tabii deri ve postlardan giyim eşyaları, ayakkabı ve terlikler, düşük ve yüksek karbonlu ve halitalı çelik mamüller yüzde 20 oranında vergi iadesine tabi olmaktadır. Bu listede ayrıca giyim eşyaları, el dokuma halılar ve kilimler, buzdolabı, çamaşır makinası gibi elektrikli ev eşyaları, asansör, tekstil makineleri elektrik motorları ve klima cihazları, radyo ve televizyonlar, karayolu taşıtları, demiryolu taşıtları ve aksanları, deniz taşıtları ve tarım makineleri ve aletleri de yer almaktadır.

Yüzde 17,5 oranında vergi iadesine tabi olacak malları gösteren 2 numaralı listede daha önce iade oranları yüzde 10-15 olarak belirlenmiş idi. Yeni düzenleme ile bu listeye maden suyu ve sodası ile memba suları, tabut, boya ve kopya kalemleri, arı kovana gibi orman sanayii ürünleri, tıbbi ve zırai ilaç hammaddelerini içine alan kimya sanayii ürünleri ve karofayans, sıhhi tesisat malzemeleri, elektrik ızalatörleri, karo seramik gibi seramik sanayii ürünleri dahil edilmiştir.

Yeni İhracatta Vergi İadesi Kararı'na göre, bir takvim yılı içerisinde 4 milyon dolarlık ihraç duvarının aşılması durumunda, vergi iade oranlarına 5 puanlık, 15 milyon doların aşılması halinde de 10 puanlık artış yapılacaktır. Ancak, geçici ve sıfır vergi iadesine tabi mallar için bu oranlar uygulanmayacaktır. Bilindiği gibi, önceki İhracatta Vergi İadesi kararında, 1 ila 8 numaralı listelerde yer alan mallar için 3,5 milyon dolarlık ihraç duvarının aşılması durumunda vergi iadesinde 5 puanlık, 9 no.lu listede yer alan mallar için 3,5 milyon dolarlık ihraç duvarının aşılması durumunda 2,5 puanlık bir artış yapılması öngörülmüyordu.

Karara göre, diğer listelerde yer alan mallara uygulanacak eski ve yeni vergi iade oranları şöyledir:

Liste Numarası	İade Oranı (%)	
	Yeni	Eski
1 No'lu liste	20	15-20
2 " "	17,5	10-15
3 " "	15	5-10
4 " "	12,5	5
5 " "	10	5
6 " "	7,5	5
7 " "	5	5
8 " "	5	5
9 " "	0	0

10 numaralı listede yer alan mallar için karşılarında gösterilen tutarlarda vergi iadesi yapılacağını belirten Bakanlar Kurulu kararında, bu listede daha önce 7 kalem halinde düzenlenen mallar 3 gruba indirildi ve ham bezden iki yanı açık balya kılıflarının 200 kilodan az olmayan balya başına 10 liralık, ham bezden yanları kapalı balya kılıflarının 200 kilodan az olmayan balya başına ise 12,5 liralık iade tutarı yapılacağı belirtilmiştir. En az 5 kilo yaş meyva ve sebze ile dolu oluklu mukavvadan yapılmış kutuların ihracında, kutu başına 10 liralık iade yapılmaktadır. Bu oranlar, daha önce de aynı idi.

Öte yandan, yaş meyve sebzelere sıfır (0) vergi iadesi uygulanması da önceden olduğu gibi aynen korunmuştur.

Bu arada, Bakanlar Kurulu kararı ile aralarında un, bakliyatlar, rafine likid yağlar, yer fıstığı, tebrik kartı, konsantre maden çevherleri, öğütülmüş barıt, badem vb. malların yer aldığı 32 kalem malda, sıfır vergi iadesi listesi içine konulmuştur.

Yürürlükte bulunan ihracatı teşvik tedbirlerinin mevzuatını, teşviklerden yararlanma koşul ve olanaklarını, teşviklerin uygulama ve izleme esaslarını gösteren "İhracatı Teşvik Tebliği", 10 Mayıs'ta yürürlüğe girmiştir.

24 Ocak 1980 tarihli İhracatı Teşvik Kararları doğrultusunda DPT Teşvik ve Uygulama Dairesi'nce hazırlanan ihracatı Teşvik Tebliği, yürürlükte bulunan ve teşvik tedbirlerini 6 başlık altında toplamıştır.

1. İhracat Kredilerinde:
 - a. Vergi, resim ve harç istisnası,
 - b. Faiz farkı ödenmesi.
2. İhracat Teşvik Fonu'ndan verilen krediler
3. Döviz Tahsisi
 - a. Gerçekleştirilen ihracat karşılığı döviz tahsisi,
 - b. Yapılacak ihracat karşılığı döviz tahsisi.
4. Döviz transfer kolaylıkları:
 - a. Döviz transferlerine öncelik,
 - b. İhracat karşılığı dövizlerden mahsup,
 - c. Gerçekleştirilen ihracat karşılığı transfer hakkı
5. Ham ve yardımcı madde ve ambalaj malzemesi gümrük muafiyeti
6. Gümrük Kanunu'nun 118.nci maddesi gereğince Geçici Kabul yoluyla ithalat.

Tebliğe göre, İhracatı Teşvik Belgesi ile kendisine döviz tahsis edilen ihracatçılar, bu belgelerinde yazılı miktardaki teminat oranını Merkez Bankası bünyesindeki "İhracatı Teşvik Fonu"na aktarılmak üzere yetkili bankaya yatıracaklardır. Bu teminat oranı teşvik belgesinde belirtilmediği takdirde, önceden olduğu gibi, tahsis edilen döviz miktarının Türk Lirası karşılığının yüzde 10'una eşit olacaktır.

Tebliğle getirilen bir başka hükümde ise, son ihracat taahhütlerini zamanında yerine getiren ihracatçıların, müteakip ihracat taahhütleri için verilecek döviz tahsisine uygulanacak teminat oranının yüzde 5 olduğu belirtilmiştir. Aynı şekilde, son iki ihracat taahhütlerindeki teminat oranı yüzde 1'e düşürülmüştür.

Tebliğde, ihracat sayılan satış ve teslimler de yer almıştır. Bu satış ve teslimler, TUD'dan "İhracatı Teşvik Belgesi" almak koşuluyla, ihracatı teşvik tedbirlerinden yararlanabileceklerdir.

İhracatı Teşvik Tebliği, garantisiz ticari borçların fason imalatla ödenmesi durumunda da teşvik tedbirlerinden yararlanma imkanını sağlamaktadır. Buna göre, alacaklı firmaların alacaklarını yurt içinde fason imalat yaptırarak tahsil etmek istemeleri durumunda, Türkiye'de herhangi bir ihracatçı firma ile anlaşma yapabileceklerdir. Bu anlaşma, Türkiye'deki ihracatçı firma için verilecek İhracatı Teşvik Belgesi'nde değerlendirilecektir. Bu konuda TUD'a yapılacak başvurulardan uygun görülenlere, düzenlenecek İhracatı Teşvik Belgesi'nin özel koşullar bölümünde garantisiz ticari borç mahsuben ödenecek "fason karşılığı" döviz miktarı belirtilecektir.

Garantisiz ticari borçların tasfiyesi ile ilgili yapılacak fason ihracatta, imalatın ilgili kuruluşlarca, yalnızca atıl kapasiteden yararlanılarak yapılması ve söz konusu kuruluşun ihracat taahhütlerine "ek" bir miktar olması gerektiği de, tebliğde ayrıca belirtilmiştir.

İhracatı Teşvik Tebliği, aynı ihracatçının yeni ya da ek ihracat istemleri için gereken ihracat taahhüdü miktarını yüzde 50'den yüzde 30'a indirmiştir. Buna göre, taahhüt edilen ihracatın yüzde 30'unu gerçekleştiren ihracatçıların ek ihracat kredi istemleri karşılanabilecektir. Son iki ihracat taahhütlerini ek süre almadan yerine getiren ihracatçıların ise, ek kredi istemlerinin yerine getirilmesinde, ihracat taahhütlerinin yerine getirilme oranları dikkate alınmayacaktır.

Belgeli ve belgesiz ihracatta, ihracat süreleri her iki tür için de aynı olarak belirlenmiştir. Buna göre, ihracat süresi sanayi maddeleri, madenler, taşocağı mahsulleri ile yaş meyve, sebze ve su ürünlerinde 8 ay, Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'na tabi tarım ürünlerinde 6 ay, ve diğer tarım ürünlerinde ise 4 ay olmuştur. Ancak, gemi, yatırım malı, fabrika ve tesis ihracatında, ihracatın yerine getirilmesi süresi 36 aya kadar çıkabilecektir. Bilindiği gibi, daha önce Teşvik Belgeli İhracat Kredilerinde, ihracatın yerine getirilmesi süresi 12 ay olarak uygulanmakta idi. Belgesiz ihracatta ise, bugün uygulanmaya başlanan ihracat süreleri geçerliydi.

Merkez Bankası'nın, bankaların kredi faiz oranlarında yapacakları indirimi, reeskont faiz oranlarına yansıtma kararı almasından sonra 21 banka Mayıs ayında ihracat kredisine uygulanan faiz oranını 4.5 ile 6 puan arasında indirmiş, teşvik belgesine dayalı ihracat garantili yatırım kredilerinin faizi ise 5 banka tarafından 4 ile 3.75 puan arasında azaltılmıştır.

İhracat kredileri için uygulanan faiz oranının yüzde 27'den yüzde 21,22 ve 22,50'ye indirilmesinden sonra, reeskont faiz oranları da yüzde 24,50'den yüzde 19.50'ye düşürülmüştür. Merkez Bankası, ihracat kredi faizlerinde yapılacak her 0.75 puanlık indirim karşısında, reeskont faiz oranının 1 puan eksiltileceğini açıklamış ve ihracat kredileri için reeskont oranının en fazla yüzde 18.50'ye kadar indirilebileceğini bildirmişti. 0.75 puana karşılık 1 puanlık indirimin teşvik belgesine dayalı ihracat garantili yatırım kredileri için de uygulanması kararlaştırılmış ve bankalar tarafından yüzde 29 faiz uygulanan bu kredilere Merkez Bankası'nın tahakkuk ettireceği reeskont faiz oranının yüzde 26.50'den yüzde 21.50'ye kadar indirilebileceği kaydedilmişti.

Merkez Bankası tarafından Nisan ayı başında yapılan açıklamaya göre, bankaların kredi faizlerinde, Merkez Bankası'nın da reeskont faizlerinde yaptığı indirimler sonucu, sanayi mamul ihracat kredilerinin yüzde 22.25 olan maliyeti yüzde 18.87'ye, diğer ihracat kredilerinin yüzde 24.95 olan maliyeti yüzde 21.12'ye teşvik belgesine dayalı ihracat garantili yatırım kredilerinin yüzde 22.30 olan maliyeti de yüzde 19.67'ye inmiş olmaktadır.

Bankaların ihracat ve yatırım kredileri için uyguladıkları yeni oranlar şöyledir:

	İhracat Kredileri Faizi (%)	Teşvik Belgesine Dayalı İhracat Garantili Yatırım Kredileri Faizi (%)
Emlak Kredi Bankası	21.00	
Ziraat Bankası	21.00	
T. İktisat Bankası	21.00	
İstanbul Bankası	22.00	
Akbank	22.00	
Garanti Bankası	22.00	
T. Öğretmenler Bankası	22.00	25.00
T. İş Bankası	22.50	25.25
T. Dış Ticaret Bankası	22.50	25.25
T. Ticaret Bankası	22.50	25.25
Denizcilik Bankası	22.50	25.25
Yapı ve Kredi Bankası	22.50	
Anadolu Bankası	22.50	
T. İmar Bankası	22.50	
Pamukbank	22.50	
Hisarbank	22.50	
Osmanlı Bankası	22.50	
Uluslararası End. ve Tic. Bank.	22.50	
Vakıflar Bankası	22.50	
Egebank	22.50	
Demirbank	22.50	

2. İTHALAT

1981 yılının ilk yarısında ithalat oldukça istikrarlı bir trend çizerek aylık ortalama 800 milyon dolarlık bir değer etrafında dalgalanmaktadır. Yılın ilk dört ayında, geçen yılın eş aylarına göre önemli artışlar gösteren ithalat değeri, Mayıs ayında bir önceki yılın Mayıs ayı ithalatını ancak yüzde 9.7 oranında geçebilmiştir. Ancak yine de ilk beş aylık ithalat 1980 yılının aynı döneminde yapılan ithalatın yüzde 50 üstündedir.

MAL GRUPLARINA GÖRE İTHALAT

Yılın ilk 5 aylık döneminde, 1 milyar 575,4 milyon dolarlık ham petrol ve petrol ürünü ithalatı yapılmıştır. Bu rakam, geçen yılın aynı döneminde alınan 1,01 milyar dolarlık petrol ve petrol ürünlerine göre yüzde 55 oranında daha fazladır.

İTHALAT
(Aylık)

	1978	1979	%	1980	%	1981	%
Ocak	182.4	279.0	51.5	420.3	50.7	773.9	84.1
Şubat	495.3	389.6	-21.3	595.3	52.8	849.0	42.6
Mart	283.2	525.8	85.7	370.1	-29.6	675.0	82.4
Nisan	439.5	386.7	-12.0	366.5	- 5.2	650.8	77.6
Mayıs	439.6	335.9	-23.9	692.5	106.2	759.6	9.7
Haziran	396.7	486.9	22.7	556.9	14.4		
Temmuz	293.4	272.0	- 7.3	619.9	217.9		
Ağustos	244.7	334.1	36.5	584.1	74.8		
Eylül	376.4	621.9	65.2	1.137.2	82.9		
Ekim	417.6	436.9	4.6	903.7	106.8		
Kasım	418.1	358.4	-14.3	516.8	44.2		
Aralık	610.4	642.4	5.2	904.3	40.8		

BİRİKİMLİ

Ocak	184.2	279.0	51.5	420.3	50.7	773.9	84.1
Şubat	679.5	668.9	- 1.6	1.015.6	51.8	1.622.9	59.8
Mart	962.7	1.194.4	24.1	1.385.7	16.0	2.622.9	65.8
Nisan	1.402.2	1.581.1	12.8	1.752.2	10.8	2.948.7	68.3
Mayıs	1.841.8	1.917.0	4.1	2.444.7	27.5	3.708.3	51.7
Haziran	2.238.5	2.403.9	7.4	3.001.6	24.9		
Temmuz	2.531.9	2.675.9	5.7	3.621.4	35.3		
Ağustos	2.776.6	3.010.0	8.4	4.205.5	39.7		
Eylül	3.153.0	3.631.9	15.2	5.342.6	47.1		
Ekim	3.570.6	4.068.8	14.0	6.246.3	53.5		
Kasım	3.988.7	4.427.2	11.0	6.763.1	52.8		
Aralık	4.599.1	5.069.4	10.2	7.667.3	51.3		

Edinilen bilgilere göre, petrol ve petrol ürünleri için ödenen döviz miktarı, 5 ayda gerçekleştirilen 3,7 milyar dolarlık toplam ithalatın yüzde 42,5'ine eşit olmuştur. Geçen yılın eş döneminde ise petrol ve türevleri için ödenen dövizler, toplam ithalat tutarının yüzde 41,6'sına eşit olmuştur.

Bu yıl ham petrol ithalatında önemli bir artış görülmesine karşılık, petrol ürünleri alımlarında bir azalma olduğu görülmektedir. Nitekim, geçen yıl Ocak-Mayıs döneminde 3,3 milyon ton olan ham petrol miktarı bu yıl 4,4 milyon tona çıkarken, ham petrol karşılığı ödenen döviz tutarı da 686,2 milyon dolardan 1,3 milyar dolara yükselmiş bulunmaktadır. Petrol ürünleri ithalatı ise 1,5 milyon ton dolayından 1,2 milyon tona ve ödenen döviz imiktarı da 330,8 milyon dolardan 309,8 milyon dolara gerilemiştir.

İthalatın 5 aylık dağılımına ilişkin veriler, gübre alımlarının miktar olarak azalmasına karşılık, ödenen döviz miktarının arttığını göstermektedir. Geçen yıl 753,2 bin ton gübre için 131 milyon dolar ödenirken, bu yıl 755 bin ton gübre için 178,4 milyon dolarlık ödeme yapıldığı görülmektedir.

Ocak-Mayıs döneminde, 7,6 milyon dolarlık iç yağ, 37,1 milyon dolarlık soya yağı ve 10,3 milyon dolarlık diğer hayvansal ve bitkisel yağ ithalatı gerçekleştirilmiştir.

Sanayi ürünleri ithalatında da geçen yılın eş dönemine göre yüzde 51,2'lik bir artış sağlanmış ve 1,9 milyar dolarlık sanayi ürünü ithal edilmiştir. Sanayi ürünleri içinde özellikle çimento, demir çelik, makina, lastik ve plastik sanayii ürünleri ithalatının arttığı gözlenmektedir.

İTHALAT (OCAK-MAYIS)

	1980		1981	
	(Ton)	(000 \$)	(Ton)	(000 \$)
I. Tarım ve Hay. Kesimi	-	12.129	-	27.698
- Pirinç	-	-	10.156	3.912
- Merinos	2.000	8.140	3.463	13.935
- Deriler	890	2.246	1.454	2.572
- Kakao	93	330	1.008	2.463
- Diğerleri		8.413		4.816
II. Madencilik ve Taşocakçılığı Kesimi		739.138		1.353.679
- Ham Petrol	3.305.850	686.174	4.398.903	1.265.633
- Diğerleri		52.964		88.046
III. Sanayi Ürünleri		1.650.602		2.292.910
A. Tarıma Dayalı İşl. Ür.		64.779		85.337
- Hayvansal ve Bitkisel Diğer Yağlar	12.537	9.323	14.217	10.335
- Dok. Ely. Lifler	8.631	14.424	6.162	12.409
- İç Yağı	791	418	10.807	7.641
- Soya Yağı	46.357	30.882	63.078	37.091
- Diğerleri		9.732		17.861
B. Petrol Ürünleri	1.464.278	330.850	1.174.495	309.760
- Fuel-Oil	743.972	104.058	728.458	156.227
- Makina Yağları	4.809	2.414	6.338	6.446
- Petrol Gazları	197.091	68.002	153.388	56.132
- Diğerleri		156.376		90.955
C. Sanayi Ürünleri		1.254.972		1.897.813
a. Çimento Sanayii		155		140
b. Kimya Sanayii		386.223		580.974
- Gübreler	753.158	131.043	755.321	178.375
- Diğerleri		255.180		402.599
c. Lastik-Plastik San.		64.315		102.455
d. Deri-Kösele San.		80		220
e. Orman Ürün. San.		640		856
f. Dokumacılık San.		29.090		32.825
g. Cam-Seramik San.		12.886		15.908
h. Demir-Çelik San.		166.895		248.166
i. Demirdışı Met. San.		25.246		54.491
j. Madeni Eşya San.		13.519		6.775
k. Makina Sanayii		326.112		534.767
l. Elektrikli Cih. San.		83.388		144.390
m. Taşıt Araçları San.		86.881		105.662
n. Diğ. Sanayi Dalları		49.543		70.184
Toplam		2.408.869		3.674.287
IV. Bedelsiz İthalat		35.807		33.997
Genel Toplam		2.444.767		3.708.284

İTHALATIN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI

İthalatın bölgelere göre dağılımını gözden geçirirsek 1981'in Ocak-Mayıs döneminde en fazla ithalatın 1 milyar 782 milyon dolar ile OECD ülkelerinden yapıldığını, serbest döviz anlaşmalı ülkelerin 1 milyar 713 milyon ile OECD ülkelerini takip ettiğini görmekteyiz. Bu arada OECD ülkelerinden yapılan ithalatın payı bir önceki senenin eş döneminde yüzde 54.1 iken, içinde bulunduğumuz sene yüzde 48.1'e düşmüş, serbest döviz anlaşmalı ülkelerde ise yüzde 42.6'dan yüzde 46.2'ye çıkmıştır.

Ocak-Mayıs 1981'de AET'den yapılan ithalat 1 milyar 052 milyon dolar ile toplam ithalatın yüzde 28.4'ünü teşkil etmiştir.

İTHALATIN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI

	Ocak - Mayıs			
	1980		1981	
	(000 \$)	Pay	(000 \$)	Pay
I. OECD Ülkeleri	1.256.486	51,4	1.781.968	48,1
A. AET Ülkeleri	798.538	32,7	1.052.304	28,4
- Batı Almanya	294.751	12,0	427.786	11,5
- Belçika-Lüksemburg	63.460	2,6	62.909	1,7
- Fransa	116.529	4,8	182.055	4,9
- Hollanda	52.906	2,2	74.329	2,0
- İtalya	137.994	5,6	125.416	3,4
- Danimarka	4.107	0,2	10.060	0,3
- İngiltere	82.638	3,4	167.196	4,5
- İrlanda	666	-	361	-
- Yunanistan	45.487	1,9	2.192	0,1
B. Diğer OECD Ülkeleri	457.948	18,7	729.664	19,7
- ABD	118.604	4,8	209.994	5,7
- Japonya	36.540	1,5	107.900	2,9
- İsviçre	114.253	4,7	235.929	6,4
- Diğerleri	188.551	7,7	175.841	4,7
II. İkili Anlaşmalı Ülkeler	42.520	1,7	50.058	1,3
- SSCB	41.942	1,7	48.862	1,3
- Arnavutluk	578	-	1.196	-
III. Serbest Döviz Anlaşmalı Ülkeler	1.041.124	42,6	1.713.304	46,2
A. Doğu Avrupa Ülkeleri	237.605	9,7	333.186	9,0
B. RCD Ülkeleri	139.711	5,7	470.682	12,7
- İran	131.303	5,4	457.486	12,3
- Pakistan	8.408	0,3	13.196	0,4
C. Diğer Serbest Dövizli Ülkeler	663.808	27,2	909.436	24,5
- Irak	372.678	15,3	423.705	11,4
- Libya	206.976	8,5	291.423	7,8
- Suudi Arabistan	7.400	0,3	102.401	2,8
- Diğerleri	76.754	3,1	91.907	2,5
IV. Diğer Ülkeler	104.547	4,3	162.955	4,4
- Kuveyt	61.785	2,5	71.082	1,9
- Diğerleri	42.762	1,7	91.873	2,5
Toplam	2.444.677	100,0	3.708.285	100,0

İTHALATIN KAYNAKLARINA GÖRE DAĞILIMI

I ve II Sayılı Liberasyon Listelerinden yapılan ithalatın toplam ithalat içindeki payının sürekli arttığı ve 1979 Ocak-Nisan döneminde toplam ithalatın yüzde 66'sını meydana getirirken, bu payın 1980'in eşdöneminde yüzde 72'ye, bu yılın eşdöneminde ise yüzde 78'e yükseldiği belirlenmiştir.

Ticaret Bakanlığı'nın verilerine göre bu yıl Nisan ayında 445,5 milyon dolarlık libere ithalat gerçekleştirilmiştir. Böylece, bu yılın ilk dört ayında liberasyon listeleri çerçevesinde yapılan ithalat 2 milyar 295 milyon dolara ulaşmıştır. Bu tutar, 1979'un aynı döneminde göre 1 milyar 250 milyon dolar, 1980'e göre ise 1 milyar 39 milyon dolar daha fazladır.

Tahsisli İthal Malları kapsamında yapılan ithalatın, değer olarak önceki yıllara göre artış kaydetmesine karşılık toplam ithalattan giderek daha düşük oranda pay aldığı gözlenmektedir. Bu yıl Ocak-Nisan dönemi itibarıyla yapılan tahsisli ithal malları ithalatının, 1979'un eşdönemine göre 77,8 milyon dolar, geçen yılın eşdönemine göre ise 134,3 milyon dolar artış göstermesine karşılık, toplam ithalat içindeki payı 1979 yılından başlayarak sırasıyla yüzde 19,3'den yüzde 14,2'ye ve bu yıl da yüzde 13'e kadar gerilemiş bulunmaktadır.

Bedelsiz ithalatın da, bu yılın ilk dört aylık döneminde, geçen yıl- la göre 2,5 milyon dolar artış kaydederken, önceki yılın eşdönemine oranla önemli ölçüde azaldığı ve 27,9 milyon dolarda kaldığı gözlenmektedir. Geçen yıl bu dönemde 25,4 milyon dolarlık, önceki yıl ise 44,8 milyon dolarlık ithalat gerçekleşmişti.

İkili anlaşma yapılan ülkelerden Sovyetler Birliği ve Arnavutluk'un Türkiye'ye yönelik ihracatındaki artış eğilimi dikkati çekicidir. Bu iki ülkeden, ilk dört ayda önceki yıl 25,8 milyon dolarlık ithalat yapan Türkiye, 1979'da 31 milyon dolar, bu yıl ise 34,6 milyon dolarlık ithalat gerçekleştirmiş bulunmaktadır.

KAYNAKLARINA GÖRE İTHALAT

(Ocak-Nisan)

	1979	1980	1981
1. Liberasyon	1.045.210	1.256.416	2.295.531
2. Tahsisli İthalat Malları	305.684	249.191	238.486
3. Anlaşmalı Ülkeler Program İthalatı	25.810	31.000	34.614
4. NATO-Enfrastrüktür	1.376.704	1.536.607	2.713.631
5. Özel Yabancı Sermaye	6.684	909	4.758
6. Proje Kredileri	9.187	16.216	17.059
7. Surplus Maddeleri	134.032	165.820	182.519
8. Bedelsiz İthalat	-	-	-
a. Bedelsiz	44.808	25.428	27.910
b. Bağış	(40.450)	(21.453)	(24.437)
9. Diğerleri	(4.358)	(3.975)	(2.473)
Toplam İthalat	9.633	7.206	2.886
	1.581.012	1.752.186	2.948.763

3. İŞÇİ DÖVİZLERİ

Yurt dışında çalışan Türk işçilerinin gönderdikleri dövizlerin giderek arttığı gözlenmektedir. 5 ayda gelen işçi dövizleri toplamı 737 milyon 975 bin dolara ulaşmıştır. İşçi dövizleri girişlerinde geçen yılın aynı döneminde gelen 586,3 milyon dolarlık dövizlere göre yüzde 25,9 oranında büyüme sağlanmış olmaktadır.

İşçi dövizlerindeki geçen yıla göre sağlanan artışa rağmen 5 aylık dönemler itibariyle yapılan karşılaştırma, 1979 yılındaki düzeyin altında kaldığını göstermektedir. İşçi dövizlerine "prim" ödenmesi, 1979 Mayıs ayı döviz girişlerinde ani bir yükselme sonucunu vermiş ve bu ay içinde 639,3 milyon dolarlık döviz girişi sağlanmıştı. Bu döviz girişi, aylar itibariyle kaydedilen en yüksek döviz girişi niteliğini korurken, aynı zamanda 5 aylık döviz girişi toplamını 982,1 milyon dolara çıkarmıştı. Buna göre, 1981 ve 1979 yılının aynı dönemler itibariyle yapılan karşılaştırması, bu yıl döviz girişlerinin 1979'un ancak yüzde 75,1'inde kaldığını ortaya koymaktadır.

Öte yandan, 1981 yılının Ocak-Mayıs döneminde gelen döviz tutarı ile, yılın bütünü için öngörülen 2,5 milyar dolarlık hedefin ancak yüzde 29,5'i gerçekleştirilebildi.

Alınan bilgilere göre sadece Mayıs ayı içinde ise, 117,7 milyon doları özel bankalar kanalıyla, 43,1 milyon doları da Merkez Bankası aracılığıyla olmak üzere 160,8 milyon dolarlık döviz girişi sağlanmıştır.

İŞÇİ DÖVİZİ GİRİŞLERİ (1000 \$)

Aylar	1979	1980	1981	% Artış
Ocak	83.090	83.286	143.474	72,3
Şubat	75.387	173.303	134.847	22,2
Mart	55.698	111.748	139.662	25,0
Nisan	128.599	114.791	159.145	38,6
Mayıs	639.278	103.169	160.847	55,9
Ocak-Mayıs	982.052	586.297	737.975	25,9
Yıllık	1.696.702	2.071.106	2.500.000	

Merkez Bankası tarafından yapılan açıklamaya göre Haziran ayında görülen olağanüstü döviz girişi, yıl sonu hedefi olarak belirtilen tutara ulaşabileceği izlenimini vermektedir. Ocak-Haziran dönemi itibariyle 1981 yılında işçi dövizleri 945 milyon dolar olup, geçen yıla göre yüzde 27,5 oranında daha yüksektir.

4. DİĞER GÖRÜNMEYENLER

Yurt dışında faaliyet gösteren 81 Türk firmasının bu yılın ilk yarısında aldığı işlerin toplam ihale bedeli 2,2 milyar dolara ulaşmıştır.

1978 yılından itibaren büyük bir genişleme gösteren yurt dışı müteahhitlik hizmetlerinin toplam ihale bedeli de bu yıl Haziran sonu itibarıyla 5,7 milyar dolarlık bir büyüklüğe erişmiştir. 1979 yılında üstlendikleri işlerin toplam ihale bedeli 1,6 milyar dolar olan Türk firmalarının, yurt dışında 1979'da 470 milyon dolar, 1980 yılında da 1,4 milyar dolarlık taahhüt işine girerken, bu yılın ilk yarısında önemli bir sıçrama gerçekleştirdikleri gözlenmektedir. Böylece, 1978 yılından, bu yılın Haziran ayı sonuna kadar olan 2,5 yıllık dönemde Libya, Suudi Arabistan, Irak, Ürdün, Abu-Dhabi ve Kuveyt'te alınan işlerin toplam ihale bedellerinde 3,5 katlık bir artışın meydana geldiği belirlenmiştir.

Yurt dışında faaliyet gösteren Türk firmalarının aldıkları işler karşılığında Türkiye'ye 1980 yılı sonuna kadar toplam 225 milyon dolarlık döviz getirdikleri tahmin edilmektedir. 150 milyon dolarlık bölümü Libya'dan kaynaklanan bu tutarın 56,3 milyon doları 1978, 78,1 milyon doları 1979 ve 90,7 milyon doları da 1980 yılına aittir. Türkiye'ye getirilen döviz miktarının, 1980 sonuna kadar üstlenilen ihale bedelleri toplamının yüzde 6.40'ına eşdeğerde olduğu hesaplanmaktadır.

Türk müteahhitlik hizmetlerinin en yoğun olduğu ülke olan Libya'da üstlenilen ihalelerin toplam bedeli 4 milyar 250 milyon dolara ulaşmıştır. 1978'de 1,2 milyar dolar olan bu rakam, 1979'da 1,43 milyar dolara, 1980'de ise 2,34 milyar dolara yükselmişti. Müteahhitlik hizmetlerinin yoğun olduğu ikinci ülke durumunda olan Suudi Arabistan'da ise Türk firmalarının aldığı işlerin toplam ihale bedeli bu yılın ilk yarısında alınan 181 milyon dolarlık işle birlikte 865 milyon dolara çıkmıştır.

Öte yandan, yurt dışında müteahhitlik hizmeti yapan 81 Türk firmasına verilen avans ve kat'i teminat mektupları tutarı da bu yıl Haziran ayı sonunda 1,1 milyar dolarlık bir büyüklüğe ulaşmıştır. 1979 yılında toplam 101,2 milyon dolarlık avans ve kat'i teminat mektubu alan Türk firmaları, 1980 yılında 343,2 milyon dolarlık, bu yılın ilk yarısında ise 424 milyon dolarlık finansman olanağı sağlamışlardır.

YURT DIŞINDA FAALİYET GÖSTEREN FİRMALARIN YILLAR İTİBARIYLA SAYILARI

	1978	1979	1980	1981 (Haziran Sonu)
Libya	13	19	34	51
Suudi Arabistan	4	5	13	16
Irak	3	4	7	10
Ürdün	-	-	2	4
Abu-Dhabi	1	1	2	2
Kuveyt	1	1	3	4
Toplam	22	30	61	87 (x)

(x) Birden fazla ülkede faaliyet gösteren firma sayısı 6 olup yurt dışında faaliyet gösteren 81 firma bulunmaktadır.

YURT DIŞINDA FAALİYET GÖSTEREN FİRMALARIN
ALDIĞI İŞLERİN TOPLAM İHALE BEDELLERİ

(Milyon ABD Doları)

	1978	1979	1980	1981 (Haziran Sonu)
Libya	1.182	1.432	2.346	4.250
Suudi Arabistan	192	307	684	865
Irak	203	308	430	518
Ürdün	-	-	11	35
Abu-Dhabi	47	47	35	39
Kuveyt	5	5	11	12
Toplam	1.629	2.099	3.517	5.719

YURT DIŞINDA FAALİYET GÖSTEREN FİRMALARIN GETİRDİĞİ DÖVİZ MİKTARI

(Milyon \$)

	1978	1979	1980	Toplam
Libya	32.80	54.30	65.57	149.67
Suudi Arabistan	17.86	16.35	12.60	46.81
Irak	5.41	5.88	13.16	24.45
Ürdün	-	-	0.08	0.08
Abu-Dhabi	0.18	1.28	1.88	3.34
Kuveyt	0.01	0.27	0.37	0.65
Toplam	56.26	78.08	90.66	225.00

YURT DIŞINDA FAALİYET GÖSTEREN FİRMALARA VERİLEN

AVANS VE KAT'I TEMİNAT MEKTUPLARI TUTARLARI

(Milyon ABD Doları)

	1978	1979	1980	1981 (Haziran Sonu)
Libya	142.90	211.90	449.90	745.81
Suudi Arabistan	20.54	58.68	112.37	185.47
Irak	23.00	24.72	71.48	117.13
Ürdün	-	-	1.09	8.72
Abu-Dhabi	18.48	9.86	14.51	14.50
Kuveyt	2.00	2.00	2.00	2.72
Toplam	206.02	307.16	650.35	1.074.35

5. ÖDEMELER DENGESİ

DIŞ TİCARET AÇIĞI

Dış ticarete Ocak-Mayıs döneminde 2 milyar 76,5 milyon dolarlık açık verilmiştir. Bu açık 1977 yılından bu yana ilk 5 aylık dönemler itibariyle meydana gelen en yüksek dış açık düzeyini oluşturmaktadır.

1981 yılı 5 aylık dış ticaret açığı, 1980 yılının aynı dönemindeki 1,3 milyar dolar dolayındaki açığa göre yüzde 58 oranında, 1979 yılının aynı dönemindeki 905,4 milyon dolarlık açığa göre de yüzde 129 oranında daha büyük olarak gerçekleşmiş bulunmaktadır.

2 milyar doları aşan dış ticaret açığı, 1981 yılının bütünü için 5,5 milyar dolar olarak programlanan açığın yüzde 37,8'ine 5 ayda ulaşıldığını ortaya koymaktadır.

1981 yılının Ocak-Mayıs döneminde 3.708,3 milyon dolarlık ithalat, 1.631,8 milyon dolarlık da ihracat yapılmıştır. Dış ticarete ilişkin bu veriler, yılın 5 ayında, ihracat için programlanan 3,5 milyar dolarlık hedefin yüzde 46,6'sının, ithalat için programlanan 9 milyar dolarlık hedefin de yüzde 41,2'sinin gerçekleştirilmiş olduğunu göstermiştir. İhracatta geçen yılın eş dönemindeki 1,13 milyar dolarlık düzeye göre yüzde 44,5, ithalatı ise 2,44 milyar dolarlık düzeye göre yüzde 51,7 genişleme sağlanmıştır.

5 ayda, Türkiye'nin ihracattan sağladığı dövizler, aynı dönemdeki ithalatın ancak 44,0'unu karşılayabilmektedir. Ancak Ocak-Mayıs döneminde, yurt dışında çalışan Türk işçileri tarafından gönderilen ve 738 milyon doları bulan dövizlerle birlikte, ithalatı karşılama oranı yüzde 63,9'de yükselmektedir.

DIŞ TİCARET VE İŞÇİ DÖVİZİ

(1000 \$)

	İhracat		İthalat		İşçi Dövizleri	
	1980	1981	1980	1981	1980	1981
Ocak	236.268	410.642	420.299	773.946	83.286	143.474
Şubat	244.158	306.580	595.309	849.025	173.303	134.847
Mart	233.578	304.184	370.069	675.025	111.748	139.662
Nisan	219.032	316.075	366.509	650.767	114.791	159.145
Mayıs	196.513	204.276	692.488	759.520	103.169	160.847
Ocak-Mayıs	1.129.545	1.631.757	2.444.674	3.708.283	586.297	737.975
Yıllık	2.910.122	3.500.000	7.667.324	9.000.000	2.071.106	4.500.000
	(G)	(P)	(G)	(P)	(G)	(P)

(G): Gerçekleşme

(P): Program

DIŞ TİCARET AÇIĞI (1000 \$)

	1979	1980	1981
Ocak	- 62.775	- 184.031	- 363.304
Şubat	-203.055	- 535.182	- 905.749
Mart	-532.676	- 671.673	-1.276.590
Nisan	-731.954	- 819.150	-1.611.282
Mayıs	-905.387	-1.315.125	-2.076.526

İHRACATIN İTHALATI KARŞILAMA ORANI (%)

	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Açığı	(Milyon \$) İhracat/İthalat Oranı
1970	588	948	360	62.1
1971	677	1171	494	57.8
1972	885	1563	678	56.6
1973	1317	2086	769	63.1
1974	1532	3778	2246	40.6
1975	1401	4739	3338	29.6
1976	1960	5129	3219	38.2
1977	1753	4796	4043	30.2
1978	2288	4599	2311	48.8
1979	2261	5070	2809	44.6
1980	2910	7667	4757	38.0
1981 (P)	3800	9000	5200	42.2

(P): Program

	Ocak - Mayıs			
1980	1129	2445	1315	46.2
1981	1632	3708	2076	44.0

DOĞU BLOKU İLE TİCARİ İLİŞKİLER

Türkiye ile doğu bloku ülkeleri arasındaki ticaretle, mal mübadelesi sisteminden "serbest döviz" sistemine geçilmesi öngörülmektedir. Bu amaçla, sözkonusu ülkelerle mal mübadelesini kolaylaştırmak için imzalanmış olan bankalararası anlaşmaları yeniden gözden geçirilmektedir.

Türkiye, doğu bloku ülkeleriyle "mal mübadelesi" esasına dayalı ticaret anlaşmalarına, 1979 yılındaki döviz darboğazı sırasında ithalat ihtiyacını mal satarak karşılamak amacıyla ağırlık vermişti.

Sözkonusu ülkelerin Türkiye'ye oranla daha denetimli ihracat yapmaları nedeniyle, bu ülkelere sattığımızdan daha az mal aldık. Doğu bloku ülkeleriyle dış ticaretimiz geçen yıl sonunda 400 milyon dolar fazlalık vermiştir. Bu nedenle, ithalatını finanse etmek için batılı ülkelere kredi alma çabası içindeki Türkiye, Doğu bloku ülkelere kredi açmış duruma gelmiştir.

Doğu bloku ülkeleriyle mal mübadelesi yoluyla yapılan ticaretin sözkonusu ülkelerle ticaret hacmimiz üzerinde de olumsuz etkiye bulunmaktadır. Doğu bloku ülkeleriyle ticaretimizin toplam dış ticareti içindeki oranı 1979 yılı öncesinde yüzde 14 iken, bu oran 1980'in ilk altı ayında yüzde 9'a düşmüştür.

Doğu bloku ülkeleriyle ticaretle serbest döviz esasına dönülmesiyle ticaret hacminde yeniden artış meydana gelebilir.

Serbest dövizle ticaret esasına dönüş hazırlık olmak üzere, Türkiye'nin bu ülkelere geçen yıl sonunda birikmiş olan 400 milyon dolarlık mal alacağı altı ay içinde 250 milyon dolara düşürülmüştür.

Buna ek olarak, doğu bloku ülkeleriyle mal mübadelesinde kolaylık sağlamak üzere imzalanmış ödeme anlaşmalarından bazıları yürürlükten kalkmış, bazıların da ilk aşamada miktarları düşürülmüştür. Örneğin, Macaristan'la aramızdaki anlaşma yürürlükten kaldırılmıştır. Çekoslovakya ile aramızdaki anlaşmanın tavanı 40 milyon dolar-
dan 20 milyon dolara, Doğu Almanya ile aramızdaki anlaşmanın tavanı da 50 milyon dolardan 10 milyon dolara indirilmiştir.

Türkiye ile bir başka Doğu Avrupa ülkesi olan Polonya arasında 100 milyon dolarlık ödeme anlaşması yürürlükte-
dir. Bu anlaşma uyarınca söz konusu ülkeden birikmiş 100 milyon dolarlık mal alacağı bir miktar düşürülerek 96 milyon dolara indirilmiştir.

ÖDEMELER DENGESİ
(Milyon TL.)

	Yıllık			
	Ocak-Mart			
	1981	1980	1980	1978
I. Cari İşlemler Dengesi	- 872,0	- 345,0	-2.965,0	-1.231,0
A. Dış Ticaret Dengesi	-1.277,0	- 671,0	-4.757,2	-2.808,2
1. İhracat F.O.B.	1.021,0	714,0	2.910,1	2.261,2
2. İthalat C.I.F.	-2.298,0	-1.385,0	-7.667,3	-5.069,4
B. Görünmeyen İşlemler D.	408,0	334,0	1.808,3	1.567,0
1. Dış Borç Faizleri	- 184,0	- 103,0	- 688,0	- 546,0
2. Turizm ve Dış Seyahat	38,0	31,0	211,9	178,8
3. İşçi Gelirleri	418,0	369,0	2.071,0	1.694,4
4. Kar Transferleri	- 1,0	- 8,0	- 50,9	- 42,2
5. Proje Kredi Hiz. Öde.	-	-	-	- 65,0
6. Diğer Görünmeyenler	137,0	45,0	244,3	347,0
C. Enfrastrüktür ve Off-Shore	- 3,7	- 8,0	- 16,1	9,5
II. Sermaye Hareketleri Dengesi	182,0	420,0	1.757,9	92,3
1. Dış Borç Ödemeleri	- 61,0	- 62,0	- 576,0	- 485,0
(Dış Kaynak Gereksinimi)	- 933,0	- 408,0	-3.541,0	-1.716,7
2. Özel Yabancı Sermaye	25,0	14,0	35,2	86,5
3. Proje Kredileri	132,0	144,0	546,9	421,1
4. Bedelsiz İthalat	20,0	20,0	94,8	123,5
5. Program Kredileri	196,0	348,0	1.774,6	492,2
6. Kabul Kredileri	- 128,0	- 43,0	- 58,0	- 577,0
7. Petrol Kredisi	-	-	- 59,6	30,0
GENEL DENGİ	- 690,0	75,0	-1.207,1	-1.139,4
- Net Hata ve Noksan	-	-	-	- 385,6
- Kur Farkları	944,0	262,0	1.500,0	972,0
Finansman (-Gerek)	254,0	337,0	565,9	145,4
A. Mali Otartiteler	- 175,0	- 289,0	- 472,3	181,2
1. Varlıklar (-Artış)	69,0	- 415,0	- 512,8	- 75,7
2. Yükümlülükler	- 244,0	126,0	40,5	256,9
IMF Net	(- 30,0)	(- 37,0)	(461,0)	(3,0)
B. Ticari Bankalar (-Artış)	- 79,0	- 48,0	- 93,6	- 35,8
				- 18,3

ÖDEMELER DENGESİ

(Milyon Dolar)

	1981	1980	1979
I. Cari İşlemler			
A. Dış Ticaret			
1) İhracat	3800	2910	2261
2) İthalat	-9000	-7667	-5067
Dış Ticaret Dengesi	-5200	-4757	-2808
B. Görünmeyenler			
1) Faiz	- 820	- 668	- 546
2) Turizm ve Dış Seyahat	250	212	179
3) İşçi Dövizî	2400	2071	1694
4) Kar Transferleri	- 60	- 51	- 42
5) Proje Hizmet Ödemeleri	- 70		- 65
6) Diğer (Net)	350	244	339
Görünmeyenler Dengesi	2050	1800	1559
C. Enfrastrüktür ve Off-Shore		- 16	10
Cari İşlemler Dengesi	-3150	-2965	-1239
II. Sermaye Hareketleri			
1) Borç Taksidi	- 680	- 576	- 485
2) Özel Yabancı Sermaye	180	33	86
3) Proje Kredileri	2500	1774	421
4) Program Kredileri	900	519	677
5) Bedelsiz İthalat	150	95	124
6) Diğer	64	117	- 547
Sermaye Hareket Dengesi	3050	1728	276
Genel Denge	- 100	-1237	- 963
III. Rezerv Hareketleri		- 606	- 111
IV. IMF	400	461	3
V. Kısa ve Orta Vadeli Sermaye Hareketleri		- 148	470
VI. Net Yanlış ve Noksan	- 300	1530	601

6. YABANCI SERMAYE

1981 yılının ilk yarısında, DPT Yabancı Sermaye Dairesi'nce izin verilen yabancı sermaye tutarı 173 milyon dolar olarak belirlenmiştir. Yabancı Sermaye Çerçeve Kararnamesi kapsamında, Türkiye'de çeşitli kuruluşlara ortak olan ya da doğrudan yatırım izini alan firmaların getireceği bu yabancı sermaye miktarının yüzde 87,2'sini oluşturan yaklaşık 151 milyon doları, yabancı ortağın garantisiz ticari borçlarından karşılanacaktır. Geri kalan 22 milyon dolar tutarındaki yabancı sermaye ise aynı ya da nakti sermaye olarak Türkiye'ye ödeneyecektir.

Yabancı sermayenin gelişini özendirmek amacıyla alınan önlemlerden sonra yoğunlaştığı gözlemlenen yabancı sermaye tutarı içinde garantisiz ticari borçlardan karşılanan bölümünün önemli bir yer aldığı görülmektedir. Yetkililer, Türkiye'nin garantisiz ticari borçlarının

tasfiyesi amacıyla girişilen bu programın, yabancı sermayenin ilgisi-
ni uyandırdığına, ancak ülkeye giren net yabancı sermaye tutarının
oldukça düşük kaldığına dikkati çekmektedirler.

1981 yılının ilk yarısında gelen "brüt" yabancı sermaye toplamı
ile 6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası kapsamında izin ve-
rilen yabancı sermayenin toplamı 498 milyon dolarlık bir büyüklüğe
erişmiştir. 1980 yılı sonu itibariyle gelen toplam yabancı sermaye
miktarı 325,1 milyon dolar olarak hesaplanmış bulunuyordu.

Alınan bilgilere göre, Yabancı Sermaye Dairesi'nce "Portföy yatı-
rımları" için izin alan 15 yabancı firma, getireceği toplam 115,8 mil-
yon dolarlık ortak payının tümünü kendi garantisiz ticari borçlarından
karşılamaaktadırlar. Bu biçimdeki yatırımlara yabancı ortak, yerli or-
tağın çıkardığı hisse senetlerini satın almak yoluyla katılmaktadır.

Öte yandan, yabancı sermayeli firmalardan 17'si de yeni yatırımları
için izin almış bulunmaktadır. Bu firmalara yabancı ortağın geti-
receği sermayenin 39,6 milyon dolar olduğu ve bu tutarın yüzde 51,9'u-
nun garantisiz ticari borçlardan oluştuğu belirlenmiştir.

1981 yılının ilk altı aylık döneminde Yabancı Sermaye Dairesi, 5
yabancı sermayeli kuruluşun tevsi yatırımlarına izin vermiştir. Böylece
4,09 milyon doları garantisiz ticari borçlardan karşılanmak üzere 7,12
milyon dolarlık brüt yabancı sermaye girişi sağlanmış olacaktır. Öte
yandan aynı dönemde sermaye arttırmaları yoluyla yabancı sermayeye açıl-
an 7 firma da, tamamı garantisiz ticari borçlardan karşılanmak üzere
10,43 milyon dolarlık bir giriş sağlamış bulunacaktır.

1981 YILI İLK ALTI AYINDA YABANCI SERMAYE DAİRESİ'NCE İZİN VERİLEN YABANCI SERMAYE

	Firma Sayısı	Yabancı Ortağın Getireceği (Milyon \$)	Garantisiz Tic. Borç. Karşılanan (Milyon \$)	Garantisiz Tic. Borç. Payı (%)
Portföy Yatırımlar	15	115.81	115.81	100,0
Yeni Yatırımlar	17	39.60	20.57	51,9
Tevsi Yatırımlar	5	7.12	4.09	57,4
Sermaye Arttırmaları	7	10.43	10.43	100,0
Toplam		172.96	150.90	87,2
1980 ve Öncesi		325.1		
Genel Toplam		498.06		

1981 yılının ilk yarısında Türkiye'ye en fazla yabancı sermaye
gönderen ülke İsviçre'dir. Türkiye'de yatırımda bulunmak amacıyla izin
alan ya da mevcut yatırımlarını genişletmek veya sermaye arttırmında
bulunmak isteyen yabancı sermayeli firmaların sayısı 44'e ulaşmaktadır.
Bu şirketler içinde İsviçre kökenli olanların sayısı 15 olarak belirlen-
miştir.

150,90 milyon dolarlık bölümü garantisiz ticari borçlardan karşılanmak üzere, Türkiye'ye altı ayda gelen 173 milyon dolarlık yabancı sermaye içinde, İsviçreli firmalarca getirilen sermayenin tutarı yüzde 66,8 olarak hesaplanmıştır. İsviçre kökenli yabancı sermayeli firmalar, bu dönemde tamamı garantisiz ticari borçların tasfiyesine yönelik 115,59 milyon dolarlık sermaye getirmişlerdir.

Ocak-Haziran 1981 döneminde Türkiye'de ABD sermayeli 9, Federal Alman sermayeli 8, Fransa, İran ve İtalya sermayeli 2'şer ve Avusturya sermayeli 1 firma, Yabancı Sermaye Dairesi'nden izin almış bulunmaktadır. Bunların yanı sıra, 1 firmanın karma yabancı sermaye ile çalışacağını bildirdiği belirlenmiştir.

Türkiye'de bankacılık alanında yatırım için izin alan İran kökenli Bank Mellat 10 milyon dolarlık nakit döviz girişi sağlamıştır.

İranlı bir firma da TIR taşımacılığı için kurulacak bir anonim şirkete 1,11 milyon dolarlık aynı yada nakdi sermaye ile katılacaktır.

Türkiye'deki mevcut şirketlerin sermayelerine katılan ya da mevcut yatırımlarında genişletme veya sermaye arttırımı yoluna giden yabancı sermayeli firmaların en fazla ilgilendikleri sektörlerin başında elektrik-elektronik-enerji sektörü ile kimya sektörü gelmektedir. Her iki sektörde 6'şar firmanın yatırım için izin aldığı görülmektedir. Bu arada, gıda ve ambalaj sektörleri de yabancı sermayenin en fazla ilgilendiği alanlar içinde bulunmaktadır.

1981 YILI İLK 6 AYINDA YABANCI SERMAYE DAİRESİ'NCE İZİN VERİLEN YABANCI SERMAYE

PORTFÖY YATIRIMLARI	Yabancı Ortağın Getireceği (Milyon \$)	Sermayenin Şekli	Yabancı Ortak Payı %	Yatırımın Alanı	Menşei Ülke
Firma Adı					
1. ANKON Antalya Konsantre Meyve ve Sebze İst.San. ve Tic. A.Ş.	2,88	GTB	49	Gıda-İçki Elektrik	A.B.D.
2. WAT Elektromekanik ve Motor San. A.Ş.	18,10	GTB	49	Elektronik	İsviçre
3. Çukurova Kimya End. A.Ş.	3,90	GTB	49	Kimya	"
4. Çukurova Sanayii İşletmeleri T.A.Ş.	28,40	GTB	49	Giyim Dokuma	"
5. Çukurova Gıda San. Ve Tic. A.Ş.	7,60	GTB	49	Gıda-İçki	"
6. Çanakkale Çimento San. A.Ş.	26,00	GTB	49	Çimento	"
7. Delta Plastik End. A.Ş.	2,40	GTB	49	Ambalaj	"
8. Olkar Kağıt ve Ambalaj Tic. Ltd. Şti.	1,67	GTB	49	Kağıt	"
9. Meltem Denizcilik San. ve Tic. A.Ş.	7,21	GTB	49	Ulaştırma	A.B.D.
10. Selplast Plastik ve Ambalaj San. A.Ş.	1,38	GTB	49	Ambalaj	"
11. Tuksan Tuvalet Kağıdı San. ve Tic. A.Ş.	0,80	GTB	49	Kağıt	"
12. Transtürk Fren-Debriyaj San. ve Tic. A.Ş.	1,98	GTB	35	Makina İmalat	Fransa
13. Antalya Yem ve Gıda San. Tic. A.Ş.	4,16	GTB	49	Gıda	A.B.D.
14. TASAŞ Türk Ambalaj San. A.Ş.	5,45	GTB	49	Ambalaj	İsviçre
15. KARBEN Karbüratör End. A.Ş.	3,88	GTB	49	Makina İmalat	A.B.D.
Alt Toplam	115,81	(GTB: 115,81)			

YENİ YATIRIMLAR	Yabancı Ortağın Getireceği (Milyon ₺)	Sermayenin Şekli	Yabancı Ortak Payı (%)	Yatırım Alanı	Menşei Ülke
Firma Adı					
1. Gemar Gemicilik San. ve Tic. A.Ş.	0,04	Nakit	20	Ulaştırma	A.B.D.
2. Mardin Asbest Boru San. ve Tic. A.Ş.	1,00	Nakit	30	Çimento	-
3. Ali Galip Bayazıt (Kurula- lacak bir A.Ş. adına)	2,40	Nakit	49	Ulaştırma	B. Almanya
4. Kastaş Karacabey Kağıt ve Sellüloz Fa.San. ve Tic. A.Ş.	2,74	GTB	49	Kağıt	İsviçre
5. Çukurova Çelik End. A.Ş.	9,61	GTB	49	Madeni Eşya	İsviçre
6. Güney Turizm A.Ş.	2,00	GTB	81	Turizm	İsviçre
7. Bakırsan Sanayii Mamul ve Tic. A.Ş.	2,40	Nakit	25	Madeni Eşya	
8. Bank Mellat	10,00	Nakit	100	Bankacılık	İran
9. SUN-YAT Yakıt End. A.Ş.	1,17	GTB	49	Enerji	A.B.D.
10. Betaş İnşaat Malzemesi Sanayii A.Ş.	0,64	Nakit	45	Yapı Malze.	B. Almanya
11. Unit Turizm A.Ş. (Kuru- lacak A.Ş.)	2,91	GTB	83	Turizm	İsviçre
12. Komili Kimya San. A.Ş.	0,97	GTB	40	Kimya	İsviçre
13. SUN-YAK Yakıt End. A.Ş.	1,17	GTB	49	Enerji	A.B.D.
14. Karsusan Karadeniz Su Ürünleri San. A.Ş.	0,47	Nakit	33,33	Gıda	
15. Orhan Cemiloğlu (Kuru- lacak A.Ş.)	0,12	Ayni	49	Kalem İma.	B. Almanya
16. Ali İhsan Oral (Kuru- lacak A.Ş.)	0,11	Nakdi veya Ayni	45	Taşımacılık	İran
17. Hüseyin Gülek (Kurula- cak A.Ş.)	0,85	Ayni	45	Elektrik	Avusturya
Alt Toplam	39,60	GTB (20,57)			

TEVSI YATIRIMLARI

Firma Adı	(Milyon ₺)	Şekli	(%)	Alanı	Ülke
1. Türk Pirelli Lastik San. A.Ş.	3,43	GTB (2,47)	49	Lastik	İsviçre
2. Robert Bosch Türk Motorlu Araç. Yan San. A.Ş.	0,90	Kar (1,36) GTB	60	Makina İmalat	B. Almanya
3. Mannesmann-Sümerbank Boru End. T.A.Ş.	0,73	Ayni	57,14	Madeni Eşya	B. Almanya
4. Viking Kağıt Sellüloz Sanayii A.Ş.	1,12	GTB	56	Kağıt	Karma
5. Magnezit A.Ş.	0,94	Kar	100	Maden	B. Almanya
Alt Toplam	7,12	(GTB: 4,09)			

SERMAYE ARTTIRIMLARI

1. P. Robertet ve S. Konur Gül- yağı ve İtiryat Ltd. Şti.	0,02	GTB	50	Kimya	Fransa
2. Bayer Tarım İlaçları San. Ltd. Şti.	2,39	GTB	100	Kimya	B. Almanya
3. Pfizer İlaçları A.Ş.	1,75	GTB	100	Kimya	A.B.D.
4. Sandoz Kimya San. Ltd. Şti.	0,21	GTB	98,5	Kimya	İsviçre
5. TOFAŞ (Türk Otomobil Fab.)	3,66	GTB	41,5	Otomotiv	İtalya
6. MAKO Elekt. San. ve Tic. A.Ş.	1,53	GTB	43	Elektrik	İtalya
7. Robert Bosch Türk Mot. Araç. Yan San. A.Ş.	0,87	GTB	60	Makina İmalat	B. Almanya
Alt Toplam	10,43	(GTB: 10,43)			
Genel Toplam	172,96	(GTB:150,90)			

7. DIŞ KREDİLER

Bu yıl Ocak-Mart dönemindeki program ve proje kredileri kullanımları, geçen yılın eşdönemine göre yüzde 33 oranında azalma kaydetmiştir.

1980 yılının ilk üç aylık döneminde 144 milyon dolar olan proje kredisi kullanımı bu yıl 132 milyon dolara gerilerken, 348 milyon dolar olan program kredisi kullanımı da 196 milyon dolara düşmüştür. Buna göre, her iki yolla hesaplara intikal eden kredi kullanımında toplam 164 milyon dolarlık bir azalma olmuştur.

Program ve proje kredisi kullanımlarındaki yavaşlama nedeniyle, geçen yıla göre 2,5 kat artış gösteren cari işlemler dengesi açığının da karşılanamadığı ve ilk üç aylık dönem itibariyle ödemeler dengesi- nin 690 milyon dolar tutarında açık verdiği belirlenmiştir.

Bu yıl Ocak-Mart döneminde gerçekleştirilen dış borç ana para ödemeleri ise 61 milyon dolar ile faiz ödemelerinin üçte biri düzeyinde kalmıştır. Böylece, cari işlemler açığı ile birlikte dikkate alındığında dış kaynak gereksinimi bu yıl Ocak-Mart dönemi sonunda 933 milyon dolar olmuştur. Geçen yılın eşdöneminde dış borç ana para ödemeleri 63 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiş, dış kaynak gereksinimi ise 408 milyon dolar olmuştur.

PROGRAM KREDİLERİ

(Milyon Dolar)

	Verilen	Kullanılan	Bakiye
I. OECD Kredileri			
1979	646,3	609,3	37,0
1980	831,0	737,9	93,1
1981	692,9	-	692,9
II. Suudi Arabistan			
1979	-	-	-
1980	250,0	200,0	50,0
1981	-	-	-
III. İslam Kalkınma Bankası			
1979	45,1	45,1	-
1980	40,0	40,0	-
1981	45,0	-	45,0
IV. Avrupa İskan Fonu			
1979	43,2	43,2	-
1980	72,2	72,2	-
1981	90,0	-	90,0
V. Dünya Bankası			
1979	150,0	150,0	-
1980	275,0	250,0	25,0
1981	300,0	-	300,0
VI. Bankalar			
1979	407,0	196,0	211,0
1980	-	211,0	-
1981	-	-	-
T o p l a m			
1979	1.291,6	1.043,6	248,0
1980	1.468,2	1.511,1	168,1
1981	1.127,9	-	1.127,9

Ayrıca, 1980-1982 dönemi için 1.250 milyon SDR'lık kredi sağlanmıştır.

OECD ülkelerinden son beş yılda sağlanan proje kredisi taahhütleri 1,31 milyar doları buluyor. OECD ülkelerinin 1977-1981 yılları arasındaki kredi taahhütlerinin; 2,17 milyar dolarlık bölümü program kredisi, 1,03 milyar dolarlık bölümü ise proje kredisi olmak üzere büyük bölümü son üç yıldaki "ivedi yardım" programları çerçevesinde sağlanmış bulunuyor.

OECD ülkelerinden son beş yıllık dönemde alınan kredi taahhütlerinin dağılımı ise şöyle:

KREDİ TAAHHÜTLERİ (Milyon Dolar)

Yıllar	Proje	Program	Toplam
1977	203.0	2.9	205.9
1978	74.5	156.2	230.7
1979	459.5	646.3	1.105.8
1980	325.0	831.0	1.156.0
1981	245.0	692.9	937.9
Toplam	1.307.0	2.329.3	3.636.3

"İVEDİ PROGRAM KREDİSİ"

Son üç yıldaki "ivedi yardım" programları çerçevesinde sağlanan program kredilerinden 818,3 milyon dolarlık bölüm, kullanım durumunda bulunuyor. Son üç yıldaki program kredilerinin kullanım durumu şöyledir.

PROGRAM KREDİLERİ (Milyon Dolar)

Yıllar	Taahhüt	Kullanım			Kalan
		1979	1980	1981(x)	
1979	646.3	227.3	376.7	5.3	37.0
1980	831.0	-	644.7	97.9	88.4
1981	692.9	-	-	-	692.9
Toplam	2.170.2	227.3	1.021.4	103.2	818.3

Dünya Bankası'nca 1980 yılı içinde Türkiye'ye verilmesi kabul edilen ve ödenmesi karara bağlanan toplam kredi miktarının 746 milyon 750 bin dolar olduğu, Dünya Bankası yıllık raporunda açıklanmıştır. Rapora göre, kredilerin 125 milyon doları tarımsal ve kırsal kalkınma sahasında, 80 milyon doları özel sektör tekstil sanayiinin verimlilik ve ihraç kapasitesinin arttırılmasında, 150 milyon 500 bin doları sanayi alanında, 200 milyon doları yapısal ayarlama ve 11 milyon 250 bin dolar şehirleşme alanında, 560 milyon doları kalkınma finansmanında, 120 milyon doları da enerji alanında kullanılacaktır.

Dünya Bankası'nca Türkiye'ye verilmesi onaylanan kredilerin miktarları, ödenmesi karara bağlanan dilimleri ve kullanım sahaları, sektörler itibariyle şöyledir:

-Dünya Bankası toplam maliyeti 125 milyon dolar olacak proje için 51 milyon dolarlık kredi dilimini onaylamıştır. Bu kredi 32 vilayetteki 2900 küçük çiftçinin kullanımına verilecek ve hayvan besiciliği, tavukçuluk ve bu alanlarda mevcut metodların ıslahında kullanılacaktır. Proje aynı zamanda tarım hastalıklarına karşı savaşı ve teknik yardım da kapsamaktadır.

-Dünya Bankası, Sınai Kalkınma ve Sınai Yatırım ve Kredi Bankaları vasıtasıyla tekstil sanayiinde özel sektör için 80 milyon dolar kredi vermeyi kabul etmiştir. Bu miktar, özel tekstil sanayiini modernize etmek, verimliliğini artırmak ve ihraç kapasitesini artırmak için kullanılacaktır.

-Toplamı 150.5 milyon dolar olan ve tekstil sanayiinde iplik bükümü, dokuma için gerekli malzemeler alımında kullanılacak kredinin 83 milyon dolarlık bölümü onaylanmıştır. Bu miktar yeni bir konfeksiyon fabrikasına makina teçhizat sağlamak ve mevcut fabrika kapasitelerini artırmada kullanılacaktır.

-Dünya Bankası, üç dilim halinde verilecek 200 milyon dolarlık krediyi karara bağlamıştır. Bu miktar, Türkiye'nin sanayi ve tarım ürünleri ihracatını artırmak için gereken tarım ve sanayi maddelerinin ithalinde ve gelir dağılımı ile istihdam sorununu çözümlemede kullanılacaktır.

-Toplam maliyeti 11.25 milyon dolar olan ve Ankara'nın hava kirliliği problemini çözmek için verilecek kredinin 6 milyon dolarlık bölümünün ödenmesi Dünya Bankası'na onaylanmıştır. 6 milyon dolar, linyit kömüründen dumanlı yakıt üretmek ve hava kirliliğini ortadan kaldıracı yeni teknolojik metodlar geliştirmek için finansman kaynağı olarak kullanılacaktır.

-Birleşik Amerika'nın en büyük ticari bankalarından olan Morgan Guaranty ile 50 milyon dolarlık "köprü kredisi" için anlaşma sağlanmıştır. IMF tarafından Eylül ve Ekim aylarında Türkiye'ye sağlanacak toplam 230 milyon dolarlık iki kredi dilimi karşılığında sağlanması öngörülen "köprü kredisi"nin geriye kalan bölümü için ise Uion de Banque Suisses, Citibank ve American Express'in istekli olduğu ve bu bankalarla görüşmelerin sürdürüldüğü öğrenilmiştir.

-"Köprü kredisi" için, Türkiye ile yabancı bankalar arasında yapılan görüşmelerde özellikle faiz oranı üzerinde durulmaktadır. Halen yüzde 20 dolaylarında olan Londra Bankalararası Faiz Oranı üzerinde yüzde 1,5 yüzde 2 dolayında ek faiz isteminde bulunan bankalar Türkiye tarafından reddedilmektedir. Köprü finansmanına konu olan kredinin IMF garantisi taşıdığına dikkat çeken Türk yetkilileri, ek faiz yükünden kaçınmaktadır.

-Öte yandan, Libya Dış Ticaret Bankası tarafından Tekel tarafından bağlantısı yapılan 109 milyon dolarlık ihracat karşılığında sağlanan "ihracat ön finansmanı" kredisinin de Merkez Bankası'nın kullanıma hazır olacağı bildirilmektedir.

-Maliye Bakanlığı yetkilileri, bu kredilerin kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, Mayıs ayından itibaren sıkışan ithalat transferi taleplerinin yeniden açılacağına dikkat çekmektedirler. Daha sonra ise Birleşik Amerika tarafından OECD bünyesinde taahhüt edilen 300 milyon dolarlık kredinin gelmesi de beklenmektedir.

8. KUR POLİTİKASI

1980 yılının Ocak ayında uygulanmaya konulan ekonomik istikrar tedbirlerinden 1981 Nisan ayı ortalarına kadar geçen 15 aya yakın dönemde, Türk Lirası ABD Doları karşısında gerçekleştirilen 11 devalüasyon sonunda yüzde 52,0 değer kaybetmiştir. Aynı dönemde Türk Lirası'nın değeri Federal Alman Markı ve İsviçre Frangı karşısında aynı düzeyde ve yüzde 45,7 oranında düşmüştür.

25 Ocak olarak bilinen ekonomik kararlar, Türk Lirası'nın ABD Doları karşısında 11 kez devalüasyonunu ve sadece 1 kez revelüasyonunu (22 Mart) getirirken, dolar dışındaki öteki para birimleri karşısında yapılan kur ayarlamalarının sayısı da 9'u bulmuştur.

Mayıs ayı başından itibaren çapraz kurlar günlük olarak belirlenmeye ve ilan edilmeye başlanmıştır. Bu uygulama ile birlikte daha gerçekçi bir kur politikasına doğru önemli bir adım atıldığı kesinlikle söylenebilir. İlişikteki tabloda 4 Mayıs kurları ile raporun yayına verildiği 6 Ağustos kurları görülmektedir.

4 MAYIS KURLARI (Kuruş)

Dövizin Cinsi	D Ö V İ Z	
	Alış	Satış
1 ABD doları	9980	101180
1 Avustralya Doları	11442	11671
1 Avusturya Şilini	673	650
1 B. Alman Markı	4505	4595
1 Belçika Frangı	277	285
1 Danimarka Kronu	1430	1459
1 Fransız Frangı	1900	1938
1 Hollanda Florini	4054	4135
1 İsveç Kronu	2098	2140
1 İsviçre Frangı	4934	5033
100 İtalyan Lireti	908	926
1 Kanada doları	8337	8504
1 Kuveyt Dinari	36146	36869
1 Norveç Kronu	1802	1828
1 Sterlin	21372	21799
1 S.Arabistan Riyali	2970	3029
100 Japon Yeni	4639	4732

6 AĞUSTOS KURLARI (Kuruş)

Dövizin Cinsi	Döviz	
	Alış	Satış
1 ABD Doları	11830	12067
1 Avustralya Doları	13321	13587
1 Avusturya Şilini	685	685
1 B. Alman Markı	47725	4820
1 Belçika Frangı	288	294
1 Danimarka Kronu	1499	1529
1 Fransız Frangı	1982	2022
1 Hollanda Florini	4255	4340
1 İsveç Kronu	2229	2274
1 İsviçre Kranfı	5437	5546
100 İtalyan Lireti	953	972
1 Kanada Doları	9520	9710
1 Kuveyt Dinari	41705	42539
1 Norveç Kronu	1907	1945
1 Sterlin	21406	21834
1 S. Arabistan Riyali	3468	3537
100 Japon Yeni	4913	5011

III. BÖLÜM

SONUÇ

Bilindiği üzere, 25 Ocak kararları emisyonla karşılanan büyük bütçe açıklarına son vermek, giderek büyüyen dış tediyeleler dengesi açıklarını küçültmek ve iki sıfırlı hale gelen enflasyon oranlarını kontrol altına almak amacıyla alınmışdı.

Bugünkü hükümet tarafından son gelişmeler gözönüne alınarak genişletilen ve düzeltilen önlemler paketi, Türkiye ekonomisini dışa dönük bir piyasa ekonomisi sistemine dönüştürmeyi birinci amaç olarak benimsemesi bakımından ayrı bir önem arz etmektedir.

Para arzının daraltılmasının olumlu etkileri olacağına inanılarak alınan ekonomik tedbirler şimdiden enflasyon oranının düşmesinde, ihracat gelirlerinin ve bankalardaki tasarruf mevduatlarının artmasında önemli rol oynamıştır. İşçi dövizlerinde yeni artışlar kaydedilmiş, enerji ve hammadde yetersizliği büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Ayrıca yabancı devletlerin ve uluslararası kuruluşların Türkiye'ye yardımları ile yabancı sermaye girişimlerinin artmasından da görüleceği üzere dünyada Türkiye'nin saygınlığı birden bire büyümüştür.

1980 yılının Şubat ayında yüzde 133 olan yıllık enflasyon oranı 15 aylık bir dönem sonunda yüzde 35'in altına düşürülmüştür. Bu netice dünyada örneği zor bulunabilen önemli bir başarıdır.

İstatistikî verilerin yetersizliği nedeniyle yeni ekonomik tedbirlerin her bir sektör üzerindeki net etkilerini şimdiden görmek güçtür. 1980 senesinin son 3 ayında artmaya başlayan sınai üretim 1981 senesinde üretimin büyük ölçüde artacağına dair ümitleri arttırmıştır. İhraç amacı ile yapılan üretimin, bu gelişmede önemli bir yer tuttuğu kuşkusuzdur. Bununla beraber dokumacılık, inşaat ve otomotiv sanayileri uygulanan sıkı para ve kredi politikasından en çok olumsuz etkilenen sanayi dalları olmuştur.

Resesyonun bazı sektörlerde kendini daha çok belli etmesi sadece mali güçlüklerin sonucu olmayıp, halk ve iş çevrelerinin yaygın hale gelen ve uzun süren enflasyonist talebe göre kendilerini ayarlamaları ile ilgilidir. Başka bir deyimle, orta vadede olsa zarar gören endüstri kollarının karşılaştıkları problemler sadece faiz oranlarını düşürüp kredi tavanlarını yükseltme yoluyla çözmek olanağı yoktur. Bu endüstri kollarının yapılarının daha iyi incelenmesi sureti ile düşüşe neden olan gerçek sebepler daha iyi ortaya çıkarılabilir. Üretimin modernleştirilmesi, iç ve dış pazarlamada yeni tekniklerin kullanılması bu endüstrileri tekrar yaşar hale getirebilir.

Konut sektöründe inşaatla ilgili nakit para ve kredi olanaklarının arttırılması konut arzını arttırabilir, fakat talebi hemen arttırmaz. Banka ve Bankalara verilen mevduatlardan elde edilen faiz gelirleri ile kira gelirleri arasındaki fark büyüktür. Gelir sağlayan bir yatırım olarak mülk almak ve kiraya vermek artık karlı bir iş olmaktan çıkmıştır. Bu durum geçen senenin başından beri bitmiş yeni 250.000 konutun niçin satılamadığını bir manada açıklamaktadır.

Bu örnekten de anlaşılacağı gibi Türkiye ekonomisi çok güç ve karmaşık bir intibak döneminden geçmektedir. Bu dönemin kısaltılması ve güçlüklerin azaltılması yetkililerin daha süratle ve akılcı kararlar alabilmesine bağlıdır.

Hükümet bütün gücüyle enflasyonu arttırmadan ekonomiyi canlandırmaya ve istihdam oranını yükseltmeye çalışmalıdır.

Bununla beraber endüstride kapasite kullanımını arttırmak veya üretimde -özellikle ihraç amacı ile- artış sağlayacak yeni yatırımları başlatmak için herşey yapılmış değildir. Bu aşamada yetkililerin istikrarlı ve dışa dönük bir piyasa ekonomisi yaratmak ve geçiş dönemini kısaltmak üzere iş ve endüstri çevrelerinin geçerli ihtiyaç ve sorunlarını saptayan geniş kapsamlı bir anket ve araştırma yapmaları çok yararlı olacaktır. Böyle bir araştırma kısa ve orta vadede hükümetin ve iş çevrelerinin çalışmalarının nitelik ve önem derecelerini ortaya koyabilir.

İlerde önemli krizlerden kaçınılmak isteniyorsa intibak dönemi için hazırlanacak böyle bir program stratejik bir önem taşımaktadır. Uygun önlemler zamanında alınmaz ise, bu intibak devresi hem daha uzun olacak, hem de ekonomiye daha pahalıya mal olacaktır. Bu konuda hükümetin sorunları olan sektörlerle daha yapıcı bir diyaloga girmesi lazımdır.

Sorunların ve gerekli önlemlerin açıklığa kavuşması sanayicilerimize yeni ekonomik düzene uyum sağlamalarında büyük yardımcı olacaktır.

Ayrıca hükümet, genel olarak kamu sektörü ve özellikle KİT'ler için piyasa ekonomisine geçişi düzenleyen ayrı bir program hazırlamalıdır.

KİT'ler kendi ticari ve mali işlemlerinde normal piyasa mekanizmasını daha fazla kullanmaları için teşvik edilmelidirler. KİT'lerin bugün sahip oldukları bir çok avantajlar, kamu ve özel sektöre yasalar önünde piyasada eşitlik sağlama amacıyla en kısa sürede kaldırılmalıdır.

Örneğin, sosyal bir hizmette bulunmayan KİT'lerin bazı mallar için sahip oldukları ithalat tekeline son verilmeli ve bu kuruluşların 25 Ocak kararları ile Türkiye'de yerleştirilmeye çalışılan serbest piyasa ekonomisinin işleyişini bozabilecek diğer yetki ve faaliyetleri yeniden düzenlenmelidir.

25 Ocak kararları neticesinde sağlanan en önemli diğer başarı işçi dövizleri ve ihracatta olmuştur. Bugüne kadar tahminlerin ötesinde artan ihracat gelirlerinin 1981 senesi sonunda yüzde 45 artarak 4.2 milyon dolara ulaşması ve ayrıca işçi dövizlerinde geçen seneye göre yüzde 25 dolaylarında bir artış beklenmektedir. Bununla beraber unutulmamalıdır ki, yapısı Türkiye'ye benzeyen diğer ülkelerle karşılaştırıldığında ihracatımızdaki artış fazla sayılamaz. Şimdiye kadar alınan tedbirler, bankalararası serbest döviz piyasası kurulması gibi yeni kolaylıklarla acele takviye edilmelidir.

Bankalararası döviz piyasasının kurulması ihracatçılara, ihracatı arttırmaya yönelik uygulaması büyük formaliteleri gerektiren bugünkü teşvik tedbirlerinden çok daha faydalı olabilir. Böyle bir piyasa ihracatçılara yatırımlarında ve kuracakları uzun vadeli dış ilişkilerde emsalsiz yararlar sağlayabilir. Türk lirasının değerinin belli baş-

lı yabancı paralar karşısında günlük ayarlanması dış konvertibiliteye geçiş için önemli bir adım atılmış olduğu süphesizdir. İleride tam ve mükemmel bir döviz piyasası kurulmasının ve T.L.'nin dış konvertibiliteye kavuşmasının ihracatın devamlı olarak geliştirilmesi için ana koşulların başında geldiği unutulmamalıdır.

Serbest bölgeler, imalat, ticaret ve depolamada her türlü bürokrasiyi, vergileri ve diğer kısıtlamaları ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca türk ve yabancı girişimciler serbest bölgeler sayesinde düşük işçi ücretleri ve ülkemizin stratejik konumunu değerlendirecek büyük yatırımlara cesaretle girebilirler.

Serbest ticaret bölgelerinin kurulması yalnız ihracat gelirlerini arttırmakla kalmaz, yabancı sermaye ile teknik ve mali işbirliğini daha ileri bir aşamaya götürebilir. Ayrıca serbest ticaret bölgelerinin Türkiye'nin Kuzey ve Güney kesimlerinde kurulması şu anda Irak, İran ve diğer Orta Doğu ülkeleri ile olan ve çok faal olan transit ticaretini de teşvik eder. Halen ham ve işlenmiş maddelere uygulanan gümrük vergisi aranan bazı mallara gereksiz bir koruma oranı sağlamaktadır. Başka bir deyimle, niyetleri ve amaçları ne olursa olsun halen kapalı bir pazarda faaliyet gösteren bazı yurtiçi üreticiler ihracat olanakları aramak zorunda değildirler.

İthalat lisansı ve yasakları sistemi yerine yeniden düzenlenmiş gümrük tarifeleriyle bu sorunun en kısa sürede halli uygun olacaktır.

Yeni faiz oranları en çok tasarrufların yönlendirilmesinde etkili olmuştur. Gerçekten 1 Temmuz 1980 tarihinde vadeli mevduatlara uygulanan faiz oranları serbest bırakıldıktan sonra vadeli mevduatlarda yüzde 70 artış kaydedilmiştir. Bu da enflasyon oranının düşmesinde büyük rol oynamıştır. Geçmiş senelerde uygulanan düşük faiz politikası yurt içi tasarrufların düşmesinde önemli faktör olmuş, önemli fakat organize olmamış ikincil veya "paralel" bir para piyasasının doğmasına yol açmıştır.

Özel sektör tahvillerinin faiz oranları serbest bırakılmışsa da hala kabit limitlere tabi olan mevduatlara da aynı serbestlik verilmelidir. Ayrıca, banka mevduatlarından elde edilen gerçek net gelirlerin bireysel planda vergilendirilmesi ile yetinilmesi konusu tekrar gözden geçirilmelidir. Aynı zamanda mali aracı kuruluşlar üzerindeki dolaylı ve dolaysız yükler (mevduat karşılıkları gibi) hafifletilmelidir. Bankalararası rekabet ile yeni yerli ve yabancı bankaların, özellikle ihtisas bankalarının kurulması teşvik edilmelidir. Ancak bu sayede orta vadede ülkemizde modern ve etkin bir bankacılık sistemi kurulabilir.

Enflasyonun etkisi göz önüne alınarak fiyat dalgalanmalarından kaynaklanan sermaye kazançları üzerindeki vergi yükü tekrar ayarlanmalıdır. Böyle bir ayarlama tahvil piyasasının cazibesini arttıracak gibi endüstrinin gelişmesi için daha fazla fon da yaratabilir.

Eylül 1980'den sonra kabul edilen mali reformların kapsamı vergileri daha adil, daha kolay uygulanabilir ve kontrol edilebilir hale getirmek amacı ile yeniden genişletilmelidir. Bu münasebetle, hükümetin 1982 senesinden itibaren katma değer vergisini uygulama kararı çok yerinde bir adımdır. Yıllarca merkezden kontrol edilen bir ekonominin birkaç sene içinde dışa dönük hale getirilemeyeceği açıktır. Bu yeni ortamda birçok eski endüstri kolları eski, yüksek karlılıklarını devam ettiremeyebilirler. Ayrıca ekonomi politikasının değişmiş olması bir çok baskı gruplarının şiddetli tepkilerine yol açabilir.

Türkiye'de piyasa ekonomisinde, üretimin, mal ve hizmet arzının, sermaye hareketlerinin, döviz işlemlerinin, kiraların etkin ve serbest teşekkülünü engelleyen sayısız kısıtlamalar ve yasal hükümler vardır. Bu tip engeller kısa sürede saptanarak ortadan kaldırılmalı, en azından işlemler kısaltılmalı ve daha rasyonel hale getirilmelidir.

Kuşkusuz, 25 Ocak önlemleri amaçlarına doğru yol alırken Türk ve yabancı girişimcilerin tam desteğini de almaya başlamıştır. Ancak, Türkiye, özellikle batı ülkelerine ihracatı açısından bir çok güçlüklerle karşı karşıyadır. Bu güçlükler batıdaki resesyondan ve bunun neticesinde endüstrileşmiş ülkelerin kendilerini korumak için uyguladıkları koruyucu gümrük uygulamalarından kaynaklanmaktadır. Ekonomik şartların devamlı değiştiği bir dünyada Türkiye iç ekonomik ve sosyal istikrarı sağlamaya devam etmeli, kuvvetli bir piyasa ekonomisi kurmalı ve dışa dönük ekonomik yapısını geliştirmek üzere yeni önlemler geliştirmelidir. Alınan tedbirlerin devamlı ve ciddi uygulanması ve bunların ekonomik koşulların gerektiği diğer önlemlerle takviye edilmesi Türkiye'yi daha sağlam bir endüstriyel ve tarımsal yapıya doğru götürecektir.

Kaynak dağılımının serbest piyasa düzeni içinde optimum dağılımı sadece iç üretimi ve verimliliği arttırmakla kalmayacak, 2.ci Dünya Harbi'nden sonra devamlı kösteklenen ülke ihracat ve döviz gelirlerini de devamlı surette arttıracaktır.

Geçiş ve intibak döneminin kısaltılması ve başarısı büyük ölçüde ekonomi politikasını uygulayanların kamu sektörü ve KİT'lere gerekli piyasa disipliniyi yerleştirme ve yatırımları iç tasarruflarla karşılama konularındaki yönetsel becerilerine bağlı olacaktır. Bu süreç kuşkusuz dış yatırımlar ve yabancı sermayenin sağlayacağı olanaklar sayesinde daha süratle ve sıkıntısızca atlatılabilecektir.

1981 YILI EKONOMİK ÖNLEMLERİ

1 Ocak -

- Demir-Çelik ürünlerine %30 oranında zam yapıldı. Yuvarlak demirin tonu (5.265 TL. - 5.500 TL.) arasında değişiyor.
- Pik demiri, sac, levha ve teneke fiyatlarına ortalama % 8 oranında zam yapıldı.
- Sümerbank mamüllerine % 5-15 oranında zam yapıldı.

4 Ocak -

- Garantisiz ticari borç ödeme anlaşmasında "Türk Lirası Ödeme-yi teşvik" amacıyla düzenleme yapıldı.
- 1981 yılı ithalat rejimi, Ticaret Bakanı CANTÜRK tarafından açıklandı. Teminat oranları yeniden belirlendi. Montaj sanayii talimatı değiştirildi.
- OECD Çerçevesinde ABD'ye olan toplam 356.4 milyon dolarlık borcun ertelenmesine ilişkin anlaşma Bakanlar Kurulu'na onaylandı.

5 Ocak -

- Türkiye ile SSCB'nin 1981 yılı içersinde uygulayacakları Ticaret Protokolü yayınlandı.

14 Ocak-

- Hükümetimiz ile AET ve UNDP arasında imzalanan Trans-Avrupa Kuzey-Güney Ortayolu Projesi onaylandı.

15 Ocak -

- Maliye Bakanlığı'nın Tahsilat Genel Tebliği yayınlandı.

21 Ocak -

- Hollanda'ya olan 4.9 milyon Florin'lik borcumuzun ertelenmesine ilişkin anlaşma Bakanlar Kurulu'na onaylandı.

27 Ocak -

- Yüksek Hakem Kurulu'nun süresi sona eren toplu iş sözleşmeleriyle ilgili tebliği yayınlandı.
- Türk lirasının değeri % 3 - % 4.5 oranında düşürüldü. 1 ABD doları: 91.90 TL. oldu.
- Soya fasulyesi taban fiyatı 40 TL olarak belirlendi.

28 Ocak -

- Borsa rayici olmayan yabancı paraların, 1980 yılı için yapılacak değerlemelerine esas olacak kurlara ilişkin Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği yayınlandı.

29 Ocak -

- Para ve kredi kurulu, fındık ihracında alınmakta olan destekleme ve fiyat istikrar primlerini % 8.2 ile % 8.7 oranında arttırdı.
- Orman ürünlerinin ihracatçılara tatbik edilecek fiyatları belirlendi.

31 Ocak -

- Para ve Kredi Kurulu'nun Zeytinyağı ve Tütün ihracında alınmakta olan destekleme ve fiyat istikrar primlerine ilişkin tebliği yayınlandı. Zeytinyağı ihracatı, destekleme ve fiyat istikrar primi dışında bırakıldı. 1977 ve daha önceki yılların tütün ürünü ihracatında dolar başına 20 TL. alınacak.
- Gelir Vergisi Genel Tebliği yayınlandı.

1 Şubat -

- Türkiye ile ABD arasında savunma ve ekonomik alanda işbirliğinde bulunulmasına dair anlaşma onaylandı.
- Kamu hizmetlerinde tasarruf sağlayıcı ve maliyeti azaltıcı tedbirler talimatı yayınlandı.

3 Şubat -

- Avustralya'ya olan 6.4 milyon dolar borcumuzun ertelenmesine ilişkin anlaşma imzalandı.

4 Şubat -

- Merkez Bankası'nın bankalara uyguladığı faiz oranları ve faiz farkı ödeme oranları düşürüldü. 6 aydan uzun vadeli mevduatların munzam karşılık oranı % 30 olarak belirlendi.

- Ham kurşun ve kurşun ithaline % 1 gümrük uygulaması 1 yıl uzatıldı.

5 Şubat -

- Türk Lirası ABD doları karşısında % 4.4 oranında değer kaybetti. 1 ABD doları 95.95 TL. oldu.

- Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden belediyelere % 5, il özel idarelerine % 1 pay verilmesine ilişkin kanun yayınlandı.

- Tütün ihracatında alınmakta olan destekleme ve fiyat istikrar primleri % 11.8 ile % 12.8 arasında arttırıldı.

7 Şubat -

- Finlandiya'dan sağlanan 3.5 milyon dolarlık krediye ilişkin anlaşma Bakanlar Kurulu'nca onaylandı.

- Para Kredi Kurulu, fındık ihracatında uygulanmakta olan Destekleme ve Fiyat İstikrar Primlerini yeniden belirledi.

9 Şubat -

- Ekonomik İşler Yüksek Koordinasyon Kurulu kuruldu.

11 Şubat -

- Norveç'e olan 115 milyon Norveç Kronu (27 milyon \$) tutarındaki borcumuzun ertelenmesine ilişkin anlaşma imzalandı.

- Türkiye-Libya Karma Ekonomik Komisyonu Toplantısı sonunda imzalanan protokol onaylandı.

15 Şubat -

- Türkiye-Hollanda Bilimsel Tarım Araştırmaları sahasında işbirliği anlaşması onaylandı.

- Reeskont ve avans işlemlerinde uygulanan faiz oranlarının yeniden düzenlenmesine ilişkin Merkez Bankası Tebliği yayınlandı.

- Faiz farkı ödeme oranlarında bazı değişiklikler yapıldı.

16 Şubat -

- Batı Raman Petrol Üretimi ve Petrol Arama Projeleri için Dünya Bankası'ndan sağlanan 87 milyon dolarlık krediye ilişkin anlaşma onaylandı.

17 Şubat -

- DPT, yatırımların teşviki ve yönlendirilmesi ile ilgili açıklayıcı bir tebliğ yayınlandı.

18 Şubat -

- Tütün Destekleme Alımları yeniden düzenlendi.

- İhracatı Teşvik Tebliğinde değişiklikler yapıldı. Sıfır vergi iadesi listesinde bal, zift ve şamot eklendi. Bazı yurt içi satışlarla ihracatı teşvik tedbirlerinden yararlanılabilecek.

19 Şubat -

- Vergilerin işyerine ilanı ve vergi levhası hakkındaki Maliye Bakanlığı tebliği yayınlandı.

20 Şubat -

- Avrupa İskan Fonu'ndan ABANA A.Ş. için sağlanan 8 milyon İsviçre Frankı tutarındaki kredi Bakanlar Kurulu'nca onaylandı.

21 Şubat -

- Maliye Bakanlığı, değerli kağıtlar kanunu ve harçlar kanununa ilişkin olarak genel tebliğ yayınlandı.

24 Şubat -

- MBK, 1981 Bütçesini kabul etti. 1981 Mali Yılı Bütçesi 1 trilyon 558.7 milyar TL. olarak bağlandı.

25 Şubat -

- Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkındaki Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu kapsamında bulunan demir-çelik ve çimento ile kağıda ait fiyat farklarının sona ermiş bulunan ödeme süreleri 31 Mart 1981 tarihine kadar uzatıldı.

27 Şubat -

- Tütün ihracından alınmakta olan destekleme ve fiyat istikrar primi % 9.1 - % 10.7 arttırıldı.

28 Şubat -

- 1981 Mali Yılı Bütçe Kanunu yürürlüğe girdi.

1 Mart -

- Lüksemburg'la imzalanan vize harçlarından muafiyet anlaşması Bakanlar Kurulu'nca onaylandı.

- Memurların yakacak parası 3.500 TL.'ya çıkarıldı.

- Emlak vergisinde değişiklik yapan kanun yürürlüğe girdi.

4 Mart -

- AET'nin 10 Ocak - 31 Aralık 1981 döneminde geçerli olmak kaydıyla pamuk ipliği, sair pamuklu dokumalar ve makina halıların kontenjanı belirlendi.

- II Sayılı Liberasyon Listesi uygulamasıyla ilgili olarak Ticaret ile Sanayi Bakanlıklarının tebliği yayınlandı.

5 Mart -

- Katma Bütçeli Kuruluşların 1981 Mali Yılı Bütçe Kanunları yayınlandı.

6 Mart -

- Ham petrol serbest rekabet emsal fiyatını tesbitle ilgili Bakanlar Kurulu kararı yayınlandı.

7 Mart -

- Antakya da ihraç kontrol merkezleri arasına alındı.

8 Mart -

- Dünya Bankası Yönetim Kurulu, 40 milyon dolarlık küçük sanat kredisini onayladı.

9 Mart -

- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile S.S.C.B. Hükümeti arasında imzalanmış olan İskenderun Demir-Çelik Tesisleri'nin tevsi konusundaki anlaşma Bakanlar Kurulu'nca onaylandı.

10 Mart -

- Çan'daki inşası planlanan Termik Santralın Keles'te kurulmasına ilişkin olarak Sovyetler Birliği ile yapılan anlaşma onaylandı.

11 Mart -

- Gelir Vergisi peşin ödeme esaslarının tespiti hakkında yönetmeliğin yürürlüğe konulması, Bakanlar Kurulu'nca kararlaştırıldı.
- Gelir Vergisi, 129 Sayılı Genel Tebliği yayınlandı.
(Mükelleflerin peşin ödeme miktarları ve esasları tespit edildi.)

12 Mart -

- AET'nin Türk tarım ürünlerine gümrük indirimi uygulamasını öngören yönetmelik yürürlüğe girdi. Zeytinyağı ve domates salçası dışındaki tarım ürünleri 1985 yılından sonra topluluk piyasasına gümrüksüz girebilecek.

14 Mart -

- Bina, inşaat vergisi, Harçlar ve Damga Vergisi kanunlarıyla ilgili genel tebliğler yayınlandı.

17 Mart -

- Maliye Bakanlığı, Devlet İhaleleri Genelgesi yayınlandı.

19 Mart -

- Türkiye ile Cezayir Hükümetleri arasında Turizm ve Termalizm alanında işbirliği anlaşması Bakanlar Kurulu'nca onaylandı.

- 309 sıra no.lu gider vergilerine ait ilk madde indirimi tebliği yayınlandı.

- Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki 17 sayılı karara ilişkin seri III. No.13/5 sayılı tebliğ yayınlandı.

20 Mart -

- Türkiye-Romanya Karma Ekonomik Komisyon Protokolü onaylandı.

- Yabancı Devletler, uluslararası kurumlar ve yabancı bankalardan hazinenin ödeme garantisi ile alınacak kredi faizlerindeki tevkifat oranı sıfıra indirildi.

- İhracat Yönetmeliğinin 70. ve 71. maddelerinde yapılan değişikliklerle ilgili yönetmelik yayınlandı.

21 Mart -

- Amerika Birleşik Devletleri, İsviçre ve Norveç hükümetlerinin OECD çerçevesinde taahhüt edilen kredilerle, hibeyle ilişkin anlaşmalar onaylandı.

- Hizmet erbabına ait Ocak ve Şubat ücret farkları Mayıs ve Haziran aylarında ödenecek.

22 Mart -

- 492 Sayılı Harçlar Kanunu ile bu kanunu değiştiren 1137 sayılı kanun ve 2345 sayılı kanunlarda değişiklik yapıldı.

- Tahsilatın hızlandırılması hakkındaki kanun yürürlüğe girdi.

- Türkiye ile İngiltere ve İrlanda Hükümetleri arasındaki ticari borçlara ilişkin anlaşma Bakanlar Kurulu'nca onaylandı.

- Türk Lirası, ABD dolarına karşı 30 krş değer kazandı ve (% 0.3'lük) değer kazanımı ile 95.65 TL.'ya çıktı.

25 Mart -

- Taksitli satışların serbest bırakılmasına ilişkin tebliğ yürürlüğe girdi.

- II Sayılı Liberasyon listesine 5 mal eklendi. Serbest döviz anlaşmalı ülkelere Sudan, Bangladeş, Malezya ve Güney Kore dahil edildi.

- Finlandiya'ya olan "40 milyon Fin Markkası" tutarındaki borcumuzun ertelenmesine ilişkin anlaşma onaylandı.

- Türk Lirası İtalyan Lireti karşısında % 5 oranında değer kazandı. 100 İtalyan lireti 920 kuruş olarak belirlendi.

28 Mart -

- Norveç'e olan garantili ticaret borçlarımızın ertelenmesine ilişkin anlaşma onaylandı.

- İthalat Yönetmeliğinin teminatın geri verilmesine ilişkin maddesinde değişiklik yapıldı.

- İhracatı Geliştirme Merkezi kurulmasına ilişkin anlaşma onaylandı.

- Para ve Kredi Kurulu, pamuk ihracında alınmakta olan destekleme ve fiyat istikrar primlerinin % 33.3 oranında azalttı.

29 Mart -

- Karadeniz ekici tütün piyasası, 197 lira baş fiyatla açıldı.

30 Mart -

- Türk-Sovyet Ekonomik İşbirliği Karma Komisyonu 5. toplantı protokol ve ekleri onaylandı.

- Gümrük Yönetmeliğinde değişiklik yapıldı.

31 Mart -

- Türkiye ile İngiltere arasında Ankara Su Arıtma Tesisleri Finansman anlaşması onaylandı.

- İş kazaları ve meslek hastalıkları sigortaları prim tarifi si yeniden belirlendi.

1 Nisan -

- Bakanlar Kurulu, Türkiye'nin İsviçre'ye olan borçlarının ertelenmesine ilişkin konsolidasyon anlaşmasını onayladı.

- Fiyat farkı (eskalasyon) kararnamesi yürürlüğe girdi.

2 Nisan -

- Türkiye ile Hollanda arasındaki sosyal güvenlik sözleşmesinin tadilini amaçlayan sözleşme onaylandı.

3 Nisan -

- Devlet Denetleme Kurulu kurulması hakkındaki kanun yürürlüğe girdi.

- Türk Parası Kıymetini Koruma Mevzuatına ilişkin yeni düzenlemeler yapıldı.

a) Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu kurulmasına ilişkin 21 sayılı karar yürürlükten kaldırıldı

b) Bir takvim yılında 250 bin dolardan fazla döviz sağlayan kuruluşların temsilcilerine, yurt dışına çıkmada sınırsız hak tanındı.

- Türk Parası Kıymetini Koruma hakkındaki 17 sayılı kararda yeni düzenlemeler yapıldı.

- 4 Nisan -
 - Veraset ilamına dayalı ithalatta değişiklik yapıldı.
 - Fiskobirlik'e serbest piyasadan fındık satın alma yetkisi verildi.
- 5 Nisan -
 Emlak Alım Vergisi Kanunu Genel Tebliği yayınlandı.
- 7 Nisan -
 - B. Almanya'ya olan borçlarımızın 393 milyon DM'lık bölümünün ertelenmesine ilişkin temel anlaşma onaylandı.
- 8 Nisan -
 - OECD çerçevesinde İsveç'ten sağlanan 10 milyon dolarlık krediye ilişkin anlaşma onaylandı.
- 9 Nisan -
 - Ticaret Bakanlığı'nın Türkiye'den AET'ye ihraç edilecek tarımsal ürünlere ilişkin sirküleri yayınlandı. Türk tarım ürünlerinin AET'ye ithalinde uygulanan gümrük vergileri altı yıl içinde tedricen kaldırılacak.
 - Türkiye - Libya Ticaret Komitesi toplantısı sonunda imzalanan protokol onaylandı.
- 10 Nisan -
 - Ürdün'le imzalanan Ticaret Anlaşması onaylandı.
- 11 Nisan -
 - Avrupa İskan Fonu'ndan sağlanan 40 milyon marklık kredi anlaşması onaylandı.
 - Türkiye-Pakistan arasında imzalanan Turizm İşbirliği anlaşması onaylandı.
 - Türkiye ile Polonya arasında ekonomik ve teknik işbirliğinin geliştirilmesine dair anlaşma onaylandı.
 - Amerika'dan 63 milyon dolarlık kredi ve 35 milyon dolarlık bağış sağlandı.
- 12 Nisan -
 - Bakanlar Kurulu, uluslararası enerji programı anlaşmasını onayladı.
- 13 Nisan -
 - Türkiye'nin İsveç'e olan garantili ticaret ve devlet borçlarının ertelenmesine ilişkin anlaşmalar onaylandı.
- 15 Nisan -
 - Türk Lirası, Amerikan doları karşısında % 2.7 değer kaybetti. Amerikan doları 98.20 TL. oldu.
- 16 Nisan -
 - Bağ-Kur yardımları yönetmeliğinde değişiklik yapıldı.
 - TEK, elektrik satış tarifeleri 1 Nisan 1981'den geçerli olarak yeniden geçerli olmak üzere düzenlendi.
 - TEK, elektrik satış tarifi kararı yayınlandı.
 - Asgari ücret komisyonu kararı yayınlandı. Asgari ücret 10 bin TL. oldu.

17 Nisan -

- Döviz pozisyonu tutma yetkisi olan bankalar yurt dışında iş alan Türk firmalarına döviz kredisi verebilecek.
- Yurt dışında taahhüt işleri yapan müteahhitler yurda gönderecekleri dövizin % 20'sini kullanabilecek.

18 Nisan -

- Müsaade belgelerinin süreleri 4 aydan 6 aya çıkarıldı.

19 Nisan -

- Gider vergileri kanununda değişiklik yapan kanun 1 Mayıs 1981 tarihinde yürürlüğe girecek.
- İşçilere yılda en çok dört ikramiye verilecek.
- Gümrük hattı dışı eşya satış mağazaları ve depoları hakkındaki yönetmelikte değişiklik yapıldı.

21 Nisan -

- Japonya'nın OECD 1979 ve 1980 yardım programları çerçevesinde sağladığı toplam 80 milyon liralık kredi anlaşmaları onaylandı.

22 Nisan -

- Bakanlar Kurulu 18 ticaret anlaşmasının yürürlük süresini 1 yıl uzattı.
- Tütün ve çekirdeksiz kuru üzüm ihracında alınmakta olan destekleme ve fiyat istikrar primi arttırıldı.

23 Nisan -

- İhracatta vergi iadesine dair 10 numaralı karar yürürlüğe girdi. Vergi iade miktarının Türk lirasına çevrilmesinde gümrük çıkış beyannamesinin tescil tarihindeki kur esas alınacak.
- AET ülkelerine ihraç edilecek bazı tarım ürünlerine 1981 yılı içinde uygulanacak gümrük vergisi oranları belirlendi.

24 Nisan -

- İhracatı Teşvik kararına ek karar yürürlüğe girdi.
- İhracat kredisi açan bankalar, akreditifleri gelmiş ihracat taahhütlerinde Merkez Bankası'ndan % 100'e kadar reeskont talebinde bulunabilecekler.
- Yaş meyva, sebze ve su ürünleri ihracı için verilen kredilerin vadesi 6 aydan 8 aya çıkarıldı.

25 Nisan -

- İthalat yönetmeliğinin bazı maddelerinde değişiklik yapıldı.

27 Nisan -

- Tahsilat Genel Tebliği yayınlandı. Ek servet ve stok bildirimine üzerine tahakkuk ettirilecek % 20 oranındaki vergilerin ödeme süresi tespit edildi.

29 Nisan -

- Kükürt ihraç yasağı kaldırıldı, kükürt ihracı lisansa bağlandı.

30 Nisan -

- 1981 yılı yaş çay yaprak fiyatı ve alımlarda uygulanacak esaslar açıklandı. Çay yaprağı alım fiyatı kiloda 41 TL. oldu.

1 Mayıs -

- Merkez Bankası, Türk Lirası ile yabancı paralar arasındaki pariteyi ve çapraz kurları her gün tespit ve ilan edecek.
- Kredi mektuplu döviz tevdiat hesaplarına ödenen faiz oranları değiştirildi.
- Merkez Bankası reeskont ve avans işlemlerinde uygulanacak faiz oranları yeniden tespit edildi.

4 Mayıs -

- Bakanlar Kurulu, Gider Vergisi Kanununa bağlı tablolarda yer alan bazı malların vergi oranlarını düşürdü.

5 Mayıs -

- Küçük çiftçi muafiyetini arttıran yasanın bazı hükümleri yürürlüğe girdi.

6 Mayıs -

- Türk Lirası ABD doları karşısında binde 65 değer yitirerek 100 lira 45 krş. oldu.

7 Mayıs -

- Danimarka'ya olan 14 milyon dolarlık garantili ticari borcumuzun ertelenmesine ilişkin anlaşma imzalandı.

8 Mayıs -

- Kurumlar Vergisi Tebliği yayınlandı.

10 Mayıs -

- İhracatı Teşvik Tebliği yayınlandı.

11 Mayıs -

- Amerikan Yardımı Teşkilatına (AID) olan 72.1 milyon dolarlık borcumuzun ertelenmesine ilişkin anlaşma onaylandı.
- Seydişehir Alüminyum Tesisleri'nin genişletilmesine ilişkin olarak Sovyetler Birliği ile imzalanan anlaşma onaylandı. Sovyetler Birliği 200 milyon dolar kredi verecek.

12 Mayıs -

- Gümrük ve Tekel Bakanlığı tarafından yeni TIR yönetmeliği hazırlandı. Yönetmelik bir ay sonra yürürlüğe girecek.

15 Mayıs -

- Amerikan doları alış fiyatı 102.25 TL. çıktı.

16 Mayıs -

- Bankalar, döviz alışlarında % 2'ye kadar komisyon alacaklar.

24 Mayıs -

- Türkiye ile Çekoslovakya arasında imzalanan karma ekonomik komisyonu 5'nci dönem protokolü Bakanlar Kurulu'nca onaylandı.

25 Mayıs -

- AET dolaşım belgelerinin sonradan düzenlenmesi ve değiştirilmesi esasları belirlendi.

26 Mayıs -

- Otomobil, kamyon, kamyonet, otobüs ve minibüsler için ilk madde indirimi yeniden belirlendi.

27 Mayıs -

- İhracatçı birliklerinin statülerinde değişiklik yapan kararname yürürlükten kaldırıldı.

28 Mayıs -

- Mali Denge Vergisi genel tebliği yayınlandı.

- Dünya Bankası'nın emek-yoğun sanayiler projesi için sağladığı 40 milyon dolarlık kredi anlaşması onaylandı.

30 Mayıs -

- Afşin-Elbistan projesi için sağlanan 31.4 milyon DM tutarındaki B. Alman KFW Kredisi Bakanlar Kurulu'na onaylandı.

1 Haziran -

- İşletme Vergisi Kanunu yürürlüğe girdi. % 5 ile % 30 arasında değişen işletme vergisi oranı % 3'e indirildi.

- Japon Denizaşırı İşbirliği Fonu'nun Alaybey tersanesinin geliştirilmesi için açtığı 110 milyon dolarlık krediye ilişkin anlaşma Bakanlar Kurulu'na onaylandı.

- Türkiye ile ABD arasında imzalanan tarım ürünleri anlaşmaları çerçevesinde ödemelerin ertelenmesine ilişkin anlaşma Bakanlar Kurulu'na onaylandı.

2 Haziran -

- Yıllık fiyat fark kararnamesine ilişkin tebliğat yayınlandı.

3 Haziran -

- Hububat alım fiyatlarında geçen yıla göre % 48.8 ile % 60 arasında artış yapıldı.

- Bütçe Kanunu'nda değişiklik yapıldı.

4 Haziran -

- 1981 Yılı Programı yayınlandı.

- Gelir Vergisi Genel Tebliği yayınlandı.

6 Haziran -

- Bina inşaat vergisi hükümlerinde değişiklik yapıldı.

9 Haziran -

- Türkiye'nin ABD'ye olan 87.8 milyon dolarlık borçlarını ertele-yen anlaşmalar Bakanlar Kurulu'na onaylandı.

- Türkiye ile İtalya arasında Karakaya Projesine ilişkin 20 milyon dolarlık anlaşma imzalandı.

10 Haziran-

- Türkiye'nin OECD çerçevesinde Eximbank'a olan borçları ertelen-di.

- Gelir Vergisi 132 sayılı genel tebliği yayınlandı.

13 Haziran -

- Türkiye ile Avrupa İskan Fonu arasında imzalanan 9 milyar Yen tutarındaki kredi anlaşması onaylandı.

15 Haziran -

- İşletme Vergisi Genel Tebliği yayınlandı.

17 Haziran -

- Buğday, un ve büyükbaş canlı hayvan ihracında alınan destekleme primleri yeniden belirlendi.

23 Haziran -

- Suudi Arabistan Kalkınma Fonu ile toplam 56 milyon dolarlık iki kredi anlaşması imzalandı.

24 Haziran-

- Gümrük yönetmeliğinde değişiklik yapıldı.
- Mobilya ihracı konusunda genelge yayınlandı.

25 Haziran-

- Motorlu taşıtlar vergisi genel tebliği yayınlandı.
- Dünya Bankası'nın ikinci meyva ve sebze projesi için verdiği 40 milyon dolarlık kredi anlaşması onaylandı.

26 Haziran -

- Petrol ürünlerine % 6.7 ile % 7.6 arasında zam yapıldı.

27 Haziran -

- Gayrimenkul kıymet artışı vergisi oranları yeniden belirlendi.
- Türkiye'nin Danimarka'ya olan ticari borçları ertelendi.
- Fındık ihracında alınan destekleme ve fiyat istikrar primleri yeniden tespit edildi.

1 Temmuz -

- Kurucu Meclis'in kuruluş ve görevlerini belirleyen kanun açıklandı.
- Belediye Gelirleri Kanunu yeni hükümleri yürürlüğe girdi.

6 Temmuz -

- Merkez Bankası, Bankalar ve Tarım Kooperatifleri'ne açtığı kredileri 20.8 milyon lira daralttı.
- Demir, savurma boru ve pik demirinin yeni fiyatlarla satışına başlandı.

7 Temmuz -

- Dünya Bankası'nın 300 milyon dolarlık yapısal uyum kredisi anlaşması onaylandı.
- Yugoslavya'dan geçen Türk TIR'larından alınan ücretler düşürüldü.

8 Temmuz -

- Türkiye ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı arasında imzalanmış olan Endüstriyel Proje Hazırlama, Değerlendirme ve Uygulama konulu proje anlaşması Bakanlar Kurulu'nca onaylandı.
- Bir süreden beri ithalatı durdurulmuş olan blister bakır, alüminyum, demir-çelik mamul ve hammaddeleri için yeniden döviz tahsisi yapılmaya başlandı.

9 Temmuz -

- Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nca hazırlanan ve bu sektörde önemli teşvik tedbirleri getiren Turizm Temel Kanunu Tasarısı, Bakanlar Kurulu'nda kabul edilerek Milli Güvenlik Konseyi'ne sunuldu.

10 Temmuz -

- Yatırıma yönelen işçi tasarruflarına tesis kar dağıtmaya başlayıncaya kadar yatırım faizi ödenecek.

15 Temmuz -

- "Tarım Aletleri, İlaçları ve Kimyasal Ürünleri" konusundaki dördüncü ihraç malları sergisi açıldı.

16 Temmuz -

- Mevduat sertifikası alması mümkün olmayan gerçek ve tüzel kişilere ödenen faiz üzerinden % 25 vergi kesilecek.

17 Temmuz -

- Maliye Bakanlığı Vergi Usul Kanunu esaslarına açıklık getiren bir tebliğ yayınladı. Tebliğde, Vergi Usul Kanunu'nda yapılan değişikliklerle yorum ve uygulama konusunda "Bilimsel Yorumlama Metodu" esasının getirildiği belirtildi.

20 Temmuz -

- Bütçe yılı takvim yılıyla aynı döneme getirildi.

21 Temmuz -

- Milli Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu KİT'leri bugünkü bünyeleri ile başarıya ulaştıracak önlemleri belirledi.
- İngiltere Türkiye'ye 34 milyon dolarlık kredi verecek.
- Bu yıl küçük demir ithaline izin verilmeyecek.

23 Temmuz -

- Merkez Bankası altın ve tahvil üzerine avans işlemlerinde uygulanacak faiz oranını % 18'den % 22'ye yükseltti.
- Birleşik Amerika'nın en büyük ticari bankalarından olan Morgan Guarantee ile 50 milyon dolarlık "Köprü Kredisi" için anlaşma imzalandı..

29 Temmuz -

- Un ihracında alınan destekleme ve fiyat istikrar primi kilo başına 150 kuruş olarak belirlendi.
- Şanzıman ve diferansiyellerde ithal yasağı kalkıyor.

30 Temmuz -

- Yabancı firmalara garantisiz ticari alacaklarını Türk Lirası yoluyla tasfiye etmeleri için tanınan süre yılbaşına kadar uzatılıyor.

31 Temmuz -

- Sermaye Piyasası Kanunu yayınlandı.

4 Ağustos -

- Gübre rasyonalizasyon projesi için Dünya Bankası'ndan sağlanan 110 milyon dolarlık krediye ilişkin anlaşma onaylandı.

